

การประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา

THE APPLICATION OF METTĀ TO SOLVE THE PROBLEMS
OF LOTTERY SALES OVERPRICED

นางสาวสุนันทา เลียงธนะฤกษ์

ดุขฉฐีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุขฉฐีบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

การประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา

นางสาวสุนันทา เลียงธนฤกษ์

ดุชนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Application of Mettā to Solve the Problems of
Lottery Sales Overpriced

Miss Sunandha Leangdhanarerx

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Buddhist Studies)

Graduate School

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุษฎีนิพนธ์
เรื่อง “การประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา” เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

.....
(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบดุษฎีนิพนธ์.....ประธานกรรมการ

(รศ.ดร. ประเวศ อินทองปาน)

.....กรรมการ

(ผศ.ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน)

.....กรรมการ

(พระมหาทวิ มหาปญโญ, ผศ.ดร.)

.....กรรมการ

(รศ.ดร. สมิตีพล เนตรนิมิตร)

.....กรรมการ

(ดร. บุญเลิศ โอฐสุ)

คณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์

พระมหาทวิ มหาปญโญ, ผศ.ดร.

ประธานกรรมการ

รศ.ดร. สมิตีพล เนตรนิมิตร

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

ดร. บุญเลิศ โอธสุ

กรรมการ

.....

(นางสาวสุนันทา เลียงธนะฤกษ์)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุษฎีนิพนธ์
เรื่อง “การประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหารายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา” เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบดุษฎีนิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รศ.ดร. ประเวศ อินทองปาน)

..... กรรมการ
(ผศ.ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน)

..... กรรมการ
(พระมหาทวี มหาปัญโญ, ผศ.ดร.)

..... กรรมการ
(รศ.ดร. สมิตธิพล เนตรนิมิตร)

..... กรรมการ
(ดร. บุญเลิศ โอธสุ)

คณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์

พระมหาทวี มหาปัญโญ, ผศ.ดร. ประธานกรรมการ
รศ.ดร. สมิตธิพล เนตรนิมิตร กรรมการ

ดร. บุญเลิศ โอธสุ กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

.....
(นางสาวสุนันทา เลียงธนะฤกษ์)

- ชื่อคุษณินิพนธ์** : การประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา
- ผู้วิจัย** : นางสาวสุนันทา เลียงธนะฤกษ์
- ปริญญา** : พุทธศาสตรคุษณินิพนธ์ (พระพุทศาสนา)
- คณะกรรมการควบคุมคุษณินิพนธ์**
- : พระมหาทวิ มหาปญโญ (ละลง), ผศ.ดร. ป.ธ.๙, พธ.บ. (ปรัชญา),
ศน.ม. (พุทธศาสนศึกษา), M.Phil. (Buddhist Studies),
Ph.D. (Buddhist Studies)
 - : รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร, ป.ธ.๙, พธ.บ. (ปรัชญา), พธ.ม.
(พระพุทศาสนา), Ph.D. (Pali & Buddhist Studies)
 - : ดร.บุญเลิศ โอฐสุ, ป.ธ.๘, พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา),
พธ.ม. (ธรรมนิเทศ), พธ.ด. (พระพุทศาสนา)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

คุษณินิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคาในสังคมไทย เพื่อศึกษาเมตตาในพระพุทศาสนา และเพื่อศึกษาการประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ/ภาคเอกสารและลงภาคสนาม คือ สัมภาษณ์เชิงลึก

จากการศึกษาพบว่าปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคาในสังคมไทย มี ๕ ปัญหา คือ (๑) การขายปลีกเกินราคา (๒) การขายเลขประกบ (๓) การขายเลขชุด (๔) การขายส่ง (๕) การแลกเปลี่ยนสลาก

เมตตา คือความรัก ที่มีเชื้อโอบแห่งความปรารถนาดีและมิตรไมตรี แบ่งเป็น ๖ ประเภท คือ (๑) เมตตาพรหมวิหาร (๒) เมตตาในอัมปมัญญา (๓) เมตตาในสาราณียธรรม (๔) เมตตาในทศบารมี (๕) เมตตาในเบญจธรรม (๖) เมตตาในอารักขกัมมัฏฐาน

การประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคามี ๓ ประการ คือ (๑) เมตตาพรหมวิหารเพื่อแก้ปัญหาการขายปลีกเกินราคา (๒) เมตตาในเบญจธรรมเพื่อแก้ปัญหาการขายเลขประกบ (๓) เมตตาในสาราณียธรรมเพื่อแก้ปัญหาการขายเลขชุด การขายส่ง และการแลกเปลี่ยนสลาก

Dissertation Title : The Application of Mettā to Solve the Problems of Lottery Sales Overpriced.

Researcher : Miss Sunandha Leangdhanarerx

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Studies)

Dissertation Supervisory

: Phramaha Tawee Mahapañño (Lalong), Assist. Prof. Dr.
Pali IX, B.A. (Philosophy), M.A. (Buddhist Studies), M.Phil.
(Buddhist Studies), Ph.D. (Buddhist Studies)

: Assoc. Prof. Dr. Smitthipol Natnimit, Pali IX, B.A. (Philosophy),
M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Pali & Buddhist Studies)

: Dr. Boonlert Otsu, Pali VIII, B.A. (Social Studies), M.A.
(Dhamma Communications), Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : March 12, 2018

Abstract

In this thesis, three objectives: 1) to study the problems of Lottery sales overpriced in Thai society, 2) to study Mettā in Buddhism, and 3) to study the application of Mettā to solve the problems of lottery sales overpriced, were made. This is a documentary research studying documentaries, deep interview.

From the study, it was found that the problems of Lottery are of five types: (1) retail overprice, (2) Dovetail overprice, (3) seting number sale, (4) Wholesale, (5) Exchangesale.

Mettā is the love, the good wishes, the friendship and the state of having Loving kindness. Mettā are of six types: (1) Mettā in Brahmavihāra, (2) Mettā in Appamaññā, (3) Mettā in Sārāṇiya Dhamma, (4) Mettā in Dasapāramī, (5)) Mettā in Pañca – Dhammas, (6) Mettā in Ārakkha – Kammatthāna.

The application of Mettā for solving the problems of lottery sales overpriced referred to three types: (1) the Mettā in Brahmavihāra applied for preventing the problems of the retail overprice, (2) the Mettā in Pañca – Dhamma applied for preventing the problems of the Dovetail, and (3) the Mettā in Sārāṇiya Dhamma applied for preventing the problems of the seting number sale, Wholesale and Exchange sale.

กิตติกรรมประกาศ

ดุชฎินิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะได้รับความอนุเคราะห์จากคณาจารย์และ
กัลยาณมิตรหลายท่านด้วยกัน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความเมตตา มา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณพระราชปรีดีทิพย์ (สมจินต์ สมมาปัญญา) ศ.ดร. รองอธิการบดี
ฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่ได้เมตตาอนุเคราะห์เป็นประธานการ
สัมมนาประชาพิจารณ์ รวมทั้งได้แนะนำการวิเคราะห์ข้อมูล และการค้นคว้าข้อมูลเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณ ประธานคณะกรรมการตรวจสอบดุชฎินิพนธ์ รศ.ดร. ประเวศ
อินทองปาน และคณะกรรมการร่วมตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน
ผู้ทรงคุณวุฒิ, พระมหาทวี มหาปัญญา, รศ.ดร. สมิตธิพล เนตรนิมิตร, และ ดร. บุญเลิศ โอษฐ์
ที่ได้เมตตาชี้แนะ แนะนำ และตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงดุชฎินิพนธ์จนเสร็จสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณพระคุณพระมหาทวี มหาปัญญา, ผศ.ดร. พระอาจารย์ประธาน
กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ร.ศ.ดร.สมิตธิพล เนตรนิมิตร และดร.บุญเลิศ โอษฐ์ กรรมการร่วม
ควบคุมวิทยานิพนธ์ที่ได้เมตตาอนุเคราะห์เป็นอย่างดี ทั้งการแนะนำหลักการเขียน การ
ค้นคว้าข้อมูลในการทำดุชฎินิพนธ์ รวมถึงได้เมตตาติดตาม สอบถาม และตรวจสอบแก้ไข
ปรับปรุงดุชฎินิพนธ์จนเสร็จสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณ คณาจารย์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้วิชาการต่างๆ ด้วยดีตลอดมา

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่าน เจ้าหน้าที่หอสมุดกลางมหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้อำนวยความสะดวกในขณะการศึกษา

ขอขอบคุณ คุณคมสัน เลียงชนะฤกษ์ น้องชาย และคุณสุนิสา เลียงชนะฤกษ์
น้องสาว ที่ได้เป็นกำลังใจที่ดี ตลอดระยะเวลาที่ได้ศึกษาอยู่ ณ มหาวิทยาลัยแห่งนี้

คุณงามความดีและประโยชน์ที่เกิดจากการทำดุชฎินิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อมอุทิศ
ให้แก่บุพการีทั้งสองท่าน คือคุณพ่อคุณแม่ผู้ให้กำเนิด และผู้มีพระคุณทุกท่าน

สุนันทา เลียงชนะฤกษ์

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๐

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๕
๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ	๑๖
บทที่ ๒ ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคาในสังคมไทย	
๒.๑ ความเป็นมาของสลากกินแบ่งรัฐบาล	๑๗
๒.๑.๑ สัมปทานหอย ก. ข.	๑๗
๒.๑.๒ ประวัติของสลากกินแบ่งรัฐบาล	๑๘
๒.๒ ประโยชน์จากสลากกินแบ่งรัฐบาล	๒๑
๒.๒.๑ ด้านการศึกษาและกีฬา	๒๑
๒.๒.๒ ด้านการสังคมสงเคราะห์	๒๓
๒.๒.๓ ด้านศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม	๒๕
๒.๒.๔ ด้านศาสนา	๒๖
๒.๒.๕ ด้านการแพทย์และสาธารณสุข	๒๖
๒.๓ ปัญหาที่เกิดจากการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคาในสังคมไทย	๒๙
๒.๓.๑ สาเหตุของพฤติกรรมการขายเกินราคา	๒๙
๒.๓.๑.๑ การจำหน่ายมีความไม่แน่นอน	๒๙
๒.๓.๑.๒ ปัญหาในเชิงโครงสร้างของตัวสลากกินแบ่งรัฐบาล	๓๐
๒.๓.๑.๓ ความสมยอมกัน	๓๐
๒.๓.๑.๔ ปริมาณสลากน้อยกว่าความต้องการของตลาด	๓๑

๒.๓.๑.๕ ระบบการจัดจำหน่ายถึงผู้ขาด	๓๑
๒.๓.๒ ปัญหาที่เกิดจากการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา	๓๒
๒.๓.๒.๑ การขายปลีกเกินราคา	๓๒
๒.๓.๒.๒ การขายเลขประกบ	๓๒
๒.๓.๒.๓ การขายเลขชุด	๓๒
๒.๓.๒.๔ การขายส่ง	๓๓
๒.๓.๒.๕ การแลกเปลี่ยนสลาก	๓๓
๒.๔ สรุป	๓๓
บทที่ ๓ เมตตาในพระพุทธศาสนา	
๓.๑ หลักเมตตา	๓๕
๓.๑.๑ ความหมายของเมตตา	๓๕
๓.๑.๒ คุณลักษณะของเมตตา	๓๖
๓.๑.๓ ประเภทของเมตตา	๓๘
๓.๑.๓.๑ เมตตาพรหมวิหาร	๓๘
๓.๑.๓.๒ เมตตาในอัปมัญญา	๔๐
๓.๑.๓.๓ เมตตาในสาราณียธรรม	๔๑
๓.๑.๓.๔ เมตตาในทศบารมี	๔๔
๓.๑.๓.๕ เมตตาในเบญจธรรม	๔๕
๓.๑.๓.๖ เมตตาในอารักขกัมมฐาน	๔๖
๓.๑.๔ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับเมตตา	๔๘
๓.๑.๔.๑ หลักธรรมที่ส่งเสริมเมตตา	๔๘
๓.๑.๔.๒ หลักธรรมที่เป็นปฏิกิริยาต่อเมตตา	๕๒
๓.๑.๕ อานิสงส์ของเมตตา	๕๓
๓.๒ การเจริญเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพ	๕๕
๓.๒.๑ หลักการ	๕๕
๓.๒.๒ วิธีปฏิบัติ	๖๐
๓.๓ พัฒนาการของเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพ	๖๒
๓.๔ สรุป	๖๔
บทที่ ๔ การประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา	
๔.๑ วิเคราะห์ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา	๖๖
๔.๑.๑ ปัญหาการขายปลีกเกินราคา	๖๖
๔.๑.๒ ปัญหาการขายเลขประกบ	๖๗
๔.๑.๓ ปัญหาการขายเลขชุด	๖๘
๔.๑.๔ ปัญหาการขายส่ง	๖๘
๔.๑.๕ ปัญหาการแลกเปลี่ยนสลากฯ	๖๘

๔.๒ วิเคราะห์แนวทางการประยุกต์เมตตา	๖๙
๔.๒.๑ เมตตาพรหมวิหาร	๗๐
๔.๒.๒ เมตตาในสาราณียธรรม	๗๒
๔.๒.๓ เมตตาในเบญจธรรม	๗๕
๔.๓. การประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา	๗๘
๔.๓.๑ เมตตาในการแก้ปัญหาขายปลีกเกินราคา	๗๘
๔.๓.๒ เมตตาในการแก้ปัญหาขายเลขประกบ	๘๑
๔.๓.๓ เมตตาในการแก้ปัญหาขายเลขชุด	๘๕
๔.๓.๔ เมตตาในการแก้ปัญหาขายส่ง	๘๘
๔.๓.๕ เมตตาในการแก้ปัญหาแลกเปลี่ยนสลาก	๙๐
๔.๔ สรุป	๙๔
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๖
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๙๙
๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๙๙
๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ	๑๐๐
๕.๒.๓ ข้อเสนอแนะเชิงวิจัย	๑๐๐
บรรณานุกรม	๑๐๑
ภาคผนวก	๑๑๐
ภาคผนวก ก. หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ	๑๑๑
ภาคผนวก ข. แนวสัมภาษณ์เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์	๑๑๗
ภาคผนวก ค. รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อประกอบในการทำดัชนีนิพนธ์	๑๒๔
ภาคผนวก ง. รูปภาพเพื่อประกอบการทำดัชนีนิพนธ์	๑๒๖
ประวัติผู้วิจัย	๑๔๗

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

คำย่อภาษาไทย

คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้อ้างอิงข้อมูลจากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ การอ้างอิงใช้ระบบระบุ เล่ม ข้อ หน้า หลังคำย่อชื่อ คัมภีร์ ตัวอย่าง เช่น วิ.ม. (ไทย) ๕ /๒๘๖/๑๐๑. หมายถึง วินัยปิฎก มหาวรรค (ภาษาไทย) พระไตรปิฎกเล่มที่ ๕ ข้อที่ ๒๘๖ หน้า ๑๐๑.

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย) = วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
---------	-------------------	------------	-----------

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณาสก	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุपरูปปณาสก	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.นิ.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปณจก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ฉก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ฉกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.นวก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	นวกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.สุ.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.สตตก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สัตตกนิบาตชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ป.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ปวิสัมภิทามวรรค	(ภาษาไทย)
ขุ.พุทธ.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	พุทธวงศ์	(ภาษาไทย)
ขุ.จริยา.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	จริยาปิฎก	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ.	(ไทย) = อภิธรรมปิฎก	วิภังค์	(ภาษาไทย)
---------	---------------------	---------	-----------

คำย่อเกี่ยวกับอรรถกถา

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้อ้างอิงจากอรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัย วิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๔ การอ้างอิงใช้ระบบระบุ เล่มที่ เล่ม ภาค ตอน หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ตัวอย่าง เช่น ที.ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒/๒. หมายถึง สุมังคลวิลาสินี มหาวรรคอรรถกถา (ภาษาไทย) เล่มที่ ๑๔ เล่ม ๒ ภาค ๒.

อรรถกถาพระสูตรตันตปิฎก

ที.ม.อ.	(ไทย) = ทีฆนิกาย	สุมังคลวิลาสินี	มหาวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ที.ปา.อ.	(ไทย) = ทีฆนิกาย	สุมังคลวิลาสินี	ปาฎีกาวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ม.อุ.อ.	(ไทย) = มัชฌิมนิกาย	ปปัญจสุทนี	อุปริปัญญาสกอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ส.ส.อ.	(ไทย) = สังยุตตนิกาย	สารัตถปกาสินี	สคาถาวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.อ.	(ไทย) = อังคุตตรนิกาย	มโนรณปุรณี	จตุกกนิบาตอรรถกถา	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.อ.	(ไทย) = อังคุตตรนิกาย	มโนรณปุรณี	ปัญจกนิบาตอรรถกถา	(ภาษาไทย)
อง.ฉก.อ.	(ไทย) = อังคุตตรนิกาย	มโนรณปุรณี	ฉกนิบาตอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.อ.	(ไทย) = ขุททกนิกาย	ปรมัตถโชติกา	คาถาธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.สุ.อ.	(ไทย) = ขุททกนิกาย	ปรมัตถโชติกา	สุตตนิบาตอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.อ.	(ไทย) = ขุททกนิกาย	นิบาตชาดกอรรถกถา		(ภาษาไทย)
ขุ.จรียา.อ.	(ไทย) = ขุททกนิกาย	ปรมัตถทีปนี	จรียาปิฎกอรรถกถา	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระอภิธรรมปิฎก

อภิ.สง.อ.	(ไทย) = อภิธรรมปิฎก	ธัมมสงคณี	อัฐฐสาลินีอรรถกถา	(ภาษาไทย)
อภิ.วิ.อ.	(ไทย) = อภิธรรมปิฎก	วิภังค์	สัมโมหวิโนทนีอรรถกถา	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สลากกินแบ่งรัฐบาล หรือลอตเตอรี่ (Lottery) มีชื่อที่นิยมเรียกกันโดยทั่วไป (ภาษาชาวบ้าน หรือภาษาตลาด) ว่า “หวย” เพราะว่าเริ่มแรกนั้นในสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ทรงพระราชทานสัมปทานให้แก่เอกชนเป็นผู้ดำเนินงานตั้งโรงหวย ผู้ที่ได้รับสัมปทานเรียกว่า “ขุนบาล” จัดจำหน่าย “หวยก. ข.” ทำให้มีประชาชนจำนวนมากหลั่งไหลมาเสี่ยงโชคในหวย ก. ข. นี้ จนกระทั่งไม่สามารถจัดจำหน่ายได้เพียงพอกับความต้องการ ได้เกิดขุนบาลเถื่อนขึ้นทั่วประเทศ ก่อให้เกิดความหายนะและความเสื่อมโทรมแก่ผู้ที่มัวเมาหลงเล่นโดยไม่รู้สึกรู้สีกตัว ดังนั้นในสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกสัมปทาน ปิดกิจการโรงหวย ซึ่งได้ดำเนินการมาตลอดรวมได้ ๘๑ ปี ในส่วนของลอตเตอรี่ยุคนี้เริ่มพิมพ์จำหน่ายในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เนื่องในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยกรมทหารมหาดเล็กภายใต้พระบรมราชานุญาตของพระองค์ ในระยะแรกจะเป็นการพิมพ์จำหน่ายในวาระพิเศษเพื่อการบำรุงสาธารณกุศล จนกระทั่งภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้เริ่มมีการพิมพ์สลากกินแบ่งรัฐบาลจำหน่ายเป็นประจำ จำหน่ายฉบับละ ๑ บาท^๑ โดยมีการปรับราคาจำหน่ายมาเป็นระยะจนปัจจุบันจำหน่ายที่ราคาฉบับละ ๘๐ บาท ทั้งนี้สลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นสินค้าที่เป็นการพนันอยู่ในตัว ใช้แรงงานมนุษย์เดินเร่ขายและตั้งแผงขาย ซึ่งจะต้องมีการดำเนินการแก้ไขอีกบ้างในส่วนน้อยที่มีการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา การขายสลากเกินราคามีการขายในรูปแบบต่างๆ เช่น การขายปลีกเกินราคา การขายเลขประกบ การขายเลขชุด การขายส่งหรือขายช่วง และการแลกเปลี่ยนสลากฯ^๒

เมตตา หมายถึง ความรัก ความปรารถนาดี และมิตรไมตรี^๓ เมตตาเป็นเรื่องของจิตใจโดยแท้ เมื่อมีจิตใจก็มีเมตตากันได้ทุกคนและก็พึงมีอย่างยั่งยืนด้วยกันทุกคน เพราะไม่เป็น

^๑ศรีสุ, รวมเรื่องกรุงเทพฯ ตอนเหตุการณ์ในสมัยรัชกาลที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สมัยร.๘, ม.ป.ป), หน้า ๓๑ – ๓๒.

^๒ดูรายละเอียดใน กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ, “เพื่อป้องกันผู้มีพฤติกรรมปฏิบัติผิดเงื่อนไขสัญญา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, ๒๕๕๙), (ตีพิมพ์).

^๓ดูรายละเอียดใน อภิ.สง.อ. (ไทย) ๗๕/๑/๑.

การต้องลงทุนลงแรงอย่างใดเลย^๔ ผู้ที่มีจิตใจเต็มเปี่ยมไปด้วยเมตตา ย่อมมีคำพูดและการกระทำที่เต็มเปี่ยมไปด้วยเมตตา^๕ ขณะที่เมตตาเกิดขณะนั้นจิตอ่อนโยนด้วยความมีไมตรี ด้วยความรู้สึกเป็นมิตร ความสนิทสนม ความเกื้อกูล ความนำประโยชน์สุขมาให้^๖ อานิสงส์หรือผลดีของการเจริญเมตตา มี ๑๑ ประการ คือ ๑) กลับเป็นสุข ๒) ตื่นเป็นสุข ๓) ฝันดี ๔) เป็นที่รักของคนอื่น ๕) เป็น ที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย ๖) เทวดาคุ้มครอง ๗) ไฟ ยาพิษ ศาตราไม่สามารถทำร้ายได้ ๘) จิตเกิดสมาธิเร็ว ๙) ใบหน้าผ่องใส ๑๐) ไม่หลงทำกาลกิริยา ๑๑) เมื่อยังไม่บรรลุนิพพานที่ยิ่งขึ้น ย่อมไปเกิดในเทวโลก^๗ ด้วยเหตุผลว่าเมตตาเป็นคุณธรรมพื้นฐานในจิตใจของทุกคน ที่ทุกคนพึงมีและพึงปฏิบัติ ผู้ขายสลากฯ สามารถน้อมนำเมตตา มาประพฤติปฏิบัติ ทำการค้าขายอย่างมีเมตตาธรรม ซึ่งอยู่ในวิสัยที่ผู้ขายสลากฯ สามารถทำได้ ดังนั้นผู้วิจัยได้สนใจที่จะนำหลักเมตตา มาประยุกต์หรือปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาการขายสลากฯ เกินราคาให้ผู้ขายสลากฯ สามารถเลิกพฤติกรรมในการขายสลากฯ เกินราคา โดยการนำเสนอการประยุกต์เมตตา เพื่อแก้ปัญหาการขายสลากก๊อปปี้แบ่งรัฐบาลเกินราคา ซึ่งสามารถที่จะทำการวิจัยในเชิงคุณภาพ/ภาคเอกสาร และลงภาคสนาม คือ สัมภาษณ์เชิงลึก โดยการรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบปัญหาการวิจัยจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมานำมาสรุป เรียบเรียงเป็นความรู้ที่จะนำไปปรับใช้ เพื่อนำเสนอผลของการวิจัย

จากความเป็นมาข้างต้นทั้งหมดนั้น มีความสำคัญของปัญหายังไม่มีการทำการวิจัยเรื่องการประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากก๊อปปี้แบ่งรัฐบาลเกินราคา และมีเหตุผลของการทำวิจัยเพื่อศึกษาปัญหาการขายสลากก๊อปปี้แบ่งรัฐบาลเกินราคาในสังคมไทย เมตตาในพระพุทธศาสนา และการประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากก๊อปปี้แบ่งรัฐบาลเกินราคา ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัยนี้ คือ ได้ทราบปัญหาการขายสลากก๊อปปี้แบ่งรัฐบาลเกินราคาในสังคมไทย ได้ทราบเรื่องเมตตาในพระพุทธศาสนา และได้ทราบการประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากก๊อปปี้แบ่งรัฐบาลเกินราคา นอกจากนี้สามารถนำงานวิจัยนี้ ไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับการขายประเภทต่างๆ ยังจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการปรับปรุงการกำหนดนโยบายในการขาย ทักษะคติในการขาย และวิธีการขาย เพื่อผลสำเร็จในการเสนอขายและสามารถเพิ่มยอดขายได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ เกิดความเจริญรุ่งเรือง มีความมั่งคั่งและมั่นคงสามารถประสบผลสำเร็จอย่างงดงามและยั่งยืนในการขายนั้นๆ

^๔ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน), **รวมธรรมะ**, (กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๖๓), หน้า ๓.

^๕ พระมหาบุญเรือน ปวงกโร (พิลาพันธ์), “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๓๑.

^๖ สุจินต์ บริหารวนเขตต์, **เมตตา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๓ – ๔.

^๗ พ.ป. (ไทย) ๓๑/๒๒/๔๖๐.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคาในสังคมไทย

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาเมตตาในพระพุทธศาสนา

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาการประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคาในสังคมไทยเป็นอย่างไร

๑.๓.๒ เมตตาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร

๑.๓.๓ การประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคาเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการค้าสลากกินแบ่งรัฐบาลนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ/ภาคเอกสาร และลงภาคสนาม คือ สัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ ๒ ด้าน ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

การวิจัยเรื่องการประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการค้าสลากกินแบ่งรัฐบาลนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลใน ๒ ประการ คือ

(๑) ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย พร้อมด้วยอรรถาธิบายที่เกี่ยวข้องในพระพุทธศาสนาเถรวาทเท่านั้น รวมทั้งข้อมูลจากตำราวิชาการ งานวิจัยต่างๆ และสื่อออนไลน์ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคาและเมตตาในพระพุทธศาสนา

(๒) ทำการประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก ตรวจสอบและยืนยันโดยผู้ทรงคุณวุฒินักวิชาการทางพระพุทธศาสนา จำนวน ๖ ท่าน แล้วทำการรวบรวมและเรียบเรียงความรู้ที่ได้มาทั้งหมดนำมาสังเคราะห์เป็นความรู้ที่จะนำไปปรับใช้ เพื่อนำเสนอเป็นการประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาใน ๓ ประเด็นหลัก คือ

ประเด็นที่ ๑ ศึกษาปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคาในสังคมไทย ด้วยการศึกษาคือความเป็นมาของสลากกินแบ่งรัฐบาล ในสัมปทานหอย ก. ข. และประวัติของสลากฯ อีกทั้งศึกษาประโยชน์จากสลากฯ ด้านการศึกษาและกีฬา ด้านการสังคมสงเคราะห์ ด้านศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ด้านศาสนา และด้านการแพทย์และสาธารณสุข ในส่วนของปัญหาที่เกิดจากการขายสลากฯ เกินราคาในสังคมไทย ศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมการขายเกินราคาในการจำหน่ายมีความไม่แน่นอน ปัญหาในเชิงโครงสร้างของตัวสลากฯ ความสมยอมกัน ปริมาณสลากน้อยกว่าความต้องการของตลาด และระบบการจัดจำหน่ายกึ่งผูกขาด รวมทั้งศึกษาปัญหาที่เกิดจากการขายสลากฯ เกินราคาในการขายปลีกเกินราคา การขายเลขประกอบ การขายเลขชุด การขายส่ง และการแลกเปลี่ยนสลาก

ประเด็นที่ ๒ ศึกษาเมตตาในพระพุทธศาสนา ในความหมาย คุณลักษณะ ประเภทของเมตตา ๖ ประการ คือ เมตตาพรหมวิหาร เมตตาในอัปมัญญา เมตตาในสาราณียธรรม เมตตาในทศบารมี เมตตาในเบญจธรรม และเมตตาในอารักขกัมมัญฐาน หลักธรรมที่เกี่ยวข้อง ทั้งหลักธรรมที่ส่งเสริมเมตตาและหลักธรรมที่เป็นปฏิกิริยาต่อเมตตา และอานิสงส์ของเมตตา อีกทั้งหลักการ วิธีปฏิบัติในการเจริญเมตตา และพัฒนาการของเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพ

ประเด็นที่ ๓ ทำการประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา ด้วยการวิเคราะห์ปัญหาการขายสลากฯ เกินราคา ๕ ประการ คือ ๑) ปัญหาการขายปลีกเกินราคา ๒) ปัญหาการขายเลขประกอบ ๓) ปัญหาการขายเลขชุด ๔) ปัญหาการขายส่ง ๕) ปัญหาการแลกเปลี่ยนสลากฯ อีกทั้งวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์เมตตา ๓ ประการ คือ ๑) เมตตาพรหมวิหาร ๒) เมตตาในสาราณียธรรม ๓) เมตตาในเบญจธรรม แล้วทำการประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากฯ เกินราคา ๕ ประการ คือ ๑) เมตตาในการแก้ปัญหาขายปลีกเกินราคา ๒) เมตตาในการแก้ปัญหาขายเลขประกอบ ๓) เมตตาในการแก้ปัญหาขายเลขชุด ๔) เมตตาในการแก้ปัญหาขายส่ง และ ๕) เมตตาในการแก้ปัญหาแลกเปลี่ยนสลากฯ แล้วทำการสัมภาษณ์เชิงลึก ตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องของการประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคาดังนั้น ด้วยผู้ทรงคุณวุฒินักวิชาการทางพระพุทธศาสนา จำนวน ๖ ท่าน แล้วทำการเสนอความรู้ที่จะนำไปปรับใช้ด้วยการประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคาที่เหมาะสม

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ประยุกต์ หมายถึง การปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ หรือการนำความรู้ในวิทยาการต่างๆ มาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ เพื่อพัฒนาความสามารถในการทำงานให้สูงขึ้น เมื่อผู้ทำงานมีสมรรถนะสมบูรณ์และปฏิบัติร่วมกันด้วยความเข้าใจอันดี ก็จะเกื้อกูลให้การทำงานทุกอย่างดำเนิน

ไปโดยราบรื่นมีประสิทธิภาพและบรรลุผลอันพึงประสงค์ ในที่นี้เป็นการประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา

เมตตา หมายถึง ความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น เป็นความรู้สึกที่เป็นมิตร ความมีไมตรีต่อกัน คิดเกื้อกูลให้เขาอยู่ดีมีความสุข แม้เมตริจิตคิดจะให้สัตว์ทั้งปวงเป็นสุขทั่วหน้า ในการวิจัยครั้งนี้จะนำข้อปฏิบัติเหล่านี้ไปในแนวทางการประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา

เมตตาในการขาย หมายถึง การขายด้วยแนวทางในการปฏิบัติของเมตตา ๓ ประการ คือ ๑) เมตตาพรหมวิหาร ๒) เมตตาในเบญจธรรม และ ๓) เมตตาในสาราณียธรรม ในที่นี้เป็นการประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา

สลากกินแบ่งรัฐบาล (Lottery) หมายถึง แผ่นสลากฯ ที่ได้ผ่านการรับรองจากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล โดยในสลากฯ จะมีตัวเลข ๖ หลักเป็นตัวกำกับในการตรวจรางวัล ทุกวันที่ ๑ และ ๑๖ ของทุกเดือนที่มีการออกรางวัล

ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา หมายถึง ปัญหาการขายสลากฯ เกินราคาที่กำหนด ๘๐ บาท มีทั้งหมด ๕ ประการ คือ ๑) ปัญหาการขายปลีกเกินราคา ๒) ปัญหาการขายเลขประกบ ๓) ปัญหาการขายเลขชุด ๔) ปัญหาการขายส่ง ๕) ปัญหาการแลกเปลี่ยนสลากฯ

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ เอกสาร

๑.๖.๑.๑ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน) ทรงอธิบายหลักเมตตาพรหมวิหาร ไว้ในหนังสือชุดรวมธรรมะ สรุปความว่า

เมตตา คือ ภาวะจิตที่มีเชื้อโย ไมตรีจิต ไมตรีใจ คิดเกื้อกูลด้วยสุขประโยชน์ ปราศจากอาฆาต พยาบาท ขิงเคียดโกรธแค้น แสดงออกทางสีหน้าและสายตาที่สงบเข้มชื่น มองด้วยสายตาอันแสดงถึงใจที่เอิบอาบด้วยความปรารถนาดีให้มีความสุข ปราศจากความมุ่งร้ายที่เป็นเวรภัยทั้งปวง เมตตาไม่เพียงมีขอบเขต ไม่เพียงมีระยะเวลา ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะเช่นไร ณ ที่แห่งใด ในกาลเวลาไหน เมตตาพึงมีได้อย่างเต็มเปี่ยม โดยปราศจากอุปสรรค เพราะเมตตาไม่จำเป็นต้องอาศัยทรัพย์สินสิ่งของ เมตตาเป็นเรื่องของใจที่บริสุทธิ์โดยแท้ เมื่อมีจิตใจก็มีเมตตาด้วยกันได้ทุกคน และก็มีเมตตาอย่างยิ่งด้วยกันทุกคน เพราะไม่เป็นการต้องลงทุนลงแรง

อย่างใดเลย เพียงแต่น้อมใจให้ละมุนละไมไม่ใจแข็งใจดำเมื่อเห็นอยู่ว่าเขาเป็นทุกข์ เพียงแต่น้อมใจลงปรารถนาให้เขาเป็นสุขโดยทั่วหน้ากันเท่านั้นเองก็เป็นการแสดงเมตตาแล้ว^๘

๑.๖.๑.๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวถึงหลักเมตตาไว้ในหนังสือ “พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ” โดยมีรายละเอียดว่า

เมตตา คือ ความรัก ความมีไมตรีความปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นมีความสุขและประสบแต่สิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ ... ซึ่งเป็นความรักที่บริสุทธิ์ มีต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ในฐานะที่เป็นเพื่อนร่วมโลก หรือเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสังสารวัฏ เป็นความรักอย่างเป็นกลางๆ ทำให้ใจเปิดกว้างออกไปและผ่องใสเบิกบาน พระอรุณกถาจารย์เกรงความสับสนจึงพยายามกล่าวย้ำถึงลักษณะที่พึงสังเกตต่างๆ สำหรับป้องกันความเข้าใจคลื่อนคลาด เช่น สมบัติหรือผลสำเร็จของเมตตา คือระงับพยาบาทได้ วิบัติหรือความล้มเหลวของเมตตาคือเกิดเสน่หา ความพยาบาทเป็นศัตรูห่างไกลของเมตตา ศัตรูใกล้ตัวของเมตตาที่พึงระมัดระวังอย่างยิ่งก็คือ ราคะ เพราะเข้ามาง่าย ผลอเมื่อใดถึงตัวทันที จากทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ แสดงให้เห็นว่าเมตตาเป็นความรู้สึกด้านกุศล ไม่เจือปนด้วยสิ่งที่เป็นอามิส เพราะทำให้จิตใจไม่คับแคบสามารถกระทำในสิ่งที่มีคุณค่าทางจริยธรรม^๙

๑.๖.๑.๓ พระราชปริยัติกวี (สมจินต์ สมมาปญโญ / วันจันทร์), ศ.ดร. กล่าวถึงหลักเมตตาไว้ในหนังสือ “ฉันเข้าใจสรรพสิ่งเพราะฉันรัก” มีใจความโดยสรุปว่า

แนวคิดเกี่ยวกับความรักในพระพุทธศาสนาชัดเจน แบ่งเป็นรักฝ่ายดีที่เรียกว่า “กุศล” เช่น เมตตา หมายถึง รัก ปรารถนาจะให้เป็นผู้สุข กับรักฝ่ายชั่วที่เรียกว่า “อกุศล” เช่น ราคะกำหนดยินดี ตัณหา ทะยานอยาก สิ้นหา เป็นต้น และต้องเข้าใจไว้เสมอว่า “ดี หรือ กุศล กับคำว่า ชั่ว หรืออกุศล” ไม่ได้แยกกันอยู่คนละชั่วโดยเด็ดขาดเป็นคุณสมบัติติดตัวเรามาแต่เกิด ไม่มีการพิพากษาว่าถูกหรือผิด อันนี้พูดเรื่องรักแบบโลกๆ เมตตาปรารถนาจะให้ผู้อื่นมีความสุข ถือเป็นความรักในอุดมคติตามหลักพระพุทธศาสนา^{๑๐}

๑.๖.๑.๔ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ได้อธิบายเกี่ยวกับ เมตตา ไว้ใน พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ คำวัด มีใจความว่า

^๘ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน), รวมธรรมะ, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๓.

^๙ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๕๐๗.

^{๑๐} พระราชปริยัติกวี (สมจินต์ สมมาปญโญ/วันจันทร์), ศ. ดร. ฉันเข้าใจสรรพสิ่งเพราะฉันรัก, (กรุงเทพมหานคร: ออฟเซทศรีเอช, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๙.

เมตตา แปลว่า ความรัก หมายถึงความหวังดี ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น เป็นความรู้สึกที่เป็นมิตร ความมีไมตรีต่อกัน เมตตา เป็นภาวะของจิตที่ปราศจากความโกรธ ความอาฆาตมาดร้าย มีแต่ความหวังดี มีไมตรีจิต หวังความสุขความเจริญแก่ผู้อื่นเป็นที่ตั้ง ลักษณะเมตตาที่เห็นได้ชัดเจน คือความรักลูกของพ่อแม่ซึ่งจัดเป็นเมตตาแท้ๆ เมตตาเป็นคุณธรรมสำหรับผู้นำหรือเป็นผู้ใหญ่ เป็นเหตุให้เป็นที่เคารพนับถือของผู้น้อย และได้รับความจงรักภักดีตลอดไป ผู้ปฏิบัติเป็นประจำนอกจากทำให้เป็นคนมีสีหน้าเข้มแข็งเบิกบานแล้วยังได้รับอานิสงส์ต่างๆ อีกมาก เช่น นอนหลับสบายไม่ฝันร้าย เดินทางปลอดภัย^{๑๑}

๑.๖.๑.๕ หลวงวิจิตรวาทการ ได้กล่าวถึงหลักเมตตาไว้ในหนังสือ “ศาสนาสากล เล่ม ๓” โดยอธิบายรายละเอียดว่า

เมตตากับกรุณาไม่เหมือนกัน เมตตา หมายถึง ความปรารถนาที่จะให้โลกอยู่เป็นสุข ให้คนทั้งหลายได้รับความสุขด้วยกัน ทางพระพุทธศาสนาถือว่า เมตตาเป็นหลักธรรมที่สำคัญมาก พระพุทธเจ้าทรงสอนให้แผ่เมตตาจิตแก่ผู้พ่ายแพ้ จนกระทั่งศัตรูกลายมาเป็นมิตร แต่ไม่ได้หมายถึงความคิดที่จะช่วยเหลือ ปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข ส่วนกรุณานั้นสูงขึ้นไปกว่าเมตตา คือ มีความคิดที่จะช่วยเหลือด้วย คิดช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์^{๑๒}

๑.๖.๑.๖ สุจินต์ บริหารวนเขตต์ ได้อธิบายเกี่ยวกับหลักเมตตาไว้ในหนังสือ “เมตตา” มีใจความโดยสรุปว่า

การอบรมเจริญเมตตานี้จะเป็นไปได้ต้องรู้ลักษณะของเมตตา คือ ไมตรี ความรู้สึกเป็นมิตร ความสนิทสนม ความเกื้อกูล ความนำประโยชน์สุขมาให้ ขณะใดที่เมตตาเกิดขึ้นนั้นจิตอ่อนโยน ปราศจากมานะซึ่งเป็นสภาพธรรมที่ยกตน สำคัญตน และข่มบุคคลอื่น การอบรมเจริญเมตตาจริงๆ นั้นจะขัดเกลาอนุสสรณ์หลายอย่าง ปกติอาจไม่รู้สึกรู้สีกว่ามีความะอิสสา มัจฉริยะ โทสะ และอนุสสรณ์อื่นๆ มากน้อยแค่ไหน เมื่ออบรมเจริญเมตตาขึ้น อนุสสรณ์เหล่านั้นจะละลายลดน้อยไปด้วย ขณะใดมีความะขณะนั้นไม่ใช่เมตตา ขณะใดมีอิสสาคือริษยาขณะนั้นก็ไม่เป็นมิตรกับผู้ที่ถูกริษยาแน่นอน ฉะนั้นในวันหนึ่งๆผู้เจริญเมตตาจริงๆ จึงต้องระลึก รู้ ลักษณะอาการสนิทสนมที่จะต้องปราศจากความริษยาในบุคคลอื่นๆด้วย^{๑๓}

๑.๖.๑.๗ ปิ่น มุทุกันต์ กล่าวถึงหลักเมตตาไว้ในหนังสือ “บันทึกธรรม” มีใจความโดยสรุปว่า

^{๑๑}พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ คำวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๕๓), หน้า ๗๙๔.

^{๑๒}หลวงวิจิตรวาทการ, ศาสนาสากล เล่ม ๓, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: ลูก ส. ธรรมภักดี, ๒๕๑๘), หน้า ๑๙๖.

^{๑๓}สุจินต์ บริหารวนเขตต์, เมตตา, หน้า ๓-๔.

เมตตา แปลว่า ความรักใคร่มีอยู่ ๒ ประเภท คือ รักด้วยอำนาจความกำหนด เช่น ความรักระหว่างเพศเป็นพวกราคะตันทา ไม่ใช่ลักษณะของเมตตา ความรักที่เรียกว่าเมตตา ในที่นี้ หมายถึง ความหวังดี คือ ปราศจากจะให้เขาเป็นสุข เช่น มารดารักบุตร มิตรสหายรักกัน ความรักที่เป็นราคะ ตันทานนั้นเป็นกิเลส...ส่วนความรักที่เรียกว่าเมตตานี้ พระพุทธเจ้าทรงสอนให้บำเพ็ญทั้งฆราวาสและบรรพชิต^{๑๔}

๑.๖.๒ งานวิจัย

๑.๖.๒.๑ พระมหาบุญเรือน ปภังโก (พิลาพันธ์) ได้วิจัยเกี่ยวกับหลักเมตตาในเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท” สรุปได้ว่า

เมตตาเป็นหลักธรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนากล่าวคือ ในระดับพื้นฐานเมตตาเป็นหลักธรรมในอันที่จะให้คนทั้งหลายเอื้อเฟื้อกันและกันไม่ทำลายกัน ไม่เบียดเบียนกันยังคนทั้งหลายให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และสร้างสันติภาพให้เกิดแก่ชาวโลก ในระดับกลางเมตตาเป็นคุณธรรมที่ช่วยพัฒนาจิตให้สะอาดบริสุทธิ์ ลดกิเลส ลดปัญหา ขจัดความทุกข์ให้เบาบาง มีความเห็นแก่ตัวน้อยลง ยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นทั้งแก่ตนเองและส่วนรวม ในระดับสูงเมตตาเป็นคุณธรรมที่ยังบุคคลให้หมดตัวตน หมดกิเลส หมดปัญหา ไม่มีอาสวะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นเมตตาที่สะอาดบริสุทธิ์ไม่มีผู้ให้และผู้รับ หมายถึงการบรรลุพระนิพพาน เป็นเมตตาของพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลาย เมตตานี้เกิดขึ้นได้ ๓ ทาง คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ เมตตาที่มีกิเลสครอบงำ หรือเมตตาที่ปราศจากปัญญา ย่อมเป็นสาเหตุให้เกิดโทษได้ ถ้าบุคคลเจริญเมตตาอย่างต่อเนื่องก็ย่อมได้รับอานิสงส์หรือคุณประโยชน์หาประมาณมิได้ใน ๒ ลักษณะ คือ ๑) ทางด้านจิตใจในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ ๒) ติดตามไปในชาติต่อไปหลังจากตายไปแล้ว^{๑๕}

๑.๖.๒.๒ พระมหาสุทธิชัย ฐิตชโย (ถาวรศีล) ได้วิจัยเกี่ยวกับหลักเมตตาเรื่อง “ศึกษาเชิงวิเคราะห์พรหมวิหารธรรม ๔ ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา” สรุปผลได้ว่า

การประพฤติปฏิบัติพรหมวิหารธรรมนั้น สามารถแบ่งได้เป็นระดับโลกียะ และระดับโลกุตระโดยผู้ปฏิบัติพรหมวิหารธรรมย่อมได้รับประโยชน์ ๓ ประการ คือ ๑) ประโยชน์ต่อตนเองในชีวิตประจำวัน คือผู้ปฏิบัติย่อมมีสภาพจิตใจที่เป็นกุศล เพราะอำนาจของกุศลจิตได้ส่งผลให้มีจิตใจที่แจ่มใสเบิกบานเป็นสุขไม่โกรธง่าย และย่อมได้อานิสงส์มาก ๒) ประโยชน์ต่อสังคม คือ ผู้ปฏิบัติย่อมมีแต่ความสงบสุข มีความรักใคร่ต่อกัน สามัคคีช่วยเหลือกัน และดำรงความยุติธรรมไว้ ๓) ประโยชน์สูงสุด คือระดับที่สิ้นกิเลสตัณหา เป็นพรหมวิหารที่สะอาดบริสุทธิ์อยู่

^{๑๔} ปิ่น มุกกันต์, **บันทึกธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: คลังวิทยา, ๒๕๒๖), หน้า ๒๐๔.

^{๑๕} พระมหาบุญเรือน ปภังโก (พิลาพันธ์), “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท”, หน้า บทคัดย่อ.

เหนือโลก ผู้ปฏิบัติมีความเพียรเจริญพรหมวิหารจนได้มานเป็นสมณะกรรมฐาน และทำมานให้เป็นแห่งวิปัสสนา แล้วเจริญวิปัสสนากรรมฐานยกขึ้นสู่พระไตรลักษณ์ ย่อมบรรลุลุทธิธรรมขั้นสูงสุดคือเมตตาเจโตวิมุตติ กรุณาเจโตวิมุตติ มุทิตาเจโตวิมุตติ และอุเบกขาเจโตวิมุตติ^{๑๖}

๑.๖.๒.๓ พระสุรเชษฐ์ แสวงเจริญ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมด้านความเมตตาสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ ๒” สรุปผลได้ว่า

๑) ได้โปรแกรมฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมด้านความเมตตาสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ ๒ ที่มีประสิทธิภาพ สำหรับนำไปใช้ฝึกอบรมกับนักเรียน ๒) คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณธรรมจริยธรรมด้านความเมตตาของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๒ หลังเข้าร่วมโครงการโปรแกรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ๓) คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณธรรมจริยธรรมด้านความเมตตาของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๒ หลังเข้าร่วมโครงการโปรแกรมสูงกว่าคะแนนเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ๔) คะแนนเฉลี่ยเจตคติที่มีต่อโปรแกรมฝึกอบรม คุณธรรมจริยธรรมด้านความเมตตาของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๒ ในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก ($x=2.77$, $S.D.= 0.59$)^{๑๗}

๑.๖.๒.๔ พระสุเมธ สุเมโธ (นพตลจินดา) ได้วิจัยเกี่ยวกับการขยายในเรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของนักธุรกิจ ในสมัยพุทธกาลกับปัจจุบัน: ศึกษาเฉพาะกรณี ดร. บุญยง ว่องวานิช” สรุปผลได้ว่า

บทบาทของนักธุรกิจที่มีต่อพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล สรุปได้ ๓ ประเด็น คือ ๑) การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้พบว่า นำมาใช้เป็นแนวทางต่อการบริหาร ได้แก่ การบริหารตน การบริหารคน การบริหารงาน ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อตนเองครอบครัวและสังคม ๒) การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในชีวิตประจำวันพบว่า นักธุรกิจในสมัยพุทธกาลมีส่วนในกิจกรรมที่ส่งเสริมพระพุทธศาสนาในด้านต่างๆ เช่น ให้ความอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ถวายบำรุงพระสงฆ์ ถวายเครื่องอุปโภคและยารักษาโรค สร้างเสนาสนะ มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นผู้คอยประสานความสัมพันธ์อันดีต่อพระสงฆ์ให้มีความสามัคคี ๓) เป็นส่วนที่เนื่องกันจากกิจกรรม

^{๑๖} พระมหาสุทธีชัย วุฑฺฒิโย (ถาวรศีล), “ศึกษาเชิงวิเคราะห์พรหมวิหารธรรม ๔ ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า บทคัดย่อ.

^{๑๗} พระสุรเชษฐ์ แสวงเจริญ, “การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมด้านความเมตตาสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ ๒”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า บทคัดย่อ.

พบว่านักธุรกิจได้เข้าไปมีบทบาทต่อการส่งเสริมพระพุทธศาสนา สร้างศาสนทายาท เผยแผ่พระพุทธศาสนาและด้านสังคมสงเคราะห์ เพื่อความดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาให้มั่นคง^{๑๘}

๑.๖.๒.๕ พระมหายวง ทิวากโร (คนทา) ได้วิจัยเกี่ยวกับหลักเมตตาในเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องเหรินในปรัชญาขงจื้อกับเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท” สรุปผลได้ว่า

ในแง่ของบทนิยามและความหมาย ทั้งเหรินและเมตตาเพ่งถึงเรื่องของจิตใจที่มุ่งดีปรารถนาดีต่อบุคคลอื่น เป็นความรู้สึกดีงามที่ต้องการให้ทุกคนในสังคมสามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขโดยไม่เบียดเบียน เหรินในปรัชญาขงจื้อเป็นเรื่องธรรมาจริยธรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ ขณะที่พุทธปรัชญาเถรวาทไม่ได้ถือเช่นนั้น ในประเด็นสารัตถะและปัจจัยสนับสนุนให้เกิดทั้งเหรินและเมตตาเริ่มต้นจากจิตใจ จากนั้นก็พัฒนาไปสู่พฤติกรรมทางกายและวาจาในรูปแบบต่างๆโดยอาศัยการฝึกฝนอบรมตนเองสม่ำเสมอ ในส่วนที่ต่างกันก็มี เช่น เมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาทมีส่วนที่เหรินในปรัชญาขงจื้อไม่มี ได้แก่ เมตตาระดับฉานหรือเมตตาเจโตวิมุตติ^{๑๙}

๑.๖.๒.๖ ศุภลักษณ์ สุวรรณเครือ ได้วิจัยเรื่อง “มรรควิธีแห่งรักและเมตตา เพื่อรับใช้สังคมในทัศนะวิทยาการชาวพุทธ” สรุปผลได้ว่า

ความรักความเมตตา เป็นสิ่งที่มีอยู่ภายในปัจเจกบุคคล และพัฒนาให้ถึงที่สุดได้ด้วยมรรควิธีแห่งการเจริญสติภาวนาบนรากฐานของความรู้สึกตัว ด้วยจิตที่สงบและบริสุทธิ์จนเกิดปัญญา อิสระภาพ และความต้องการพ้นทุกข์ ย่อมเอื้อให้บุคคลน้อมจิตและปัญญาค้นหาความจริง หรือโยนิโสมนสิการ ส่งผลต่อการค้นพบรู้จักตนเองและชีวิตอย่างถูกต้อง กลายเป็นความรักความเมตตา มีความปรารถนาให้ตนเองและผู้อื่นพ้นทุกข์ร่วมกัน สามารถพึ่งตนเอง ทั้งกาย จิต และปัญญา เข้าสู่อิสรภาพอย่างแท้จริง^{๒๐}

๑.๖.๒.๗ เวลา กัลหโสภา ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวคิดเรื่องเมตตาในศาสนาพุทธกับอัลเราะห์มะฮะห์ในศาสนาอิสลาม” สรุปผลได้ว่า

^{๑๘} พระสุเมธ สุเมโธ (นพดลจินดา), “ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของนักธุรกิจในสมัยพุทธกาลกับปัจจุบัน: ศึกษาเฉพาะกรณี ดร. บุญยง ว่องวานิช”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า บทคัดย่อ.

^{๑๙} พระมหายวง ทิวากโร (คนทา), “การศึกษาเปรียบเทียบ แนวความคิดเรื่องเหรินในปรัชญาขงจื้อกับเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า บทคัดย่อ.

^{๒๐} ศุภลักษณ์ สุวรรณเครือ, “มรรควิธีแห่งรักและเมตตา เพื่อรับใช้สังคมในทัศนะวิทยาการชาวพุทธ”, *วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๒), หน้า บทคัดย่อ.

ในเบื้องต้นด้านเนื้อหา ความหมาย ในศาสนาพุทธ สามารถอธิบายเมตตาได้โดย ยกคุณลักษณะเฉพาะในตัวมันเองออกมาให้ทำความเข้าใจได้ง่าย การนำเมตตาไปใช้ในชีวิตจริง นั้นก่อนจะกลายเป็นเมตตา ต้องมีการคิดไปในทางที่ถูกที่ควรอย่างละเอียด ตามเหตุตามปัจจัย หรือ โยนิโสมนสิการ จึงก้าวมาเป็นกรุณา คือความรู้สึกลอยๆช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ และในด้าน การศึกษาค้นคว้า เมตตาที่ปรากฏในตำราของพุทธศาสนา มีการจัดเรียงเป็นหมวดหมู่ธรรม สามารถสืบค้นแบบเฉพาะเจาะจงได้ ละเว้นบริบทรอบข้างได้ โดยไม่เสียความหมายเดิมของ เมตตา^{๒๑}

๑.๖.๒.๘ ชัยเนตร ระวีวรรณ ได้วิจัยเกี่ยวกับการขายเรื่อง “การศึกษารูปแบบ การค้าขายและจัดเก็บภาษีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท” สรุปผลได้ว่า

การค้าขายในคัมภีร์พระพุทธศาสนา หมายถึง การซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งของ สินค้าและเครื่องอุปโภคบริโภคเพื่อเลี้ยงชีพทั้งในชุมชน หมู่บ้าน หรือ ระหว่างรัฐกับรัฐ มีลักษณะเป็นการวานเกวียนสินค้า โดยมีวรรณะแพศย์ที่เป็นระบบทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการค้าขายโดยตรง ประเภทของการค้าขายในสมัยพุทธกาลเป็นแบบขายตรง กล่าวคือ จาก ผู้ขายสู่ผู้ซื้อโดยตรงโดยมีตลาดเป็นที่รวมแหล่งการซื้อขาย และแบบผ่านพ่อค้าคนกลาง ผู้ขาย ทำการขนส่งบรรทุกสินค้าด้วยตนเอง ทางบกคือใช้เกวียน หรือทางน้ำคือใช้เรือบรรทุกสินค้า สินค้าที่ค้าขายกันในครั้งพุทธกาลส่วนใหญ่เป็นผลิตผลทางเกษตร สินค้าแบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ ๑. อุปโภคบริโภคทั่วไป ๒. อสังหาริมทรัพย์ และ ๓. บริการหลักธรรมที่เกี่ยวกับการค้าขาย ได้แก่ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ประกอบด้วย ๑) อุฏฐานสัมปทา (ขยัน) ๒) อารักขสัมปทา (รักษา) ๓) กัลยาณมิตตา (เพื่อนดี) ๔) สมชีวิตา (ความเป็นอยู่เหมาะสม) คุณสมบัติของพ่อค้า ที่ดี ๓ ประการ ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ (จกขุมา) การมีประสบการณ์ (วิสุโร) และการมี มนุษยสัมพันธ์ (นิสสยสมปนโน) คุณลักษณะของการค้าขายในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีดังนี้ คือ (๑) ชื่อสัตย์สุจริตและยุติธรรม (๒) ประกอบสัมมาอาชีพะ (๓) มีวิสัยทัศน์ดี (๔) ขยันหมั่นเพียร (๕) คำนึงกำไรให้สังคม^{๒๒}

๑.๖.๒.๙ จิตต์ทวิ จารุรัตน์ ได้วิจัยเกี่ยวกับการประกอบการของธุรกิจในเรื่อง “การศึกษาการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการประกอบการของธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดย่อมใน เขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล” สรุปผลได้ว่า

^{๒๑}เวลา กัณหาโสภ, “การศึกษาแนวคิดเรื่องเมตตาในศาสนาพุทธกับอัลเราะห์มะฮะฮ์ในศาสนา อิสลาม”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐), หน้า บทคัดย่อ.

^{๒๒}ชัยเนตร ระวีวรรณ, “การศึกษารูปแบบการค้าขายและจัดเก็บภาษีในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า บทคัดย่อ.

หลักธรรมที่นำไปใช้ในการประกอบกิจการของธุรกิจในระดับสูง ประกอบด้วยธรรม คัมภีร์ครองโลก ๒ ธรรมทำให้งาม ๒ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ อิทธิบาท ๔ พละ ๕ สัมปยุตธรรม ๗ ทศพิธราชธรรม อริยสัจ ๔ โดยระดับความ สำคัญของการนำหลักพุทธธรรมใช้ในการ บริหารกิจการแบ่งออกได้เป็น ๓ ด้าน คือด้านการครองตน ในหลักธรรมที่ผู้ประกอบกิจการให้ ความสำคัญระดับสูง คือธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒ ธรรมทำให้งาม ๒ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ อิทธิบาท ๔ พละ ๕ สัมปยุตธรรม ๗ ทศพิธราชธรรม อริยสัจ ๔ ด้านการครองคน ในหลักธรรม ที่ผู้ประกอบกิจการให้ความสำคัญระดับสูง คือธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒ ธรรมทำให้งาม ๒ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ อิทธิบาท ๔ พละ ๕ สัมปยุตธรรม ๗ ทศพิธราชธรรม อริยสัจ ๔ และด้านการ ครองงาน ในหลักธรรมที่ผู้ประกอบกิจการให้ความสำคัญระดับสูง คือ ธรรมทำให้งาม ๒ สังคหวัตถุ ๔ อิทธิบาท ๔ พละ ๕ สัมปยุตธรรม ๗ อริยสัจ ๔^{๒๓}

๑.๖.๒.๑๐ สุมาลี สุขอร่าม ได้วิจัยเกี่ยวกับการขายเรื่อง “การประยุกต์ใช้ พุทธจริยธรรมในการประกอบธุรกิจ: กรณีศึกษาบริษัทแฟรี่แลนด์สรรพสินค้า จำกัด นครสวรรค์” สรุปผลได้ว่า

พุทธจริยธรรมในการประกอบธุรกิจ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ขึ้นพื้นฐาน ได้แก่ เบญจศีลเบญจธรรม ชั้นกลาง กุศลกรรมบถ ๑๐ และชั้นสูง อริยมรรค โดยมีหลักการ พัฒนาธุรกิจ คือ หลักทวิภูมิมิกัตถะ ๔ โภควิภาคธรรม ๔ สุขของคลุหัสถ์ ๔ สังคหวัตถุ ๔ กุลจิรัฏฐิติธรรม ๔ ปาปณิกังคะ ๓ และอริยทรัพย์ ๗ ส่วนข้อห้ามในการประกอบธุรกิจ คือ อบายมุข ๖ และมิจฉาวณิชา ๕^{๒๔}

๑.๖.๒.๑๑ จินตนา บุญบงการ (และคณะ) ได้วิจัยเกี่ยวกับการขายในเรื่อง “การพัฒนาแนวทางปฏิบัติด้านจริยธรรมของนักธุรกิจไทย” สรุปผลได้ว่า

การพัฒนาจริยธรรมและคุณธรรมของผู้ประกอบการค้าหรือนักธุรกิจ ในระดับ บุคคลนั้นต้องมาจาก การซึมซับจริยธรรมและคุณธรรมในระดับครอบครัว การเรียนรู้จริยธรรม จากโรงเรียนและสถาบันการศึกษา การรับรู้เรื่องจริยธรรมจากสื่อมวลชน สังคมรอบข้าง สังคม ในวงการวิชาชีพและศาสนา สิ่งเหล่านี้จะมีผลให้ผู้ประกอบการค้าหรือนักธุรกิจแต่ละคนมี จิตสำนึกและความละเอียดในการดำเนินการค้าหรือธุรกิจ ให้มีจริยธรรมและคุณธรรมต่างกัน อันมีผลมาถึงการมีจริยธรรมและคุณธรรมในการดำเนินชีวิต ดังนั้นในการปลูกจิตสำนึกและการ

^{๒๓}จิตต์ทวี จารุรัตน์, “การศึกษาการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการประกอบกิจการของธุรกิจอุตสาหกรรม ขนาดย่อมในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล” วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรอุตสาหกรรมมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๔), หน้า บทคัดย่อ.

^{๒๔}สุมาลี สุขอร่าม, “การประยุกต์ใช้พุทธจริยธรรมในการประกอบธุรกิจ: กรณีศึกษาบริษัทแฟรี่แลนด์ สรรพสินค้า จำกัด นครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า บทคัดย่อ.

หล่อหลอมให้คนมีจริยธรรมและคุณธรรมจึงเป็นสิ่งที่มีการเรียกร้องให้ดำเนินการอย่างจริงจังทุก
ขั้นตอน^{๒๕}

๑.๖.๒.๑๒ พระสนั่น ขุนติโก (ปราสาททอง) ได้วิจัยเกี่ยวกับการขายในเรื่อง
“การปฏิบัติตนตามหลักสังคหวัตถุของผู้ประกอบการค้าขายในหาดป่าตอง อำเภอกระทุ่ม จังหวัด
ภูเก็ต” สรุปผลได้ว่า

การปฏิบัติตนตามหลักสังคหวัตถุของผู้ประกอบอาชีพค้าขายในหาดป่าตอง
อำเภอกระทุ่ม จังหวัดภูเก็ต พบว่าโดยรวมแล้วมีระดับสูง โดยเรียงไปตามลำดับจากมากไปหา
น้อย คือด้าน สมานัตตตา ด้านอิตถจริยา ด้านปิยวาจา และด้านทาน และเพศชายมีการ
ปฏิบัติตนด้าน ปิยวาจาและด้านอิตถจริยา มากกว่าเพศหญิง โดยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนว
ส่งเสริมการปฏิบัติตนตามหลัก สังคหวัตถุของผู้ประกอบอาชีพค้าขายในหาดป่าตอง มากที่สุด
คือด้านทาน ได้แก่ ให้ทุกคนมีความเสียสละ ต้องมีการทำความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์และ
เป้าหมาย ต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งเสริมให้มีการเอื้อเพื่อช่วยเหลือกันแบ่งปัน และให้
คำแนะนำกันและกัน^{๒๖}

๑.๖.๒.๑๓ พระมหาวิระชัย ขยวิโร (มิตะสิทธิ์) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษา
วิเคราะห์ปัญหาจริยศาสตร์: กรณีการเปิดบ่อนการพนันถูกกฎหมายในประเทศไทย” สรุปผล
ได้ว่า

เนื่องจากปัญหาการพนันในปัจจุบันได้ขยายวงกว้างตามกระแสโลกาภิวัตน์โดย
อาศัยวิวัฒนาการทางการสื่อสารจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมสากล วิฤตการณ์ที่กำลัง
เกิดขึ้นนี้กำลังจะถูกทำให้เป็นโอกาสทางธุรกิจอย่างชอบธรรม ดังนั้นรัฐไม่ควรส่งเสริมการใช้
อบายมุขมาแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากคนส่วนใหญ่ในชาติ ซึ่งพื้นฐานจิตสำนึกยัง
ขาดจริยธรรม ในทางตรงข้ามรัฐควรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาเพื่
ยกระดับจิตสำนึกทางจริยธรรมเน้นการปลูกฝังระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์รวมถึงรณรงค์ให้เห็น
โทษของอบายมุขและการเสพติดการพนัน เพราะพื้นฐานประชากรที่มีคุณภาพทางจริยธรรม

^{๒๕}จินตนา บุญบังการ (และคณะ), “การพัฒนาแนวทางปฏิบัติด้านจริยธรรมของนักธุรกิจไทย”,
รายงานวิจัย, (คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า บทคัดย่อ.

^{๒๖}พระสนั่น ขุนติโก (ปราสาททอง), “การปฏิบัติตนตามหลักสังคหวัตถุของผู้ประกอบการค้าขายใน
หาดป่าตอง อำเภอกระทุ่ม จังหวัดภูเก็ต”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า บทคัดย่อ.

และจิตสำนึกถูกต้อง จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหที่ต้นตอและเกิดการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนในที่สุดได้เอง^{๒๗}

๑.๖.๒.๑๔ ญัฐวดี วงษ์วรเทวา ได้วิจัยเกี่ยวกับการพนันที่ถูกกฎหมายในเรื่อง “ทัศนคติที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดบ่อนการพนันที่ถูกกฎหมายในประเทศไทยกับหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนช่วงชั้นที่สี่โรงเรียนมัธยมวัดดุสิตาราม” สรุปผลได้ว่า

ในการวิเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ แล้วนำมาสร้างเป็นแบบสอบถามเพื่อใช้เก็บข้อมูลทัศนคติของนักเรียน มีผลการวิจัยว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีทัศนคติไม่เห็นด้วยต่อการเปิดบ่อนการพนันในประเทศไทย แม้ว่าจะทำให้รัฐจัดเก็บภาษีได้มาก สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศทำให้เศรษฐกิจของประเทศดีขึ้น การมีบ่อนการพนันที่ถูกกฎหมายจะทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสังคม ปัญหาครอบครัวมากยิ่งขึ้น นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพนันในประเด็นที่สัมพันธ์กับหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา ระดับปานกลาง มีความรู้เกี่ยวกับ ความหมายของอบายมุข แต่ไม่มีความรู้เรื่องอบายมุข ๔^{๒๘}

๑.๖.๒.๑๕ ช่อทิพย์ นิยมพันธ์ ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพค้าสลากกินแบ่งรัฐบาลของคนพิการด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอพระประแดง” สรุปผลได้ว่า

คนพิการกลุ่มนี้ร้อยละ ๗๔ เคยผ่านการฝึกอาชีพจากหน่วยงานของรัฐบาลมาแล้ว ส่วนมากมีระยะเวลาในการประกอบอาชีพขายสลากฯ ระหว่าง ๑-๑๐ ปี ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพค้าสลากฯ คือ ต้องการมีรายได้เลี้ยงตนเอง เป็นอาชีพที่มีความเป็นอิสระ เหมาะสมกับสภาพร่างกาย ต้องการให้ช่วยเหลือเรื่องเงินทุนในการประกอบอาชีพเรื่องการจัดการเพิ่มโควตา โดยมีปัญหาอุปสรรคแข่งขันในการขายสูงมากและขาดทุนจากการขายสลากไม่หมด^{๒๙}

จากการที่ได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่าในส่วนของหลักเมตตาที่มีผู้ศึกษาเรื่อง แนวความคิดเรื่องเมตตาทั้งในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ใน

^{๒๗} พระมหาวิระชัย ขยวิโร (มิตะสิทธิ์), การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาจริยศาสตร์: กรณีการเปิดบ่อนการพนันถูกกฎหมายในประเทศไทย, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า บทคัดย่อ.

^{๒๘} ญัฐวดี วงษ์วรเทวา, “ทัศนคติที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดบ่อนการพนันที่ถูกกฎหมายในประเทศไทยกับหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนช่วงชั้นที่สี่โรงเรียนมัธยมวัดดุสิตาราม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า บทคัดย่อ.

^{๒๙} ช่อทิพย์ นิยมพันธ์, “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพค้าสลากกินแบ่งรัฐบาลของคนพิการด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอพระประแดง”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓), หน้า บทคัดย่อ.

พุทธปรัชญาเถรวาท ในทัศนะวิทยาการชาวพุทธ และมีผู้นำหลักเมตตาไปศึกษาเปรียบเทียบกับ คริสตธรรม ศาสนาอิสลาม แนวคิดเรื่องเทรินในปรัชญาขงจื้อ มีการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรม คุณธรรมจริยธรรมด้านความเมตตา ในส่วนของผู้ประกอบการมีการประยุกต์ใช้พุทธจริยธรรม ในการประกอบธุรกิจ จริยธรรมของนักธุรกิจ รูปแบบการค้าขาย บทบาทในการส่งเสริม พระพุทธศาสนาของนักธุรกิจ ในสมัยพุทธกาลกับปัจจุบัน การปฏิบัติตนตามหลักสังคหวัตถุของ ผู้ประกอบอาชีพค้าขาย นอกจากนี้มีการศึกษาในด้านการพนันที่ถูกกฎหมายในประเทศไทยใน ปัญหาจริยศาสตร์และปัญหาหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา อีกทั้งปัญหาปัจจัยที่มีผลต่อการ ตัดสินใจประกอบอาชีพค้าสลากรีนแบ่งรัฐบาล ซึ่งสามารถสรุปผลได้ว่ายังไม่มีการวิจัยใด ทำการศึกษาวิจัยในเรื่อง การประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากรีนแบ่งรัฐบาล เกินราคา

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ/ภาคเอกสาร และลงภาคสนาม คือสัมภาษณ์ เชิงลึกโดยมุ่งศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ชุด ๙๑ เล่ม ฉบับมหามกุฏราช วิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๔ หนังสือทางพระพุทธศาสนา เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสื่อ ออนไลน์ และสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

๑.๗.๑ ขั้นตอนที่ ๑ เป็นส่วนที่อยู่ในบทที่ ๒ เรื่องปัญหาการขายสลากรีนแบ่งรัฐบาล เกินราคาในสังคมไทย ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ ที่ตั้งไว้ เป็นการศึกษาค้นคว้าและ รวบรวมข้อมูลจากงานประพันธ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการร่วมสมัย บทความทางวิชาการ เอกสารงานวิจัย ตลอดจนสื่อออนไลน์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการขายสลากรีนแบ่งรัฐบาล เกินราคาในสังคมไทยจากหน่วยงานในภาคส่วนต่างๆทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดย ทำการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาสรุป เรียบเรียงและนำเสนอผลการวิจัย

เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ ความเป็นมาของสลากรีนแบ่งรัฐบาล ประโยชน์จาก สลากรีนแบ่งรัฐบาล สาเหตุของพฤติกรรมการขายเกินราคา ปัญหาที่เกิดจากการขายสลากรีน แบ่งรัฐบาลเกินราคาในสังคมไทย

๑.๗.๒ ขั้นตอนที่ ๒ เป็นส่วนที่อยู่ในบทที่ ๓ เรื่องเมตตาในพระพุทธศาสนา ซึ่ง สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ ที่ตั้งไว้ เป็นการรวบรวมข้อมูลในการศึกษาและค้นคว้าจาก พระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือทางพระพุทธศาสนา งานประพันธ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ ร่วมสมัย บทความทางวิชาการ เอกสารงานวิจัย ตลอดจนสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับเมตตาใน พระพุทธศาสนา โดยการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาสรุป เรียบเรียง และนำเสนอ ผลการวิจัย

เป็นการศึกษาและวิเคราะห์เมตตาในพระพุทธศาสนา แล้วนำมารวบรวมสรุป และเรียบเรียงจัดผลการศึกษา โดยการศึกษาในความหมาย คุณลักษณะ ประเภท หลักธรรมที่เกี่ยวข้อง และอานิสงส์ของหลักเมตตาในพระพุทธศาสนา หลักการและวิธีปฏิบัติในการเจริญเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพ อีกทั้งพัฒนาการของเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพ

๑.๗.๓ ขั้นตอนที่ ๓ เป็นส่วนที่อยู่ในบทที่ ๔ เรื่องการประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ ที่ตั้งไว้ เป็นการรวบรวมข้อมูลในการศึกษาและค้นคว้าจาก ตำรา เอกสาร งานวิจัย ตลอดจนสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง การวิเคราะห์ปัญหาการขายสลากฯ เกินราคา วิเคราะห์แนวทางการประยุกต์เมตตาและเรื่องการประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากฯ เกินราคาจากหน่วยงานในภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน แล้วทำการร่างการประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากฯ เกินราคาใน ๕ ประการ

เป็นการรวบรวมนำความรู้ที่ได้จากขั้นตอนที่ ๑ ในหัวข้อที่ ๒.๓.๒ และขั้นตอนที่ ๒ ในหัวข้อที่ ๓.๑.๓ และ ๓.๒ มาศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ เรียบเรียง และนำเสนอผลงานเพื่อจัดทำร่างการวิเคราะห์ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา การวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์เมตตา และร่างการประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา เพื่อเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒินักวิชาการทางพระพุทธศาสนา ในการสัมมนาเชิงลึกจำนวน ๖ ท่านตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องของร่างการประยุกต์เมตตาที่จะนำมาใช้ในการจัดทำร่างของการประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคนั้นๆ แล้วนำมาแก้ไขและปรับปรุงในการจัดทำการประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคาที่เหมาะสม

๑.๗.๔ ขั้นตอนที่ ๔ เป็นส่วนที่อยู่ในบทที่ ๕ การสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ เป็นการนำผลการศึกษาวิจัยทั้งหมดที่ได้มาสรุปผลการวิจัย

เป็นการนำเสนอการปรับใช้ความรู้ที่ได้ด้วยการประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาล ทั้งนี้ให้อยู่ภายใต้กรอบของวัตถุประสงค์ทั้ง ๓ ข้อตามลำดับ และมีข้อเสนอแนะ ๓ ประการ คือ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ และข้อเสนอแนะเชิงวิจัย

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๘.๑ ได้ทราบปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคาในสังคมไทย

๑.๘.๒ ได้ทราบเมตตาในพระพุทธศาสนา

๑.๘.๓ ได้ทราบการประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกิน

ราคา

บทที่ ๒

ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคาในสังคมไทย

ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคาในสังคมไทย เป็นการวิจัยในความเป็นมาของสลากกินแบ่งรัฐบาล ประโยชน์จากสลากกินแบ่งรัฐบาล และปัญหาที่เกิดจากการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคาในสังคมไทย ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๑ ความเป็นมาของสลากกินแบ่งรัฐบาล

ในเรื่องความเป็นมาของสลากกินแบ่งรัฐบาลนี้ เริ่มต้นด้วยการที่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงให้สัมปทานจำหน่ายหวย ก. ข. ก่อนและต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงให้มีการพิมพ์ลอตเตอรี่ออกมาขาย ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของสลากกินแบ่งรัฐบาล และได้มีการพัฒนามาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ดังนี้

๒.๑.๑ สัมปทานหวย ก. ข.

ในระยะแรกหวยเป็นที่นิยมเล่นกันอย่างมากในหมู่คนจีน เรียกว่า “ฮวยฮวย แปลว่า ชุมนุมดอกไม้” โดยการเขียนตัวหวยเป็นรูปดอกไม้ ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นชื่อคนจีนโบราณที่มีชื่อเสียงเอาไว้บนแผ่นป้ายเล็กๆ จำนวน ๓๔ แผ่นป้าย ต่อมาได้เพิ่มชื่อขึ้นอีก ๒ ชื่อ รวมเป็นตัวหวย ๓๖ ตัว รวม ๓๖ แผ่นป้าย เขียนชื่อคนโบราณเป็นภาษาจีนลงป้ายละชื่อ จากนั้นเจ้ามือจะเลือกป้ายชื่อคนเหล่านั้นหนึ่งอันใส่ในกระบอกไม้ ปิดปากกระบอกแขวนไว้กับหลังคาโรงหวย โดยให้แทงว่าจะออกเป็นชื่อใครใน ๓๖ ชื่อ นั้น มีการจ่ายเงินรางวัล ๓๐ เท่าของเงินที่แทงลงไป ต่อมาหวยได้ระบาดเข้ามาสู่สังคมไทย^๑

หวย ก ข เริ่มเข้ามาเป็นที่นิยมในสังคมไทยและมีการแพร่หลายอย่างรวดเร็ว โดยเริ่มเกิดขึ้นในราว พ.ศ. ๒๓๗๕ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ราชวงศ์จักรีของไทย ในขณะนั้นเป็นช่วงขาดแคลน ข้าวยากมากแพง คนไม่ยอมนำเงินออกมาใช้จ่าย เอาเงินไปฝังไว้ในดิน ต่อมาได้โปรดเกล้าแก้ปัญหาเรื่องนี้ด้วยการให้ “จีนหง” ตั้งโรงหวยขึ้นมาจึงเป็นต้นเหตุให้เกิดหวย ก. ข. ขึ้นมาในเมืองไทย ซึ่งมีพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงว่าไว้ดังนี้

เมื่อครั้งสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อปีเถาะ พ.ศ. ๒๓๗๔ น้ำมาก เมื่อปีมะโรง พ.ศ. ๒๓๗๕ น้ำน้อยข้าวแพง ต้องซื้อข้าวต่างประเทศเข้ามาจำหน่าย คนไม่มีเงินจะซื้อข้าวกินต้องมารับจ้างทำงานคิดเอาข้าวเป็นค่าจ้าง เจ้าภาษีนายอากรก็ไม่มีเงินจะส่ง

^๑สยามลอตเตอรี่, ประวัติหวยในประเทศไทย, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.lottery.co.th/article/history> [๖ กรกฎาคม ๒๕๕๙].

ต้องเอาสินค้าใช้ค่าหลวงที่สุดจนผูกปี้ก็ไม่มีเงินจะให้ ต้องเข้ามารับงานในกรุงเทพฯ จึงทรงพระราชดำริว่า เงินตราบัว เงินตราครุฑ เงินตราปราสาท ได้ทำใช้ออกไปก็มาก หายไปเสียหมด ทรงสงสัยว่าคนจะเอาไปซื้อฝิ่นมาเก็บไว้ขายในนี้ จึงโปรดให้จับฝิ่นเผาฝิ่นเสียเป็นอันมาก ตัวเงินก็ไม่มีขึ้นมา ดังนั้นจึงทรงพระศรีไชยบาล (นายอากรสุรา) จึงกราบทูลว่าเงินนั้นไปตกอยู่ที่ราษฎร เก็บฝังดินไว้มากไม่นำออกใช้ ถ้าอย่างนั้นในเมืองจึงตั้งห่วยขึ้นจึงมีเงินมา จึงโปรดให้เงินตั้งโรงห่วยขึ้นเมื่อเดือนยี่ปีมะแม จุลศักราช ๑๑๘๗ (พ.ศ. ๒๓๗๘)^๒

มีการออกห่วยที่เป็นภาษาไทย ใช้ตัวอักษร ๓๖ ตัว เรียกว่า “ห่วย ก ข” แล้วให้แพงว่าจะออกตัวอักษรอะไร ถ้าห่วยถูกเจ้ามือจ่าย ๓๐ ต่อหนึ่ง สถานที่ตั้งของโรงห่วยนั้นเริ่มแรกโรงห่วยตั้งอยู่ในกำแพงเมืองใกล้สะพานหันต่อมาย้ายมาอยู่ที่หน้าวังบูรพาภิรมย์ ต่อมาในสมัย ร. ๕ พ.ศ. ๒๔๑๕ เกิดเพลิงไหม้ จึงย้ายโรงห่วยมาอยู่ใกล้ประตูสามยอด ในช่วงแรกการออกห่วยตามแนวคิดของเจ้าสัวเงินทอง จะออกห่วยวันละครึ่งในตอนเช้า ต่อมาพระศรีวิโรจน์ได้กราบทูลขอตั้งโรงห่วยขึ้นอีก ๑ โรง อยู่ที่บางลำพูออกห่วยตอนหัวค่ำ วันละครึ่ง ในสมัยนั้นจึงมีโรงห่วย ๒ โรงเรียกว่า โรงเช้าและโรงค่ำ โดยที่โรงห่วยเป็นของรัฐแต่ว่ามีเอกชนเป็นผู้ได้รับสัมปทานดำเนินงาน ผู้ที่ได้รับสัมปทานเรียกว่า “นายอากร” มีบรรดาศักดิ์เป็น “ขุนบาล หรือ ขุนบาน” อากรห่วยเป็นรายได้ที่สำคัญของรัฐ สามารถจัดเก็บได้เป็นจำนวนมาก การแพงห่วยได้ระบาคไปทั่ว มีความต้องการแพงห่วยเป็นจำนวนมาก จนกระทั่งรัฐไม่สามารถจะจัดให้เล่นได้เพียงพอเป็นเหตุให้เกิดขุนบาลเถื่อนขึ้นทั่วประเทศ ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงมีพระราชดำริที่จะยกเลิกการเล่นการพนัน แต่เนื่องจากอากรห่วยเป็นรายได้ที่สำคัญ จึงได้ทรงยกเลิกอากรบ่อนเบี้ยก่อน ต่อมาในสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ จึงมีการโปรดเกล้าฯ ให้เลิกอากรห่วย เมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๕๙^๓ รวมเวลาของโรงห่วยตั้งแต่เริ่มมีจนกระทั่งเลิกนับได้ ๘๑ ปี

๒.๑.๒ ประวัติของสลากกินแบ่งรัฐบาล

สลากกินแบ่งรัฐบาลนั้น ภาษาอังกฤษเรียกว่า “ลอตเตอรี (Lottery)” ภาษาชาวบ้านหรือที่นิยมเรียกกันโดยทั่วไปเรียกว่า “ห่วย” ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ มีชาวอังกฤษชื่อว่า “ครูลาสเตอร์” เป็นผู้นำลักษณะการออกรางวัลสลากแบบยุโรปมาเผยแพร่เป็นคนแรกโดยเรียกว่า “ลอตเตอรี”

^๒ ศรีสุ, “รวมเรื่องกรุงเทพฯ ตอนเหตุการณ์ในสมัยรัชกาลที่ ๖”, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สมัย ร.๘, มปป), หน้า ๓๑-๓๒.

^๓ กรวิกา คงเดชศักดิ์, ย้อนประวัติ ห่วยไทย ลุ้นได้...อย่าลุ่มหลง, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://variety.teenee.com/foodforbrain/16594.html> [๒๓ สิงหาคม ๒๕๕๒].

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๗ ได้มีการออกลอตเตอรี่เป็นครั้งแรกในประเทศไทย เนื่องในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยกรมทหารมหาดเล็กภายใต้พระบรมราชานุญาตของพระองค์ โดยมีวัตถุประสงค์ช่วยเหลือพ่อค้าต่างชาติที่นำสินค้ามาร่วมแสดงในการจัดพิพิธภัณฑ์ที่ตึกกองศาเดียวในพระบรมมหาราชวัง ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๖๐ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นช่วงที่อยู่ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ สหราชอาณาจักรอังกฤษซึ่งเป็นประเทศฝ่ายสัมพันธมิตร ประสงค์จะกู้เงินจากประเทศไทยเพื่อใช้ในการสงคราม แต่ไม่อาจกู้โดยตรงจากรัฐบาลไทยได้ เพราะจะเป็นการกระทบกระเทือนงบประมาณ สภา รักษาติแห่งประเทศอังกฤษจึงดำเนินนโยบายกู้เงินจากประชาชนด้วยการออกลอตเตอรี่ ภายใต้พระบรมราชานุญาตจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๖๖ ได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ออก “ลอตเตอรี่เสือป่าล้านบาท” เพื่อหารายได้บำรุงกองเสือป่าอาสาสมัคร โดยพิมพ์จำนวน ๑ ล้านฉบับ จำหน่ายฉบับละ ๑ บาท ต่อมาในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. ๒๔๗๖ รัฐบาลมีนโยบายที่จะลดเงินรัชชูปการ ซึ่งเป็นเงินที่เรียกเก็บจากชาวยุโรปที่ไม่ต้องรับราชการทหาร ทำให้รัฐขาดรายได้ จึงได้ดำริให้มีการออกลอตเตอรี่รัฐบาลขึ้นโดยเรียกว่า “ลอตเตอรี่รัฐบาลสยาม” โดยพิมพ์จำนวน ๑ ล้านฉบับ ฉบับละ ๑ บาท ปีละ ๔ งวด ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๗๗ คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้กระทรวงมหาดไทยออกสลากกินแบ่งบำรุงเทศบาลโดยกำหนดว่า หากเดือนใดเป็นเดือนที่ออกสลากกินแบ่งรัฐบาล เดือนนั้นให้ตั้งจำหน่ายสลากกินแบ่งของเทศบาล โดยเริ่มจำหน่ายงวดแรกเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๘ แล้วออกสลากเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๗๙ โดยพิมพ์จำนวน ๕๐๐,๐๐๐ ฉบับ ฉบับละ ๑ บาท และได้มีการออกสลากกินแบ่งรัฐบาลและสลากบำรุงเทศบาลเรื่อยมา ใน พ.ศ. ๒๔๘๒ ซึ่งถือเป็นยุคที่สลากกินแบ่งรัฐบาลเริ่มดำเนินการอย่างจริงจัง โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติให้โอนกิจการสลากกินแบ่งรัฐบาลและสลากบำรุงเทศบาลมาสังกัดกระทรวงการคลัง และได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการออกสลากกินแบ่งรัฐบาลขึ้น โดยมีพระยาพรหมทัตศรีพิลาส เป็นประธานกรรมการ เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๔๘๒ ถือเป็นวันสถาปนาสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลจนปัจจุบัน และการออกสลากกินแบ่งรัฐบาลก็ได้พัฒนาเรื่อยมาจนกระทั่ง พ.ศ. ๒๕๑๗ ได้มีการออกพระราชบัญญัติสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลขึ้นมา ในปัจจุบันได้กำหนดให้สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นนิติบุคคลเป็นรัฐวิสาหกิจสังกัดกระทรวงการคลัง^๕

สลากกินแบ่งรัฐบาล คือลอตเตอรี่ชนิดหนึ่งในประเทศไทย ผู้ที่ต้องการจะขายต้องขออนุญาตจากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลก่อน ในปัจจุบันออกทุกวันที่ ๑ และ ๑๖ ของทุกเดือน ยกเว้น

^๕สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, ประวัติสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/ewt_news.php?nid=53 [๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘].

งวด ๑ มกราคม วันขึ้นปีใหม่ เปลี่ยนไปออกรางวัลในวันที่ ๓๐ ปีก่อนหน้า
 งวด ๑ พฤษภาคม วันแรงงานแห่งชาติ เปลี่ยนไปออกรางวัลในวันที่ ๒ พฤษภาคม
 งวด ๑๖ มกราคม วันครู เปลี่ยนไปออกรางวัลในวันที่ ๑๗ มกราคม

แต่เดิมมานั้น สลากกินแบ่งรัฐบาลแต่ละชุดมี ๑ ล้านฉบับ ฉบับละ ๔๐ บาท มักจะขายเป็นคู่ ขายคู่ละ ๘๐ บาท นั่นคือหนึ่งใบจะมีหมายเลขเดียวกัน ๒ ชุด ทำให้มีสิทธิ์รับรางวัลเป็นสองเท่าจากที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตามหากสลากมีหมายเลขเพียงชุดเดียว อันเนื่องมาจากการแบ่งขายหรือการพิมพ์ที่ผิดพลาด หากถูกรางวัลก็จะได้รับเงินรางวัลไปชุดเดียว หรือถ้าถูกรางวัลมากกว่าหนึ่งประเภทในสลากใบเดียวกันก็รับเงินรางวัลไปตามจำนวนที่ถูกรางวัล ทั้งนี้ได้มีการระบุเงินรางวัลไว้ที่ด้านหลังของสลากทุกใบ จนกระทั่งปัจจุบันรางวัลต่างๆ มีดังนี้

รางวัลที่ ๑	มี ๑ รางวัลรางวัลละ ๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท
รางวัลที่ ๒	มี ๒ รางวัลละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท
รางวัลที่ ๓	มี ๑๐ รางวัลละ ๔๐,๐๐๐ บาท
รางวัลที่ ๔	มี ๕๐ รางวัลละ ๒๐,๐๐๐ บาท
รางวัลที่ ๕	มี ๑๐๐ รางวัลละ ๑๐,๐๐๐ บาท
รางวัลข้างเคียงรางวัลที่ ๑	มี ๒ รางวัลละ ๕๐,๐๐๐ บาท
รางวัลเลขท้าย ๓ ตัว เสียง ๒ ครั้ง	มี ๒,๐๐๐ รางวัล รางวัลละ ๒,๐๐๐ บาท
รางวัลเลขหน้า ๓ ตัว เสียง ๒ ครั้ง	มี ๒,๐๐๐ รางวัล รางวัลละ ๒,๐๐๐ บาท
รางวัลเลขท้าย ๒ ตัว เสียง ๑ ครั้ง	มี ๑๐,๐๐๐ รางวัล รางวัลละ ๑,๐๐๐ บาท
สลาก ๑ ชุด	มี ๑๔,๑๖๘ รางวัล เป็นเงิน ๒๔,๐๐๐,๐๐๐ บาท ^๕

เริ่มตั้งแต่งวด ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐ เป็นต้นไปได้ปรับปรุงรูปแบบใหม่เป็นแบบฉบับละ ๑ ใบ มีขนาดเหลือเพียงครึ่งหนึ่งของเดิม ราคาเดิมที่ฉบับละ ๘๐ บาทรางวัล ก็จ่ายเท่าเดิมทุกรางวัล เพียงแต่ไม่มีขายฉบับละ ๔๐ บาท เป็นการปรับปรุงให้มีขนาดที่เล็กลงทำให้มีรูปลักษณ์ที่สวยงามขึ้นและประหยัดกระดาษ อีกทั้งสะดวกในการจัดเก็บหรือพกพา

จากพัฒนาการของสลากกินแบ่งรัฐบาล ได้แสดงให้เห็นได้ว่าสลากกินแบ่งรัฐบาลหรือ “ลอตเตอรี่” เริ่มมีขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้ารัชกาลที่ ๕ ในช่วงระยะแรกนั้นเพื่อหารายได้บำรุงการกุศล และได้มีการออกลอตเตอรี่ในวาระพิเศษอีกหลายครั้งเพื่อบำรุงสาธารณกุศล จนกระทั่งภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้ให้มีการออกลอตเตอรี่เป็นประจำ จำหน่ายฉบับละ ๑ บาท ปีกละ ๔ งวด ต่อมาได้พิมพ์ฉบับละ ๔๐ บาท และปัจจุบันเปลี่ยนเป็นฉบับ ละ ๘๐ บาทออกจำหน่ายเดือนละ ๒ ครั้ง ทุกวันที่ ๑ และ ๑๖ ของเดือน โดยเรียกว่า “สลากกินแบ่งรัฐบาล”

^๕lotto.join, เว็บไซต์ตรวจสอบผลสลากกินแบ่งรัฐบาล, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://lotto.join.in.th/m/result.php?myselect=581201> [๑ ธันวาคม ๒๕๕๙].

๒.๒ ประโยชน์จากสลากกินแบ่งรัฐบาล

ภาพลักษณ์ของสลากกินแบ่งรัฐบาลนั้น ได้ปรากฏให้เป็นที่ประจักษ์แก่สังคมทั่วไป ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสาธารณกุศลและสาธารณประโยชน์ ทั้งในด้านการศึกษาและกีฬา สังคมสงเคราะห์ ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ศาสนา และการแพทย์และสาธารณสุข^๖ ดังนี้

๒.๒.๑ ด้านการศึกษาและกีฬา

ในการสนับสนุนกิจกรรมในการให้ทุนส่งเสริมการศึกษาของนักเรียน นิสิต นักศึกษา กองทุนอาหารสำหรับเด็กยากจน ด้านอุปกรณ์การเรียนการสอน การก่อสร้างหรือปรับปรุง อาคารเรียน ห้องสมุด ห้องทดลอง และเพื่อส่งเสริมสนับสนุนด้านกีฬา เช่น

สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ร่วมกับสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) แลงข่าวและเสวนาในหัวข้อ “การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลผ่าน IPST Learning Space” เมื่อ ๑๘ พ.ค. ๒๕๖๐ ที่โรงแรมแกรนด์ เซ็นเตอร์พอยต์ เทอร์มินอล ๒๑ กรุงเทพฯ ภายใต้บันทึกข้อตกลงความร่วมมือในการสนับสนุน สสวท. ตั้งแต่ปี ๒๕๕๗ จนถึงปัจจุบันเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น ๖๕ ล้านบาท^๗ เพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพการศึกษา ขยายโอกาสและเพิ่มความเท่าเทียมในการเรียนรู้ให้แก่เด็ก และเยาวชน บุคลากรทางการศึกษา และผู้ที่สนใจสามารถเรียนรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ได้อย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

ในวันเด็กแห่งชาติ ๒๕๕๙ ได้จัดทำกระเป๋าเป้และชุดเครื่องเขียนแจกจ่ายให้แก่เด็กนักเรียน มอบเงินบริจาคสาธารณประโยชน์เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมวันเด็ก ๓๐๐,๐๐๐ บาท และเมื่อวันที่ ๙ มกราคม ๒๕๕๙ ณ อาคารสวัสดิการสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ถนนพระราม ๖ ได้มีการเปิดกิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ ประจำปี ๒๕๕๙ เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กๆ ลูกหลานพนักงาน และเด็กๆ ชุมชนใกล้เคียงได้ร่วมสนุกในวันเด็ก โดยได้รับความสนใจจากผู้ปกครองและเด็กๆ เป็นจำนวนมาก^๘

ในโอกาสที่สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลเดินทางมาออกสลากสัญญา งวดวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๘ มีการมอบชุดเครื่องเขียนให้แก่นักเรียน ร่วมเลี้ยงอาหารกลางวันและมอบสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นแก่เด็กที่อยู่ในความดูแลของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดพิจิตร ที่

^๖ รัตพงษ์ สอนสุภาพ (และศรีณย์ ธิติลักษณ์), “สลากกินแบ่ง: โครงสร้างอำนาจและผลประโยชน์ ของใคร”, รายงานวิจัย, (คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๓๘.

^๗ กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ, “กิจกรรมเพื่อสังคม>> ด้านการศึกษาและกีฬา”, สำนักงาน สลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/ewt_news.php? [๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐].

^๘ กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ, “กิจกรรมเพื่อสังคม>> ด้านการศึกษาและกีฬา”, สำนักงาน สลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/ewt_news.php? [๑๓ มกราคม ๒๕๕๙].

หอประชุมอำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร^๙ และมีการมอบชุดเครื่องเขียนให้นักเรียนจากโรงเรียนเทศบาล ๓ “๕ ธันวาคมราช” โรงเรียนเทศบาลบ้านท่าหลวง โรงเรียนเทศบาลปากทาง จังหวัดพิจิตร^{๑๐}

สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ร่วมแถลงข่าว “Beyond Textbook เรียนสนุก e-book so cool” จัดโดยสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท) เพื่อประชาสัมพันธ์การใช้งานหนังสือเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (อีบุ๊ก) ผ่านเว็บไซต์ ศูนย์เรียนรู้ดิจิทัลระดับชาติด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และเทคโนโลยี สสวท. ภายในเว็บไซต์ดังกล่าว บรรจุสื่อการเรียนรู้ต่างๆ ที่ผ่านการคัดกรองคุณภาพด้านวิชาการสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ประกอบด้วยภาพกราฟิก แอนิเมชัน และการทดลองวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยีต่างๆ ที่น่าตื่นตาตื่นใจและช่วยให้นักเรียนและผู้สนใจติดตามข้อมูลได้อย่างสนุกสนานและเข้าใจเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น โครงการนี้เกิดขึ้นจากความร่วมมือกันระหว่างสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ซึ่งมอบเงินสนับสนุนการดำเนินงาน ๓๐ ล้านบาท และ สสวท. ในการดำเนินโครงการ “IPST Learning Space” เพื่อสร้างแหล่งรวบรวมความรู้ สื่อการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยีที่มีคุณภาพให้กับเยาวชนไทยทั่วประเทศซึ่งจะช่วยลดช่องว่างและสร้างโอกาสตลอดจนความเท่าเทียมในการเข้าถึงความรู้^{๑๑}

ในโอกาสที่สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลลงพื้นที่สำรวจความคิดเห็นจากตัวแทนจำหน่ายสลากฯ จังหวัดเลย ได้มีการมอบเครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬาให้กับโรงเรียนบ้านนาสี (สลากกินแบ่งสงเคราะห์ ๕๙) จังหวัดเลย^{๑๒}

สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ร่วมสนับสนุนงบประมาณจำนวน ๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท ในการก่อสร้างอาคารเรียน สปช ๑๐๕/๒๙ โรงเรียนชุมชนบ้านนาเกล้า จังหวัดอุดรธานี ในวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๘^{๑๓}

^๙ กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ, “กิจกรรมเพื่อสังคม>> ด้านการศึกษาและกีฬา”, สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/ewt_news.php? [๑ ตุลาคม ๒๕๕๘].

^{๑๐} กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ, “กิจกรรมเพื่อสังคม>>ด้านการศึกษาและกีฬา”, สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/ewt_news.php? [๑ ตุลาคม ๒๕๕๘].

^{๑๑} กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ, “กิจกรรมเพื่อสังคม>> การศึกษาและกีฬา”, สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/ewt_news.php? [๓ กรกฎาคม ๒๕๕๘].

^{๑๒} กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ, “กิจกรรมเพื่อสังคม>> การศึกษาและกีฬา”, สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/ewt_news.php? [๒๑ สิงหาคม ๒๕๕๘].

^{๑๓} กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ, “กิจกรรมเพื่อสังคม>>การศึกษาและกีฬา”, สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/ewt_news.php? [๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๘].

มอบเงินสนับสนุน จำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการแข่งขัน โครงการวิทยาศาสตร์ ระหว่างวันที่ ๑๙ – ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๘ ที่กรุงบรัสเซล ราชอาณาจักรเบลเยียม ให้กับโรงเรียนปิยะมหาราชาลัย จังหวัดนครพนม ที่ห้องรับรอง ชั้น ๙ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สะพานขาว กรุงเทพฯ^{๑๔}

๒.๒.๒ ด้านการสังคมสงเคราะห์

ในการสนับสนุนกิจกรรม ด้านส่งเสริมและรักษาคุณภาพชีวิต ป้องกันหรือแก้ปัญหาสังคม และบรรเทาสาธารณภัย เช่น

ในวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลได้มอบทุนการศึกษา ผู้ด้อยโอกาสประจำปี ๒๕๖๐ ให้แก่นักเรียนจากจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดบุรีรัมย์ที่ผ่านคุณสมบัติตามที่กำหนดในโครงการสนับสนุนทุนผู้ด้อยโอกาสประจำปี ๒๕๖๐ จำนวน ๒ ทุน ทุนละห้าหมื่นบาท โดยภายในเดือนมกราคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ได้มอบทุนการศึกษาแล้ว จำนวน ๑๔ คน และจะดำเนินการมอบทุนฯ ให้แก่นักเรียนจนครบทั้งหมด ๒๐ คนต่อไป^{๑๕}

ในโอกาสเดินทางมาออกสลากสัณฐจร งวดวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ มีการจัดเลี้ยงอาหารกลางวันและจัดกิจกรรมออกหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากสถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี ตรวจสุขภาพให้กับเด็กที่โรงเรียนวัดขวิด (สำนักงานสลากกินแบ่งสงเคราะห์ ๑๒๓) ตำบลบ้านคลัง อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่หอประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัด สนามกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา^{๑๖}

สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ได้มอบรถวีลแชร์ ตามโครงการบริจาครถวีลแชร์กับ จส. ๑๐๐ ซึ่งเป็นโครงการที่สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลได้สนับสนุนด้วยเล็งเห็นถึงความสำคัญในการเป็นสื่อกลางประสานส่งต่อน้ำใจถึงผู้พิการและผู้สูงอายุที่มีความจำเป็นต้องใช้รถวีลแชร์แต่ไม่มีทุนทรัพย์ ที่ได้ประสานขอความช่วยเหลือผ่านทาง จส. ๑๐๐ โดยมีการมอบรถวีลแชร์เป็นประจำทุกเดือน เดือนละ ๒ คัน สำหรับในเดือนมกราคม ๒๕๖๑ ได้มอบรถวีลแชร์ให้แก่ คุณมนตรี ชันธิเวียร และคุณจิรวุฒิ ตันเต็มศิริ^{๑๗}

^{๑๔} กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ, “กิจกรรมเพื่อสังคม>> การศึกษาและกีฬา”, สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/ewt_news.php? [๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๘].

^{๑๕} กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ, “กิจกรรมเพื่อสังคม>> ด้านการสังคมสงเคราะห์”, สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/ewt_news.php? [๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑].

^{๑๖} กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ, “กิจกรรมเพื่อสังคม>> ด้านการสังคมสงเคราะห์” สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/ewt_news.php? [๓๑ มกราคม ๒๕๖๑].

^{๑๗} กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ, “กิจกรรมเพื่อสังคม>> ด้านการสังคมสงเคราะห์”, สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/ewt_news.php? [๓๑ มกราคม ๒๕๖๑].

ในวันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ร่วมกับสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้มอบถุงยังชีพให้กับผู้ประสบอุทกภัย ในจังหวัดตรังและจังหวัดสตูล รวม ๒,๐๐๐ ถุง เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเบื้องต้นให้กับผู้ประสบภัยในพื้นที่ดังกล่าว^{๑๘}

เมื่อวันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๖๑ สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ร่วมกับสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้มอบถุงยังชีพให้กับผู้ประสบอุทกภัย ในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดสุราษฎร์ธานี รวม ๓,๐๐๐ ถุง เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเบื้องต้นให้กับผู้ประสบภัยในพื้นที่ดังกล่าว^{๑๙}

วันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๖๐ สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ได้มอบถุงยังชีพเพื่อเป็นการบรรเทาทุกข์ในเบื้องต้นและให้กำลังใจพี่น้องประชาชนผู้ประสบอุทกภัยในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ ยโสธร และอำนาจเจริญ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ และตัวแทนประชาชนผู้ประสบภัยในพื้นที่เป็นผู้รับมอบ^{๒๐}

เมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๐ สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลจัดทำโครงการส่งน้ำใจให้บางสะพาน ได้มอบเงินสนับสนุนให้แก่โรงพยาบาลบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวนห้าล้านบาท เพื่อนำไปใช้จ่ายในการบรรเทาความเสียหายเกี่ยวกับสถานที่และอุปกรณ์ที่ได้รับความเสียหายอย่างหนักจากสถานการณ์อุทกภัย^{๒๑}

ในโอกาสเดินทางมาออกสลากสัญญา งวดวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐ ที่ห้องคอนเวนชันฮอลล์ โรงแรมอัลวาเรซ โฮเทล (เทพนคร) อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ มีการจัดเลี้ยงอาหารกลางวันเด็กและผู้ปกครองรวมทั้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและจัดกิจกรรมออกหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากสถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี ตรวจสุขภาพให้กับเด็กที่ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์ ในวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๐^{๒๒}

^{๑๘} กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ, “กิจกรรมเพื่อสังคม>> ด้านการสังคมเคราะห์”, สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/ewt_news.php? [๒๖ มกราคม ๒๕๖๑].

^{๑๙} กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ, “กิจกรรมเพื่อสังคม>> ด้านการสังคมเคราะห์”, สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/ewt_news.php? [๑๙ มกราคม ๒๕๖๑].

^{๒๐} กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ, “กิจกรรมเพื่อสังคม>> ด้านการสังคมเคราะห์”, สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/ewt_news.php? [๙ สิงหาคม ๒๕๖๐].

^{๒๑} กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ, “กิจกรรมเพื่อสังคม>> ด้านการสังคมเคราะห์”, สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/ewt_news.php? [๒๖ มกราคม ๒๕๖๐].

^{๒๒} กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ, “กิจกรรมเพื่อสังคม>> ด้านการสังคมเคราะห์”, สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/ewt_news.php? [๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

ในโอกาสเดินทางมาออกสลากสัญญา จวดวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ที่โรงแรม ณ เวลา จังหวัดราชบุรี เมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐ สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลจัดเลี้ยงอาหารกลางวันและร่วมกับสถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินีจัดกิจกรรมออกหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ตรวจสุขภาพให้เด็ก ณ สถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดราชบุรี^{๒๓}

เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙ สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลได้ร่วมเป็นเจ้าภาพไถ่ชีวิตโค – กระบือ จำนวน ๗๙ ตัว เพื่อถวายเป็นพระราชกุศล ณ วัดราชาธิวาสวิหาร อีกทั้งเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ ได้ร่วมโครงการบริจาครถวีลแชร์เดือนละ ๑ คัน กับจส. ๑๐๐^{๒๔}

เมื่อวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๐ ได้จัดกิจกรรมมอบของขวัญวันเด็กประจำปี ๒๕๖๐ ให้ แก่เด็กนักเรียนในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต ๑ และ เขต ๒ จังหวัดนนทบุรี ๔๕ แห่ง เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายดำเนินโครงการที่คำนึงถึง ความรับผิดชอบต่อสังคมรวมทั้งสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลกับชุมชน สำคัญโดยรอบ อีกทั้งมุ่งเน้นให้บุคลากรของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล มีจิตสาธารณะเห็นคุณค่าของการเป็นผู้ให้ ซึ่งเป็นตามค่านิยมที่สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลได้ตั้งเป้าประสงค์ไว้ คือ ทิมีดี ใฝ่ดี งานดี สำนักดี และสัมพันธ์ดี^{๒๕}

๒.๒.๓ ด้านศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

ในการทำนุบำรุงส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และการก่อสร้าง ปรับปรุง บูรณะโบราณสถาน อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน เช่น

เมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ได้ร่วมพิธีเปิดศาลา เรียนรู้ แห่งที่ ๒ ณ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร โดยศาลาการเรียนรู้ดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งในโครงการศาลาการเรียนรู้การเพิ่ม ประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้าง ความรู้ความเข้าใจในการทำงานร่วมกันระหว่างเครือข่ายและสมาชิกเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร สามารถบูรณาการ การทำงานและนำไปขับเคลื่อน โครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้จะได้ทำการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ณ พื้นที่ต่างๆ กระจาย

^{๒๓} กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ, “กิจกรรมเพื่อสังคม>> ด้านการสังคมเคราะห์”, สำนักงาน สลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/ewt_news.php? [๓๑ มกราคม ๒๕๖๐].

^{๒๔} กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ, “กิจกรรมเพื่อสังคม>> ด้านการสังคมสงเคราะห์”, สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/ewt_new [๒๕ มีนาคม ๒๕๖๐].

^{๒๕} กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ, “กิจกรรมเพื่อสังคม>> ด้านการสังคมเคราะห์”, สำนักงาน สลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/ewt_news.php? [๑๑ มกราคม ๒๕๖๐].

ทั่วประเทศ โดยสำนักงานสลากกินแบ่งได้มอบเงินสนับสนุนทั้งโครงการฯ รวมเป็นเงิน ๑๓๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท^{๒๖}

๒.๒.๔ ด้านศาสนา

ในการทำนุบำรุงศาสนา คุณค่าแห่งจิตใจ และสนับสนุนการก่อสร้างหรือปรับปรุงบูรณะอาคารสถานที่ หรือถาวรวัตถุของวัดหรือศาสนา

ไม่มีประเทศใดในโลกร่มเย็นเท่าเมืองไทยของเรา ด้วยร่มพระบารมีปกเกล้าแห่งองค์พระมหากษัตริย์ผู้ทรงบุญญาธิการ ไม่มีประเทศใดในโลกที่ประชาชนมีสิทธิเลือกนับถือศาสนาได้ตามความเชื่อของตนเอง และอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข โดยมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลได้มอบเงินบริจาคสาธารณประโยชน์สนับสนุนโครงการต่างๆ เพื่อจรรโลงศาสนา สืบสานหลักธรรม คำสอนขององค์ศาสดาอันยึดเหนี่ยวให้ผู้คนในสังคมประกอบกรรมดีละเว้นกรรมชั่ว โดยสนับสนุนการก่อสร้างศาสนสถานในทุกภูมิภาคทั่วประเทศเพื่อพี่น้องชาวไทยที่อยู่ห่างไกลในท้องถิ่นที่ยากไร้ได้มีสถานที่ประกอบพิธีกรรมตามคติความเชื่อที่ดีงาม รวมทั้งการอนุรักษ์แก่มุมที่งดงามของศิลปะในศาสนสถานให้ลูกหลานได้ชื่นชมสืบต่อไป ที่ใดมีศาสนาที่นั่นมีความเชื่อ และเมื่อมีความเชื่อก็เกิดแรงบันดาลใจ และเมื่อมีแรงบันดาลใจก็ต้องมีความหวัง การเสี่ยงโชคถูกกฎหมายด้วยการซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลนั้นมีผู้สมหวังเสมอ แม้คุณจะไม่ถูกรางวัลแต่เชื่อเถิดว่าความสุขจากการได้แบ่งปันจะสร้างความอึดอ้อมใจไปอีกล้านแสนนาน ...^{๒๗}

๒.๒.๕ ด้านการแพทย์และสาธารณสุข

ในการก่อสร้างหรือปรับปรุงอาคารของสถานพยาบาล ด้านอุปกรณ์การแพทย์ ค่ารักษาหรือค่ายารักษาโรคสำหรับผู้ที่ขาดแคลนและผู้ที่ยากไร้ กิจกรรมที่จำเป็นแก่การบริหารงานของสถานพยาบาล เพื่อศึกษา ค้นคว้า วิจัยทางการแพทย์ เช่น

^{๒๖} กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ, “กิจกรรมเพื่อสังคม>> ด้านศิลปวัฒนธรรมและสังคม”, สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/ewt_news.php? [๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐].

^{๒๗} กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ, “กิจกรรมเพื่อสังคม>> ด้านการศาสนา”, สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/ewt_news.php? [๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑].

ร่วมพิธีเปิดหอผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะกลาง (Stroke Intermediate Care Unit) ที่ชั้น ๕ อาคารเฉลิมพระเกียรติ สถาบันประสาทวิทยา กรุงเทพมหานครและสนับสนุนเงินเก้าล้านบาทจัดซื้อครุภัณฑ์ทางการแพทย์เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น^{๒๘}

มอบเงินบริจาคสาธารณประโยชน์ให้กับสถาบันประสาทวิทยา กรมการแพทย์ ในโครงการจัดตั้งหอผู้ป่วยใน ชั้น ๕ อาคารเฉลิมพระเกียรติ ๗ รอบ เป็นเงิน ๙ ล้านบาท และโรงพยาบาลบางใหญ่จังหวัดนนทบุรี ในโครงการจัดหาครุภัณฑ์สำหรับอาคารผู้ป่วยนอกฉุกเฉิน และวิเคราะห์บำบัดโรคโรงพยาบาลบางใหญ่ เป็นเงินสิบสองล้านหนึ่งพันห้าร้อยบาท ที่อาคารออกวางวัล สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล สนามบินน้ำ จังหวัดนนทบุรี^{๒๙}

๒๑ เมษายน ๒๕๖๐ สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลร่วมกับกระทรวงการคลัง มอบน้ำดื่มจำนวน ๕๕,๘๐๐ ขวด ให้กับกองอำนวยการร่วมรักษาความสงบเรียบร้อย เพื่อนำไปแจกให้ประชาชนที่มาถวายสักการะพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่บริเวณท้องสนามหลวง^{๓๐}

ในโอกาสที่เดินทางมาออกสลากสัณจร งวดวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๙ ที่ศาลาประชาคม ยงใจยุทธ จังหวัดนครพนม เมื่อวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๙ สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลร่วมกับสถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี ออกหน่วยแพทย์และทันตกรรมเคลื่อนที่ให้บริการกับน้องๆ ที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดนครพนม ซึ่งเป็นศูนย์ที่ให้บริการด้านการศึกษาเพื่อคนพิการ^{๓๑}

นอกจากนี้รศ. ดร. รวงทอง ชัยประสพ และรศ. ดร. พูลสิน อิงคะวัต ได้อธิบายข้อคิดบางประการเกี่ยวกับประโยชน์ของสลากกินแบ่งรัฐบาลไว้ว่า

สลากกินแบ่งรัฐบาล แม้เป็นสินค้าที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ก็ยังเป็นประเด็นที่สาธารณชนมีการถกเถียงกันมาก เพราะในด้านหนึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นการพนันในรูปแบบหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ในอีกด้านหนึ่งการออกสลากฯ ก็สามารถมองเป็นข้อดีได้ด้วยเช่นกัน คือ การซื้อสลากฯ เป็นความบันเทิง หรือความสุขที่ได้จากความคาดหวังที่จะถูกรางวัล นอกจากนี้ยังมีผลต่อการจ้างงานคือทำให้เกิดอาชีพผู้ค้าสลากฯ รายย่อยซึ่งมีทั้งบุคคล

^{๒๘} กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ, “กิจกรรมเพื่อสังคม>> ด้านการสาธารณสุข”, สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/ewt_news.php?[๑๖ มกราคม ๒๕๖๑].

^{๒๙} กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ, “กิจกรรมเพื่อสังคม>> ด้านการสาธารณสุข”, สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/ewt_news.php?[๑ มิถุนายน ๒๕๖๐].

^{๓๐} กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ, “กิจกรรมเพื่อสังคม>> ด้านการสาธารณสุข”, สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/ewt_news.php?[๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐].

^{๓๑} กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ, “กิจกรรมเพื่อสังคม>> ด้านการสาธารณสุข”, สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/ewt_news.php?[๓ สิงหาคม ๒๕๕๙].

ธรรมดาและผู้พิการ สำนักงานสลากฯ แม้เป็นรัฐวิสาหกิจ แต่ “สินค้า” ของสำนักงานสลากฯ เป็นสินค้าที่เป็นการพนันอยู่ในตัว ที่ใช้แรงงานมนุษย์เดินเร่ขายหรือตั้งแผงขาย^{๓๒}

ประโยชน์ของสลากกินแบ่งรัฐบาลนั้น มีการนำเงินที่ได้ไปช่วยเหลือสังคมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสาธารณกุศลและสาธารณประโยชน์ในด้านต่างๆ มากมาย เพื่อเป็นการคืนความสุขให้กับประชาชน และเป็นการคืนกำไรให้สังคมในทุกช่องทาง ให้ได้ประโยชน์สูงสุด ทำให้โลกสวยงามน่าอยู่

๒.๓ ปัญหาที่เกิดจากการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคาในสังคมไทย

สลากกินแบ่งรัฐบาล เป็นการพนันที่ถูกต้องตามกฎหมายของสังคมไทย การพนันหมายถึง อะไรก็ได้ที่มีลักษณะเป็นธุรกรรมทางการเงินกับผลลัพธ์ของความไม่แน่นอน ไม่ได้เกิดจากมูลค่าเพิ่มของการลงทุน การพนันเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนอย่างหนึ่งในสังคมไทย เนื่องจากขัดต่อบรรทัดฐานในสังคมไทย โดยเฉพาะขัดต่อหลักศีลธรรม^{๓๓}

ในพระพุทธศาสนา ได้กำหนดให้การพนันจัดเป็น ๑ ในอบายมุข ๖ ประเภท ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของความเสื่อมและความหายนะให้แก่ผู้ประพฤติปฏิบัติ อบายมุข ๖ ประเภท ได้แก่

- ๑) ติดสุราและของมีนเมา
- ๒) ชอบเที่ยวกลางคืน
- ๓) ชอบเที่ยวดูการละเล่น
- ๔) เล่นการพนัน
- ๕) คบคนชั่วเป็นมิตร
- ๖) เกียจคร้านการทำงาน^{๓๔}

มุมมองของรัฐต่อการพนันนั้น การพนันผิดกฎหมาย เพราะรัฐมีหน้าที่ปกป้องประชาชนจากการทำร้ายตนเอง และผลกระทบจากการพนัน ได้ก่อให้เกิดทั้งอาชญากรรม และความยากจน ในขณะที่มุมมองประชาชน (บางกลุ่ม) เห็นว่าการพนันเป็นพฤติกรรมที่ไม่ควรกำหนดให้ผิดกฎหมาย จัดเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมาเป็นเวลานาน คนจำนวนมากมีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้เป็นประจำ ในการซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลนั้นนับได้ว่าเป็นพฤติกรรมที่คนในสังคมเห็นเป็นพฤติกรรมปกติและมีการยอมรับผู้ที่มีพฤติกรรมดังกล่าวว่าไม่มีความแตกต่าง

^{๓๒} รศ.ดร.รวงทอง ชัยประสพ และรศ.ดร.พูลสิน อิงคะวัต, ข้อคิดบางประการเกี่ยวกับราคาสลากกินแบ่งรัฐบาล, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.thainhf.org/icgp/autopagev4/files/ZmgJqNGFri121739.pdf> [๒๓ พ.ค. ๒๕๕๙].

^{๓๓} สุมนทิพย์ จิตสว่าง, การพนันอย่างถูกต้องตามกฎหมายของสังคมไทย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.polsci.chula.ac.th/sumonthip/devian-gambling.htm> [๑๕ เม.ย. ๒๕๕๙].

^{๓๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๕๔), หน้า ๔๙๗-๔๙๘.

หรือไม่มีความแปลกแยกจากคนทั่วไปในสังคมบางกลุ่ม^{๓๕} ซึ่งมีการขายสลากฯ อยู่ที่ราคาใบละ ๘๐ บาท จะมีบ้างก็เป็นส่วนน้อยที่ขายสลากฯ เกินกว่าราคา ๘๐ บาท

ในปี ๒๕๕๘ คนไทยที่มีอายุ ๑๕ ปีขึ้นไปเล่นการพนันร้อยละ ๕๒.๔ หรือประมาณ ๒๗.๔ ล้านคน แต่ละคนจะเล่นการพนันประมาณ ๒-๑๑ ประเภท การพนันที่ได้รับความนิยมสูงสุด ๓ อันดับแรก คือสลากกินแบ่งรัฐบาล รองลงมาคือหวยใต้ดิน และพนันทายผลฟุตบอลตามลำดับ สำหรับพฤติกรรมการซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาล ประมาณครึ่งหนึ่งซื้อมานานเกินกว่า ๑๐ ปี ส่วนใหญ่ซื้อเป็นบางงวด กลุ่มที่ซื้อทุกงวดมีอยู่ร้อยละ ๓๖.๕ หรือประมาณเกือบ ๗ ล้านคน โดยร้อยละ ๗๓.๙ ซื้อที่แผงขายสลากฯ ขณะที่ร้อยละ ๖๓.๒ ซื้อผ่านคนเร่ขาย เมื่อสอบถามถึงวงเงินที่ใช้ซื้อสลากฯ พบว่ามีตั้งแต่ซื้อคู่เดียว ๘๐ บาทจนถึงหลายหมื่นบาท เฉลี่ยอยู่ที่คนละ ๒๔๖ บาทต่องวด โดยเกือบ ๓ ใน ๔ ซื้อสลากฯ ด้วยจำนวนเงินไม่เกิน ๒๐๐ บาทต่องวด ผลของมาตรการควบคุมราคาสลากฯ ๘๐ บาท ถือว่าค่อนข้างประสบความสำเร็จ เห็นได้จากร้อยละ ๙๖.๖ สามารถซื้อสลากฯ ได้ในราคาควบคุม ๘๐ บาท และในขณะเดียวกัน ราคาสลากฯ ที่ลดลงได้ส่งผลให้คนจำนวนหนึ่งซื้อสลากฯ มากขึ้น^{๓๖}

๒.๓.๑ สาเหตุของพฤติกรรมการขายเกินราคา

พฤติกรรมการขายเกินราคา คือการที่ผู้ขายสลากกินแบ่งรัฐบาลทำการขายสลากฯ ในราคาเกินกว่าที่กำหนด ๘๐ บาท สาเหตุของพฤติกรรมการขายเกินราคามี ๕ ประการ คือ การจำหน่ายมีความไม่แน่นอน ปัญหาเชิงโครงสร้างของสลากกินแบ่งรัฐบาล ปัญหาความสมยอมกัน ปริมาณสลากน้อยกว่าความต้องการของตลาด และระบบการจัดจำหน่ายกึ่งผูกขาด^{๓๗} ดังนี้

๒.๓.๑.๑ การจำหน่ายมีความไม่แน่นอน

ผู้ขายสลากกินแบ่งรัฐบาล ได้รับสลากฯ ไปจัดจำหน่ายน้อยเกินไป ส่วนหนึ่งมีปัญหาไม่มีทุนมาซื้อ ส่วนลดหรือค่าตอบแทนค่อนข้างน้อย รายได้จึงไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ

^{๓๕}ดูรายละเอียดใน สมุนทิพย์ จิตสว่าง, การพนันอย่างถูกต้องตามกฎหมายของสังคมไทย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.polsci.chula.ac.th/sumonthip/devian-gambling.htm> [๑๕ เม.ย. ๒๕๕๙].

^{๓๖}ศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมและธุรกิจ, พฤติกรรมการซื้อสลากของคนไทย, ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.gamblingstudy-th.org/.../%EO%B8%B4Lotery-consume.../> [๙ เมษายน ๒๕๖๐].

^{๓๗}ดูรายละเอียดใน นวลน้อย ตรีรัตน์, (๒๓ พ.ค. ๒๕๕๙), “การแก้ไขปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา”, มติชน, [ออนไลน์], ๒๔ย่อหน้า, แหล่งที่มา: http://www.gamblingstudy-th.org/issues_topic_1%2Fการแก้ไขปัญหาลากกินแบ่งรัฐบาลขายเกินราคา%2F [๒๔ พ.ค. ๒๕๕๙].

และการจำหน่ายสลากฯ มีความไม่แน่นอน อาจจะไม่สามารถจำหน่ายสลากฯ ได้หมด และขาดทุนได้ จึงต้องขายเกินราคา

ผู้ขายสลากกินแบ่งรัฐบาลรายย่อยส่วนใหญ่เป็นคนจนและคนพิการ และเป็นตัวจักรสำคัญในการขายสลากฯ เป็นผู้สร้างรายได้ให้รัฐบาลและสำนักงานสลากฯ ตลอดมา ผู้ขายสลากฯ รายย่อยที่ไม่มีทุนเป็นของตนเอง ต้องรับสลากฯ มาขายทีละเล่มแล้วส่งเงินคืนผู้ค้าส่งยังจะต้องเสียดอกเบี้ยอีกด้วย เพราะถือว่าผู้ขายรายย่อยกู้เงินเพื่อซื้อสลากฯ มาขาย เมื่อนำเงินไปคืนเพื่อขอรับสลากฯ เล่มใหม่มาขาย จึงต้องจ่ายดอกเบี้ยให้ผู้ค้าส่งด้วย แต่ที่สำคัญที่สุด คือ ปัญหาการขายสลากฯ เกินราคา เป็นผลมาจากการที่ผู้ขายรายย่อยเหล่านี้ รับสลากฯ มาขายในราคาแพง ทำให้แม้จะมีปริมาณสลากฯ อยู่มากจนเกิดภาวะขายหมดบ้างไม่หมดบ้าง หรือขายไม่หมดจนต้องเลหลังขายในวันสุดท้าย แต่ก็ยังคงจำเป็นต้องเพิ่มราคาเพื่อความอยู่รอดเพื่อกำไรเล็กๆ น้อยๆ จนกว่าจะหันเหไปหาอาชีพอื่นทำ แต่ถ้าพิการหรืองานหายาก ก็จำเป็นต้องตกอยู่ในวังวนของความเสี่ยงเรื่อยไป^{๓๘}

นอกจากนี้การขายสลากฯ ขึ้นอยู่กับฤดูกาลด้วย ช่วงเปิดเทอมและหน้าฝนก็ขายไม่ได้ แต่ตรุษจีนและปีใหม่ขายดี การขายสลากฯ มองสวดยหรูด้านเดียวไม่ได้ การขายสลากฯ ไม่ได้ขายกันง่ายๆ อย่างที่คิด เหมือนขายปู ขายปลา ขายไม่หมดก็ใส่ตู้เย็น สลากฯ เป็นสินค้าที่มีอายุจำกัด คือมีอายุเพียง ๑๕ วัน หลังสลากฯ หมดอายุ ออกรางวัลแล้ว มูลค่าของสลากฯ จะกลายเป็นศูนย์เป็นเศษกระดาดาทันที ความสามารถในการจำหน่ายสลากฯ ให้หมดของผู้ขายรายย่อยแต่ละรายจึงมีไม่มากนัก และต้องแสวงหากำไรจากการขายสลากฯ มายังชีพด้วย ดังนั้น การที่ต้องขายสลากฯ เกินราคาที่กำหนดจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

๒.๓.๑.๒ ปัญหาในเชิงโครงสร้างของตัวสลากกินแบ่งรัฐบาล

ผู้ขายสลากกินแบ่งรัฐบาล เผชิญกับปัญหาเชิงโครงสร้างของสลากฯ เพราะเลขบางตัวหรือบางกลุ่มเป็นที่นิยมและต้องการซื้อสูง ในขณะที่เลขบางกลุ่มไม่เป็นที่ต้องการซื้อ

สลากฯ แต่ละเล่มมีเลขไม่สวยประมาณ ๒๐% และสลากฯ ไม่ได้ขายได้ทุกใบ ตัวอย่างเช่น สลากฯ ที่ขึ้นต้นด้วยเลข ๐๐๐ หรือลงท้ายด้วย ๐๐ สลากฯ กลุ่มนี้ไม่มีราคา ซึ่งผู้ขายสลากฯ ที่จองซื้อสลากกับธนาคารกรุงไทยไม่มีทางทราบว่าสลากฯ ที่จองเป็นเลขหมวดใด ผู้ขายสลากฯ บางรายอาจจะได้เลขไม่สวยยกเล่ม ต้นทุนเล่มละ ๗,๐๔๐ บาท ถ้าขายไม่ได้ก็ขาดทุน หลังจากสลากฯ คุณราคาจะไม่เกิน ๘๐ บาท บางรายอยู่ไม่ได้เลิกทำอาชีพนี้ และบางรายมองเป็นอาชีพเสริมจากสาเหตุของความเสี่ยงในการขายสลากฯ ไม่หมด ประมาณ

^{๓๘} รศ.ดร.รวงทอง ชัยประสพ และรศ.ดร.พูลสิน อิงคะวัต, ข้อคิดบางประการเกี่ยวกับราคาสลากกินแบ่งรัฐบาล, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.thainhf.org/icgp/autopagev4/files/ZmgJqNG121739.pdf> [๒๓ พ.ค. ๒๕๕๙].

ร้อยละ ๑๕ ของจำนวนสลากๆ ทั้งหมดในแต่ละงวด เนื่องจากเบอร์ไม่สวยและเป็นเบอร์ที่ออกมาแล้วในงวดก่อนทำให้ต้องปลักภาระให้แก่ผู้บริโภค ต้องบวกราคาค่าความเสี่ยงไปในราคาสลากๆ^{๓๙}

๒.๓.๑.๓ ความสมยอมกัน

ผู้ขายสลากกินแบ่งรัฐบาลบางราย มีความสามารถขายสลากๆ เกินราคาได้หมด ด้วยการยินยอมจากผู้ซื้อ ทางราชการไม่มีการปราบปรามอย่างจริงจัง และหน่วยงานภาครัฐไม่มีกลไกในการควบคุมราคา

การจำหน่ายสลากๆ เป็นการขายขาดและมีการนำไปขายต่อหลายทอด ทำให้ต้นทุนสลากๆ รวมชุดของผู้ขายสลากๆ รายย่อยมักสูงมาก บางครั้งสูงเกิน ๔๐ บาทต่อฉบับ ถ้าเป็นเลขชุดหรือเลขเด็ด ในขณะที่ผู้ซื้อบางรายมีความต้องการหมายเลขชุดใดชุดหนึ่งเป็นพิเศษ ในเมื่อความต้องการเลขเด็ดมีสูงจึงยอมจ่ายราคาแพง การรวมเลขชุดทำให้สลากๆ มีมูลค่าหรือมีราคาแพงขึ้น ทั้งนี้เพื่อนำมาถัวเฉลี่ยกับสลากๆ ที่ขายไม่ได้ การมองเฉพาะขายห่วยกำไรดีด้านเดียวไม่ได้ ข้อเท็จจริงต้องนำมาถัวเฉลี่ยกับเลขที่ขายไม่ได้ด้วย การรวมเลขชุดคือเอาเลขซ้ำกันในแต่ละหมวดมาจับคู่กัน หากโชคดี ผู้ถูกรางวัลได้รับเงินมากขึ้น ซึ่งการนำสลากๆ มาจับคู่กันเป็นชุด เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สลากๆ ราคาแพง มีการขายสลากๆ เกินราคา และมีการแลกเปลี่ยนสลากๆ อีกทั้งผู้ที่เลิกทำงานในต่างจังหวัดก็หันมารับสลากๆ ไปจำหน่ายต่อ ดังนั้นบางส่วนมองว่าเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ เพราะเป็นปัญหาการยินยอมของผู้ซื้อและผู้ขาย^{๔๐}

๒.๓.๑.๔ ปริมาณสลากน้อยกว่าความต้องการของตลาด

จำนวนสลากๆ โดยรวมมีน้อยกว่าความต้องการของตลาด ผู้ค้าสลากๆ ได้รับสลากๆ ไปจัดจำหน่ายน้อยเกินไปทำให้จำนวนสลากๆ โดยรวมมีน้อยกว่าความต้องการของตลาด

ตัวแทนจำหน่ายสลากๆ ได้รับสลากๆ ไปจัดจำหน่ายรายละ ๕ เล่มคู่ อีกทั้งยังสามารถทำรายการซื้อผ่านทางธนาคารกรุงไทยได้ ๕ เล่ม (เล่มละ ๑๐๐ ฉบับ) ซื้อได้ ๑ ครั้ง/คน/งวด หรือทำรายการจองผ่านทางธนาคารกรุงไทยได้ครั้งละ ๕ เล่ม (เล่มละ ๑๐๐ ฉบับ) จองได้ ๒ ครั้ง/คน/งวด แต่อย่างไรก็ดีการทำรายการซื้อ-จองผ่านทางธนาคารกรุงไทยนั้นมีความเสี่ยงสูง อาจจะซื้อ-จอง ได้หรือไม่นั้น ไม่เป็นที่แน่นอนไม่มีใครสามารถยืนยันได้ ดังนั้นผู้

^{๓๙} รัตพงษ์ สอนสุภาพ (และศรัณย์ ธิติลักษณ์), “สลากกินแบ่ง: โครงสร้างอำนาจและผลประโยชน์ของใคร”, รายงานวิจัย, (คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๖๖.

^{๔๐} ดูรายละเอียดใน Teenee: ข่าวทันกระแส, (๑๕ ม.ค. ๒๕๕๑), กองสลากรับไร่น้ำยาคุมห่วยแพง-อ้างคนซื้อสมยอม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://tnews.teenee.com/etc/19410.html> [๒๙ พ.ค. ๒๕๕๙].

ที่ซื้อ-จอง ไม่ได้จึงประสบปัญหามีสลากฯ ไม่พอขาย ต้องไปซื้อต่อจากพ่อค้าคนกลาง ทำให้ต้นทุนการขายสลากฯ สูงขึ้น เป็นผลให้เกิดการขายสลากฯ เกินราคา

๒.๓.๑.๕ ระบบการจัดจำหน่ายกิ่งผูกขาด

ระบบการจัดจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล และระบบโควตามีลักษณะกิ่งผูกขาด จึงทำให้มีการกระจายรายได้ออกไปสู่ผู้ขายรายย่อยน้อย ผู้ค้ารายย่อยรับสลากฯ มาขายในราคาที่สูงกว่าราคาจำหน่ายที่กำหนดไว้อยู่แล้ว

สลากกินแบ่งรัฐบาล เป็นสินค้าที่เป็นการพำนัอยู่ในตัว การขายสลากฯ เกินราคา เกิดจากการจำกัดจำนวนสลากฯ ของสำนักงานสลากฯ กับความต้องการ ซึ่งหมายถึงจำนวนสลากฯ ไม่พอกับความต้องการ^{๔๑} ระบบจัดจำหน่ายสลากฯ เป็นแบบขายขาด เลือกเลขไม่ได้ ขายเหลือ ขายไม่หมด ไม่รับซื้อคืนทำให้เกิดพฤติกรรมของผู้ขายสลากฯ ในการแลกเปลี่ยนสลากฯ เมื่อพ่อค้าคนกลางนำไปจำหน่ายต่อหรือรวมชุดสลากฯ แล้วจำหน่ายในราคาที่กำหนดหรือราคาต่ำกว่าราคาที่กำหนดเพียงเล็กน้อย เป็นการเอาเปรียบผู้บริโภคและผู้ขายรายย่อย และก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่ดีของผู้ขายสลากฯ ในการขายสลากฯ เกินราคา

จากสาเหตุทั้ง ๕ ประการ ในการจำหน่ายมีความไม่แน่นอน ปัญหาเชิงโครงสร้างของสลากกินแบ่งรัฐบาล ปัญหาความสมยอมกัน ปริมาณสลากฯ น้อยกว่าความต้องการของตลาด และระบบการจัดจำหน่ายกิ่งผูกขาด จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมของผู้ขายสลากฯ ในการขายเกินราคาทั้ง ๕ กรณีนั้น สามารถเกิดขึ้นได้จากสาเหตุต่างๆดังกล่าวมาแล้วนั้น ซึ่งบางกรณีอาจจะเกิดได้จากสาเหตุเดียว และบางกรณีอาจเกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุ ตามแต่เหตุและปัจจัยนั้นๆ

๒.๓.๒ ปัญหาที่เกิดจากการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา

ในปัญหาที่เกิดจากการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลนั้น การขายสลากฯ เกินราคาได้ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านพฤติกรรม ๕ ประการ^{๔๒} ดังนี้

๒.๓.๒.๑ การขายปลีกเกินราคา

ผู้ขายสลากกินแบ่งรัฐบาล มีพฤติกรรมในการขายปลีกสลากฯ เกินกว่าราคาที่กำหนด ไว้ในสลากฯ ในราคาฉบับหรือใบละ ๘๐ บาท เป็นการขายสลากฯ เป็นใบ ขายครั้งละ ๑ ใบ โดยมีการขายในราคา ๙๐-๑๒๐ บาท ซึ่งพฤติกรรมการขายปลีกสลากฯ เกินราคานี้ เป็นผลให้มั่งคั่งลูกค้าที่เต็มใจซื้อ และไม่เต็มใจซื้อ

^{๔๑}TDRI, “ผลกระทบจากการออกสลากอัตโนมติ”, รายงานวิจัย, (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, ๒๕๔๐), หน้า ๗๘.

^{๔๒} กองประชาสัมพันธ์, “เพื่อป้องปรามผู้มีพฤติกรรมปฏิบัติผิดเงื่อนไขสัญญา”, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, ๒๕๕๙), (ติดประกาศ).

๒.๓.๒.๒ การขายเลขประกบ

ผู้ขายสลากกินแบ่งรัฐบาล ทำการขายสลากฯ เกินราคาที่กำหนดไว้ในสลากฯ เป็นการขายเกินราคาโดยเรียกร้องให้ผู้ซื้อซื้อสิ่งของอื่นรวมอยู่ด้วย

การขายเกินราคาด้วยเลขประกบนั้น เป็นการนำเลขสวยและเลขไม่สวย หรือ เลขที่ขายยากและเลขที่ขายดีมาประกบกัน แล้วขายเลขประกบนั้นในราคา ๑๖๐ บาท แต่ถ้า ลูกค้าต้องการซื้อเพียงคู่เดียว ก็ขายเลขไม่สวยในราคาที่กำหนดคู่ละ ๘๐ บาท และขาย เลขสวยในราคาไม่เกินกำหนดคู่ละ ๑๐๐ บาท

๒.๓.๒.๓ การขายเลขชุด

ผู้ขายสลากกินแบ่งรัฐบาล ทำการขายสลากฯ เกินราคาที่กำหนดไว้ในสลากฯ เป็นการขายเกินราคาโดยการร้องขอประโยชน์ในลักษณะอื่นใด การรวมเลขชุด คือเอาเลขซ้ำกันใน แต่ละหมวดมาจับคู่กัน ซึ่งการนำสลากฯ มาจับคู่กันเป็นชุด ทำให้สลากฯ มีมูลค่าหรือมีราคา แพงขึ้น^{๔๓} เมื่อพ่อค้าคนกลางนำไปรวมชุดสลากฯ แล้วจำหน่ายในราคาที่กำหนดหรือราคาที่ต่ำกว่าราคาที่กำหนดเพียงเล็กน้อย ทำให้ผู้ขายสลากฯ รายย่อยที่นำเลขชุดไปขายต่อ ต้องร้องขอ ประโยชน์การรวมเลขชุดจากลูกค้าในราคาไม่เกินกำหนด เพราะหากโชคดี ผู้ถูกรางวัลจะได้รับ เงินมากขึ้น

๒.๓.๒.๔ การขายส่ง

ผู้ขายสลากกินแบ่งรัฐบาล มีพฤติกรรมในการนำสลากฯ ของตนไปขายส่งยกเล่ม หรือขายช่วงยกเล่มในราคาไม่เกินกำหนด ให้กับผู้ที่นำไปจำหน่ายต่ออีกทอดหนึ่ง

๒.๓.๒.๕ การแลกเปลี่ยนสลาก

เป็นการนำสลากฯ ของตนไปแลกเปลี่ยนกับสลากฯ ของผู้ที่นำไปขายต่ออีกทอดหนึ่งในราคาไม่เกินที่กำหนด โดยการนำไปทำเป็นสลากฯ รวมชุด หรือขายส่งยกเล่ม

จากปัญหาทางด้านพฤติกรรมทั้ง ๕ ประการ คือ ปัญหาการขายปลีกเกินราคา ปัญหาการขายเลขประกบ ปัญหาการขายเลขชุด ปัญหาการขายส่ง และปัญหาการแลกเปลี่ยน สลาก ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าเป็นปัญหาที่เกิดจากการขายสลากฯ เกินราคา

๒.๔ สรุป

การให้สัมปทานโรงหวย ออกหวย ก. ข. ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ นั้น ปรากฏว่าเป็นการมอมเมาประชาชนได้ส่งผลให้ประชาชนยากจนลง

^{๔๓}ไทยพับลิก้า: ถิ่นพุดความจริง, (๕ พ.ย. ๒๕๕๘), “คนค้าหวยเล่าตำนานหวย “ผู้กองธรรมนัส” ๑ ใน ๔ เสือกองสลาก”, THAIPUBLICA, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://thaipublica.org/2015/11/tammanas> -1/ [๒๙ พ.ค. ๒๕๕๙].

ดังนั้นจึงมีการยกเลิกสัมปทานโรงหวยไปในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ในส่วนของสลากกินแบ่งรัฐบาล หรือลอตเตอรี่ (Lottery) ได้เริ่มมีการพิมพ์ออกมาจำหน่ายในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ด้วยราคาฉบับละ ๑ บาท และได้มีการพัฒนามาจนกระทั่งปัจจุบัน ขายราคาฉบับละ ๘๐ บาท

สลากกินแบ่งรัฐบาลได้เอื้อประโยชน์ให้แก่สังคมมากมายในหลายด้าน ทั้งด้าน การศึกษาและกีฬา สังคมสงเคราะห์ ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ศาสนา และการแพทย์ และสาธารณสุข ทำให้โลกสวยงามน่าอยู่ และสลากฯ ได้ก่อให้เกิดความบันเทิงใจในการลุ้นการ ออกรางวัล อีกทั้งมีผลต่อการจ้างงาน เป็นการเพิ่มอาชีพการขายสลากฯ ทั้งตั้งโต๊ะขายและเดิน เร่ขาย ซึ่งมีทั้งบุคคลธรรมดาและผู้พิการ

สาเหตุของพฤติกรรมการขายเกินราคามี ๕ ประการ เกิดมาจากการจำหน่ายมีความ ไม่แน่นอน ปัญหาในเชิงโครงสร้างของตัวสลากฯ ความสมยอมกัน ปริมาณสลากน้อยกว่าความต้องการของตลาด และระบบการจัดจำหน่ายกึ่งผูกขาด ซึ่งได้ก่อให้เกิดปัญหาที่เกิดจากการขาย สลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคาในสังคมไทย ๕ ประการ คือ ปัญหาการขายปลีกสลากเกินราคา ปัญหาการขายเลขประกบ ปัญหาการขายเลขชุด ปัญหาการขายส่ง และปัญหาการแลกเปลี่ยน สลาก ซึ่งมนุษย์เรานั้น ทุกคนย่อมมี “เมตตา” เป็นคุณธรรมพื้นฐานอยู่ในจิตใจ ความ เมตตาจะนำพาสังคมให้มีความ สงบสุขและวัฒนาถาวร ดังนั้นควรมีการขายสลากฯ ที่ประกอบ ไปด้วยความเมตตา

บทที่ ๓

เมตตาในพระพุทธศาสนา

เรื่องเมตตาในพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้วิเคราะห์หลักเมตตาเป็นลำดับแรกเพื่อเป็นการทำความเข้าใจในหลักการขั้นพื้นฐานของเมตตาให้ชัดเจนก่อน แล้วจึงวิเคราะห์ตามด้วยการเจริญเมตตา และพัฒนาการของเมตตา ดังนี้

๓.๑ หลักเมตตา

ในหัวข้อเรื่องหลักเมตตานี้ ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับหลักเมตตาในความหมายของเมตตา คุณลักษณะของเมตตา ประเภทของเมตตา หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับเมตตา และอานิสงส์ของเมตตา ดังมีรายละเอียดดังนี้

๓.๑.๑ ความหมายของเมตตา

คำว่า “เมตตา” อ่านว่า เมต-ตา มาจากคำในภาษาบาลีว่า “เมตฺตา” ซึ่งมีรากศัพท์มาจาก ๒ ทาง คือ เมตฺตา แปลตามศัพท์ว่า “ธรรมชาติที่รักใคร่” อีกทางหนึ่งนั้น แปลตามศัพท์ว่า “ธรรมชาติที่มีอยู่ในมิตร” หรือ “ธรรมชาติของมิตร” ดังนั้นคำว่า “เมตตา” คือ ธรรมชาติที่รักใคร่ ธรรมชาติที่มีอยู่ในมิตร หรือธรรมชาติของมิตร หมายถึง ความรัก ความเป็นเพื่อน ความเห็นอกเห็นใจ ความเป็นมิตร การเอาใจใส่ช่วยเหลือผู้อื่น^๑

ในพระพุทธศาสนามีปรากฏความหมายของคำว่า “เมตตา” อยู่ในอรรถสาธิตนอรรถกถาและในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ซึ่งอรรถสาธิตนอรรถกถาได้อธิบายว่า “ธรรมที่ชื่อว่าเมตตา เพราะอรรถว่าย่อมรักใคร่ คือว่าย่อมสเนหา อีกอย่างหนึ่งมีชื่อว่า เมตตาเพราะอรรถว่าธรรมนี้มีในมิตร หรือว่าย่อมเป็นไปเพื่อมิตร”^๒ และคัมภีร์วิสุทธิมรรค ได้มีอธิบายคำว่า “เมตตา” คือ “ธรรมชาติที่รักใคร่ เป็นธรรมชาติแห่งความรักด้วยความมีเอื้อเอื้อ และอีกอย่างหนึ่งคำว่าเมตตา คือ ธรรมชาติที่มีอยู่ในมิตร หรือธรรมชาติของมิตร เป็นธรรมชาติที่ย่อมเป็นไปแก่มิตร หมายถึง ความเป็นมิตร ความผูกมิตร หรือไมตรี”^๓ ดังเช่นในมิตตสูตร เรื่องว่าด้วยมิตรที่มีปรากฏพุทธภาษิตว่า “มารดาเป็นมิตรในเรือนของตน และสหายเป็นมิตรของคนผู้มีประโยชน์ (กิจ) เกิดขึ้นเนื่องๆ”^๔ โดยมีอธิบายรายละเอียดในอรรถกถาว่า “มารดาเป็นมิตรในเรือนของตน มารดานั้น

^๑ นาวาเอก ทองย้อย แสงสินชัย, ป.๕๙ ศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิต (กิตติมศักดิ์), บาลีวันละคำ (๙๘๑) จาก Facebook, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.facebook.com/pages/นาวาเอก-ทองย้อย-แสงสินชัย-Fanpage/315075048690020?ref=profile> [๒๔ ม.ค. ๒๕๕๘].

^๒ อภิ.สง.อ. (ไทย) ๗๕/๑/๑.

^๓ พระพุทธโฆสเถระ, คัมภีร์วิสุทธิมรรค, แปลโดยสมเด็จพระพุทธปาโมกข์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: ธนาพร, ๒๕๕๑), หน้า ๕๖๗.

^๔ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๕๓/๖๘.

จึงถือว่าเป็นทั้งมิตรทั้งสหายในเรือนของตน”และ “สหายเป็นมิตรของคนผู้มีประโยชน์ (กิจธุระ) เกิดขึ้นเนื่องๆ” อธิบายว่า “บุคคลโดยอมนำกิจนั้นไปทำให้สำเร็จบุคคลนั้นชื่อว่าสหาย ชื่อว่ามิตรเพราะความเป็นคือ ให้กิจทั้งหลายสำเร็จร่วมกัน แต่ว่าชนทั้งหลายผู้เป็นสหายในการดื่ม น้ำเมา มีสุราเป็นต้น ไม่ชื่อว่าเป็นมิตร”^๕ จากอรรถสาลีนอรรถกถาและคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้แสดงความหมายของคำว่า “เมตตา” เป็นความรักด้วยความเป็นมิตรไมตรี ซึ่งเป็นธรรมชาติแห่งความรักด้วยความมีเอื้อโยผูกพัน ดุจเดียวกับพ่อแม่รักลูกและมิตรสหายรักกัน นับเป็นความรักที่มีต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายในฐานะที่เป็นเพื่อนร่วมโลก หรือเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสังสารวัฏ เป็นความรักอย่างเป็นกลางๆ ทำให้ใจเปิดกว้างออกไปและผ่องใสเบิกบาน”^๖

จากรายละเอียดข้างต้นนั้น ได้แสดงให้เห็นถึงความหมายของคำว่า “เมตตา” ในพระพุทธศาสนาว่า “เมตตา” คือ ความรักที่เป็นธรรมชาติแห่งความรักที่มีสายใยแห่งความปรารถนาดีและความเป็นมิตรไมตรี ดังเช่นที่เห็นได้เด่นชัดที่สุดเปรียบเสมือนสายใยแห่งความรักของมารดารักบุตร ซึ่งนับได้ว่าเมตตาเป็นความรักที่มีต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายในฐานะที่เป็นเพื่อนร่วมโลกหรือเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสังสารวัฏ

๓.๑.๒ คุณลักษณะของเมตตา

เมตตาในพระพุทธศาสนานั้น มีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ “มีลักษณะเป็นการทำความปรารถนาดีให้เกิดขึ้น”^๗ และ “มีความเป็นไปโดยอาการคิดเกื้อกูลหรือมุ่งทำประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย”^๘ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

เมตตา มีคุณลักษณะเป็นการทำความปรารถนาดีให้เกิดขึ้น หมายความว่า “เมตตา มีลักษณะในความปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นมีความสุข และประสบแต่สิ่งที่เป็นคุณประโยชน์”^๙ และ “มีความปรารถนาที่จะให้โลกอยู่เป็นสุข ให้คนทั้งหลายได้รับความสุขทั่วกัน ทางพระพุทธศาสนาถือว่าเมตตาเป็นหลักธรรมที่สำคัญมาก พระพุทธเจ้าทรงสอนให้แผ่เมตตาจิตแก่ผู้พ่ายแพ้จนกระทั่งศัตรูกลายเป็นมิตร แต่ไม่ได้หมายถึงความคิดที่จะช่วยเหลือ”^{๑๐} เพียงแต่เป็นความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข อีกทั้งมี “ลักษณะของความรักที่เรียกว่าเมตตา หมายถึงความหวังดี คือ ปรารถนาจะให้เขาเป็นสุข เช่น มารดารักบุตร มิตรสหายรักกัน ซึ่งพระพุทธเจ้า

^๕ ส.ส.อ. (ไทย) ๒๔/๑/๑.

^๖ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๕๐๗.

^๗ พระอุปัชฌาย์, **วิมุตติมรรค**, แปลโดย พระราชวรมุนี (ประยูร ธรรมจิตโต) และคณะ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๗๒.

^๘ พระพุทธโฆสเถระ, **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**, หน้า ๕๗๗.

^๙ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, หน้า ๕๐๗.

^{๑๐} หลวงวิจิตรวาทการ, **ศาสนาสากต เล่ม ๓**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: ลูกศรธรรมภักดี, ๒๕๑๘), หน้า ๑๙๖.

ทรงสอนให้บำเพ็ญทั้งฆราวาสและบรรพชิต”^{๑๑} โดยที่ “เมตตา เป็นความรักฝ่ายดี ฝ่ายกุศล หมายถึง รักปรารถนาจะให้เป็นผู้สุข เมตตาปรารถนาจะให้ผู้อื่นมีความสุข ถือเป็นความรักในอุดมคติตามหลักพระพุทธศาสนา”^{๑๒}

เมตตา มีลักษณะที่มีความเป็นไปโดยอาการคิดเกื้อกูล หรือมุ่งทำประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย คือ ขณะใดที่เมตตาเกิด ขณะนั้นจิตอ่อนโยนด้วยความมีไมตรี ด้วยความรู้สึกเป็นมิตร ความ สนิทสนม ความเกื้อกูล ความนำประโยชน์สุขมาให้^{๑๓} ซึ่งสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน) ได้ทรงอธิบายรายละเอียดของเมตตาในลักษณะเช่นนี้ไว้ว่า

เป็นการที่มีภาวะจิตที่มีเอื้อโย ไมตรีจิต ไมตรีใจ คิดเกื้อกูลด้วยสุขประโยชน์ ปราศจากอาฆาต พยาบาท ซึ่งเครียดโกรธแค้น แสดงออกทางสีหน้าและสายตาที่สงบ ช่มชื่น มองด้วยสายตาอันแสดงถึงใจที่เอื้ออาบด้วยความปรารถนาดีให้มีความสุข ปราศจากความมุ่งร้ายที่เป็นเวรภัยทั้งปวง เมตตาไม่เพียงมีขอบเขต ไม่เพียงมีระยะเวลา ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะเช่นไร ณ ที่แห่งใด ในกาลเวลาไหน เมตตาพึงมีได้อย่างเต็มเปี่ยม โดยปราศจากอุปสรรค เพราะเมตตาไม่จำเป็นต้องอาศัยทรัพย์สินสิ่งของ เมตตาเป็นเรื่องของใจที่บริสุทธิ์โดยแท้ เมื่อมีจิตใจก็มีเมตตาด้วยกันได้ทุกคน และก็มีเมตตาอย่างยิ่งด้วยกันทุกคน เพราะไม่เป็นการต้องลงทุนลงแรงอย่างใดเลย เพียงแต่น้อมใจให้ละมุนละไมไม่ใจแข็งใจดำ แม้เมื่อเห็นอยู่ว่าเขาเป็นทุกข์ เพียงแต่น้อมใจลงปรารถนาให้เขาเป็นสุขโดยทั่วหน้ากันเท่านั้นเองก็เป็นการแสดงเมตตาแล้ว^{๑๔}

จากคุณลักษณะของเมตตาที่ได้กล่าวมานั้น ได้แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะของเมตตาในพระพุทธศาสนา คือ มีลักษณะเป็นการทำความปรารถนาดีให้เกิดขึ้น และมีความเป็นไปโดยอาการคิดเกื้อกูลหรือมุ่งทำประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย ลักษณะของเมตตาในส่วนของการทำความปรารถนาดีให้เกิดขึ้นนั้น หมายความว่า เมตตาที่มีลักษณะในความปรารถนาดีความหวังดี อยากให้ผู้อื่นมีความสุขประสบแต่สิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ มีความปรารถนาที่จะให้โลกอยู่เป็นสุขให้คนทั้งหลายได้รับความสุขทั่วกัน แต่ไม่ได้หมายถึงความคิดที่จะช่วยเหลือ และลักษณะของเมตตาในส่วนของการความเป็นไปโดยอาการคิดเกื้อกูลหรือมุ่งทำประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย คือ เมตตานี้จะเกิดในขณะที่จิตอ่อนโยน มีเอื้อโย มีความเป็นมิตร มีไมตรี คิดเกื้อกูลด้วยสุขประโยชน์โดยไม่มีขอบเขต ไม่มีระยะเวลา เมตตาเป็นเรื่องของใจโดยแท้ เมื่อมีจิตใจก็มีเมตตา

^{๑๑}ปิ่น มุฑกันต์, **บันทึกธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: คลังวิทยา, ๒๕๒๖), หน้า ๒๐๔.

^{๑๒}พระราชปริยัติกวี (สมจินต์ สมมาปณโณ/วันจันทร์), ศ.ดร. , **ฉันเข้าใจสรรพสิ่งเพราะฉันรัก**, (กรุงเทพฯ มหานคร: ออฟเซตครีเอชั่น, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๙.

^{๑๓}สุจินต์ บริหารวณเขตต์, **เมตตา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๓-๔.

^{๑๔}สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน), **รวมธรรมมะ**, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๓.

ด้วยกันได้ทุกคน และก็ยังมีเมตตาอย่างยิ่งด้วยกันทุกคน เพราะไม่เป็นการต้องลงทุนลงแรงอย่างใดเลย

๓.๑.๓ ประเภทของเมตตา

เมตตาในพระพุทธศาสนานั้นมีทั้งหมด ๖ ประเภท คือเมตตาในพรหมวิหาร เมตตาในอัปมัญญา เมตตาในสาราณียธรรม เมตตาในทศบารมี เมตตาในเบญจธรรมและเมตตาในอารักขกรรมฐาน ดังจะได้ศึกษาไปตามลำดับ ดังต่อไปนี้

๓.๑.๓.๑ เมตตาพรหมวิหาร

คำว่า “พรหมวิหาร” อ่านได้ทั้ง ๒ อย่าง คือ พรหม-มะ-วิ-หาน และ พรหม-วิ-หาน (ไม่มี-มะ-) เป็นคำประสมของคำที่เป็นบาลี ๒ คำ คือ “พรหม” และ “วิหาร” ดังนี้

คำว่า “พรหม” แปลตามศัพท์ว่า “ผู้เจริญด้วยคุณ” ในคัมภีร์บาลีใช้คำว่า “พรหม” ในแง่ภาษาในความหมายว่า (๑) ความดีประเสริฐสุด (๒) คัมภีร์พระเวท, สูตรลี้กัลป์, คาถา, คำสวดมนต์ (๓) เทพผู้ยิ่งใหญ่ในศาสนาพราหมณ์ ถือกันว่าเป็นผู้สร้างจักรวาล (๔) เทวดาพวกหนึ่งที่อยู่บนสรวงสวรรค์ชั้นสูงที่เรียกว่า พรหมโลก (๕) สิ่งศักดิ์สิทธิ์, คนศักดิ์สิทธิ์ อีกทางหนึ่งความหมายในแง่ตัวบุคคล คำว่า “พรหม” หมายถึง (๑) เทพสูงสุดหรือพระผู้เป็นเจ้าในศาสนาพราหมณ์ (๒) เทพในพรหมโลก เป็นผู้ไม่เกี่ยวข้องด้วยกามมี ๒ พวก คือ รูปพรหม มี ๑๖ ชั้น อรูปพรหม มี ๔ ชั้น (๓) ผู้ประเสริฐด้วยคุณธรรม ๔ ประการ คือ เมตตา (ปรารถนาให้อยู่เป็นปกติสุข) กรุณา (ตั้งใจช่วยเหลือให้พ้นจากปัญหา) มุทิตา (ยินดีด้วยเมื่อมีสุขสมหวัง) อุเบกขา (วางอารมณ์เป็นกลางเมื่อได้ทำหน้าที่ถูกต้องครบถ้วนแล้ว) ในส่วนของคำว่า “วิหาร” บาลีอ่านว่า วิ-หา-ระ ภาษาไทยเขียนเหมือนกัน อ่านว่า วิ-หาน (เว้นแต่มีคำต่อท้ายบางกรณี อ่านว่า วิ-หา-ระ-) วิหาร แปลตามศัพท์ว่า “นำอิริยาบถไปเป็นพิเศษ” หมายความว่า ผลัดเปลี่ยนอิริยาบถ หรือยืน เดิน นั่ง นอน อยู่ในที่นั้น อากาเรนนั้นจึงเรียกว่า “วิหาร” คำว่า “วิหาร” มีความหมายหลายอย่าง คือการอยู่, การพักผ่อน, การดำรงชีวิต, สถานะ, วิถีชีวิต, ที่อยู่, ที่อาศัย, การพักอยู่ ณ ที่แห่งหนึ่ง, ที่ประชุม, วัด, สถานที่ประชุมของภิกษุ, สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ, คุณธรรมประจำใจ ดังนั้น พรหม + วิหาร = พรหมวิหาร > พรหมวิหาร แปลตามศัพท์ว่า “การอยู่ของพรหม” หรือ “การอยู่อย่างพรหม”^{๑๕}

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้อธิบายความหมายเกี่ยวกับเรื่องของพรหมวิหารในรายละเอียดว่า พรหม (ค่านาม) ชื่อพระเป็นเจ้าผู้สร้างโลกตามศาสนาพราหมณ์ เทพในพรหมโลกจำพวกมีรูป เรียกรูปพรหม มี ๑๖ ชั้น จำพวกไม่มีรูป เรียก

^{๑๕}ทองย้อย แสงสินชัย, ป.๖.๙ ศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิต (กิตติมศักดิ์), บาลีวันละคำ (๙๘๐) จาก Facebook, [ออนไลน์],แหล่งที่มา: [https://www.facebook.com/pages/นาวาเอก-ทองย้อย-แสงสินชัย-Fanpage/315075048690020?ref=profile\[๒๓ ม.ค. ๒๕๕๘\]](https://www.facebook.com/pages/นาวาเอก-ทองย้อย-แสงสินชัย-Fanpage/315075048690020?ref=profile[๒๓ ม.ค. ๒๕๕๘]).

อรุปรหม มี ๔ ชั้น ตามคติพระพุทธศาสนา, ผู้มีพรหมวิหารทั้ง ๔ เช่น บิดามารดามีพรหมวิหารทั้ง ๔ ต่อบุตร ได้ชื่อว่าเป็นพรหมของบุตร^{๑๖} วิหาร (ค่านาม) วัด, ที่อยู่ของพระสงฆ์; ที่ประดิษฐานพระพุทธรูป, คู่กับโบสถ์; การพักผ่อน เช่น ทิรวาวิหาร ว่าการพักผ่อนในเวลากลางวัน^{๑๗} พรหมวิหาร (ค่านาม) ธรรมของพรหมหรือของท่านผู้เป็นใหญ่ มี ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็นคุณธรรมของผู้ที่ครองชีวิตอย่างประเสริฐ ไม่จำกัดว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือผู้น้อย^{๑๘}

มหาโควินทสูตรมีคำอธิบายถึงเรื่องเจริญพรหมวิหาร ๔ ประการ มีปรากฏเนื้อความว่า “มหาโควินทพราหมณ์มีเมตตาจิตแผ่ไปตลอดทิศที่ ๑ ... ทิศที่ ๒ ... ทิศที่ ๓ ... ทิศที่ ๔ ... ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่าในที่ทุกสถาน ด้วยเมตตาจิตอันไพศาลเป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มี ความเบียดเบียนอยู่”^{๑๙} นอกจากนี้ยังมีข้อความอธิบายเพิ่มเติมในอรรถกถาว่า “ท่านมหาโควินทพราหมณ์มีใจสหระคตด้วยเมตตา ไม่มีเวร ไม่มี ความพยาบาทแผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่ ๒ ก็อย่างนั้น ทิศที่ ๓ ก็อย่างนั้น ทิศที่ ๔ ก็อย่างนั้น มีใจสหระคตด้วยเมตตา ไม่มีเวร ไม่มี ความพยาบาท กว้างขวางถึงความ เป็นใหญ่ ไม่จำกัด แผ่ไปตลอดทิศทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง ทุกแห่งตลอดโลกอย่างทั่วถึงอยู่”^{๒๐} จากมหาโควินทสูตร จะเห็นได้ว่า เมตตาในพรหมวิหาร คือ ความรัก ความเป็นมิตรหรือมีไมตรี ไม่มีเวรภัย ไม่มีความพยาบาท มีความปรารถนาดีต่อสรรพสัตว์ทั้งหลายในโลกนี้ให้มีความสุข

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) อธิบายความหมายของคำว่า “พรหมวิหาร” หมายถึง “ธรรมเครื่องอยู่ของพรหม, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, ธรรมประจำใจของท่านผู้มีคุณความดียิ่งใหญ่มี ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา”^{๒๑} ซึ่งธรรมข้อที่ ๑ ในพรหมวิหาร ๔ คือ คำว่า “เมตตา” หมายถึง ความรัก, ความปรารถนาให้เขามีความสุข, แผ่ไมตรีจิตคิดจะให้สัตว์ทั้งปวงเป็นสุขทั่วหน้า”^{๒๒}

จากเมตตาในพรหมวิหารดังกล่าวข้างต้นนั้น ได้แสดงว่า เมตตาในพรหมวิหารเป็นคุณธรรมประจำใจของผู้ที่ครองชีวิตอย่างประเสริฐสำหรับทุกคนไม่จำกัดว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือผู้น้อย ด้วยความรัก ความเป็นมิตรหรือมีไมตรี ที่ปราศจากเวรภัยและความพยาบาท มีความปรารถนาดีต่อบุคคลอื่นหรือสัตว์อื่นที่เราเกี่ยวข้องด้วยอยู่ในวงจำกัด เจาะจงกลุ่มใดกลุ่ม

^{๑๖}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๗๖๐.

^{๑๗}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๘๒.

^{๑๘}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖๑.

^{๑๙}ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๒๗/๒๕๖.

^{๒๐}ที.ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒/๒.

^{๒๑}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๕๔), หน้า ๒๕๕.

^{๒๒}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒๔.

หนึ่ง คนใดคนหนึ่ง เมตตาเป็นคุณธรรมพื้นฐานของจิตใจที่ต้องมี ซึ่งใช้ในยามปกติ คือเมื่อคนอื่นเขาอยู่กันเป็นปกติเราก็มีความปรารถนาดีคิดหาทางสร้างสรรค์ความสุขความเจริญให้เขาไปเรื่อย ๆ

๓.๑.๓.๒ เมตตาในอัปมัญญา

เมตตาในอัปมัญญา เป็นธรรมที่เป็นไปในสรรพสัตว์ทั้งหลาย ไม่จำกัดทิศ ไม่จำกัดกลุ่มบุคคลหรือมีเมตตาจิตสม่ำเสมอทั่วไป^{๒๓} การแผ่เมตตาจิตอย่างไม่มีประมาณ ไม่มีเขตแดน ไม่มีการแบ่งชนชั้น ไม่มีเวรภัย ไม่มีการเบียดเบียน^{๒๔}

ในอัปมัญญาวิภังค์ มีปรากฏเนื้อความว่า อัปมัญญา ๔ ได้แก่ภิกษุในธรรมวินัยนี้มี “จิตสหระคตด้วยเมตตาแผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่ ๒ ก็เช่นนั้น ทิศที่ ๓ ทิศที่ ๔ ก็เช่นนั้น ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องต่ำ ทิศเฉียงก็เช่นเดียวกัน มีจิตสหระคตด้วยเมตตาอันไพศาลกว้างขวางหาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท แผ่ไปยังสัตว์โลกทั้งปวงเพราะเป็นผู้มีจิตเสมอในสัตว์ทุกหมู่เหล่าในที่ทั้งปวง”^{๒๕} และในอรรถกถาอัปมัญญาวิภังค์มีอธิบายเพิ่มเติมว่าอัปมัญญา ๔ คือ “ภิกษุในศาสนานี้ แผ่เมตตาจิตไปยังทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่ ๒ ก็อย่างนั้น ทิศที่ ๓ ก็อย่างนั้น ทิศที่ ๔ ก็อย่างนั้น ทิศเบื้องสูง ทิศเบื้องต่ำ ทิศเบื้องขวางก็เช่นเดียวกันนี้ แผ่เมตตาจิตอันไพศาลกว้างขวาง หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท ไปยังสัตว์โลกทั้งปวง เพราะเป็นผู้มีจิตเสมอในสัตว์ทุกหมู่เหล่าอยู่”^{๒๖} และยังมีในอรรถกถา อัปมัญญาวิภังคินิเทศ ได้อธิบายว่า “ชื่อว่าอัปมัญญาทั้งหลายเพราะอำนาจแห่งการแผ่ไปไม่มีประมาณ...พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสเมตตาเป็นต้นว่า เป็นอัปมัญญาทั้งหลาย ด้วยสามารถแห่งการแผ่ไปในสัตว์อันไม่มีขอบเขตดังนี้”^{๒๗} ซึ่งคำว่า “อัปมัญญา” หมายถึงธรรมที่แผ่ไปไม่มีประมาณ หมายถึง เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ที่แผ่ไปในมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายอย่างกว้างขวางสม่ำเสมอ ไม่จำกัดขอบเขต^{๒๘} ดังนั้นสามารถสรุปใจความได้ว่า เมตตาในอัปมัญญา คือ ความรัก ความเป็นมิตร หรือมีไมตรี ไม่มีเวรภัย ไม่มีความพยาบาท มีความปรารถนาดีที่จะให้บุคคลอื่นสัตว์อื่น มีความสุขโดยไม่มุ่งหวังผลตอบแทน ให้ความบริสุทธิ์ใจในสรรพสัตว์ทั้งหลายทั่วทุกทิศกว้างขวางหาประมาณไม่ได้

การเจริญเมตตาอัปมัญญา ถือว่ามีประโยชน์อย่างกว้างขวาง สามารถเป็นพื้นฐานช่วยให้ กรุณา มุทิตา อุเบกขา เกิดขึ้นได้ง่ายและยังช่วยทำการสร้างบารมีต่างๆสำเร็จ

^{๒๓} พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, สมถกรรมฐานที่ปณี ปริเฉทที่ ๙ เล่มที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๓๙), หน้า ๑๗๘.

^{๒๔} ดูรายละเอียดใน อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๖๔๒/๔๒๖.

^{๒๕} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๖๔๒/๔๒๖.

^{๒๖} อภิ.วิ.อ. (ไทย) ๗๘/๒/๒.

^{๒๗} อภิ.วิ.อ. (ไทย) ๗๘/๒/๒.

^{๒๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๕๓๕.

ลงได้ อัมปมัญญานี้เป็นอารมณ์ของกรรมฐาน “ถ้าปฏิบัติบรรลุถึง อัมปมัญญานาน สามารถสงบกิเลส คือความริษยาพยาบาทลงได้ จิตจะสุขสงบเยือกเย็นดำรงตั้งมั่นอยู่ในฌาน ชาติปัจจุบันจะมีแต่ความสงบสุข ถ้าหากได้บรรลุรูปฌาน ๔ ตายไปก็จะบังเกิดในพรหมโลก ซึ่งเป็นที่อยู่ของพรหม ตามปกติหมายถึงรูปพรหมมีอยู่ ๑๖ ชั้น”^{๒๙}

จากรายละเอียดต่างๆ ของเมตตาอัมปมัญญา ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สรุปได้ว่าเมตตาในอัมปมัญญา เป็นธรรมที่เป็นไปในสรรพสัตว์ทั้งหลาย ด้วยความรัก ความปรารถนาดี ความเป็นมิตรหรือมีไมตรี มีความปรารถนาดีที่จะให้บุคคลอื่นสัตว์อื่น มีความสุข ไม่จำกัดทิศไม่จำกัดกลุ่มบุคคล หรือมีเมตตาจิตสม่ำเสมอทั่วไป อย่างไม่มีประมาณ ไม่มีเขตแดน ไม่มีการแบ่งชนชั้น ไม่มีเวรภัย ไม่มีความพยาบาท ไม่มีการเบียดเบียน

๓.๑.๓.๓ เมตตาในสารณียธรรม

เมตตาในสารณียธรรม คือธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน เป็นหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ และสันติสุข ในการปฏิบัติทางเมตตากายกรรม ทางเมตตาวจีกรรม และทางเมตตามโนกรรม^{๓๐} ซึ่งในปฐมสารณียธรรม มีปรากฏเนื้อความเรื่องสารณียธรรม ๖ ประการว่า

ภิกษุทั้งหลาย สารณียธรรม คือธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ๖ ประการนี้ สารณียธรรม ๖ ประการอะไรบ้าง คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ๑. ตั้งมั่นเมตตากายกรรม...๒. ตั้งมั่นเมตตาวจีกรรม...๓. ตั้งมั่นเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลังแม้นี้เป็นสารณียธรรม ๔. บริโภคโดยไม่แบ่งแยก ลาภทั้งหลายที่ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม โดยที่สุดแม้เพียงบิณฑบาต บริโภคร่วมกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีลแม้นี้เป็นสารณียธรรม ๕. มีศีลที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท ท่านผู้รู้สรรเสริญ ไม่ถูกค้นหาและทักท้วงครอบงำเป็นไปเพื่อสมาธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้เป็นสารณียธรรม ๖. มีอริยปฏิถัมภ์อันเป็นธรรมเครื่องนำออกเพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ผู้ทำตามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้เป็นสารณียธรรม ภิกษุทั้งหลายสารณียธรรม ๖ ประการนี้แล^{๓๑} แสดงให้เห็นถึงหลักสารณียธรรม ๖ ประการ ซึ่งเป็นธรรมที่เป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน และเป็นหลักการในการอยู่ร่วมกันด้วยความสมานฉันท์

^{๒๙}พระมหาบุญเรือน ปวงกโร (พิลาพันธ์), “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า ๑๗.

^{๓๐}ดูรายละเอียดใน อ.ฉก. (ไทย) ๒๒/๑๑/๔๒๖.

^{๓๑}อ.ฉก. (ไทย) ๒๒/๑๑/๔๒๖.

อรรถกถาสารานียาทิวรรค มีการอธิบายเพิ่มเติมดังต่อไปนี้ “บทว่า สารานียา ได้แก่ ธรรมที่ควรให้ระลึกถึงกัน บทว่า เมตตํ กายกมมํ ได้แก่ กายกรรมที่พึงกระทำด้วยจิต ประกอบ ด้วยเมตตา แม้ในวจีกรรมและมโนกรรมทั้งหลาย ก็มีนัยนี้เหมือนกัน”^{๓๒} นั่นคือเมตตา กายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตามโนกรรม หมายถึงกายกรรม วจีกรรม และมโนกรรมที่พึง ทำด้วยจิตประกอบด้วยเมตตาและไม่แบ่งแยก หมายถึงไม่แบ่งแยกอำภิสโดยคิดว่า “จะให้ เท่านี้ๆ” และไม่แบ่งแยกบุคคลโดยคิดว่า “จะให้แก่คนนั้น ไม่ให้แก่คนนี้” ดังเช่นที่พระ พรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายความหมายของสารานียธรรมว่า หมายถึง “ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ทำให้มีความเคารพกัน ช่วยเหลือกันและสามัคคีพร้อมเพรียงกัน มี ๑. ตั้งกายกรรม...๒. ตั้งวจีกรรม...๓. ตั้งมโนกรรม ประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนภิกษุสามเณร ๔. แบ่งปันลาภที่ได้มาโดยชอบธรรม ๕. มี สีสสามัญญตา รักษาศีลบริสุทธิ์เสมอกับเพื่อนภิกษุสามเณร ๖. มีทัญญูสามัญญตาความเห็น ร่วมกันได้กับภิกษุสามเณรอื่นๆ”^{๓๓} ซึ่งนับว่าเป็นแนวทางในการปฏิบัติของหลักสารานียธรรม

ในพุทธศาสนยสูตร มีปรากฏเรื่องเมตตาในสารานียธรรมว่า “ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ตั้งมั่นเมตตาทายกรรม... เมตตาวจีกรรม...และ เมตตามโนกรรม ในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายทั้ง ต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็เป็นสารานียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความ สงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน”^{๓๔} และได้มี มีการอธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมในอรรถกถาพุทธยสารานียสูตรว่า “ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เข้าไป ตั้งกายกรรม...วจีกรรม...มโนกรรม ประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายทั้งต่อหน้า และลับหลัง แม้ธรรมข้อนี้ก็เป็นที่ตั้งแห่งการระลึกถึงกัน กระทำให้เป็นที่รัก เป็นที่เคารพ ย่อม เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอัน เดียวกัน”^{๓๕}

ในอรรถกถาปฐมสารานียสูตรมีการอธิบายเกี่ยวกับ เมตตาในสารานียธรรม โดยมีเนื้อความอธิบายรายละเอียดของ เมตตาทายกรรม เมตตาวจีกรรม ดังนี้

สำหรับภิกษุทั้งหลายการบำเพ็ญธรรม คือ อภิสมาจาริกวัตร ด้วยเมตตาจิตชื่อว่า เมตตาทายกรรม สำหรับคฤหัสถ์ทั้งหลาย กรรมมีอาทิอย่างนี้ว่า การเดินทางไปเพื่อ ไหว้พระเจดีย์ เพื่อไหว้โพธิพฤกษ์ เพื่อนิมนต์พระสงฆ์ การเห็นภิกษุทั้งหลาย ผู้เข้าไปสู่บ้าน เพื่อบิณฑบาต แล้วลุกขึ้นต้อนรับ การรับบาตร การปูลาดอาสนะ และการ ตามส่ง ชื่อว่าเมตตาทายกรรม สำหรับภิกษุทั้งหลายการบอกสอนอาจารย์บุญญิตี การ บอกกรรมฐาน การแสดงธรรม การบอกพระพุทธรูป คือพระไตรปิฎก (แก่ภิกษุ

^{๓๒} ดูรายละเอียดใน อ.อ.ก.ก.อ. (ไทย) ๓๖/๓.

^{๓๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๔๔๓.

^{๓๔} อ.อ.ก.ก.อ. (ไทย) ๒๒/๑๒/๔๒๗.

^{๓๕} อ.อ.ก.ก.อ. (ไทย) ๓๖/๓.

สามเณร) ด้วยเมตตาจิต ชื่อว่าเมตตาวจีกรรม สำหรับคฤหัสถ์ทั้งหลาย ในเวลาที่กล่าวคำเป็นต้นว่า พวกเรารู้จักไปเพื่อไหว้พระเจดีย์ พวกเรารู้จักไปเพื่อไหว้โพธิพฤกษ์ พวกเรารู้จักกระทำการพึงธรรม พวกเรารู้จักกระทำการบูชาด้วยประทีป ระเบียบและดอกไม้ พวกเรารู้จักสมาทานซึ่งสุจริต ๓ พวกเรารู้จักถวายสลากภัต เป็นต้น พวกเรารู้จักถวายผ้าจ่านำพรษา วันนี้พวกเราจักถวายปัจจัย ๔ แก่พระสงฆ์ ท่านทั้งหลายจงนิมนต์พระสงฆ์แล้วจัดแจงของขบฉัน เป็นต้น พวกท่านจงปูลาดอาสนะ พวกท่านจงตั้งน้ำดื่ม พวกท่านจงต้อนรับนำพระสงฆ์มา พวกท่านจงให้พระสงฆ์นั่งบนอาสนะที่ปูลาดแล้ว เกิดอุตสาหะกระทำไวยาวัจจิก ดังนี้ ชื่อว่า เมตตาวจีกรรม สำหรับภิกษุทั้งหลาย การลุกขึ้นแต่เช้าตรู่ กระทำการปฏิบัติสรีระกัฏฐิ กระทำวัตรที่ลานพระเจดีย์ เป็นต้นกัฏฐิ นั่งบนอาสนะที่สงัดแล้วคิดว่า ภิกษุทั้งหลายในวิหารนี้ จงมีความสุข ไม่มีเวร ไม่มีทุกข์ ดังนี้ ชื่อว่า เมตตามโนกรรม สำหรับคฤหัสถ์ทั้งหลาย การคิดว่าขอพระผู้เป็นเจ้าของทั้งหลายจงอยู่เป็นสุข ไม่มีเวร ไม่มีทุกข์ ดังนี้ ชื่อว่า เมตตามโนกรรม^{๓๖}

จากรายละเอียดต่างๆ ของเมตตาในสภาราณียธรรม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สามารถสรุปได้ว่า เมตตาในสภาราณียธรรม คือธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน หลักการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์และสันติสุข เมตตาในสภาราณียธรรมนั้นประกอบด้วย เมตตาทายกรรม คือ การกระทำที่แสดงออกด้วย ความสุภาพอ่อนโยน เต็มใจช่วยเหลือทั้งต่อหน้าและลับหลัง เมตตาวจีกรรม คือ การกล่าววาจาที่แสดงออกด้วย ถ้อยคำที่สุภาพอ่อนหวาน หวังดีมีสาระประโยชน์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เมตตามโนกรรม คือ ความคิดที่มีความปรารถนาดีและมุ่งประโยชน์สุขต่อกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง จากเมตตาในสภาราณียธรรมดังกล่าวข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นถึงหลักสภาราณียธรรม ๖ ประการ ซึ่งเป็นธรรมที่เป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน และเป็นหลักการในการอยู่ร่วมกันด้วยความสมานฉันท์นั้นคือเมตตาทายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตามโนกรรม หมายถึงกายกรรม วจีกรรม และมโนกรรมที่พึงทำด้วยจิตประกอบด้วยเมตตาและไม่แบ่งแยก หมายถึงไม่แบ่งแยกอำภิสโดยคิดว่า “จะให้เท่านั้น” และไม่แบ่งแยกบุคคลโดยคิดว่า “จะให้แก่คนนั้น ไม่ให้แก่คนนี้” ซึ่งนับว่าเป็นแนวทางในการปฏิบัติของหลักสภาราณียธรรม

๓.๑.๓.๔ เมตตาในทศบารมี

เมตตาในทศบารมี คือ เมตตาที่จะนำผู้ปฏิบัติให้บรรลุสัมมาสัมโพธิญาณมี ๓ ชั้น คือ เมตตาปารมี เมตตาอุปปารมี และเมตตาปรมัตถปารมี^{๓๗} ดังในสโมธานกถาและในยัชชวรรค ในสโมธานกถาได้มีปรากฏเนื้อความที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไว้ว่า “การบำเพ็ญบารมีอันเป็นธรรมเครื่องบ่มพระโพธิญาณเหล่านี้จัดเป็น บารมี ๑๐ อุปปารมี ๑๐ ปรมัตถบารมี ๑๐ ...บารมีที่เกินกว่า ๑๐ ไม่มี และบารมีที่หย่อนกว่า ๑๐ ก็ไม่มี เราบำเพ็ญบารมีทุกอย่างไม่มี

^{๓๖} อก.ฉก.อ. (ไทย) ๓๖/๓.

^{๓๗} ดูรายละเอียดใน ขุ.พทุธ. (ไทย) ๓๓/๑๒๒/๗๗๖.

หย่อนเป็นบารมี ๑๐ ประการดังนี้แล”^{๓๘} คำว่า “บารมี” หมายถึง คุณความดีที่บำเพ็ญอย่าง ยิ่งยวดเพื่อบรรลุจุดหมายอันสูงยิ่ง บารมีที่พระโพธิสัตว์ต้องบำเพ็ญให้ครบบริบูรณ์จึงจะบรรลุ โพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้า มี ๑๐ ประการ คือ

- ๑) ทาน คือการให้ การเสียสละเพื่อช่วยเหลือมวลมนุษยสรรพสัตว์
- ๒) ศีล คือความประพฤติถูกต้องสุจริต
- ๓) เนกขัมมะ คือความปลีกออกจากกามได้ ไม่เห็นแก่การเสพบำเรอ การออก

บวช

๔) ปัญญา คือความรู้เข้าใจถึงความจริง รู้จักคิดพิจารณาแก้ไขปัญหาและ ดำเนินการจัดการต่างๆให้สำเร็จ

๕) วิริยะ คือความเพียรแกลั้วกล้ำบากบันทึการไม่ทอดทิ้งธุระหน้าที่

๖) ขันติ คือความอดทน ควบคุมตนอยู่ได้ในธรรม ในเหตุผล และในแนวทางเพื่อ จุติหมายอันชอบ ไม่ยอมลุ่มอำนาจกิเลส

๗) สัจจะ คือความจริง ซื่อสัตย์ จริงใจ จริงจัง

๘) อธิษฐาน คือความตั้งใจมั่นตั้งจุดหมายไว้ตั้งามชัดเจนและมุ่งไปเด็ดเดี่ยวแน่ว แน่

๙) เมตตา คือความรักความปรารถนาดี คิดเกื้อกูลหวังให้สรรพสัตว์อยู่ดีมีความสุข

๑๐) อุเบกขา คือความวางใจเป็นกลาง อยู่ในธรรม เรียบสงบ สม่าเสมอ ไม่เอน เอียง ไม่หวั่นไหวไปด้วยความยินดียินร้ายชอบชังหรือแรงย่ำยวนยั่วใดๆ

บารมี ๑๐ นั้นจะบริบูรณ์ต่อเมื่อพระโพธิสัตว์บำเพ็ญแต่ละบารมีครบสามขั้นหรือ สามระดับ จึงแบ่งบารมีเป็น ๓ ระดับ คือ (๑) บารมี คือ คุณความดีที่บำเพ็ญอย่าง ยิ่งยวด ขั้นต้น (๒) อุปบารมี คือ คุณความดีที่บำเพ็ญอย่าง ยิ่งยวด ขั้นจวนสูงสุด (๓) ปรมัตถบารมี คือ คุณความดีที่บำเพ็ญอย่าง ยิ่งยวด ขั้นสูงสุด^{๓๙}

จากสมุธานกถา ได้แสดงว่า คำว่า “บารมี” ในทศบารมีนี้ หมายถึง คุณความดีที่ บำเพ็ญอย่าง ยิ่งยวด เพื่อบรรลุจุดหมายอันสูงยิ่ง บารมีที่พระโพธิสัตว์ต้องบำเพ็ญให้ครบบริบูรณ์ จึงจะบรรลุโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้ามี ๑๐ ประการ เรียกว่าบารมี ๑๐ คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา อุเบกขา โดยแบ่งบารมีเป็น ๓ ระดับ ในขั้นต้น คือ บารมี ในขั้นจวนสูงสุด คืออุปบารมี ในขั้นสูงสุด คือปรมัตถบารมี

ในอุธัชยวรรค มีปรากฏเนื้อความที่พระผู้มีพระภาคได้ตรัสไว้ว่า “ในภพที่เรา เป็นพระเจ้าพรหมทัตต์และคันติดินทกะ ที่กล่าวมาแล้วเป็นเมตตาบารมี ในภพที่เราเป็น

^{๓๘} พุ.พุทธ. (ไทย) ๓๓/๑๒๒/๗๗๖-๗๗๘.

^{๓๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๘๐.

โสณนันทบัณฑิตผู้ทำความรัก บารมีเหล่านั้นเป็นเมตตาอุปบารมี ในภพที่เราเป็นพระเจ้าเอกราช เป็นบารมีไม่มีของผู้อื่นเหมือนนี้เป็นเมตตาปรมัตถบารมี”^{๔๐}

จากรายละเอียดของเมตตาในทศบารมีทั้งหมดนั้น ได้แสดงถึง เมตตาในทศบารมีคือเมตตาที่จะนำผู้ปฏิบัติให้บรรลุสัมมาสัมโพธิญาณมี ๓ ขั้นคือ

ขั้นที่ ๒ เมตตาอุปบารมี ในภพที่พระพุทธองค์เสวยพระชาติเป็น พระเจ้าพรหมทัต และคณทิตินทกะ เป็นการรักษาและปฏิบัติในเมตตายิ่งกว่าคนที่รักและทรัพย์สิน

ขั้นที่ ๒ เมตตาอุปบารมี ในภพที่พระพุทธองค์เสวยพระชาติเป็น โสณนันทบัณฑิตผู้ทำความรัก เป็นการรักษาและปฏิบัติในเมตตายิ่งกว่ารักษาอวัยวะของตน

ขั้นที่ ๓ เมตตาปรมัตถบารมี ในภพที่พระพุทธองค์เสวยพระชาติเป็นพระเจ้าเอกราช เป็นการรักษาและปฏิบัติในเมตตายิ่งกว่าชีวิต

๓.๑.๓.๕ เมตตาในเบญจธรรม

เมตตาในเบญจธรรมเป็นธรรมที่ทำให้บุคคลเป็นกัลยาณชนเป็นคนดี โดยเป็นธรรมที่ควรประพฤติคู่กันไปกับเบญจศีลข้อที่ ๑^{๔๑} คือละเว้นจากการเบียดเบียนจากความชั่ว^{๔๒} ซึ่งเป็นความรักความปรารถนาดีต่อบุคคลอื่น อยากให้เขาเป็นสุขเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขเท่านั้น

ในปัญจกนิบาต มีปรากฏเนื้อความเรื่อง “เบญจศีล” ว่า “อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ๑) เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ๒) เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ ๓) เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติดินในกาม ๔) เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ ๕) เป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมีเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท^{๔๓} และมีอธิบายเพิ่มเติมในอรรถกถาว่า อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้งดเว้นจาก ๑) ปาณาติบาต ๒) อทินนาทาน ๓) กาเมสุมิฉฉาจาร ๔) มุสาวาท ๕) การดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท^{๔๔} จากพระสูตรในปัญจกนิบาต จะเห็นได้ว่าเบญจศีลข้อที่ ๑ ปาณาติบาต เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ คู่กับเบญจธรรมข้อที่ ๑ เมตตากรุณา ความรักความปรารถนาดีและความสงสาร

เบญจธรรม หมายถึงธรรม ๕ ประการ หรือความดี ๕ อย่าง ที่ควรประพฤติคู่กันไปกับการรักษาเบญจศีลตามลำดับข้อ^{๔๕} ดังนี้ ๑) เมตตากรุณา ความรักความปรารถนาดีและความสงสาร ๒) สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ ๓) กามสังวร ความสำรวมในกาม ๔) สัจจะ ความจริง ๕) สติ สัมปชัญญะ ความระลึกได้^{๔๖}

^{๔๐} ชุ.พุทธ. (ไทย) ๓๓/๑๒๒/๗๗๘.

^{๔๑} ดุราลัยละเอียดใน อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๗๙/๓๐๐.

^{๔๒} ทรงวิทย์ แก้วศรี, **เบญจศีล เบญจธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: การศาสนา, ๒๕๓๐), หน้า ๒๐.

^{๔๓} อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๗๙/๓๐๐.

^{๔๔} อง.ปญจก.อ. (ไทย) ๓๖/๓.

^{๔๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, หน้า ๑๘๗.

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒๔, ๔๓๖, ๑๖, ๔๒๒, ๓๔๕.

เมตตาในเบญจธรรม เป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับความเบียดเบียน การที่บุคคลมีศีล ๕ ข้อที่ ๑ คือละเว้นจากการเบียดเบียน หรือละเว้นจากความชั่วยังไม่พอ จะต้องทำดี จะต้องมีความเมตตาธรรมที่เป็นพื้นฐานทางด้านจิตใจเป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐาน เมื่อบุคคลมีเมตตาอยู่ในใจแล้ว ย่อมที่จะแสดงพฤติกรรมที่ดีออกมาภายนอก เป็นไปในทางที่สร้างสรรค์^{๔๗} การทำการพูดของผู้ที่มีจิตเมตตานั้นย่อมปราศจากโทษ ไม่เบียดเบียน ปราศจากอาฆาตพยาบาท เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขเท่านั้น พูดด้วยความปรารถนาดี และทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นมีความเมตตา หรือความรัก ความเป็นมิตรหรือมีไมตรี ยากให้ผู้อื่นเป็นสุข มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายควรอยู่กันอย่างเป็นมิตร มีทัศนคติที่เป็นมิตรต่อผู้อื่นเพื่อสังคมสันติสุข^{๔๘} เมตตาในเบญจธรรม เป็นท่าทีของจิตใจสำหรับแสดงต่อผู้อื่น จะมีความกรุณาสงสารมีใจพลอยห่วงใยอยากช่วยเหลือปลดปล่อยทุกข์ เมื่อได้เห็นผู้อื่นประสบความทุกข์ แต่ถ้าในกรณีที่บุคคลอื่นเขาอยู่เป็นปกติดี ไม่มีเรื่องปัญหาเดือดร้อน จะต้องมีความเมตตา คือความรัก ความปรารถนาดีความเป็นมิตร หรือมีไมตรี เมื่อจิตใจอ่อนโยนมีไมตรี มีใจเป็นมิตร ยิ่งมีเมตตาหาขอบเขตไม่ได้ ก็ยิ่งทำให้บุคคลนั้นได้บำเพ็ญประโยชน์แก่คนหมู่มาก เป็นที่รักสรรเสริญของคนทั่วไปมากขึ้น^{๔๙}

จากรายละเอียดต่างๆ ของเมตตาในเบญจธรรม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สรุปได้ว่า เมตตาในเบญจธรรมนั้นเป็นธรรมแห่งความรัก ความเป็นมิตรไมตรี ที่ละเว้นจากการเบียดเบียนหรือละเว้นจากความชั่ว และทำให้บุคคลเป็นคนดีศรีสังคม

๓.๑.๓.๖ เมตตาในอารักขกัมมัญฐาน

เมตตาในอารักขกัมมัญฐาน คือการแผ่ไมตรีจิต คิดจะให้สรรพสัตว์ทั้งปวง เป็นสุขทั่วหน้า^{๕๐} เป็นธรรมสำหรับผู้บำเพ็ญเพียรเพื่อละกิเลส และสำหรับคนทั่วไปเมื่อมีปัญหาความโกรธเดือดดาลใจ ก็ยกอารมณ์นั้นขึ้นพิจารณาสู่ฐานเมตตา^{๕๑}

คำว่า “อารักขกัมมัญฐาน” หมายถึง “กรรมฐานเป็นเครื่องรักษาตน กรรมฐานเป็นเครื่องรักษาผู้ปฏิบัติให้สงบระงับ และให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ท่านจัดเป็นชุดชั้นภายหลังดังมีกล่าวถึงในอรรถกถา และฎีกาพระวินัย มี ๔ ข้อ เรียกว่า จตุรารักขา หรือ จตุรารักข์ หรือ จตุรารักษ์ คือ พุทธานุสติ เมตตา อสุภะและมรณสติ ต่อมาในลังกาวิป พระธรรมสิริเถระ ได้

^{๔๗}พระมหาบุญเรือน ปวงกโร (พิลาพันธ์), “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า ๑๙.

^{๔๘}ทรงวิทย์ แก้วศรี, เบญจศีล เบญจธรรม, หน้า ๒๐.

^{๔๙}พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), ธรรมสำหรับผู้สูงอายุ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก, ๒๕๓๘), หน้า ๓๕-๓๖.

^{๕๐}สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, นวโกวาท ฉบับประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๒๐-๒๑.

^{๕๑}ปิ่น มุทุกันต์, แนวสอนธรรมะ, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๓๙๓.

เขียนอธิบายไว้ในคัมภีร์ขุททกนิกาย และในพม่าที่เมืองร่างกุ้ง ได้มีพระเถระชื่อ อัครธรรม ถึงกับแต่งคัมภีร์ขึ้นอธิบายเรื่องนี้โดยเฉพาะเรียกว่า จตุรารักขทีปนี^{๕๒}

ในนวกวาท มีปรากฏพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ได้ทรงอธิบายคำว่า “อารักขกัมมัฏฐาน” มี ๔ ประการ คือ “๑) พุทธานุสติ ระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้าที่มีในพระองค์และทรงเกื้อกูลแก่ผู้อื่น ๒) เมตตา แผ่ไมตรีจิต คิดจะให้สัตว์ทั้งปวงเป็นสุขทั่วหน้า ๓) อสุภะ พิจารณาร่างกายของตนและผู้อื่นให้เห็นเป็นไม้งาม ๔) มรณัสตินึกถึงความตายอันจะมีแก่ตน กัมมัฏฐาน ๔ นี้ควรเจริญเป็นนิตย์”^{๕๓}

ปิ่น มุทุกันต์ ได้อธิบายคำว่า “อารักขกัมมัฏฐาน” มีความหมายใน ๒ แนวทาง คือ ๑) อารักขกัมมัฏฐาน คือกรรมฐานที่ควรรักษาไว้ หมายถึงควรที่ทุกคนจะพึงปฏิบัติอย่าให้ขาดจากใจ ให้ทำเสมอๆ ๒) อารักขกัมมัฏฐาน คือกรรมฐานสำหรับอารักขาผู้ปฏิบัติ หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติในหลักนี้จะได้ผลในทางคุ้มครองรักษาชีวิตจิตใจของตน และป้องกันการรังควาญของหมู่มาร^{๕๔}

นอกจากนี้ ปิ่น มุทุกันต์ ได้อธิบายถึงประโยชน์ของ “อารักขกัมมัฏฐาน ๔ ประการ” มีรายละเอียดว่า อารักขกัมมัฏฐาน ๔ ประการนั้น สามารถใช้ประโยชน์ได้ถึง ๒ ทาง คือ ๑) สำหรับผู้ทำความเพียรเพื่อละกิเลสใช้กรรมฐาน ๔ ประการนี้อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นฐานบำเพ็ญวิปัสสนาต่อไปจนสิ้นกิเลส ๒) สำหรับคนทั่วไปเมื่อมีอารมณ์ร้ายอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นรบกวนจิตใจ ก็จำแนกดูว่าควรจะยกอารมณ์นั้นขึ้นพิจารณาในฐานใด เช่น ถ้าปัญหาซับซ้อนก็ยกอารมณ์ขึ้นสู่ฐานพุทธานุสติ ถ้าเป็นปัญหาความโกรธเดือดดาลใจก็ยกอารมณ์ขึ้นสู่ฐานเมตตา ถ้าเป็นปัญหาเรื่องมัวเมาประมาทก็ยกอารมณ์ขึ้นสู่ฐานมรณัสสติแล้วก็กำจัดอารมณ์ร้ายนั้นๆ ออกจากใจได้ตรงกับที่พูดว่าเป็น กรรมฐานเครื่องรักษาใจ^{๕๕}

อารักขกัมมัฏฐาน ทั้ง ๔ ประการนี้ ผู้ที่รับเข้าไว้ในใจ เจริญทุกๆ วัน หรือทำบ่อยๆ ย่อมเป็นผู้ที่มีโชค ด้วยความที่เป็นผู้มีเครื่องอารักขามีให้ตกไปสู่ความหายนะหรือความเดือดร้อนได้^{๕๖}

จากรายละเอียดต่างๆ ข้างต้นของเมตตาในอารักขกัมมัฏฐาน ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว สามารถสรุปได้ว่า เมตตาในอารักขกัมมัฏฐานนั้น เป็นธรรมแห่งความรัก ความเป็นมิตรไมตรี สำหรับผู้บำเพ็ญเพียรเพื่อละกิเลส ด้วยการแผ่ไมตรีจิตคิดจะให้สรรพสัตว์ทั้งปวงเป็นสุขทั่วหน้า

^{๕๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๕๔๘.

^{๕๓} สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, นวกวาท ฉบับประชาชน, หน้า ๒๐-๒๑.

^{๕๔} ปิ่น มุทุกันต์, แนวสอนธรรมะ, หน้า ๓๙๓.

^{๕๕} ปิ่น มุทุกันต์, แนวสอนธรรมะ, หน้า ๓๙๓.

^{๕๖} พระมหาบุญเรือน ปวงกโร (พิลาพันธ์), “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า ๒๔.

จากประเภทของเมตตาในพระพุทธศาสนาดังกล่าวข้างต้นนั้น สามารถเห็นได้ถึงข้อปฏิบัติสำหรับการดำเนินชีวิต เมตตาเป็นข้อธรรมที่รู้จักกันทั่วไป ซึ่งถือว่าเป็นหลักคำสอนซึ่งเป็นบ่อเกิดของคุณธรรมอื่นๆ อีกมาก ถ้าบุคคลทั้งหลายมีคุณธรรมข้อนี้แล้ว ก็จะทำให้เขาเหล่านั้นมีความตระหนักรู้ในอันที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เพราะถ้าไม่มีการสอนเรื่องเมตตาแล้ว เหล่ามนุษย์ในสังคมนี้ก็จะเบียดเบียนทำลายซึ่งกันและกันโดยขาดเมตตาธรรม ไม่มีความรักความเอื้ออาทรต่อกันและไม่มีความปรารถนาดีต่อกัน

๓.๑.๔ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับเมตตา

หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักเมตตาในพระพุทธศาสนามี ๒ ประการ คือ หลักธรรมที่ส่งเสริมเมตตาในพระพุทธศาสนา และหลักธรรมที่เป็นปฏิกิริยาต่อเมตตาในพระพุทธศาสนา ดังมีรายละเอียด ดังนี้

๓.๑.๔.๑ หลักธรรมที่ส่งเสริมเมตตา

หลักธรรมที่ส่งเสริมเมตตา หมายถึง หลักธรรมที่อยู่ฝ่ายเดียวกัน เกื้อหนุนส่งเสริมกันเอื้อประโยชน์ต่อกัน ไม่ขัดแย้งกัน เมตตาเป็นหลักธรรมทางด้านกุศล หรือฝ่ายดี ดังนั้น หลักธรรมที่ส่งเสริมเมตตา จึงเป็นหลักธรรมฝ่ายกุศล ในหัวข้อนี้ ได้ทำการศึกษาหลักธรรมที่ส่งเสริมเมตตาในพระพุทธศาสนา คือขันติเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมเมตตาในด้านความเป็นเหตุผลของกันและกัน อุเบกขาเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมเมตตาอย่างเด่นชัดที่สุดในด้านความเป็นผู้วางตนเป็นกลางในสรรพสัตว์ และสังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมเมตตาในด้านที่เป็นตัวแสดงออกมาภายนอกของเมตตา ซึ่งจะได้ทำการศึกษาไปตามลำดับ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ขันติ

คำว่า “ขันติ” หมายถึง “ความอดทน คือ ทนลำบาก ทนตรากตรำ ทนเจ็บใจ ความหนักเอาเบาสู้ เพื่อบรรลุจุดหมายที่ดีงาม”^{๕๗} ซึ่งขันติเป็นหลักธรรมฝ่ายกุศล ผู้ใดมีหลักธรรมข้อนี้อยู่ในจิตใจจะเป็นบุคคลผู้โชคดีเพราะจะทำให้มีสติในการดำเนินชีวิตสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้ลุล่วงไปได้ ด้วยดี ขันติเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมเมตตา ดังที่มีปรากฏในกัณ्हีปายนจริยา ดังนี้

ในกัณ्हีปายนจริยา มีปรากฏเนื้อความเกี่ยวกับขันติหลักธรรมที่ส่งเสริมเมตตา ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาว่า “ในกาลที่พระพุทธองค์เสวยพระชาติเป็นฤาษีนามว่ากัณ्हีปายนะ... สหายเพื่อนพรหมจารีของเราชื่อว่ามณฑัพพะฤาษีมีอาณูภาพมากประกอบด้วยบุพกรรม

^{๕๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓๒.

หรือกรรมเก่า^{๕๘} ให้ผลลูกหลานเสีย เราช่วยเหลือพยาบาลมณฑลพายัพดาบสนั้นให้หายโรคแล้ว ได้
อำลากลับมายัง อาศรมของเราเองและในอรรถกถากัณฑ์ที่ปายนจรียา ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า

พระโพธิสัตว์ในกาลนั้นชื่อว่า ที่ปายนะเข้าไปหาดาบสมณฑลพายัพผู้เป็นสหายของ
ตนถูกเสียบด้วยหลาว . . . กัณฑ์ที่ปายนะ ถามว่าท่านสามารถรักษาความประทุษร้ายทางใจได้
หรือไม่ได้ มณฑลพายัพดาบส ตอบว่าเราไม่มีความประทุษร้ายทางใจต่อพวกราชบุรุษและพระราช
ที่จับเรา กัณฑ์ที่ปายนดาบสกล่าวว่าเมื่อเป็นอย่างนั้นร่มเงาของผู้มีศีลเช่นท่านเป็นความสุขของ
เรา แล้วนั่งฟังหลาวอยู่ไม่ทอดทิ้งดาบสนั้น ด้วยศีลคุณของเขาได้ยืนฟังอยู่กับหลาวตลอด
๓ ยามจึงได้ปรากฏชื่อว่า กัณฑ์ที่ปายนะ เพราะร่างกายมีสีดำด้วยหยาดเลือดแห้งที่ไหลจาก
ร่างกายของดาบสนั้นแล้วลงมาใส่ พวกบุรุษที่ดูแลกราบทูลเรื่องราวขึ้นแด่พระราช พะระราชา
ทรงดำริว่าเราไม่ได้สอบสวนทำลงไปจึงรีบเสด็จไป ณ ที่นั้น ตรัสถามที่ปายนดาบสว่าเพราะ
เหตุไรพระคุณท่านจึงนั่งฟังหลาวอยู่เล่า? ดาบส ทูลว่า อาตมาภาพนั่งคอยรักษาดาบสนี้
มหาราช พระราชาตรัสถามว่า พระคุณท่านทราบความที่ดาบสนี้ทำแล้วหรือจึงได้ทำอย่างนี้?
ที่ปายนดาบสทูลถึงกรรมที่ไม่บริสุทธิ์ ลำดับนั้น ที่ปายนดาบสกล่าวคำมีอาทิว่า “ธรรมดา
พระราชาควรเป็นผู้ใคร่ครวญก่อนทำ คุณที่ส่อเกียจคร้านบริโภคคามไม่ดี บรรพชิต ไม่สำรวมก็
ไม่ดี พระราชาไม่ใคร่ครวญก่อนทำก็ไม่ดี บัณฑิตมักโกรธก็ไม่ดี”^{๕๙}

จากกัณฑ์ที่ปายนจรียา จะเห็นได้ถึงความเป็นผู้เปี่ยมไปด้วยความมีเมตตาที่
ประกอบไปด้วยขันติความอดทนและสามารถรักษาความประทุษร้ายทางใจไว้ได้ของมณฑลพายัพ
ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมกันของคุณธรรมทั้งสองในเมตตาและขันติ

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าขันติเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมเมตตาในด้านความเป็นเหตุผลของ
กันและกัน เพราะว่าขันติความอดทนนั้น นอกจากจะอดทนในอารมณ์ที่ไม่น่าพอใจแล้ว ยังต้อง
อดทนในอารมณ์ที่น่าพอใจด้วย อดทนที่จะไม่เกิดโลภะ ความพอใจในรูป รส กลิ่น เสียง
โผฏฐัพพะที่ปรากฏด้วย ซึ่งเมตตาและขันตินั้น เป็นเหตุผลของกันและกัน คือเมื่อบุคคลใดมี
เมตตาจะทำให้บุคคลนั้นมีความอดทน หรือเมื่อบุคคลใดมีความอดทน ก็จะทำให้บุคคลนั้นมี
เมตตา เหมือนดังเช่นกรณีของมณฑลพายัพ

๒. อุเบกขา

คำว่า “อุเบกขา” หมายถึง ความวางใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียงด้วยชอบหรือชัง,
ความวางใจเฉยได้ ไม่ยินดียินร้าย เมื่อใช้ปัญญาพิจารณาเห็นผลอันเกิดขึ้นโดยสมควรแก่เหตุ
และรู้ว่าพึงปฏิบัติต่อไปตามธรรม หรือตามสมควรแก่เหตุอื่นๆ, ความรู้จักวางใจเฉยดู เมื่อเห็น
เขารับผิดชอบตนเองได้ หรือในเมื่อเขาควรต้องได้รับผลอันสมควรแก่ความรับผิดชอบของเขา
เอง, ความวางที่เฉยคอยดูอยู่ในเมื่อคนนั้นๆ สิ่งนั้นๆ ดำรงอยู่หรือดำเนินไปตามควรของเขาตาม

^{๕๘} ชุ. พุทฺธ. (ไทย) ๓๓/๙๒-๙๕/๗๗๐.

^{๕๙} ชุ. พุทฺธ. (ไทย) ๓๓/๓๑/๔๙๔-๔๙๕.

ควรของมัน ไม่เข้าข้าง ไม่ตกเป็นฝ่าย ไม่สอแสบ ไม่จู้จี้ส่าระแน ไม่ก้าวก่ายแทรกแซง^{๖๐}
อุเบกขา เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมเมตตา ดังที่มีปรากฏในมหาโลมทั้งสจรียา ดังนี้

ในมหาโลมทั้งสจรียา มีปรากฏเนื้อความเกี่ยวกับอุเบกขา หลักธรรมที่ส่งเสริมเมตตาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ดังนี้ “เรานอนอยู่ในป่าช้า เอาซากศพซึ่งมีแต่กระดูกทำเป็นหมอนหนุน . . . พวกได้นำทุกข์มาให้เรา และพวกได้นำสุขมาให้เรา เราเป็นผู้เสมอแก่เขาทั้งหมด ไม่มีความเอ็นดู ไม่มีความโกรธ เราเป็นผู้วางเฉยในสุขและทุกข์ ในยศและความเสื่อมยศ เป็นผู้เสมอในสิ่งทั้งปวง นี่เป็นอุเบกขาบารมีของเรา”^{๖๑} และในอรรถกถามหาโลมทั้งสจรียา ได้อธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมว่า

เรานอนอยู่ในป่าช้า เอาซากศพอันมีแต่กระดูกทำเป็นหมอนหนุน เด็กชาวบ้านพวกหนึ่ง พวกหนึ่งเข้าไปทำความหยาบขำร้ายกาจนานัปการ อีกพวกหนึ่งรำเริง อีกพวกหนึ่งสลดใจพากันนำเอาของหอม ดอกไม้ อาหาร และเครื่องบรรณาการต่างๆ เป็นอันมากมาให้เรา พวกได้นำทุกข์มาให้เรา และพวกใดให้สุขแก่เรา เราเป็นผู้มีจิตเสมอแก่เขาทั้งหมด ไม่มีความเอ็นดู ไม่มีความโกรธ เราเป็นผู้วางเฉยในสุขและทุกข์ ในยศและความเสื่อมยศ เป็นผู้มิมีใจเสมอในสิ่งทั้งปวง นี่เป็นอุเบกขาบารมีของเรา^{๖๒}

จากมหาโลมทั้งสจรียา จะเห็นได้ถึงความเป็นผู้เปี่ยมไปด้วยความมีเมตตาที่ประกอบไปด้วยอุเบกขาความวางใจเป็นกลางและความสามารถรักษาความเป็นผู้วางตนเป็นกลางในสุขและทุกข์ ในยศและความเสื่อมยศ เป็นผู้มิมีใจเสมอในสิ่งที่น่าปรารถนาและไม่น่าปรารถนาทั้งปวงไว้ได้ของมหาโลมทั้งสจรียา ซึ่งพระชาติหนึ่งของพระโพธิสัตว์ที่ทรงบำเพ็ญอุเบกขาบารมี ได้แสดงให้เห็นถึงความเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมกันของคุณธรรมทั้งสองในเมตตาและอุเบกขา

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าอุเบกขาเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมเมตตาอย่างเด่นชัดที่สุดในด้านความเป็นผู้วางตนเป็นกลางในสรรพสัตว์ เพราะว่าเมตตาและอุเบกขานั้น เป็นหลักธรรมที่มุ่งเน้นในความเป็นผู้วางตนเป็นกลาง เมื่อบุคคลใดเป็นผู้มีอุเบกขาเป็นผู้วางตนเป็นกลาง มีความวางใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียงด้วยชอบหรือชังดุจตาชั่งที่จับไว้เสมอกัน ย่อมจะส่งผลสนับสนุนส่งเสริมไปในแนวทางเดียวกันให้บุคคลนั้นเป็นผู้ที่มีเมตตา มีความรัก มีความปรารถนาดี มีความหวังดีที่มีปรากฏขึ้นภายในจิตใจ คิดเกื้อกูลด้วยประโยชน์สุข ไม่เบียดเบียน มุ่งแต่ไม่ตรีมีความเป็นมิตร ด้วยความสม่ำเสมอในสัตว์ทั้งหลายแก่ทุกคนเสมอเหมือนกัน ไม่เห็นแก่ตัว ไม่ลำเอียง นอกจากนี้ในการเจริญเมตตานี้ยังสามารถเป็นพื้นฐานช่วยให้อุเบกขาเกิดขึ้นได้ง่ายด้วย ในยามที่คิดถึงความไม่ดีของคนอื่นด้วยเมตตา และมีความหวังดีต้องการให้ผู้อื่นนั้น

^{๖๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๕๖๓.

^{๖๑} ขุ.จรียา. (ไทย) ๓๓/๑๑๙-๑๒๒/๗๗๔.

^{๖๒} ขุ.จรียา.อ. (ไทย) ๗๔/๙/๓.

อยู่ดีมีสุขตามสมควรแก่สถานะ แต่เมื่อไม่ได้เป็นไปตามที่ใจหวัง ก็ต้องมีการปรับปรุงจิตใจทำให้เป็นอุเบกขา พิจารณาว่าสัตว์ทั้งหลายล้วนแล้วแต่มีกรรมเป็นของของตน นั่นคือเมื่อบุคคลใดมีเมตตา จะทำให้บุคคลนั้นมีอุเบกขา หรือเมื่อบุคคลใดมีอุเบกขา ก็จะทำให้บุคคลนั้นมีเมตตา เหมือนดังเช่นมหาโลมหังสบัณฑิต

๓. สังคหัตถ์ ๔ ประการ

คำว่า “สังคหัตถ์” หมายถึง เรื่องที่จะสงเคราะห์กัน คุณเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่นไว้ได้ หลักการสงเคราะห์ คือช่วยเหลือกันยึดเหนี่ยวใจกันไว้ และเป็นเครื่องเกาะกุมประสานโลก คือสังคมแห่งหมู่สัตว์ไว้ดุจสลักยึดรถที่กำลังแล่นไปให้คงเป็นรถแล่นไปได้^{๖๓} สังคหัตถ์ มี ๔ ประการ ๑) ทาน คือ การให้ ๒) ปิยวาจา คือ การเจรจาถ้อยคำที่น่ารัก ๓) อตถจริยา คือ การประพฤติประโยชน์ และ ๔) สมานัตตตา คือ ความเป็นผู้มีตนเสมอในธรรมทั้งหลายตามสมควรในที่นั้นๆ^{๖๔}

สังคหัตถ์ ๔ ประการเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมเมตตาดังที่มีปรากฏในสังคหสูตร ดังนี้

ในสังคหสูตร ว่าด้วยสังคหัตถ์ มีปรากฏเนื้อความว่า สังคหัตถ์ เป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว ๔ ประการนี้ มีทาน เพยววัชชะ อตถจริยาในโลกนี้ และสมานัตตตาในธรรมนั้นๆ ตามสมควร “สังคหธรรมเหล่านี้แลช่วยอุ้มชูโลก เหมือนลิ่มสลักที่ยึดกุมรถซึ่งแล่นไปได้ฉะนั้น ถ้าไม่พึงมีธรรมเหล่านี้ มารดาหรือบิดา ก็ไม่พึงได้การนับถือหรือการบูชาเพราะบุตรเป็นเหตุ แต่เพราะบัณฑิตเล็งเห็นความสำคัญของสังคหธรรมเหล่านี้ ฉะนั้น บัณฑิตเหล่านั้นจึงถึงความยิ่งใหญ่และเป็นผู้บำราศสรเสริญ”^{๖๕} และในอรรถกถา ได้อธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมว่า

ภิกษุทั้งหลายสังคหัตถ์ ๔ ประการ การให้ปัน ๑ เจรจาไพเราะ ๑ บำเพ็ญประโยชน์ ๑ ความวางตนสม่ำเสมอในธรรมนั้นๆตามควร ๑ เหล่านี้แลเป็นธรรมเครื่องสงเคราะห์ในโลก เหมือนลิ่ม (ที่หัวเพลลา) คุมรถที่แล่นไปอยู่ฉะนั้น ถ้าธรรมเครื่องสงเคราะห์เหล่านี้ ไม่มีไซ้ มารดาหรือบิดาก็จะไม่พึงได้รับความนับถือหรือบูชาเพราะเหตุบุตรก็เพราะเหตุที่บัณฑิตทั้งหลายยังเลี้ยวแลธรรมเครื่องสงเคราะห์เหล่านี้อยู่ เพราะเหตุนี้บัณฑิตเหล่านั้นจึงได้ถึงความยิ่งใหญ่ และเป็นที่บำราศสรเสริญ^{๖๖}

เมตตาเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่มีอยู่ในจิตใจ เมื่อได้แสดงน้ำใจให้ปรากฏโดยการกระทำที่แสดงออกมาภายนอกย่อมเป็นไปในทางกุศล ด้วยหลักธรรมที่เป็นตัวแสดงออกมา

^{๖๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๔๑๒.

^{๖๔} ชุ.ชา.สตตก. (ไทย) ๒๘/๑๗๘/๘๓.

^{๖๕} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๑-๓๒/๕๐-๕๑.

^{๖๖} อัง.จตุกก.อ. (ไทย) ๓๕/๓๒/๑๑๗.

ภายนอก คือ สังคหวัตถุ หลักการสงเคราะห์หรือธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจกันได้ トラบใดที่สังคหวัตถุทั้ง ๔ ประการนี้ยังมีอยู่ในโลกนี้ トラบนั้นก็เปรียบเหมือนรถที่ยังมีเพลายู่นั่นเอง ดังเช่น บุตรพึงมีเมตตาจิตปรนนิบัติมารดาบิดา ๔ ประการ คือ

- ๑) ทาน เป็นการแสดงออกทางกาย ด้วยการให้สิ่งของแก่มารดาบิดา
- ๒) เปยยวัชชะ เป็นการแสดงออกทางวาจา พึงเจรจาแต่คำที่น่ารักต่อมารดาบิดา
- ๓) อตถจริยา เป็นการแสดงออกด้วยความหวังดีมีเมตตาจิตให้มารดาบิดาหรือผู้อื่นได้รับประโยชน์สุข พึงประพฤติประโยชน์ด้วยการทำหน้าที่ (ของท่าน) ที่เกิดขึ้นให้สำเร็จ
- ๔) สมานัตตตา เป็นการแสดงออกด้วยความเป็นผู้มีดินเสมอในธรรมทั้งหลายตามสมควร มีความประพฤติยำเกรงต่อมารดาบิดาและผู้ใหญ่ทั้งหลาย

นั่นคือสังคหวัตถุ ๔ ย่อมจะมีการแสดงออกมาภายนอกด้วยสังคหวัตถุ ๔ ประการ เหมือนดังเช่นในสังคหวัตถุสูตร ดังนั้นสังคหวัตถุ ๔ ประการ เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมเมตตา ในด้านที่เป็นตัวแสดงออกมาภายนอกของเมตตา

๓.๑.๔.๒ หลักธรรมที่เป็นปฏิกิริยาต่อเมตตา

หลักธรรมที่เป็นปฏิกิริยาต่อเมตตาในพระพุทธศาสนา หมายถึง หลักธรรมที่อยู่ฝ่ายตรงข้าม เป็นศัตรูเป็นข้าศึกกัน เป็นคู่ปรับกัน เมตตาเป็นหลักธรรมทางด้านกุศล หรือฝ่ายดี ดังนั้นหลักธรรมที่เป็นปฏิกิริยาต่อเมตตา จึงเป็นหลักธรรมฝ่ายอกุศลที่เห็นได้เด่นชัดที่สุด คือ พยาบาท ซึ่งเป็นปฏิกิริยาของเมตตา เพราะมีส่วนเข้ากันไม่ได้ ซึ่งความพยาบาทเป็นอกุศลธรรมที่ทำให้ใจเศร้าหมองขุ่นมัว รับคุณธรรมได้ยาก เป็นบาปกรรมสำหรับผู้ให้และเป็นเคราะห์กรรมสำหรับผู้รับ จิตที่เต็มไปด้วยความพยาบาทจะทำให้ขาดสติ ก่อปัญหาและเภทภัยต่างๆ^{๖๗}

ในสามัญญผลสูตรมีปรากฏเนื้อความว่า “ละความมุ่งร้ายคือพยาบาทมีจิตไม่พยาบาทมุ่งประโยชน์เกื้อกูลสรรพสัตว์อยู่ ชำระจิตให้บริสุทธิ์จากความมุ่งร้าย คือพยาบาท”^{๖๘} และในอรรถกถาโอรัมภาคิสังโยชน์ มีข้อความว่า “พยาบาท คือความคิดแค้นผู้อื่น”^{๖๙} และพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) ได้อธิบายว่า “พยาบาท คือ ความขัดเคืองแค้นใจ ความเจ็บใจ ความคิดร้าย ในภาษาไทยหมายถึง ผูกใจเจ็บและคิดแค้น ซึ่งตรงข้ามกับเมตตา”^{๗๐} เป็นการประทุษร้ายแห่งใจทำประโยชน์เกื้อกูลและความสุขทั้งตนเองและของผู้อื่นให้เสียหาย เป็นทุกขเวทนา ความเป็นโรคที่กระสับกระส่ายด้วยความโกรธ

ในวิสุทธิมรรคปกรณ์ กล่าวถึงพยาบาทว่า “เป็นปฏิกิริยาของเมตตา เพราะมีส่วนเข้ากันไม่ได้ เหมือนศัตรูของบุรุษ ซึ่งอยู่ในที่ป่าทึบแห่งภูเขา ผู้ปฏิบัติที่มีจิตเต็มไปด้วยความ

^{๖๗} คุรยละเอียดใน พระพุทธโฆสเถระ, คัมภีร์วิสุทธิมรรค, หน้า ๕๗๐.

^{๖๘} ที.สี. (ไทย) ๙/๒๑๓/๗๔.

^{๖๙} ที.ปา.อ. (ไทย) ๑๖/๓/๒.

^{๗๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๒๕๕.

พยาบาท ควรเจริญเมตตาภาวนาโดยไม่เกรงกลัวต่อพยาบาท การเจริญเมตตากรรมฐานและทำความพยาบาทโกรธเคืองในขณะเดียวกัน ย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้”^{๗๑} พยาบาทหรือหลักธรรมที่เป็นปฏิปักษ์ต่อหลักเมตตา เปรียบเหมือนของที่อยู่บนท่อนไม้เดียวกันแต่อยู่คนละปลายและสามารถเปลี่ยนไปเปลี่ยนมาถึงกันได้ จนบางครั้งไม่รู้เท่าทันสภาวะจิตของตนเอง^{๗๒} เช่น ความพยาบาทสามารถเกิดขึ้นมาแทนที่เมตตาได้ เมื่อมีเมตตาเกิดขึ้นในบุคคลบางคนแต่ผู้นั้นทำให้เกิดหวั่น จึงเกิดความแค้นพยาบาท ยกตัวอย่างเช่น ในเรื่องของพระเจ้าสุปปพุทธะ ซึ่งสรุปได้โดยย่อดังนี้

พระเจ้าสุปปะพุทธะ พระราชบิดาของพระนางพิมพา และพระเทวทัต เคยทรงมีพระเมตตาจิตต่อเจ้าชายสิทธัตถะเสมอมาในฐานะพระประยูรญาติและพ่อตากับลูกเขย ต่อมาได้กลับกลายเป็นการพยาบาท ทรงสั่งปิดกั้นทางไม่ให้พระศาสดาเสด็จผ่านไปบิณฑบาต แกล้งนั่งปิดทางเสด็จพระศาสดา ด้วยสาเหตุที่ทรงสำคัญผิดเห็นผิดเป็นชอบ ๒ ประการ คือทรงทอดทิ้งพระธิดา และให้พระโอรสวชแล้วกลับตั้งตนจองเวรแก่พระเทวทัต ซึ่งผลของการไม่ให้ทางแก่พระพุทธเจ้าเป็นกรรมหนักจะถูกรณีสืบภายใน ๗ วัน^{๗๓}

จากรายละเอียดของพยาบาทในข้างต้นทั้งหมดนั้น ได้แสดงว่าเมื่อความพยาบาทเป็นปฏิปักษ์ต่อเมตตา ความพยาบาทเมื่อเกิดขึ้นมาแทนที่เมตตา จิตที่เต็มไปด้วยความพยาบาทจะทำให้ขาดสติก่อปัญหาและทำประโยชน์เกื้อกูลและความสุขทั้งตนเองและของผู้อื่นให้เสียหาย ก่อให้เกิดเภทภัยต่างๆ ได้ การละพยาบาทจึงเหมือนหายจากโรค ผู้ปฏิบัติที่มีจิตเต็มไปด้วยความพยาบาทควรเจริญเมตตาภาวนาโดยไม่เกรงกลัวต่อพยาบาท

๓.๑.๕ อานิสงส์ของเมตตา

อานิสงส์ คือผลดีหรือผลที่น่าปรารถนาน่าพอใจ อันสืบเนื่องหรือผลพลอยได้จากกรรมดีผลงอกเงยแห่งบุญกุศล คุณข้อดี ผลที่เป็นกำไร ผลได้พิเศษ ซึ่งอานิสงส์ของเมตตาในพระพุทธศาสนา หมายถึง คุณ ข้อดีหรือผลได้พิเศษของเมตตาที่มีปรากฏในพระพุทธศาสนา^{๗๔}

ในเมตตากถา มีปรากฏเนื้อความว่า อานิสงส์ของการเจริญเมตตามี ๑๑ ประการ ดังนี้ ๑) หลับเป็นสุข ๒) ตื่นเป็นสุข ๓) ฝันดี ๔) เป็นที่รักของคนอื่น ๕) เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย ๖) เทวดาคุ่มครอง ๗) ไฟ ยาพิษ ศาตราไม่กล้ากราย ๘) จิตตั้งมั่นโดยเร็ว ๙) สิ้นหน่าฝ่องใส ๑๐) เป็นผู้ไม่หลงใหลทำกาละ ๑๑) เมื่อแทงตลอดคุณอันยิ่งจะเป็นผู้เข้าถึงพรหมโลก^{๗๕}

^{๗๑} พระพุทธโฆสเถระ, คัมภีร์วิสุทธิมรรค, หน้า ๕๗๐.

^{๗๒} พระมหาบุญเรือน ปภังโก (พิลาพันธ์), “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า ๑๑.

^{๗๓} ชู.ธ.อ. (ไทย) ๔๒/๑/๒.

^{๗๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๕๔๔.

^{๗๕} ชู.ป. (ไทย) ๓๑/๒๒/๔๖๐.

บุคคลย่อมได้รับอานิสงส์จากการเจริญเมตตาใน ๒ ลักษณะ คือ ๑) ในขณะที่มีชีวิตอยู่ ย่อมได้รับอานิสงส์ทางด้านจิตใจเป็นสำคัญ คือผู้ที่มีจิตใจเต็มเปี่ยมไปด้วยเมตตานั้น ย่อมมีคำพูดและการกระทำที่ประกอบไปด้วยเมตตา ๒) หลังจากตายไปแล้ว ย่อมได้รับอานิสงส์ในลักษณะต่างๆ ซึ่งติดตามไปในชาติต่อไปเหมือนเงาตามตัว เช่น ไปเกิดในพรหมโลก เป็นต้น^{๗๖} การรู้ อานิสงส์ของเมตตานี้ ควรรู้เพื่อจะตรวจสอบจิตว่าได้เจริญเมตตามากพอที่จะรับอานิสงส์ตามที่ได้ทรงแสดงไว้หรือไม่

ในโอภาสสูตร มีปรากฏเรื่องอานิสงส์ของเมตตาว่า

ในครั้งที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ . . . เขตกรุงสาวัตถี . . . ภิกษุทั้งหลาย บุคคลใด พึงให้ทานประมาณ ๑๐๐ หม้อใหญ่ในเวลาเช้า บุคคลใดพึงให้ทานประมาณ ๑๐๐ หม้อใหญ่ในเวลาเที่ยง บุคคลใดพึงให้ทานประมาณ ๑๐๐ หม้อใหญ่ในเวลาเย็น บุคคลใดพึงเจริญเมตตาจิตในเวลาเช้าอย่างน้อยเพียงขณะการหยदन้ำนมโค บุคคลใดพึงเจริญเมตตาจิตในเวลาเที่ยงอย่างน้อยเพียงขณะการหยदन้ำนมโค หรือบุคคลใดพึงเจริญเมตตาจิตในเวลาเย็นอย่างน้อยเพียงขณะการหยदन้ำนมโค การเจริญเมตตาจิตนี้มีผลมากกว่าทานที่บุคคลให้แล้ว ๓ ครั้งในวันหนึ่งนั้น การเจริญเมตตานี้ แม้จะเจริญเมตตาในระยะเวลาสั้นๆ แคการรดน้ำนมโคครั้งเดียว หรือการใช้นิ้วมือ ๒ นิ้วจับก้อนของหอม แล้วสูดดมครั้งเดียวก็ตาม อานิสงส์ของการเจริญเมตตาจะมีมากกว่าการให้ทาน^{๗๗}

และยังมีในเวลามสูตร มีปรากฏเรื่องอานิสงส์ของเมตตาว่า

สมათานสิกขาบท คือ การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ การงดเว้นจากการลักทรัพย์ การงดเว้นจากการประทุษร้ายในกาม การงดเว้นจากการพูดเท็จ การงดเว้นจากการเสพของมีนเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท...การที่บุคคลเจริญเมตตาจิตอย่างน้อยชั่วสูดดมกลิ่นหอม มีผลมากกว่าการที่บุคคลมีจิตเลื่อมใสสมათานสิกขาบท คือการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เป็นต้นนั้น การเจริญเมตตานี้ แม้จะเจริญเมตตาในระยะเวลาแค่ช่วงที่ได้สูดดมกลิ่นหอมเท่านั้น อานิสงส์ของการเจริญเมตตาจะมีมากกว่าการรักษาศีล^{๗๘}

ในการเจริญเมตตานี้ อานิสงส์ของการเจริญเมตตาจะมีมากกว่าการให้ทาน และอานิสงส์ของการเจริญเมตตาจะมีมากกว่าการรักษาศีล บุคคลย่อมได้รับอานิสงส์จากการเจริญเมตตาในสองลักษณะ คือขณะที่มีชีวิตอยู่ ย่อมได้รับอานิสงส์ทางด้านจิตใจเป็นสำคัญ คือผู้ที่มีจิตใจเต็มเปี่ยมไปด้วยเมตตานี้ ย่อมมีคำพูดและการกระทำที่ประกอบไปด้วยเมตตา และเมื่อ

^{๗๖}พระมหาบุญเรือน ปภังกร (พิลาพันธ์), “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า ๑๓๑.

^{๗๗}ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๒๒๖/๓๑๕.

^{๗๘}อง.นวก. (ไทย) ๒๓/๒๐/๔๗๔.

หลังจากตายไปแล้ว ย่อมได้รับอานิสงส์ในลักษณะต่างๆ ซึ่งติดตามไปในชาติต่อไปเหมือนเงาตามตัว เช่น ไปเกิดในพรหมโลก

จากรายละเอียดของอานิสงส์ของเมตตาในพระพุทธศาสนาที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ ผู้วิจัยได้สรุปว่า อานิสงส์ คือผลดีหรือผลที่น่าปรารถนาน่าพอใจ อันสืบเนื่องหรือผลพลอยได้จากกรรมดี ผลงอกเงยแห่งบุญกุศล คุณ ข้อดี ผลที่เป็นกำไร ผลได้พิเศษ อานิสงส์ของเมตตาในพระพุทธศาสนา หมายถึง คุณ ข้อดีหรือผลได้พิเศษของเมตตาที่มีปรากฏในพระพุทธศาสนา การเจริญเมตตาจะมีอานิสงส์อย่างมากมายรวมถึง ๑๑ ประการ โดยแบ่งเป็นผู้ที่เจริญเมตตาย่อมได้รับอานิสงส์ทั้งที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลเอง ๗ ประการ คือ ๑) หลับเป็นสุข ๒) ตื่นเป็นสุข ๓) ผันดี ๔) จิตตั้งมั่นโดยเร็ว ๕) สีสหน้าผ่องใส ๖) เป็นผู้ไม่หลงใหลทำกาละ ๗) เมื่อแทงตลอดคุณอันยิ่งจะเป็นผู้เข้าถึงพรหมโลก และผู้ที่เจริญเมตตาย่อมได้รับอานิสงส์ที่ได้รับจากภายนอก ๔ ประการ คือ ๑) เป็นที่รักของคนอื่น ๒) เป็นที่รักของอมนุษย์ทั้งหลาย ๓) เทวดาคุ้มครอง ๔) ไฟ ยาพิษ ศาสตร์ราไม่กล้ากราย

๓.๒ การเจริญเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพ

การเจริญเมตตาเพื่อประกอบอาชีพนี้ เป็นการวิเคราะห์ในหลักการ และวิธีปฏิบัติของเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพ ดังมีรายละเอียดดังนี้

๓.๒.๑ หลักการ

หลักการของการเจริญเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพนี้เป็นการวิเคราะห์เมตตาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขาย และกรณีตัวอย่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขาย

เมตตาเป็นหลักธรรมเพื่อการประกอบอาชีพค้าขายในพระพุทธศาสนา การประกอบอาชีพค้าขายนั้น มุ่งเน้นให้มีเมตตาเป็นคุณธรรมพื้นฐานในจิตใจ เป็นข้อปฏิบัติสำหรับการประกอบอาชีพค้าขายอย่างมีเมตตาธรรม^{๗๙} ดังในวนิชขสูตร

ในวนิชขสูตร เรื่องการประกอบอาชีพค้าขายอย่างมีเมตตาธรรม มีปรากฏพุทธพจน์ว่า สารีบุตร บุคคลบางคนในโลกนี้เข้าไปหาสมณะหรือพราหมณ์ปวารณาว่า ท่านผู้เจริญพระคุณเจ้าต้องการปัจจัยนิมนต์บอกเถิด แต่เขากลับไม่ถวายปัจจัยที่ปวารณาไว้ ถ้าเขาเคลื่อนจากอัทธานั้นกลับมาสู่ความเป็นมนุษย์นี้ เขาประกอบการค้าขายใดๆ ก็ย่อมขาดทุน ... แต่เขาถวายปัจจัยที่ปวารณาไว้ไม่ตรงตามที่สมณะหรือพราหมณ์ประสงค์ ถ้าเขาเคลื่อนจากอัทธานั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์นี้ เขาจะประกอบการค้าขายใดๆ ก็ไม่ได้กำไรตามที่ประสงค์ ... เขาถวายปัจจัยที่ปวารณาไว้ตามที่สมณะหรือพราหมณ์ประสงค์ ถ้าเขาเคลื่อนจากอัทธานั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์นี้ เขาจะ

^{๗๙} ดูรายละเอียดใน อก.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๗๙/๑๒๔-๑๒๕.

ประกอบการค้าขายใดๆ ก็ได้กำไรตามที่ประสงค์ ... เขาถวายปัจจัยที่ปวารณาไว้มากกว่าที่สมณะหรือพราหมณ์ประสงค์ ถ้าเขาเคลื่อนจากอภัพนั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์นี้ เขาจะประกอบการค้าขายใดๆ ก็ได้กำไรยิ่งกว่าที่ประสงค์^{๘๐}

นอกจากนี้ยังมีข้อความอธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมปรากฏมีมาในอรรถกถาว่า “ดูก่อน สารีบุตร ก็บุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ เขาย่อมไม่ให้ปัจจัยตามที่ปวารณาไว้ ตามความประสงค์ ถ้าเขาเคลื่อนจากโลกนั้น ถึงความเป็นอย่างนี้ เขาประกอบการค้าใดๆ นั้นเทียว การค้าขายนั้นของเขาจะไม่กำไรตามที่ประสงค์ดังนี้^{๘๑}

จากฉกษัตริย์ จะเห็นได้ว่าการประกอบอาชีพค้าขายในพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธองค์ทรงให้ความสำคัญในการประกอบอาชีพค้าขายที่มีเมตตาเป็นคุณธรรมพื้นฐานในจิตใจ เป็นข้อปฏิบัติสำหรับการประกอบอาชีพค้าขายอย่างมีเมตตาธรรม คือมีการใช้เมตตาเพื่อการประกอบอาชีพ ผู้ประกอบอาชีพค้าขายที่ตั้งมั่นอยู่ในศีลในคุณธรรมมีเมตตาจิต มีความรัก มีความเป็นมิตร ความมีไมตรี และปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความปรารถนาดี เอื้อเฟื้อด้วยความบริสุทธิ์ใจ ชอบการทำบุญให้ทาน มีสัจจะ จะทำให้ค้าขายร่ำรวย ถ้าตรงกันข้ามกันพ่อค้าที่เป็นคนไร้ศีลธรรม ไม่มีเมตตา ไม่สนใจการทำบุญให้ทาน ไร้สัจจะ จะเป็นสาเหตุให้การประกอบอาชีพค้าขายขาดทุนไม่ประสบความสำเร็จ ดังในตัวอย่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขาย

กรณีตัวอย่างบุคคล

กรณีตัวอย่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับหลักเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขาย เป็นการยกตัวอย่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขายในพระพุทธศาสนา กรณีพระโพธิสัตว์ในเสรีวณิชชาดก กรณีอุบาสกในธาดุวิภังคสูตร ในนิทานวัตถุและในสุจิมรลิกขาบท ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

กรณีของพระโพธิสัตว์

ในพระชาติต่างๆของพระโพธิสัตว์นั้น ได้มีเรื่องเกี่ยวกับเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขายในพระพุทธศาสนา และพยายามหลักธรรมที่เป็นปฏิกิริยาต่อเมตตา^{๘๒} ในพระพุทธศาสนา ดังที่มีปรากฏในอรรถกถาเสรีวณิชชาดกใจความโดยสรุปว่า

พระโพธิสัตว์และพระเทวทัตเป็นพ่อค้าเร่จากเมืองเสรีวะได้เดินทางด้วยกันไปค้าขายยังเมืองอริฏฐบุรี โดยแยกกันเดินขายของ พระเทวทัตเป็นพ่อค้าผู้โลภมาก ไม่มีคุณธรรม

^{๘๐} อก.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๙/๑๒๔-๑๒๕.

^{๘๑} อก.จตุกก.อ. (ไทย) ๓๕/๒.

^{๘๒} ดูรายละเอียดใน พุ.ชา.อ. (ไทย) ๕๕/๓/๑.

ได้ไปถึงบ้านของสองยายหลานผู้นำเอาถาดเก่าๆ มาขายให้โดยไม่รู้ว่าเป็นถาดทอง พระเทวทัตด้วยความที่เป็นพ่อค้าที่โลภมากไม่มีเมตตาจิตในการประกอบอาชีพ จึงแกล้งโยนถาดทิ้งว่าไม่มีราคา หมายถึงว่าจะย้อนกลับมาเอาถาดใบนี้ ฝ่ายพระโพธิสัตว์เป็นพ่อค้าคุณธรรมมีเมตตาจิตเมื่อได้เดินขายของมาถึงบ้านของสองยายหลาน เมื่อสองยายหลานได้เสนอเอาถาดเก่าๆ แลกของ ฝ่ายพระโพธิสัตว์ทรงบอกไปตามความเป็นจริงว่าเป็นถาดทอง ทรงมอบสินค้าและเงินสดที่มีอยู่รวม ๑,๐๐๐ กหาปณะให้เป็นค่าถาดทองด้วยความเต็มใจของสองยายหลานแล้วจากไป ฝ่ายพระเทวทัตเมื่อย้อนกลับมาและรู้ว่าพระโพธิสัตว์ได้ถาดทองไปแล้ว จึงตามไปทันกันที่ริมฝั่งแม่น้ำ แต่พระโพธิสัตว์อยู่ในเรือกลางแม่น้ำและแล่นไกลฝั่งออกไปทุกที พระเทวทัตไม่สามารถติดตามไปได้ ด้วยความเศร้าโศกเสียใจได้กระอักเลือดหัวใจแตกสลาย พยาบาทในพระโพธิสัตว์แล้วสิ้นชีวิตลง ณ ที่นั่นเอง พระเทวทัตซึ่งต่อมาไม่ว่าชาติใด เกิดมาได้พบพระพุทธเจ้าก็มักตามจองล้างจองผลาญอยู่ร่ำไป ด้วยแรงแค้นที่ผูกใจพยาบาท ไว้แต่ครั้งนั้น^{๔๓}

จากเรื่องในเสรีวณิชชาดก ผู้วิจัยสรุปได้ว่าเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขายในพระพุทธศาสนานั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งในการประกอบอาชีพค้าขาย ในการประกอบอาชีพการค้าขายใดที่มีเมตตาเป็นคุณธรรมพื้นฐานในการประกอบการ มีความรัก ความเป็นมิตรหรือมีไมตรี มีความปรารถนาดีด้วยความเป็นไปโดยอาการคิดเกื้อกูลหรือมุ่งทำประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย ย่อมประสบแต่ความเจริญ ดังเช่นการประกอบอาชีพค้าขายของพระโพธิสัตว์ ด้วยความที่มีเมตตาเป็นคุณธรรมประจำใจ มีเมตตาธรรมเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ มีความปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นมีความสุข และประสบแต่สิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ และมีความปรารถนาที่จะให้โลกอยู่เป็นสุข ให้คนทั้งหลายได้รับความสุขด้วยกัน ดังนั้น เมื่อเจอสองยายหลาน นำถาดเก่าๆ มาแลกของโดยที่ไม่รู้ว่าเป็นถาดทอง ก็ไม่คิดจะฉวยโอกาสเอารัดเอาเปรียบทำการใดๆ ให้เป็นที่ขี้ติความยากจนของสองยายหลาน พระโพธิสัตว์ได้บอกไปตามความเป็นจริงว่าถาดเก่าๆ ใบนี้เป็นถาดทอง และในที่สุดด้วยความเต็มใจของสองยายหลาน พระโพธิสัตว์ทรงมอบสินค้าและเงินสดที่มีอยู่ทั้งหมดรวม ๑,๐๐๐ กหาปณะ ให้สองยายหลานเป็นค่าถาดทอง แสดงให้เห็นถึงการประกอบอาชีพค้าขายที่ยึดหลักเมตตาธรรม ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงสอนหลักเมตตาธรรมหรือหลักแห่งความรักเพื่อเป็นแนวทางว่า

- ๑) เพื่อแก้ nạnปัญหาของมวลมนุษย
- ๒) เพื่อก่อให้เกิดสันติสุขและสันติภาพต่อกัน

ดังนั้นจึงเน้นให้บุคคลมีความรัก ความปรารถนาดีต่อกัน ให้เราอยู่รวมกันได้ โดยไม่ต้องเบียดเบียนกันและกัน ในส่วนของพระเทวทัตพ่อค้าผู้โลภมากได้แสดงให้เห็นถึงความไม่มีเมตตาจิตและแรงพยาบาทที่คอยตามจองล้างจองผลาญพระพุทธเจ้าในทุกๆ ชาติตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

^{๔๓} ชุ.ชา.อ. (ไทย) ๕๕/๓/๑.

กรณีของอุบาสก

ในการประกอบอาชีพค้าขายของอุบาสก ได้มีเรื่องเกี่ยวกับเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขายในพระพุทธศาสนา ดังที่มีปรากฏในชาตวิกังคสูตร ในนิทานวัตถุ และในสุจิณฺรสิกขาบท มีใจความโดยสรุปดังนี้

ในชาตวิกังคสูตร มีปรากฏเนื้อความว่า สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในแคว้นมคธถึงกรุงราชคฤห์แล้ว เสด็จเข้าไปหานายช่างหม้อชื่อภคคะถึงที่อยู่ แล้วได้ตรัสว่า “ภคคะ ถ้าท่านไม่หนักใจเราขอพักในศาลาสักคืนหนึ่ง” นายภคคะกราบทูลว่า “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กระผมไม่หนักใจเลย แต่ในศาลานี้มีบรรพชิตเข้าไปพักอยู่ก่อนแล้ว ถ้าบรรพชิตรูปนั้นอนุญาต ก็ขอเชิญท่านพักตามสบายเถิด” ก็สมัยนั้นแล กุลบุตรชื่อปุกกุสาติ ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธา อุทิศเฉพาะพระผู้มีพระภาค ปุกกุสาติกุลบุตรนั้น เข้าไปพักอยู่ในศาลาของนายช่างหม้อนั้นก่อนแล้ว ครั้งนั้นพระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปหาท่านปุกกุสาติถึงที่อยู่แล้ว ได้ตรัสว่า “ภิกษุ ถ้าเธอไม่หนักใจ เราขอพักในศาลาสักคืนหนึ่ง” ท่านปุกกุสาติตอบว่า “ท่านผู้มีอายุ ศาลาของนายช่างหม้อกว้างขวาง เชิญท่านพักตามสบายเถิด”^{๘๔}

จากเรื่องในชาตวิกังคสูตร ผู้วิจัยสรุปได้ว่าเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขายในพระพุทธศาสนานั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งในการประกอบอาชีพค้าขาย ในการประกอบอาชีพการค้าขายใดที่มีหลักเมตตาเป็นคุณธรรมประจำใจ มีเมตตาธรรมเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ มีความปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นมีความสุข และประสบแต่สิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ และมีความปรารถนาที่จะให้โลกอยู่เป็นสุข ให้คนทั้งหลายได้รับความสุขด้วยกัน ย่อมประสบแต่ความเจริญ ดังเช่นการประกอบอาชีพค้าขายของนายช่างหม้อชื่อภคคะ ด้วยความที่มีเมตตาเป็นคุณธรรมพื้นฐานในการประกอบกิจการ มีความรัก ความเป็นมิตรหรือมีไมตรี มีความปรารถนาดีด้วยความเป็นไปโดยอาการคิดเกื้อกูลหรือมุ่งทำประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย ซึ่งนายภคคะนั้น ด้วยความที่เป็นผู้มีเมตตาธรรมประจำใจ มีใจอ่อนโยนมีไมตรี มีใจเป็นมิตรต่อผู้อื่น จึงได้แสดงน้ำใจให้ปรากฏด้วยสังคหวัตถุ ๔ ประการ ธรรมที่แสดงออกมาภายนอก คือ

ทาน การให้ เป็นการแสดงออกมาในทางกาย ด้วยการให้ทานที่พิกอาศัยเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น นายภคคะสละโรงปั้นหม้อให้แก่ผู้ต้องการพักค้างคืน ด้วยการสละวัตถุเท่าที่จะทำได้เพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น เพื่อละคลายกิเลส คือความยินดีพอใจในวัตถุต่างๆ รวมถึงความติดข้องในนามธรรมและรูปธรรม การให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนนั้นเป็นการขจัดขัดเกลากิเลส

ปิยวาจา เป็นการแสดงออกทางวาจา ช่วยด้วยถ้อยคำ นายภคคะมีความคิดว่า ตามธรรมดาแล้วสมณะทั้งหลายนั้น บางคนชอบใจที่จะอยู่คนเดียว บางคนชอบใจที่จะอยู่เป็นหมู่

^{๘๔}ดูรายละเอียดใน ม.อ. (ไทย) ๑๔/๓๔๒/๔๐๑.

คณะ ถ้าคนที่อยู่ก่อนแล้วพอใจที่จะอยู่คนเดียว ก็จะพูดว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท่านอย่าเข้ามา ข้าพเจ้าได้ศาลาแล้ว ถ้าคนที่มาทีหลังเป็นผู้พอใจที่จะอยู่คนเดียว ก็จะพูดว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท่านจงออกไป ข้าพเจ้าได้ศาลาแล้ว หากเป็นดังนี้ เราก็จะเป็นสาเหตุให้ท่านทั้งสองทะเลาะกัน สิ่งใดที่ให้ไปแล้วก็เป็นอันว่าให้ไปแล้ว สิ่งใดที่ทำไปแล้วก็เป็นอันว่าทำไปแล้ว ฉะนั้นจึงกล่าวว่า “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กระผมไม่หนักใจเลยแต่ในศาลานี้มีบรรพชิตเข้าไปพักอยู่ก่อนแล้ว ถ้าบรรพชิตรูปนั้นอนุญาตก็ขอเชิญท่านพักตามสบายเถิด”

อรรถจริยา เป็นการแสดงออกด้วยความหวังดี มีเมตตาจิต ให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์สุข นายภคควะมีความยินดีที่จะสละโรงปั้นหม้อ ให้เป็นที่พักอาศัยค้างคืนแก่คนเดินทาง เป็นการบำเพ็ญประโยชน์ การผูกมิตรไมตรี ช่วยเหลือสังคม เมื่อมีผู้เดินทางผ่านมาขออนุญาตเข้าพัก ค้างคืนในโรงปั้นหม้อ ซึ่งเป็นสถานที่ประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัว ก็มีเมตตาอนุญาตเพื่อประโยชน์สุขแก่บุคคลอื่นอย่างสม่ำเสมอ ไม่เลือกชนชั้นชาติตระกูล โดยไม่หวังผลตอบแทน

สมานัตตตา เป็นการแสดงออกด้วยความเป็นผู้มีตนเสมอในธรรมทั้งหลายตามสมควร มีความประพฤติยำเกรงต่อผู้ใหญ่ทั้งหลาย เมื่อมีผู้มาขอพักค้างคืนในโรงปั้นหม้อก่อนแล้ว และได้มีผู้อื่นมาขอพักแรมในโรงปั้นหม้ออีกก็ไม่ได้แสดงสิทธิในการเป็นเจ้าของโรงปั้นหม้อแต่อย่างใด แต่ได้ให้เกียรติแก่ผู้ที่มาขอพักค้างคืนคนแรกก่อน ในการที่จะอนุญาตให้มีผู้อื่นเข้าร่วมพักค้างคืนในโรงปั้นหม้อด้วย

จากเรื่องของนายภคควะนี้ สามารถศึกษาวิเคราะห์ต่อไปได้อีกว่า ถ้ามีผู้เข้ามาขอพักค้างคืนในโรงปั้นหม้อมากกว่าหนึ่งคนหรือมากกว่าหนึ่งกลุ่ม บางครั้งอาจจะมีปัญหาการทะเลาะวิวาทเกิดขึ้นได้ เช่น บางคนนอนกรนเสียงดังมากน่ารำคาญ บางคนมีกลิ่นตัวแรงไม่สะอาด หรือบางคนนอนละเมอเสียงดัง ฉะนั้นอาจเกิดความไม่พอใจกัน ทะเลาะวิวาทกัน จนกระทั่งทำความเสียหายให้กับโรงปั้นหม้อได้ สภาพจิตของนายภคควะขณะนั้นจะรู้สึกอย่างไรต่อคนที่ทำความเสียหายให้กับโรงปั้นหม้อ ถ้านายภคควะมีสภาพจิตที่หวั่นไหวด้วยความรู้สึกโทมนัส จิตที่หวั่นไหวไปนั้นเป็นอกุศล ก็จะเกิดการใช้คำรุนแรงหรือการกระทำที่รุนแรงกับผู้ที่ทำอกุศลกรรม แต่ถ้ามีเมตตาก็จะมีความสงสารคนทำอกุศลกรรมและมีขันติความอดทน เพราะเขาย่อมจะได้รับผลของอกุศลกรรมนั้น แต่ถ้าเมตตาไม่ได้ก็ควรเป็นอุเบกขา คือความคงที่ของจิตที่ไม่หวั่นไหวด้วยความรัก ความชัง ทุกคนย่อมเป็นไปตามกรรมของตน สภาพจิตที่เป็นกุศลนั้นจะไม่โมโหเดือดดาลร้อนรุ่มใจและจะไม่กล่าววาจาที่ไม่ดี เมื่อเข้าใจว่าบุคคลใดทำอกุศลกรรม บุคคลนั้นย่อมได้รับผลของอกุศลกรรมนั้นก็อาจจะเกิดเมตตาและขันติหรืออุเบกขาแก่บุคคลนั้นๆ ก็ได้

ในนิทานวัตถุ เรื่องของนายช่างหม้อ^{๕๕} และในสุจิตมรสิกขาบท เรื่องของนายช่างแกะสลักงาช้าง^{๕๖} มีเนื้อความโดยสรุปว่า ครั้งนั้นนายช่างหม้อ และนายช่างแกะสลักงาช้าง

^{๕๕}วิ.มหา. (ไทย) ๒/๖๐๙/๑๒๘.

^{๕๖}วิ.มหา. (ไทย) ๒/๕๑๖/๖๐๕.

ปวณณภิกษุทั้งหลายไว้ว่า “กระผมจะถวายบาตรแก่พระคุณเจ้าผู้ต้องการบาตร” และ “กระผมจะถวายกลองเข็มแก่พระคุณเจ้าผู้ต้องการกลองเข็ม” นายช่างทั้งสองมัวทำบาตรและกลองเข็มเป็นอันมากให้ภิกษุทั้งหลาย จนไม่สามารถทำการค้าขายอย่างอื่น ตนเองก็หาเลี้ยงชีพไม่พอทั้งบุตรภรรยา ก็พลอยลำบากไปด้วย

จากเรื่องของนายช่างหม้อ และนายช่างแกะสลักงาช้าง ผู้วิจัยสรุปได้ว่าการประกอบอาชีพค้าขายของนายช่างทั้งสองคนนี้มีเมตตาเป็นคุณธรรมพื้นฐาน ได้แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะของเมตตาที่สำคัญ คือ มีความปรารถนาดี หมายถึงเป็นการทำความปรารถนาดีให้เกิดขึ้น และมีความเป็นไปโดยอาการคิดเกื้อกูล หมายถึงเป็นการมุ่งทำประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย มีความปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นมีความสุข และประสบแต่สิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ ขณะที่เมตตาเกิด ขณะนั้นจิตอ่อนโยน ด้วยความมีเมตตา ความรู้สึกเป็นมิตร ความสนิทสนม ความเกื้อกูล ความนำประโยชน์สุขมาให้ ดังนั้นจึงได้ปวณณภิกษุทั้งหลายว่า ผมจะถวายบาตรและกลองเข็มแก่ท่านผู้ต้องการบาตรและกลองเข็ม

๓.๒.๒ วิธีปฏิบัติ

วิธีปฏิบัติของเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขายในพระพุทธศาสนา เมตตาธรรมนับได้ว่าเป็นคุณธรรมพื้นฐานของจิตใจที่ทุกคนพึงมีและพึงปฏิบัติ รวมทั้งพึงมีในการประกอบอาชีพค้าขายด้วย โดยมีหลักการในการทำกำไรที่ประกอบไปด้วยเมตตาธรรม^{๘๗} และการมีเมตตาธรรมในการประกอบการค้าขายที่ชอบธรรม^{๘๘} ดังต่อไปนี้

ในปัญจัตตยสูตร มีเรื่องเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติของเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขายในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีปรากฏเนื้อความว่า “พ่อค้าไปค้าขายย่อมมีความหวังอย่างนี้ว่า เราจักมีกำไรจากการค้าขายนี้ เพราะการค้าขายที่ขายนี้เราจักได้กำไรเท่านี้”^{๘๙} และในอรรถกถาได้อธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมว่า “พ่อค้าไปค้าขายย่อมมีความหวังว่า ผลจากการค้าขายนี้จักมีแก่เราเพราะการค้าขายนี้เราจักได้ผลเท่านี้”^{๙๐}

จากปัญจัตตยสูตร ผู้วิจัยสรุปว่า วิธีปฏิบัติของเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขายในพระพุทธศาสนา มีเมตตาธรรมเป็นคุณธรรมพื้นฐานในการประกอบการค้าขายด้วยหลักการในการทำกำไรที่ประกอบไปด้วยเมตตาธรรม

ในธัมมิกสูตร ว่าด้วยพระพุทฺธพจน์ตรัสโปรดธัมมิกอุบาสก มีเรื่องเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติของเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขายในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีปรากฏเนื้อความว่า “สาวกที่

^{๘๗} ติรยลลเยียดใน ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๕/๓๕.

^{๘๘} ติรยลลเยียดใน พ.ส. (ไทย) ๒๕/๔๐๗/๕๙๔.

^{๘๙} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๕/๓๕.

^{๙๐} ม.อ.อ. (ไทย) ๒๒/๓/๑.

เป็นคฤหัสถ์นั้น ควรประกอบการค้าขายที่ชอบธรรม”^{๙๑} และมีอธิบายเพิ่มเติมใน อรรถกถา ธรรมิกสูตร ว่าด้วยข้อปฏิบัติของนักบวชและผู้ครองเรือนว่า “พึงประกอบการค้าขายอันชอบธรรม”^{๙๒} การค้าขายที่ชอบธรรมหมายถึง การค้าขายที่เว้นจากการค้าที่ไม่ชอบธรรม ๕ อย่าง คือ ๑) สัตตวณิชชา การค้าขายอาวุธ ๒) สัตตวณิชชา การค้าขายมนุษย์ ๓) มังสวณิชชา การค้าขายเนื้อสัตว์ ๔) มัชชวณิชชา การค้าขายน้ำเมา ๕) วิสวณิชชา การค้าขายยาพิษ^{๙๓} อีกทั้งยังมีการอธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมในวณิชชาสูตร เรื่องว่าด้วยการค้าขายที่อุบาสกไม่ควรประกอบ นั้น ซึ่งมีปรากฏเนื้อความว่าภิกษุทั้งหลาย อุบาสกไม่ควรทำการค้าขาย ๕ ประการ คือ

การค้าขายศัสตราวุธ หมายถึงการให้สร้างอาวุธแล้วขายอาวุธนั้น ที่ห้ามค้าขายก็ เพราะการค้าขายอาวุธ เป็นเหตุให้ทำความผิดก่อโทษแก่ผู้อื่นได้

การค้าขายสัตว์ ในที่นี้หมายถึงการค้าขายมนุษย์ ที่ห้ามค้าขายก็เพราะการค้าขายมนุษย์ทำให้มนุษย์หมดอิสรภาพ

การค้าขายเนื้อ หมายถึงการเลี้ยงสัตว์มีสุกรเป็นต้นไว้ขาย หรือการขายเนื้อสัตว์ ที่ห้ามค้าขายก็เพราะการค้าขายเนื้อเป็นเหตุให้ต้องฆ่าสัตว์

การค้าขายของมีนเมา หมายถึงการให้ปรุงของมีนเมาชนิดใดชนิดหนึ่งแล้วขาย ที่ห้ามค้าขาย ก็เพราะการค้าขายของมีนเมาเป็นเหตุให้มีการดื่มแล้วเกิดความประมาท

การค้าขายยาพิษ หมายถึงการให้ทำยาพิษแล้วค้าขายยาพิษนั้น ที่ห้ามค้าขาย ก็เพราะการค้าขายยาพิษเป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิต

การค้าขาย ๕ ประการนี้ไม่ควรทำทั้งด้วยตนเองและไม่ควรชักชวนบุคคลอื่นให้ทำ หรือร่วมทำด้วย^{๙๔}

จากวิธีปฏิบัติของเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขายในพระพุทธศาสนาดังกล่าว มาแล้วนั้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่าวิธีปฏิบัติของเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขายในพระพุทธศาสนา นั้น เมตตาธรรมเป็นคุณธรรมพื้นฐานของจิตใจที่ทุกคนพึงมีและพึงปฏิบัติรวมทั้งพึงมีในการ ประกอบอาชีพค้าขายด้วย โดยมีหลักการในการทำกำไรที่ประกอบไปด้วยเมตตาธรรมและการมี เมตตาธรรมในการประกอบการค้าขายที่ชอบธรรม

๓.๓ พัฒนาการของเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพ

ในเรื่องพัฒนาการของเมตตานี้ เป็นการวิเคราะห์ในพัฒนาการของเมตตาเพื่อการ ประกอบอาชีพ ได้ใช้เกณฑ์ความหมายตามพุทธประสงค์ของพระพุทธองค์เป็นตัวชี้วัดและตัดสิน

^{๙๑} พ.ศ. (ไทย) ๒๕/๔๐๗/๕๙๔.

^{๙๒} พ.ศ.อ. (ไทย) ๔๗/๑/๖.

^{๙๓} ดุราลัยเถียดใน พ.ศ. (ไทย) ๒๕/๔๐๗/๕๙๔.

^{๙๔} ดุราลัยเถียดใน อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๓๗/๒๙๕.

ว่าเป็นความหมายที่ดี มีประโยชน์ และถูกต้อง เพื่อจะได้ใช้เป็นกรอบหรือเกณฑ์ในการวิเคราะห์พัฒนาการของเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขาย ดังมีรายละเอียดดังนี้

จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมสมัยพุทธกาลมาจนถึงปัจจุบัน นับเป็นเวลาเกือบจะ ๒๖๐๐ ปี วัฒนธรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ได้รับมาจากประเทศตะวันตก ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตและแนวคิดของคนในสังคมไทยปัจจุบัน รวมทั้งเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขายที่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมนั้น นับได้ว่าเป็นสิ่งที่ดี มีประโยชน์ และถูกต้องตามพุทธประสงค์ของพระพุทธองค์

โดยที่การประกอบอาชีพค้าขายนั้น เป็นอาชีพหนึ่งในสังคมที่การทำมาหากินต้องมีเมตตาธรรมเป็นคุณธรรมพื้นฐาน ซึ่งเป็นเพียงเมตตาในตัวที่ยังไม่มีการแสดงออก จึงต้องอาศัยคุณธรรมที่เป็นเครื่องแสดงออกในหลักสังคหวัตถุ ๔ หรือ “ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ตนเองและสังคมส่วนรวม มีหลักการสงเคราะห์คือ การให้ปัน เจริญไฟเราะ บำเพ็ญประโยชน์ ความวางตนสม่ำเสมอในธรรมนั้นๆ ตามควร เพื่อทำให้คนเกิดความรัก ความผูกพันกันในสังคมระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย”^{๙๕} ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการนำพัฒนาการของเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขายมาวิเคราะห์ในบริบทของสมัยพุทธกาลมาถึงสมัยสังคมไทยปัจจุบัน เพื่อที่จะได้เห็นพัฒนาการของเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขาย

พัฒนาการของเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขาย เมื่อมองในด้านการตีความหรือแนวคิดของความหมายของเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขาย สามารถจัดเกณฑ์ของพัฒนาการได้หลายอย่าง ในที่นี้จะขอใช้เกณฑ์ความหมายตามพุทธประสงค์ของพระพุทธองค์เป็นตัวชี้วัดและตัดสินว่าเป็นความหมายที่ดี มีประโยชน์ และถูกต้องเพื่อจะได้ใช้เป็นกรอบหรือเกณฑ์ในการวิเคราะห์พัฒนาการของเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขาย ดังต่อไปนี้

การจัดเกณฑ์ความหมายตามพุทธประสงค์ของพระพุทธองค์เป็นตัวชี้วัดและตัดสินว่าเป็นความหมายที่ดี มีประโยชน์ และถูกต้องเพื่อจะได้ใช้เป็นกรอบหรือเกณฑ์ในการวิเคราะห์พัฒนาการของเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขายดังกล่าวนี้ ซึ่งเป็นประเด็นที่อาจเห็นหรือตีความต่างกันได้^{๙๖} ในตัวอย่างของเมตตาในเบญจธรรม ที่จะนำมาวิเคราะห์ต่อไปนี้ ก็เป็นการวิเคราะห์จากมุมมองของผู้วิจัย ซึ่งผู้อื่นสามารถเห็นต่างกันได้หรือโต้แย้งได้

^{๙๕} พระสนั่น ชันติโก, “การปฏิบัติตนตามหลักสังคหวัตถุของผู้ประกอบอาชีพค้าขายในหาดป่าตอง อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๗๒.

^{๙๖} ดูรายละเอียดใน ศ.ดร. วชิระ งามจิตต์เจริญ, “สถานภาพของพระสงฆ์สมัยใหม่กับพระวินัย”, ใน นานาสาระ, รวบรวมโดย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร: เอมีเอ็นเตอร์ไพรส์), ๗๘.

ในการวิเคราะห์ถึงพัฒนาการของเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขาย เนื่องจากเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขายนั้น เป็นที่รู้จักกันดีและนิยมใช้ทั่วไปในเมตตาพรหมวิหาร เมตตาในสาราณียธรรม และเมตตาในเบญจธรรมซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงเป็นผู้เรียบเรียงขึ้น ดังนั้นจึงต้องกลับมาทบทวนว่าในส่วนของเมตตาในเบญจธรรมนั้น เป็นเมตตาที่ถูกต้องตรงตามพุทธประสงค์ของพระพุทธองค์

สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) ได้ตรัสอธิบายรายละเอียดเรื่องของเมตตาในเบญจธรรมไว้ใน “หลักพระพุทธศาสนา” มีเนื้อความว่า

เบญจธรรม แปลว่า ธรรม ๕ ประการ คำว่า ธรรม แปลว่าทรงไว้หรือดำรงรักษาไว้ในที่นี้หมายถึงส่วนที่ดีจึงมีความหมายว่า ทรงคือรักษาไว้ หรือดำรงรักษาไว้ ๕ ประการในที่นี้ หมายถึง ธรรมที่คู่กันกับศีล ๕ เรียกว่า กัลยาณธรรม แปลว่า ธรรมงาม เป็นเครื่องบำรุงจิตใจให้งดงาม สร้างอหังการน้อยลง ศีลเป็นเหตุให้งดเว้นไม่ทำสิ่งที่ป็นโทษ ถ้ามีเพียงศีลก็มีเพียงงดเว้นได้จากโทษ แต่ก็ยังมิได้ทำคุณความดี ต่อเมื่อมีธรรมอยู่ด้วยจึงจะเป็นเหตุให้ทำคุณความดีรักษาศีล ยกตัวอย่างเช่น รักษาศีล ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เดินไปพบคนนอนหลับอยู่ในทางรถไฟ มีรถไฟแล่นมาแต่ไกล ควรจะปลุกบอกเขาได้แต่ไม่ปลุกบอก อย่างนี้ศีลไม่ขาดเพราะมิได้ไปฆ่าเขา แต่ขาดธรรมคือเมตตา ต่อเมื่อปลุกให้เขารับหลักออกเสียจากรางด้วยเมตตาจิต จึงจะชื่อว่า มีธรรม ฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสทั้งศีลและธรรมคู่กันไว้ในที่หลายแห่งว่า “มีศีลมีกัลยาณธรรม” ดังนี้ ๑) เมตตากรุณา คู่กับศีลสิกขาบทที่ ๑ ๒) สัมมาอาชีวะ คู่กับศีลสิกขาบทที่ ๒ ๓) ความสำรวมในกาม คู่กับศีลสิกขาบทที่ ๓ ๔) ความมีสัจจะ คู่กับศีลสิกขาบทที่ ๔ ๕) ความมีสติรอบคอบ คู่กับศีลสิกขาบทที่ ๕

เบญจธรรมนี้ไม่ต้องขออย่างศีล ให้ปฏิบัติอบรมบ่มเพาะปลูกให้มีขึ้นประจำจิตใจด้วยตนเอง ได้มีพุทธภาษิตตรัสไว้ว่า “พึงประพฤติสุจริตธรรม ไม่ประพฤติทุจริตรธรรม ผู้ประพฤติธรรมโดยปกติย่อมอยู่เป็นสุข ทั้งในโลกนี้ ทั้งในโลกอื่น

เมตตาในเบญจธรรมเพื่อการประกอบอาชีพค้าขายนี้เป็นธรรมที่ทำให้เป็นกัลยาณชนคนงาม เป็นมูลฐานให้เกิดศีลข้อที่ ๑ และทำให้จิตใจงาม เป็นเหตุก่อการกระทำเกื้อกูลขึ้นอีกดังเช่น ไม่ฆ่าสัตว์ด้วยมีศีล และเกื้อกูลสัตว์ด้วยมีธรรมคือความเมตตา การไม่เกื้อกูลใครไม่ทำให้เสียศีล เพราะไม่ได้ฆ่าใครแต่ขาดธรรมคือเมตตา ฉะนั้นจึงควรปลูกเมตตาให้มีคู่ไปกับศีล^{๔๗}

^{๔๗} สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน), หลักพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๙. (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๗๙ - ๑๘๓.

จากสมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน) ได้แสดงให้เห็นว่าเมตตาในเบญจธรรมเพื่อการประกอบอาชีพค้าขายนั้น เป็นส่วนของเมตตาที่ดี มีประโยชน์ และถูกต้องตรงตามพุทธประสงค์ของพระพุทธองค์

ดังนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การวิเคราะห์พัฒนาการของเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขายนั้น จากเดิมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่มีเมตตาในพรหมวิหารเพื่อการประกอบอาชีพค้าขายและเมตตาในสาราณียธรรมเพื่อการประกอบอาชีพค้าขายแล้ว ในสังคมไทยปัจจุบันได้มีการนำเมตตาในเบญจธรรมเพื่อการประกอบอาชีพค้าขายมาใช้เพิ่มขึ้นมาอีก ซึ่งเป็นพัฒนาการของเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขายปัจจุบันที่ดี มีประโยชน์ เป็นธรรมที่ทำให้เป็นกัลยาณชนคนงาม ประชาชนทั่วไปเป็นที่รู้จักกันดีเป็นที่นิยมนำมาใช้และเป็นส่วนหนึ่งของเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขาย ที่ถูกต้องตรงตามพุทธประสงค์ของพระพุทธองค์

๓.๔ สรุป

ในพระพุทธศาสนา คำว่า “เมตตา” หมายถึง ความรัก คือ ความรักที่เป็นธรรมชาติแห่งความรักที่มีสายใยแห่งความปรารถนาดีและความเป็นมิตรไมตรี หลักเมตตามีคุณลักษณะของความปรารถนาดี และความเป็นไปโดยอาการคิดเกื้อกูล หลักเมตตามี ๖ ประเภท เมตตาพรหมวิหาร เป็นธรรมประจำใจของผู้ที่ครองชีวิตอย่างประเสริฐ เมตตาในอัปมัญญา เป็นธรรมที่เป็นไปในสรรพสัตว์ทั้งหลายทั่วไป เมตตาในสาราณียธรรม คือธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกันอย่างสามัคคี เมตตาในทศบารมี คือเมตตาที่จะนำผู้ปฏิบัติให้บรรลุสัมมาสัมโพธิญาณ เมตตาในเบญจธรรม เป็นธรรมที่ละเว้นจากการเบียดเบียน เมตตาในอารักขกรรมฐาน เป็นธรรมสำหรับผู้บำเพ็ญเพียรเพื่อละกิเลส ในหลักธรรมที่เกี่ยวข้องหลักเมตตา มีขันติเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมเมตตาในด้านความเป็นเหตุผลของกันและกัน อุเบกขาเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมเมตตาอย่างเด่นชัดที่สุด ในด้านความเป็นผู้วางตนเป็นกลางในสัตว์ทั้งหลาย สังคหวัตถุ ๔ ประการ เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมเมตตาในด้านความเป็นตัวแสดงออกมาภายนอก พยาบาทเป็นหลักธรรมที่เป็นปฏิกิริยาต่อเมตตาที่เห็นได้เด่นชัดที่สุด เพราะมีส่วนเข้ากันไม่ได้ อานิสงส์ของหลักเมตตานี้มีมากมาย บุคคลย่อมได้รับคุณประโยชน์ทั้งภายในตัวบุคคลเอง และที่ได้รับมาจากภายนอก

การเจริญเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพ พระพุทธองค์ทรงให้ความสำคัญในการประกอบอาชีพค้าขายที่มีเมตตาเป็นคุณธรรมพื้นฐานในจิตใจ ผู้ประกอบอาชีพค้าขายที่ตั้งมั่นอยู่ในศีลในธรรมมีเมตตาจิตจะทำให้ค้าขายร่ำรวย ยกกรณีตัวอย่างบุคคลในกรณีพระโพธิสัตว์ได้แสดงถึงการใช้เมตตาและพยาบาทหลักธรรมที่เป็นปฏิกิริยาต่อเมตตา ในกรณีอุบาสก ได้แสดงถึงการใช้เมตตาและหลักธรรมที่ส่งเสริมเมตตา ได้แก่ ขันติ อุเบกขา และสังคหวัตถุ ๔ คือ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา โดยมีวิธีปฏิบัติในการทำกำไรที่ประกอบไปด้วยเมตตา ไม่ค้ากำไรเกินควร และประกอบการค้าขายด้วยความชอบธรรม

พัฒนาการของเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพนั้น จากเดิมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ที่มีเมตตาในพรหมวิหารเพื่อการประกอบอาชีพ และเมตตาในสารณียธรรมเพื่อการประกอบอาชีพแล้ว ในสังคมไทยปัจจุบันได้มีการนำเมตตาในเบญจธรรมเพื่อการประกอบอาชีพที่ พระอรรถกถาจารย์ได้เรียบเรียงขึ้นมาในภายหลังมาใช้เพิ่มขึ้นมาอีก ซึ่งเป็นพัฒนาการของเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพในคัมภีร์พระพุทธศาสนาสู่สังคมไทยปัจจุบันที่ดี มีประโยชน์ประชาชนทั่วไปเป็นที่รู้จักกันดีเป็นที่นิยมนำมาใช้ และถูกต้องตรงตามพุทธประสงค์ของพระพุทธองค์

บทที่ ๔

การประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา

ในบทนี้ เป็นการน้อมนำเมตตาในการประกอบอาชีพทั้ง ๓ ประการ คือ เมตตาพรหมวิหาร เมตตาในสาราณียธรรม และเมตตาในเบญจธรรม มาประยุกต์หรือปรับใช้ในการแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา ดังมีรายละเอียดดังนี้

๔.๑ วิเคราะห์ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา

การวิเคราะห์ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา เป็นการนำปัญหาการขายปลีกเกินราคา ปัญหาการขายเลขชุด ปัญหาการแลกเปลี่ยนสลากฯ ปัญหาการขายเลขประกอบ และปัญหาการขายส่ง มาวิเคราะห์ว่าแต่ละปัญหานั้นเกิดจากการขาดเมตตาประเภทใดบ้าง ดังนี้

๔.๑.๑ ปัญหาการขายปลีกเกินราคา

พฤติกรรมของผู้ขายในการปฏิบัติต่อลูกค้า โดยการขาดความรักด้วยสายใยความปรารถนาดีตั้งมารดารักบุตร และการขาดสายใยความเป็นมิตรไมตรีตั้งมิตรสหายรักกัน นับเป็นการขาดเมตตาพรหมวิหาร

ความรักด้วยสายใยความปรารถนาดีตั้งมารดารักบุตร คือการแผ่จิตออกไปด้วยเมตตาพรหมวิหาร จะเห็นลูกค้าทุกๆ คนเหมือนเป็นลูกหลานญาติพี่น้อง คือเห็นลูกค้ามีความงามด้วยอำนาจของเมตตา เป็นความงามที่บริสุทธิ์เพราะเมตตานั่นแผ่จิตออกไปด้วยความรักใคร่ปรารถนาให้เป็นสุขตั้งมารดาทุกคนต่างมีความปรารถนาให้บุตรมีแต่ความสุขปราศจากทุกข์ จึงทำให้เกิดความรู้สึกเห็นว่างามในลูกค้าทุกๆ ท่านที่แผ่ไปนั้น^๑ โดยที่ไม่เจือด้วยความโลภ ไม่มีความต้องการกำไรที่เกินควร มีแต่ความปรารถนาดีในการขายสลากฯ ตามราคาที่กำหนด ไม่มีการแบ่งแยกว่าเป็นลูกค้ารายใหญ่หรือลูกค้ารายย่อย ลูกค้าขาประจำหรือลูกค้าขาจร ปฏิบัติต่อลูกค้าทุกๆ ท่านเสมือนเป็นญาติกัน ด้วยอัธยาศัยอันงดงาม กุสิลุจจต้อนรับ แนะนำสาระความรู้ดีๆ ที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับสลากฯ พร้อมกับเชิญชวนให้ค่อยๆ คิด ค่อยๆ เลือกลงเอาแต่รางวัลไป ช่วยกันลุ้นให้โชคดีมีโชคถูกรางวัลใหญ่ๆ นั่นคือการมีเมตตาพรหมวิหารในการขายปลีกตามราคา ดังนั้นปัญหาการขายปลีกเกินราคานี้ จึงเห็นได้ว่าเกิดจากการขาดเมตตาพรหมวิหาร

^๑ดูรายละเอียดใน สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน), **หลักพระพุทธศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๙๕.

ความรักด้วยสายใยความความเป็นมิตรไมตรีตั้งมิตรสหายรักกัน คือว่าจะเห็นลูกค้า
ทุกๆ ท่านเป็นเหมือนเพื่อนสนิทมิตรสหาย เพื่อนร่วมสังคมเดียวกันหรือแนวทางเดียวกันใน
วิถีทางของสลากกินแบ่งรัฐบาล เมตตาพรหมวิหารเป็นการมีความเป็นมิตร มีความซื่อสัตย์
ตรงไปตรงมาต่อลูกค้าไม่ขายสลากๆ โก่งราคา วิธีการในการขายสลากๆ นั้น วิธีใดๆ ก็สู้ความ
จริงใจไม่ได้ การทำลูกค้าให้สดใสได้ด้วยการยิ้มให้ลูกค้าก่อน ยิ้มแย้มอย่างแจ่มใส การยิ้มไม่ต้อง
ลงทุนอะไรเลยแต่สร้างความสดใสได้มาก ความเป็นเพื่อนไม่คิดเอาเปรียบด้วยความหวังดี มี
ไมตรีปฏิบัติต่อลูกค้าทุกท่านอยู่บนพื้นฐานของมิตรภาพ ด้วยการขายสลากๆ ตามราคาที่
กำหนด ดังนั้นปัญหาการขายปลีกเกินราคา จึงเห็นได้ว่าเกิดจากการขาดเมตตาพรหมวิหาร

จะเห็นได้ว่าปัญหาการขายปลีกเกินราคา เกิดจากการขาดเมตตาพรหมวิหาร โดย
การขาดความรักด้วยสายใยความปรารถนาดีตั้งมารดาร์กบุตร และการขาดสายใยความ
เป็นมิตรไมตรีตั้งมิตรสหายรักกัน

๔.๑.๒ ปัญหาการขายเลขประกบ

พฤติกรรมของผู้ขายในการปฏิบัติต่อลูกค้าด้วยการขายเลขประกบ โดยการขาด
ความรักในการขาดความคิดเกื้อกูลคิดเบียดเบียน ทำให้ลูกค้าต้องจำใจต้องซื้อสลากๆ เกินราคา
อย่างไม่เป็นธรรม เป็นการขาดเมตตาในเบญจธรรม

ความรักในส่วนของเมตตาในเบญจธรรมที่มีความคิดเกื้อกูลนั้น ผู้ขายสลากๆ มีจิต
ปรารถนาดีที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความปรารถนาต่อลูกค้า ไม่นำสลากๆ มาขายเลขประกบและขาย
สลากๆ ตามราคาที่กำหนด ทำให้ลูกค้ามีความหวังที่เต็มไปด้วยความสุขใจในการเลือกซื้อ
สลากๆ ดังนั้นปัญหาการขายเลขประกบนี้ จึงเห็นได้ว่าเกิดจากการขาดเมตตาในเบญจธรรม

ความรักในส่วนของเมตตาในเบญจธรรมที่ไม่คิดเบียดเบียนลูกค้า ตั้งมั่นอยู่ในศีล มี
ความเคารพนับถือทั้งตนเองและลูกค้า มีจิตเป็นบุญเป็นกุศล ด้วยจิตที่อยากทำความดีกับลูกค้า
ขายสลากๆ ทุกใบในราคาที่กำหนด ในการขายสลากๆ นั้นผู้ขายไม่อาจอยู่โดดเดี่ยวคนเดียว แต่
ต้องเกี่ยวข้องกับลูกค้าที่หลากหลายด้วยจิตที่พร้อมจะให้ จิตคิดที่จะให้ จิตพอใจที่จะ
ให้ ยินดีที่จะช่วย ยินดีที่จะให้ ผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก คนทั้งหลายย่อมอยากคบหาเป็นมิตร นับเป็น
วิถีทางในการขายสลากๆ ที่น่าพอใจอย่างยิ่ง ไม่นำสลากๆ มาขายเลขประกบให้ลูกค้าต้องจำใจ
ซื้อสลากๆ ที่ขายเกินราคา ผู้ขายสลากๆ ที่มีเมตตาในเบญจธรรมเป็นพื้นฐานทางด้านจิตใจ
ย่อมจะแสดงพฤติกรรมที่ดีออกมาภายนอก เป็นไปในทางที่สร้างสรรค์ มีทัศนคติที่เป็นมิตรกับ
ลูกค้า ทำให้เป็นคนดีศรีสังคม ดังนั้นปัญหาการขายเลขประกบนี้ จึงเห็นได้ว่าเกิดจากการขาด
เมตตาในเบญจธรรม

จะเห็นได้ว่าปัญหาการขายเลขประกบนี้ เกิดจากการขาดเมตตาในเบญจธรรม โดย
การขาดความรักในการขาดความคิดเกื้อกูล และคิดเบียดเบียน

๔.๑.๓ ปัญหาการขายเลขชุด

พฤติกรรมของผู้ขายในการปฏิบัติต่อลูกค้าด้วยการขายเลขชุด โดยการขาดความรัก ขาดหลักการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสามัคคีทั้งทางใจ ทางวาจา และทางกาย เป็นการขาดเมตตาในสาราณียธรรม

- ๑) ในทางมโนกรรม มีจิตคิดโลภอยากได้กำไรให้มากขึ้น
- ๒) ในทางวจีกรรม ไม่คิดกล่าวคำจริงที่มีประโยชน์แนะนำว่าการซื้อสลากฯ เป็นการเสี่ยงโชคมีทั้งโอกาสได้และเสีย
- ๓) ในทางกายกรรม ไม่คิดทำการปกป้องผลประโยชน์ของลูกค้าอยากจะขายได้มากๆ

จะเห็นได้ว่าปัญหาการขายเลขชุดนี้ เกิดจากการขาดเมตตาในสาราณียธรรม โดยการขาดความรัก ขาดหลักการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสามัคคีทั้งทางใจ วาจา และกาย

๔.๑.๔ ปัญหาการขายส่ง

พฤติกรรมของผู้ขายในการปฏิบัติต่อลูกค้าด้วยการขายส่งหรือการขายส่งยกเล่มให้แก่ผู้ที่น่าไปขายเกินราคาโดยการขาดความรัก ขาดหลักการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสันติสุขทั้งทางใจ ทางวาจา และทางกาย เป็นการขาดเมตตาในสาราณียธรรม

- ๑) ในทางมโนกรรม ไม่คิดทำการที่เป็นประโยชน์ให้ลูกค้ามีโอกาสดำเนินการตามราคา
 - ๒) ในทางวจีกรรม ไม่คิดกล่าวคำจริงที่มีเหตุผลว่าขายเองไม่ขายเกินราคา
 - ๓) ในทางกายกรรม ไม่คิดเห็นถูกต้องตามคลองธรรมส่งเสริมให้มีการขายเกินราคา
- จะเห็นได้ว่าปัญหาการขายส่งยกเล่มนี้ เกิดจากการขาดเมตตาในสาราณียธรรมโดยการขาดความรัก ขาดหลักการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสันติสุขทั้งทางใจ วาจา และกาย

๔.๑.๕ ปัญหาการแลกเปลี่ยนสลากฯ

พฤติกรรมของผู้ขายในการปฏิบัติต่อลูกค้าด้วยการแลกเปลี่ยนสลากฯ ให้แก่ผู้ที่น่าไปขายเกินราคาโดยการขาดความรัก ขาดหลักการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสมานฉันท์ทั้งทางใจ ทางวาจา และทางกาย เป็นการขาดเมตตาในสาราณียธรรม

- ๑) ในทางมโนกรรม ไม่คิดเกื้อหนุนสนับสนุนการขายตามราคา
- ๒) ในทางวจีกรรม ไม่คิดกล่าวคำจริงที่มีสาระว่าสลากฯ ทุกใบมีโอกาสถูกรางวัลได้เท่ากันไม่จำเป็นต้องนำมาแลกเปลี่ยนกันให้มีการขายเกินราคา
- ๓) ในทางกายกรรม ไม่คิดเอื้อเพื่อให้ลูกค้ามีโอกาสดำเนินการตามราคา เป็นการขาดเมตตาในสาราณียธรรม

จะเห็นได้ว่าปัญหาการแลกเปลี่ยนสลากๆ นี้ เกิดจากการขาดเมตตาใน
 สาราณียธรรม โดยการขาดความรัก ขาดหลักการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสมานฉันท์ทั้ง
 ทางใจ วาจา และกาย

จากปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคาทั้ง ๕ ประการ สามารถสรุปได้
 ดังนี้

- ๑) ปัญหาการขายปลีกเกินราคา เกิดจากการขาดเมตตาพรหมวิหาร
- ๒) ปัญหาการขายเลขชุด เกิดจากการขาดเมตตาในเบญจธรรม
- ๓) ปัญหาการแลกเปลี่ยนสลากๆ ปัญหาการขายเลขประกบและปัญหาการขายส่ง
 ยกเล่ม เกิดจากการขาดเมตตาในสาราณียธรรม

๔.๒ วิเคราะห์แนวทางการประยุกต์เมตตา

ด้วยการวิเคราะห์แนวทางผลดีการนำไปใช้ของเมตตาในการประกอบอาชีพ ทั้ง ๓
 ประการ คือ เมตตาพรหมวิหาร เมตตาในสาราณียธรรม และเมตตาในเบญจธรรม โดยที่
 ลักษณะของเมตตานี้ มีความเอื้ออาทรเกื้อกูลต่อกัน เมื่อเกิดขึ้นในตัวบุคคลจะมีการโน้มเข้าไป
 ในตัวบุคคล

ศัตรูของเมตตาคือความพยาบาท เมตตาอยู่ฝ่ายตรงข้ามกับความอาฆาต ด้วยสภาพ
 ความดีใจ ความพอใจของเมตตา สามารถป้องกันการเกิดความอาฆาต และสงบระงับความ
 พยาบาทได้ในที่สุด เพราะฉะนั้นเมตตาจะเป็นตัวเข้าไปแก้ปัญหามวลบุคคลในกลุ่มโทสะจริต
 จุดอ่อนของเมตตานี้จะใกล้ต่อราคะ มีความเยื่อใยสินหาเป็นวิบัติ เรียกว่าเมตตาวิบัติ สำหรับ
 ข้อดีของเมตตาในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา คือ

๑. เป็นหลักธรรมที่เป็นไมตรีและการผูกมิตร เป็นมิตรได้กับทุกคนแม้กับศัตรู
๒. เป็นหลักธรรมที่แสดงถึงความเอ็นดู ปกป้องคุ้มครอง
๓. เป็นหลักธรรมที่แสดงถึงประโยชน์ความเกื้อกูลเกื้อหนุน
๔. เป็นหลักธรรมที่อยู่ในสภาพของความคิดจะไปสู่สภาพความไม่หวั่นไหว

เมตตานี้เปรียบเสมือนว่าเป็นภาคทฤษฎี ว่าด้วยการแผ่เมตตาให้กับตนเองและ
 สรรพสัตว์ แต่เป็นจุดเริ่มต้นที่นำไปสู่ภาคปฏิบัติการลงมือกระทำลงมือช่วยเหลือที่เป็น
 กรุณา ในขณะที่จิตมีเมตตานี้ได้บังเกิดเป็นผลดี เกิดการกระจายออกมา^๒ เป็นแนวทางทั้ง ๖
 ประการ คือ

- ๑) แนวทางการแผ่ไปสู่สรรพสัตว์ด้วยเมตตาพรหมวิหาร

^๒ สัมภาษณ์, ดร.บุญเลิศ โอธสุ, ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
 ธรรมนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๖ ก.ค. ๒๕๕๙.

๒) แนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยเมตตาในสาธารณธรรม

๓) แนวทางการบำเพ็ญและเกื้อกูลแก่การละเว้นการฆ่าเบียดเบียนด้วยเมตตาในเบญจธรรม

๔) แนวทางการปฏิบัติกรรมฐานด้วยเมตตาในอัปมัญญา

๕) แนวทางการรักษาตัวเองด้วยเมตตาในอารักขกรรมฐาน

๖) แนวทางการบำเพ็ญบารมีไร้ขอบเขตของพระโพธิสัตว์ด้วยเมตตาในทศบารมี^๓

โดยที่เมตตาทั้ง ๖ ประการนั้นมีความหมายพื้นฐานเดียวกัน คือความรักเป็นธรรมชาติแห่งความรักที่มีสายใยความปรารถนาดีและมิตรไมตรี

ดังนั้นในการวิเคราะห์แนวทางผลดีการนำไปใช้ของเมตตาในการประกอบอาชีพ ทั้ง ๓ ประการ คือ เมตตาพรหมวิหาร เมตตาในสาธารณธรรม และเมตตาในเบญจธรรม มีดังนี้

๔.๒.๑ เมตตาพรหมวิหาร

ความหมายของเมตตาพรหมวิหารจากหัวข้อที่ ๓.๑.๓.๑ ซึ่งได้สรุปไว้ว่า เมตตาพรหมวิหาร เป็นคุณธรรมประจำใจของผู้ที่ครองชีวิตอย่างประเสริฐสำหรับทุกคนไม่จำกัดว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือผู้น้อย ด้วยความรัก ความเป็นมิตรหรือมีไมตรี ที่ปราศจากเวรภัยและความพยายาบท มีความปรารถนาดีต่อบุคคลอื่นหรือสัตว์อื่นที่เราเกี่ยวข้องด้วยอยู่ในวงจำกัด เจาะจงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง คนใดคนหนึ่ง เมตตาเป็นคุณธรรมพื้นฐานของจิตใจที่ต้องมี ซึ่งใช้ในยามปกติคือเมื่อคนอื่นเขาอยู่กันเป็นปกติเราก็มีความปรารถนาดีคิดหาทางสร้างสรรค์ความสุขความเจริญให้เขาไปเรื่อยๆ รวมทั้งนานาทัศนะของผู้ทรงคุณวุฒิที่อธิบายไว้ว่า

เมตตาเป็นความรักแบบไม่เจือปนกับความใคร่ เมตตาเป็นความรักที่จะให้มากกว่ารับ เมตตาในพรหมวิหารเป็นหลักความรักแบบพระอรหันต์บุคคล บางครั้งใช้คำว่าเมตตานุเคราะห์ เช่นคำว่าพระพุทธเจ้าทรงเมตตานุเคราะห์ สรรพสัตว์ในสังคมไทยนำคำว่าเมตตามาใช้กับความสัมพันธ์ของคน ๖ กลุ่มที่เรียกว่าทศ ๖ คือ

๑. ระหว่างพระกับฆราวาส

๒. ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ พ่อแม่กับบุตรธิดา

๓. ระหว่าง เจ้านายกับลูกน้อง เป็นต้น^๔

นั่นคือเมตตาพรหมวิหาร คือ ความมีน้ำใจใฝ่ประโยชน์แก่ทุกชีวิต ไม่ว่าจะเป็นคนหรือ

^๓ประธานการสัมมนาประชาพิจารณ์, พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. (สมจินต์ สมมาปญฺโญ/วันจันทร์), รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๓๐ ม.ค. ๒๕๖๐.

^๔สัมภาษณ์, ดร.วีรชาติ นิมนงค์, ผู้อำนวยการหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาคณะปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, ๙ ส.ค. ๒๕๕๙.

เป็นสัตว์ ความมีน้ำใจปรารถนาประโยชน์สุขที่เป็นไปอย่างเป็นมิตร^๕ ดังนั้นเมตตาพรหมวิหาร นับว่าเป็นหลักของผู้ใหญ่หรือผู้ที่สูงกว่าที่มีต่อผู้น้อย อีกนัยหนึ่งเป็นความเมตตาสำหรับในระดับบุคคล เมตตาตนเองเป็นการแผ่เมตตาให้ตัวเอง เมตตาคนอื่นเป็นการแผ่เมตตาให้คนที่เรารักคนที่มีความสุขประสบผลสำเร็จ เมตตากลางๆ เป็นการแผ่เมตตาให้คนที่ไม่รู้จักกันเลย เมตตาศัตรู เป็นการแผ่เมตตาให้คนที่ศัตรูแม้ว่าทำได้ยากแต่สามารถทำได้^๖

จะเห็นได้ว่าเมตตาในพรหมวิหารนั้น ท่านแสดงไว้เป็นแนวทางการแผ่ไปสู่สรรพสัตว์ โดยมีความหมายพื้นฐาน คือความรัก เป็นธรรมชาติแห่งความรักที่มีสายใยความปรารถนาดีและมิตรไมตรี ผู้วิจยสามารถสรุปแนวทางการแผ่ไปสู่สรรพสัตว์แบบเมตตาพรหมวิหาร ลงในกรอบอย่างกว้างๆ ได้ ๒ ประการว่า

๑. แนวทางการแผ่ไปสู่สรรพสัตว์ ด้วยความมีสายใยความปรารถนาดีคู่เคียงกับมารดารักบุตร^๗ นั้น ด้วยการที่มีความรักต่อทุกคนเสมือนความรักของมารดารักบุตร เช่น แม่รักลูกเลี้ยงดูลูก สามารถยอมเสียสละและทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อลูกได้ แม้ว่าในบางครั้งลูกสกปรกเปรอะเปื้อน น่ารังเกียจแต่แม่ก็ไม่ได้มีความรังเกียจ ความรักของแม่นั้นเป็นความรักที่ไม่ต้องการเรียกร้องสิ่งใดๆ ตอบแทนเลย ถ้าแม้ว่าลูกมีความกตัญญูรู้คุณ แม่ก็มีความปลื้มปิติมีความสุข แต่ถ้าลูกลืมแม่ไม่สนใจไม่เลี้ยงดูแม่ในยามที่แม่แก่ชรากำลังวังชาลดน้อยถอยลง แม่ก็ไม่มีวันที่จะคิดอกุศลว่ากล่าวร้ายให้ลูกต้องมัวหมอง ความรักของแม่ไม่มีวันที่จะลดน้อยลงได้เลย เช่นเดียวกันถ้าสามารถให้ความรักต่อบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกันด้วยได้ในลักษณะเดียวกันนี้ นั่นเป็นแนวทางการแผ่ไปสู่สรรพสัตว์แบบเมตตาพรหมวิหาร

๒. แนวทางการแผ่ไปสู่สรรพสัตว์ ด้วยความมีสายใยความเป็นมิตรไมตรี คู่เคียงกับมิตรสหายรักกัน^๘ นั้น ด้วยการที่มีความรักความมีน้ำใจใฝ่ประโยชน์ที่เป็นไปอย่างเป็นมิตรแก่ทุกชีวิต ไม่ว่าจะเป็นคนหรือสัตว์ ดังเช่นควรมีน้ำใจคบกับบุคคลอื่นเพื่อที่จะสงเคราะห์ช่วยเหลือบุคคลที่ควรสงเคราะห์ช่วยเหลือได้ ยกตัวอย่างเช่น ถ้ามีผู้อื่นกล่าวหาว่าร้ายเรื่องอุบาสกแก่คนที่ท่านรู้จัก ท่านสมควรทำอย่างไรในฐานะที่ท่านเป็นปัญญาชนและมีโอกาสได้เข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนาในสถาบันอันทรงเกียรติ ถ้าขณะนั้นใจของท่านเป็นอกุศลก็จะไม่สงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่น มีความยินดีที่ได้ยิน มีความพอใจที่ได้ฟังเรื่องอุบาสก และพร้อมที่ทำได้เป็นเจ้ากรรมนายเวรกระจายข่าวต่อๆ ไปอีกด้วยความโง่งม เพราะถ้ามีปัญญาก็ต้องมีสติรู้ดีชั่ว ไม่ก่อเวรกรรมใส่ตัวเองและครอบครัว แต่ถ้าขณะนั้นใจของท่านเป็นกุศลก็จะมีสติพิจารณาว่าควร

^๕ สัมภาษณ์, รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร, อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๙ ก.ค. ๒๕๕๙.

^๖ สัมภาษณ์, ดร.บุญเลิศ โอธสุ, ๑๖ ก.ค. ๒๕๕๙.

^๗ ตูรายละเอียดยใน อภิ.สง.อ. (ไทย) ๗๕/๑/๑., พระพุทธโฆสเถระ, คัมภีร์วิสุทธิมรรค, แปลโดยสมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: ธนาพรส, ๒๕๕๑), หน้า ๕๖๗.

^๘ ตูรายละเอียดยใน ส.ส. (ไทย) ๑๕/๕๓/๖๘. , ส.ส.อ. (ไทย) ๒๔/๑/๑.

น้อมนำหลักกาลามสูตรของพระพุทธองค์มาประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสมกับที่เป็นผู้ที่มีการศึกษาทางด้านพระพุทธศาสนา และควรใคร่ครวญให้คิดว่าผู้ที่ว่าร้ายผู้อื่นนั้นเป็นเพราะว่าเขามีความดีมากกว่าคนอื่นหรือว่ามีสติไม่สมประกอบ แต่อย่างไรก็ดีถ้าสติเกิดก็จะรู้ได้ว่าในขณะที่ไม่สงเคราะห์เพราะอกุศลอะไร เพราะขาดความรักความมีน้ำใจใส่ประโยชน์ที่เป็นไปอย่างเป็นมิตรแก่ทุกชีวิต หรือเพราะเห็นแก่ตัว การที่มีความรักมีน้ำใจเพื่อสงเคราะห์หรือเพื่อช่วยเหลือเป็นกุศล จึงควรมีความรักมีน้ำใจกับบุคคลอื่น เพื่อที่จะสงเคราะห์ช่วยเหลือบุคคลที่ควรสงเคราะห์ช่วยเหลือได้ เป็นแนวทางการแผ่ไปสู่สรรพสัตว์

ดังนั้นเมตตา คือความรัก เป็นธรรมชาติแห่งความรักที่มีสายใยความปรารถนาดีและมิตรไมตรี และเมตตาในพรหมวิหารนั้น ท่านแสดงไว้เป็นแนวทางการแผ่ไปสู่สรรพสัตว์ เป็นหลักธรรมที่เป็นไมตรีและการผูกมิตร เป็นมิตรได้กับทุกคนแม้กับศัตรู

๔.๒.๒ เมตตาในสาราณียธรรม

ผู้วิจัยได้นำความหมายของเมตตาในสาราณียธรรมจากหัวข้อที่ ๓.๑.๓.๓ ซึ่งได้สรุปไว้ว่าเมตตาในสาราณียธรรม เป็นธรรมที่เป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน และเป็นหลักการในการอยู่ร่วมกันด้วยความสมานฉันท์นั่นคือเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตามโนกรรม หมายถึงกายกรรม วจีกรรม และมโนกรรมที่พึงทำด้วยจิตประกอบด้วยเมตตาและไม่แบ่งแยก หมายถึงไม่แบ่งแยกอำิสโดยคิดว่า “จะให้เท่านี้ๆ” และไม่แบ่งแยกบุคคลโดยคิดว่า “จะให้แก่คนนั้น ไม่ให้แก่คนนี้” รวมทั้งนันทนะของผู้ทรงคุณวุฒิที่อธิบายไว้ว่า

เมตตาในสาราณียธรรม คือความรัก ความปรารถนาดี ในบริบทของการที่จะคิดจะพูด จะทำอะไรก็ประกอบไปด้วยเมตตา ซึ่งนับได้ว่าเป็นหลักการอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี”^๙ เป็นการให้เกียติกัน อยู่บนพื้นฐานของเหตุผลและความยุติธรรม”^{๑๐} เป็นการมีเมตตาเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรมในคนอื่น ๆ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๑. ช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ
๒. บอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ ตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ
๓. มีจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มองกันในแง่ดี

เมตตาในสาราณียธรรมจึงทำให้เป็นที่ระลึกถึง ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความประสานกลมกลืน เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคี และเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^{๑๑} เมตตาในสาราณียธรรมนั้น คือเมตตาทางกาย ทางวาจา และทางใจ เป็นการนำกุศลกรรมบถ ๑๐ มาเป็นตัววัด เพื่อให้เกิดความสามัคคี” ดังนี้

^๙ สัมภาษณ์, พระมหาบุญระ ชุตเมธ, ดร., ๑๕ ก.ค. ๒๕๕๙.

^{๑๐} สัมภาษณ์, ดร.วีรชาติ นิมนงค์, ๙ ส.ค. ๒๕๕๙.

^{๑๑} สัมภาษณ์, รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร, ๒๙ ก.ค. ๒๕๕๙.

๑) เมตตาทางกาย เป็นการเข้าไปตั้งกายกรรมทางกาย ๓ ประการ ด้วยการไม่กระทำการรุนแรงเป็นการกระทำที่ตรงข้ามกับศีล ๕ คือ เว้นจากการทำลายชีวิต เว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ และเว้นจากประพฤติดีกในกาม

๒) เมตตาทางวาจา เป็นการเว้นจากวาจาทุจริต ๔ ประการ คือ พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ และพูดเพ้อเจ้อ

๓) เมตตาทางใจ เป็นการเว้นจากมโนทุจริต ๓ ประการ คือ ไม่โลภคอยจ้องอยากได้ของเขา ไม่คิดร้ายเบียดเบียนเขา เห็นชอบตามคลองธรรม^{๑๒}

จะเห็นได้ว่าเมตตาในสาราณียธรรมนั้น ท่านแสดงไว้เป็นแนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยมีความหมายพื้นฐาน คือความรัก เป็นธรรมชาติแห่งความรักที่มีสายใยความปรารถนาดีและมิตรไมตรี ผู้วิจัยสามารถสรุปแนวทางทางการอยู่ร่วมกันในสังคม แบบเมตตาสาราณียธรรมลงในกรอบอย่างกว้างๆได้ ๓ ประการว่า

๑. เมตตากายกรรม เป็นความคิดด้วยความปรารถนาดี มีไมตรีจิตในทางการกระทำทางกาย การมีเมตตาต่อกันทางการกระทำในเพื่อนสมาชิก คือช่วยเหลือกิจธุระของสมาชิกด้วยความเต็มใจ จริงใจ และแสดงกริยาสุภาพอ่อนโยน เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง^{๑๓} ให้เกียรติกันโดยอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลและความยุติธรรม ทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตอย่างตรงไปตรงมา ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะหรือทำลายหมู่คณะ “ถ้าสมาชิกมีความสามัคคีกลมเกลียวกันดี มีระเบียบวินัย หมู่คณะนั้นก็เจริญและอยู่ในฐานะดี จึงเห็นได้ว่าความสามัคคีกลมเกลียวกันระหว่างคนในหมู่คณะ และความเข้าใจรักษาระเบียบวินัยเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่ง ที่จะช่วยนำพาหมู่คณะสู่ความวัฒนาถาวร”^{๑๔} “ตราบใดที่หมู่คณะมีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ร่วมแรงร่วมใจกันเพื่อหมู่คณะแล้ว หมู่คณะก็จะรอดพ้นจากภัยพิบัติสู่ความสุข ความเจริญ แต่คราวใดที่ขาดความสามัคคีกลมเกลียวกันก็ต้องประสบเคราะห์กรรมกันทั้งหมู่คณะ”^{๑๕} จึงเป็นหน้าที่ของสมาชิกทั้งหลายที่จะต้องร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่ให้ดีที่สุด อาศัย

^{๑๒} สัมภาษณ์, ดร.บุญเลิศ โอธสุ, ๑๖ ก.ค. ๒๕๕๙.

^{๑๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๙, (กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๐๑.

^{๑๔} พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, (๑๙ ม.ค. ๒๕๐๔), “พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสเสด็จฯ ออกให้ประชาชนเฝ้า ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม”, สำนักงานส่งเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, [ออนไลน์], ๗(๕): ๑, แหล่งที่มา: http://www.identity.opm.go.th/identity/king/show_content.asp?type_qry=06&king_code_qry=th [๗ พ.ย. ๒๕๕๙].

^{๑๕} พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, (๓ ธ.ค. ๒๕๐๕), “พระบรมราโชวาท ในพิธีสวนสนามทหารรักษาพระองค์ ณ ลานพระราชวังดุสิต”, สำนักงานส่งเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานปลัด

พลังแห่งหมู่คณะและหลักเมตตาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ นับเป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกัน ด้วยการประสานสามัคคีในส่วนของเมตตากายกรรมของเมตตาในสาราณียธรรม

๒. เมตตาวจีกรรม เป็นความคิดด้วยความปรารถนาดี มีไมตรีจิตในทางคำพูดคำจา เพื่อช่วยบอกสิ่งที่เป็นประโยชน์ สอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าวแต่ว่าจากสภาพ เคารพนับถือซึ่งกันและกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง^{๑๖} ด้วยการไม่นินทาว่าร้ายเพื่อนสมาชิกโดยไม่ มีหลักฐานที่แน่ชัด ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน แม้ว่า “มีสิ่งใดที่อาจขัดแย้งซึ่งกันและกันบ้างก็ต้อง ปรองดองเสีย และหาทางออกโดยที่ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน”^{๑๗} ส่งเสริมความสามัคคี เพื่อ ประโยชน์ส่วนรวม “สามัคคีไม่ได้หมายความว่าคนหนึ่งพูดอย่างหนึ่ง คนอื่นต้องพูดเหมือนกัน หมด ลงท้ายชีวิตก็ไม่มีใครมีความหมาย ต้องมีความแตกต่างกัน แต่ต้องทำงานให้สอดคล้องกัน แม้ จะขัดกันบ้างแต่ต้องสอดคล้องกัน”^{๑๘} เพราะความสามัคคีเป็นกำลังสูงสุดของหมู่ชน “ความ สามัคคี เป็นคุณธรรมสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งหมู่ชนผู้ อยู่ร่วมกันจำเป็นต้องมี ต้องถนอมรักษาไว้ และต้องนำมาใช้อย่างสม่ำเสมอ”^{๑๙} ถ้าแต่ละฝ่ายพูดจากันอย่างจริงใจด้วยความจริง ถนอม น้ำใจซึ่งกันและกัน งานก็สามารถสำเร็จสมบูรณ์งดงามตามประสงค์ทุกอย่าง นับเป็นแนวทาง การอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีในส่วนของเมตตาวจีกรรมของเมตตาในสาราณียธรรม

๓. เมตตาโมกข์กรรม เป็นความคิดด้วยความรัก ความปรารถนาดี มีไมตรีจิตในทางใจ ด้วยการมีเมตตาเป็นคุณธรรมประจำใจขั้นพื้นฐานเพื่อการเกิดสัมพันธภาพที่ดีในหมู่คณะ มีเมตตาไมตรีจิตต่อกันอย่างจริงใจ คือตั้งจิตปรารถนาดีต่อกัน คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน

สำนักนายกรัฐมนตรี, [ออนไลน์], ๗(๕): ๑, แหล่งที่มา: http://www.identity.opm.go.th/identity/king/show_content.asp?type_qry=06&king_code_qry=th [๗ พ.ย. ๒๕๕๙].

^{๑๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, หน้า ๒๐๑.

^{๑๗} พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, (๒๕ พ.ค. ๒๕๓๓), “พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่กลุ่มชาวไร่หมู่บ้านตัวอย่างโครงการไทย-อิสราเอล จังหวัดเพชรบุรี”, **สำนักงานส่งเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี**, [ออนไลน์], ๗(๕): ๑, แหล่งที่มา: http://www.identity.opm.go.th/identity/king/show_content.asp?type_qry=06&king_code_qry=th [๗ พ.ย. ๒๕๕๙].

^{๑๘} พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, (๔ ธ.ค. ๒๕๓๖), “พระราชดำรัส พระราชทาน แก่คณะบุคคลต่างๆ ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย”, **สำนักงานส่งเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี**, [ออนไลน์], ๗(๕): ๑, แหล่งที่มา: http://www.identity.opm.go.th/identity/king/show_content.asp?type_qry=06&king_code_qry=th [๗ พ.ย. ๒๕๕๙].

^{๑๙} พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, (๔ ธ.ค. ๒๕๓๐), “พระราชดำรัส ในการเสด็จ ออกมหาสมาคมเนื่องในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา”, **สำนักงานส่งเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงาน ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี**, [ออนไลน์], ๗(๕): ๑, แหล่งที่มา: http://www.identity.opm.go.th/identity/king/show_content.asp?type_qry=06&king_code_qry=th [๗ พ.ย. ๒๕๕๙].

มองกันในแง่ดี มีหน้าตาทำทางยิ้มแย้มแจ่มใส^{๒๐} มีความชื่นชมยินดีต่อกัน แต่ละคนทำหน้าที่ของตัวเองด้วยความตั้งใจ ด้วยความคิดที่สร้างสรรค์ มีความคิดพิจารณาที่รอบคอบ ในการพิจารณาจัดการสิ่งใดต้องคำนึงถึงจุดยืนของผู้อื่น ด้วยจิตใจใสสะอาดบริสุทธิ์และสงบ “ความสามัคคี คือการเห็นแก่หมู่คณะและช่วยกันทุกวิถีทางเพื่อที่จะสร้างหมู่คณะให้เข้มแข็ง ด้วยการเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน นี่ถึงประโยชน์ส่วนรวมเพราะประโยชน์ส่วนรวมนั้นคือความมั่นคงของหมู่คณะ”^{๒๑} “สามารถฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ ได้โดยดี เพราะว่าจิตใจสามัคคีและแสดงออกซึ่งสามัคคี ถ้าทราบใดเรารักษาความสามัคคีด้วยความเข้มแข็ง ด้วยความเสียสละ ความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันไว้ได้ เราก็จะอยู่ได้อย่างมีความสุขสุดทราบนั้น”^{๒๒} นับเป็นแนวทางการอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี ในส่วนของเมตตาตามโนกรรมของเมตตาในสาราณียธรรม

ดังนั้นสาราณียธรรม จึงเป็นหลักการในการอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี ความสมานฉันท์ ความสันติสุข และเมตตาในสาราณียธรรมนั้น ท่านแสดงไว้เป็นแนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นหลักธรรมที่แสดงถึงประโยชน์ ความเกื้อกูล ความเกื้อหนุน

๔.๒.๓ เมตตาในเบญจธรรม

ผู้วิจัยได้นำความหมายของเมตตาในเบญจธรรมจากหัวข้อที่ ๓.๑.๓.๕ ซึ่งได้สรุปไว้ว่า เมตตาในเบญจธรรม เป็นธรรมที่ทำให้บุคคลเป็นกัลยาณชนเป็นคนดีศรีสังคม โดยเป็นธรรมแห่ง ความรัก ความเป็นมิตรไมตรี ที่ควรประพฤติคู่กันไปกับเบญจศีลข้อที่ ๑ ในการละเว้นจากการเบียดเบียนหรือละเว้นจากความชั่ว รวมทั้งนันทศนะของผู้ทรงคุณวุฒิที่อธิบายไว้ว่า

เมตตาในเบญจธรรมนั้น เบญจธรรมเป็นธรรมเกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีล (หรือศีล ๕) คนมีเบญจศีลก็คือคนรักขาข้อปฏิบัติในการเว้นความชั่วควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน ดังนั้นเมตตา และกรุณา ซึ่งอยู่กับศีลข้อที่ ๑ (ไม่ฆ่าสัตว์) เป็นการละเว้นความเบียดเบียน^{๒๓} หลักเบญจธรรมนั้น เน้นการละเว้นความเบียดเบียน^{๒๔} เมตตาในเบญจธรรม เป็น

^{๒๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, หน้า ๒๐๑.

^{๒๑} พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, (๑๕ ม.ค. ๒๕๑๙), “พระราชดำรัสพระราชทานในพิธีประดับยศนายตำรวจชั้นนายพล ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน”, สำนักงานส่งเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, [ออนไลน์], ๗(๕): ๑, แหล่งที่มา: http://www.identity.opm.go.th/identity/king/show_content.asp?type_qry=06&king_code_qry=th [๗ พ.ย. ๒๕๕๙].

^{๒๒} พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, (๑๖ พ.ย. ๒๕๓๑), “พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะประชาชนจังหวัดราชบุรี ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน”, สำนักงานส่งเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, [ออนไลน์], ๗(๕): ๑, แหล่งที่มา: http://www.identity.opm.go.th/identity/king/show_content.asp?type_qry=06&king_code_qry=th [๗ พ.ย. ๒๕๕๙].

^{๒๓} สัมภาษณ์, รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร, ๒๙ ก.ค. ๒๕๕๙.

^{๒๔} สัมภาษณ์, พระมหาภุชฌะ ตรีโณ, ผศ.ดร., ๒๒ ก.ค. ๒๕๕๙.

ความรัก ความปรารถนาดี ในบริบทของการหลีกเลี่ยงความเบียดเบียน^{๒๕} เป็นการละเว้นความเบียดเบียนซึ่งนำไปสู่ความประพฤติ สิ่งที่ต้องประพฤติกคือจริยธรรมด้วยศีลชั้นพื้นฐานที่ทุกคนควรมีคือศีล ๕ เพื่อสังคมที่ดีงาม ผู้ที่มีจริยธรรมหรือศีล ๕ นั้นยังไม่นับได้ว่าเป็นคนดี จะต้องมีความคุณธรรมคือเมตตาด้วยจึงจะถือว่าเป็นคนดีได้^{๒๖} เพราะว่าคนที่ถือศีลงดเว้นการฆ่า แต่ถ้าใจยังไม่มีเมตตาเขาก็จะต้องหาโอกาสฆ่าได้ในที่สุดเมื่อไม่ได้ถือศีล”^{๒๗} การที่เมตตาในเบญจธรรมเป็นธรรมที่ทำให้บุคคลเป็นกัลยาณชนเป็นคนดีศรีสังคม โดยเป็นธรรมที่ควรประพฤติคู่กันไปกับเบญจศีลข้อที่ ๑ ในการละเว้นจากการเบียดเบียนหรือละเว้นจากความชั่ว

จะเห็นได้ว่าเมตตาในเบญจธรรมนั้น ท่านแสดงไว้เป็นแนวทางบำเพ็ญและเกื้อกูลแก่การละเว้นการฆ่าและเบียดเบียน โดยมีความหมายพื้นฐาน คือความรัก เป็นธรรมชาติแห่งความรักที่มีสายใยความปรารถนาดีและมิตรไมตรี ผู้วิจยสามารถสรุปแนวทางทางบำเพ็ญและเกื้อกูลแก่การละเว้นการฆ่าและเบียดเบียน แบบเมตตาเบญจธรรมในลงในกรอบอย่างกว้างได้ว่า

เบญจศีล หรือศีล ๕ ประการ คู่กับเบญจธรรม หรือเบญจกัลยาณธรรม “เป็นธรรมของคนดี ๕ ประการ ทั้งศีล ๕ และเบญจธรรมนี้เป็นของคู่กัน จึงเรียกว่าศีลธรรม หมายความว่า ศีล เป็นข้อห้าม คือห้ามทำ ห้ามล่วงละเมิด ส่วนเบญจธรรม เป็นข้ออนุญาตให้ทำ ให้นำไปประพฤติปฏิบัติแล้วจะเกิดผลดีแก่ผู้ปฏิบัติทุกคน”^{๒๘}

เมตตาในเบญจธรรม คือความรัก ความปรารถนาให้มีความสุขความเจริญ^{๒๙} ซึ่งเป็นหลักธรรมที่จะทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยมีความสุข โดยการละเว้นจากการเบียดเบียน การทำร้ายร่างกายคนและสัตว์ มีจิตใจประกอบไปด้วยเมตตา มีความปรารถนาดีเห็นอกเห็นใจผู้อื่น^{๓๐} ซึ่งเป็นหลักมนุษยธรรมชั้นพื้นฐานที่สมาชิกของสังคมควรจะน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติ “เมตตาในเบญจธรรมนั้น เบญจธรรมเป็นธรรมเกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีล (หรือศีล ๕) คนมีเบญจศีลก็คือคนรักษาข้อปฏิบัติในการเว้นความชั่วควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน”^{๓๑} ดังนั้น “เมตตา ซึ่งอยู่กับศีลข้อที่ ๑ (ไม่ฆ่าสัตว์) เป็นหลักการละเว้นความเบียดเบียนได้แน่นอน เพราะว่าคนที่ถือศีลงดเว้นการฆ่า แต่ถ้าใจยังไม่มีเมตตาเขาก็จะต้องหาโอกาสฆ่าได้ในที่สุดเมื่อไม่ได้ ถือศีล”^{๓๒}

^{๒๕} สัมภาษณ์, พระมหาบุรณะ ชาติเมโว, ดร., ๑๕ ก.ค. ๒๕๕๙.

^{๒๖} สัมภาษณ์, ดร.บุญเลิศ โอฐสุ, ๑๖ ก.ค. ๒๕๕๙.

^{๒๗} สัมภาษณ์, ดร.วีรชาติ นิมนงค์, ๙ ส.ค. ๒๕๕๙.

^{๒๘} พระมหาวิชาญ วิชชาโร (ดินส้ม), *เบญจศีล-เบญจธรรม*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/watsamoragot/kar-suksa/beycsil-beychthrrm> [๗ พ.ย. ๒๕๕๙].

^{๒๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, หน้า ๑๗๕.

^{๓๐} ดุราลัยเถียดใน สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน), *หลักพระพุทธศาสนา* หน้า ๑๙๒-๑๙๔.

^{๓๑} สัมภาษณ์, รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร, ๒๙ ก.ค. ๒๕๕๙.

^{๓๒} สัมภาษณ์, ดร.วีรชาติ นิมนงค์, ๙ ส.ค. ๒๕๕๙.

เมตตาในเบญจธรรม “เป็นการละเว้นความเบียดเบียนซึ่งนำไปสู่ความประพฤติ สิ่งที่ต้องประพฤติกคือจริยธรรมด้วยศีลชั้นพื้นฐานที่ทุกคนควรมีคือศีล ๕ เพื่อสังคมที่ดีงาม ผู้ที่มีจริยธรรมหรือศีล ๕ นั้นยังไม่นับได้ว่าเป็นคนดี จะต้องมียุทธธรรมคือเมตตาด้วยจึงจะถือได้ว่าเป็นคนดีมีกัลยาณธรรมได้”^{๓๓} “ผู้ที่ละเว้นความเบียดเบียนได้ชื่อว่าเป็นผู้มีศีล ผู้มีศีลย่อมไม่ทำอะไรที่สร้างความทุกข์ความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น แต่จะได้ชื่อว่าเป็นคนดีมีกัลยาณธรรมทั่วทุกคนหาได้”^{๓๔} ดังเช่นคนมีศีลคนหนึ่ง พบคนที่ทำงานที่เดียวกันถูกลอบกัด ทำร้ายให้เสื่อมเสียชื่อเสียงเป็นโรคอุปาทวอยู่ เขาสามารถจะช่วยเหลือแต่หาผู้มีจิตเมตตา จะช่วยเหลือไม่ และคนนั้นเมื่อไม่ได้รับความช่วยเหลือจึงเกิดความบ่นป่วนวุ่นวายไปทั่ว เพราะคนที่ถูกลอบกัดนั้นเมื่อไม่มีใครบอกก็ไม่วินิจฉัยเรื่องที่ถูกลอบกัด จะหาผู้มีจิตเมตตาหวังดีบอกให้รู้ตัว ไม่มีแม้แต่คนเดียวไม่มีเพื่อนแม้แต่คนเดียว คนผู้ที่ไม่มีความหวังดีให้คนอื่นจะเรียกว่าเพื่อนได้อย่างไร เมื่อเวลาผ่านไปถึง ๕-๖ ปีสถานที่ทำงานของทั้งคนที่มีศีลคนนั้นและคนที่ถูกลอบกัด ก็ถูกร่ำลือว่ามีคนเป็นโรคอุปาทวมากขึ้น ร้านอาหารใกล้เคียงที่ทำงานนั้นก็ป็นน่ารังเกียจของผู้คนทั่วไปที่ได้ยินได้ฟังข่าวลือ อาจจะเป็นเพราะผลของกรรมติดจรวดที่กล่าวหาว่าร้ายคนอื่นโดยปราศจากความยุติธรรมและขาดเมตตา เช่นนี้แล้วศีลของผู้มีศีลคนนั้นไม่ขาด แต่ปราศจากเมตตา ยังเป็นที่น่าติเตียน เพราะส่วนนั้นจะจัดว่าเขามีกัลยาณธรรมไม่ได้ แต่ถ้าคนมีศีลคนนั้นมีเมตตาบอกกล่าวเตือนให้คนที่ถูกลอบกัดรู้ตัว สามารถแก้ข้อกล่าวหาด้วยข้อเท็จจริงให้กระจ่างได้ เช่นนี้จึงได้ชื่อว่ามีทั้งศีล มีทั้งกัลยาณธรรม เป็นคนดีศรีสังคม ในที่สุดแล้วเมื่อคนที่ถูกลอบกัดนั้นทราบเรื่องก็ได้แต่โอฬารกรรมให้ผู้คนเหล่านั้นทุกคน ขออย่าได้พบเจอกันอีกในทุกๆ ชาติ ต่อๆ ไป โอฬารกรรมให้หมดเวรหมดกรรมกันในชาตินี้ เพราะความกลัวว่าจะต้องไปเจอกันอีกในชาติหน้า เป็นแนวทางบำเพ็ญและเกื้อกูลแก่การละเว้นการฆ่าและเบียดเบียน

ดังนั้นเบญจธรรม หรือเบญจกัลยาณธรรม เป็นธรรมของคนดี ๕ ประการ เป็นข้ออนุญาตให้ทำ ให้นำไปประพฤติปฏิบัติแล้วจะเกิดผลดีแก่ผู้ปฏิบัติทุกคน และเมตตาในเบญจธรรม ท่านแสดงไว้เป็นแนวทางบำเพ็ญและเกื้อกูลแก่การละเว้นการฆ่าและเบียดเบียนเป็นหลักธรรมที่แสดงถึงความเอ็นดู ปกป้องคุ้มครอง

จากการวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์เมตตาดังกล่าวข้างต้นนั้น เมตตาทั้ง ๓ ประการ คือเมตตาพรหมวิหาร เมตตาในสาราณียธรรม และเมตตาในเบญจธรรมนั้นมีความหมายพื้นฐานเดียวกัน คือ ความรัก เป็นธรรมชาติแห่งความรักที่มีสายใยความปรารถนาดีและมิตรไมตรี ซึ่งสามารถสรุปแนวทางการประยุกต์เมตตาโดยย่อได้ว่า

^{๓๓} สัมภาษณ์, ดร.บุญเลิศ โอฐสุ, ๑๖ ก.ค. ๒๕๕๙.

^{๓๔} ธรรมศึกษา, เบญจธรรมข้อที่ ๑ เมตตาและกรุณา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.ธรรมศึกษา.com/2013/05/loveing-kindness-and-compassion.html> [๗ พ.ย. ๒๕๕๙].

๑. เมตตาพรหมวิหาร เป็นแนวทางการแผ่ไปสู่สรรพสัตว์
๒. เมตตาในสาราณียธรรม เป็นแนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคม
๓. เมตตาในเบญจธรรม เป็นแนวทางการบำเพ็ญและเกื้อกูลแก่การละเว้นการฆ่า เบียดเบียน

๔.๓ การประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา

เป็นการนำแนวทางการประยุกต์เมตตาในหัวข้อที่ ๔.๒ ทั้ง ๓ ประการ คือเมตตาพรหมวิหาร เมตตาในสาราณียธรรม และเมตตาในเบญจธรรม มาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาการค้าสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคาในหัวข้อที่ ๔.๑ ทั้ง ๕ ประการ คือ ปัญหาการขายปลีกเกินราคา การขายเลขประกอบ การขายเลขชุด การขายส่ง และการแลกเปลี่ยนสลาก ดังนี้

มีข้อควรคำนึงถึงว่า การนำเมตตามาปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาการขายสลากๆ เกินรานั้น ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานหรือหลักการเบื้องต้นว่า “ใจเขา ใจเรา” หมายความว่า ถ้าเราไม่ชอบการถูกเอารัดเอาเปรียบชนิดใด ผู้อื่นหรือลูกค้าก็ไม่ชอบให้ถูกเอารัดเอาเปรียบชนิดนั้น เช่นเดียวกันในเมื่อผู้ขายสลากๆ ไม่ชอบถูกเอารัดเอาเปรียบ ก็ไม่ควรขายสลากๆ เกินราคา

๔.๓.๑ เมตตาในการแก้ปัญหาขายปลีกเกินราคา

เมตตาในการแก้ปัญหาขายปลีกเกินราคาเป็นการปรับใช้เมตตาพรหมวิหารแนวทางการแผ่ไปสู่สรรพสัตว์ เพื่อแก้ปัญหาการขายปลีกเกินราคา ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผู้ขายสลากกินแบ่งรัฐบาลที่ขายปลีกเกินรานั้น มีพฤติกรรมที่แสดงถึงการขาดความรัก ขาดความปรารถนาดี และขาดความเป็นมิตรไมตรีในลูกค้าผู้มาอุดหนุนช่วยซื้อสลากๆ เมตตาพรหมวิหารนั้นมีประโยชน์ต่อผู้ค้าสลากๆ ในชีวิตประจำวัน คือ “ผู้ปฏิบัติย่อมมีสภาพจิตที่เป็นกุศล เพราะอำนาจของกุศลจิตได้ส่งผลให้มีจิตใจที่แจ่มใสเบิกบานเป็นสุข ไม่โกรธง่ายและย่อมได้อานิสงส์มาก ผู้ปฏิบัติย่อมมีแต่ความสงบสุข มีความรักใคร่ต่อกัน และดำรงความยุติธรรมไว้”^{๓๕} ดังที่มีอธิบายรายละเอียดไว้ในหัวข้อที่ ๓.๑.๓.๑ ว่าเมตตาในพรหมวิหารนั้นเป็นคุณธรรมประจำใจของผู้ที่ครองชีวิตอย่างประเสริฐ ด้วยความรัก ความเป็นมิตรหรือมีไมตรีที่ปราศจากเวรภัยและความพยาบาท มีความปรารถนาดีต่อบุคคลอื่นหรือสัตว์อื่นที่เราเกี่ยวข้องด้วย เมตตาเป็นคุณธรรมพื้นฐานของจิตใจที่ต้องมี ซึ่งใช้ในยามปกติ คือเมื่อคนอื่นเขาอยู่กันเป็นปกติเราก็มีความปรารถนาดีคิดหาทางสร้างสรรค์ความสุขความเจริญให้เขาไปเรื่อยๆ

^{๓๕} พระมหาสุทธีชัย ฐิตชโย (ถาวรศีล), “ศึกษาเชิงวิเคราะห์พรหมวิหารธรรม ๔ ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า บทคัดย่อ.

ในปัญหาการขายปลีกเกินราคานี้ ผู้วิจัยได้เสนอการแก้ปัญหาด้วยเมตตาพรหมวิหารดังในหัวข้อที่ ๔.๒.๑ ที่สรุปไว้ว่าเมตตาพรหมวิหารเป็นแนวทางการแก้ปัญหาไปสู่สรรพสัตว์ ด้วยความมีสายใยความปรารถนาดีต่อกันเหมือนกับมารดารักบุตร มีความรักด้วยสายใยแห่งความปรารถนาดีต่อลูกค้าทุกๆ ท่านเสมือนมารดารักบุตร ด้วยความมีสายใยความเป็นมิตรไมตรีดีต่อกันกับมิตรสหายรักกัน มีความรักมีน้ำใจใส่ประโยชน์ที่เป็นไปอย่างมิตรแก่ลูกค้าทุกๆ ท่าน ให้มีความสุขประสบความสำเร็จเจริญรุ่งเรืองดังที่ใจปรารถนา โดยมีเหตุผลของการเสนอหลักเมตตาพรหมวิหารนี้ เพราะเราสามารถนำมาแก้ปัญหาผู้ที่มีพฤติกรรมในการขายปลีกเกินราคาของผู้ขายสลากฯ ให้มีพฤติกรรมในการขายสลากฯ ตามราคาที่กำหนด ปฏิบัติต่อลูกค้าด้วยแนวทางการแก้ปัญหาไปสู่สรรพสัตว์ ซึ่งสามารถแก้ปัญหาการขายปลีกเกินราคาได้ด้วยดีในระดับหนึ่ง

การที่ผู้วิจัยได้นำเสนอหลักเมตตาพรหมวิหาร เพื่อแก้ปัญหาการขายปลีกเกินราคาในการขายสลากฯ นั้น จะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับนาฏศาสตร์ของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

สามารถนำหลักเมตตาพรหมวิหาร มาแก้ปัญหาการขายปลีกเกินราคา ด้วยการยึดมั่นหลักเมตตาพรหมวิหารเป็นคุณธรรมประจำใจของผู้ขายสลากฯ ปฏิบัติต่อลูกค้าด้วยความเอื้ออาทรไม่ขายปลีกสลากฯ เกินราคา ถ้าขายสลากฯ ในราคาที่กำหนดก็จะทำให้การขายสลากฯ มีความยั่งยืน มีความมั่นคง และมีความสุข^{๓๖} เมตตาพรหมวิหารนั้นโยงกับกรุณา มุทิตา และอุเบกขา เมตตาแปลว่าสงสาร เราสงสารได้แต่อย่าไปซื้อ (กรุณา) ชาวพุทธต้องเข้าถึงลงไปถึงการซื้อหอย หอยเป็นการเสี่ยงโชค พุทธศาสนาไม่สนับสนุนการได้มาแบบเสี่ยงๆ แต่สนับสนุนการทำงาน การซื้อหอยจากคนที่ไม่โกงก็ยังถือว่าไม่ค่อยจะตรงหลักพระพุทธศาสนา แต่ถ้ายังไปซื้อกับคนที่โกงราคาก็ยังถือว่าไม่ใช่ว่าชาวพุทธแท้^{๓๗} ผู้ขายสลากฯ ที่ขายปลีกเกินราคา มีสาเหตุมาจากการมีโลภะซึ่งใกล้เคียงกับเมตตาถูกกิเลสโลภะเข้าครอบงำเกิดความแค้นแค้น ความขัดแย้งเพื่อให้ได้กำไรทำให้ไปสู่หรือการมีโทสะ ยกตัวอย่างเช่น ในการเข้าซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลจากตู้ ATM ของธนาคารกรุงไทยสามารถซื้อได้น้อยราย ทำให้มีการไปจองหน้าตู้ ATM แบบข้ามวันข้ามคืน มีการเอาจริงเอาจังกันเป็นแถวเพื่อจองคิว และคนที่จองคิวแรกๆ จะมีการเข้าซื้อด้วยบัตร ATM คนละ ๓-๔ ใบ ทำให้ผู้ที่คอยคิวต่อไปซื้อไม่ได้เพราะสลากหมดก่อน คนที่ซื้อไม่ได้ก็เกิดโทสะมีการต่อว่าทะเลาะวิวาทกัน สภาพของการแค้นแค้นกันเพื่อให้ได้สลากกินแบ่งรัฐบาลนี้ ในการเข้าไปแก้ปัญหาเหล่านี้ สามารถเอาเมตตาพรหมวิหารเข้าไปช่วยในเพื่อนร่วมอาชีพเดียวกัน ควรชี้ให้เห็นถึงโทษของโทสะ การมีความขัดแย้งทำให้เสียผลประโยชน์ ให้ทุกคนมองว่าอาชีพของตัวเองนั้น

๑. ต้องอิงอาศัยซึ่งกันและกัน

๒. ร่วมอาชีพเดียวกัน

^{๓๖} สัมภาษณ์, พระมหาบุรณะ ขาตเมโธ, ดร., ๑๕ ก.ค. ๒๕๕๙.

^{๓๗} สัมภาษณ์, ดร.วีรชาติ นิ่มอนงค์, ๙ ส.ค. ๒๕๕๙.

๓. อยู่ในสถานะเดียวกัน

มีความรักในเพื่อนร่วมอาชีพเดียวกัน แบ่งกันซื้อแบ่งกันขาย ด้วยบัตร ATM คนละ ๑ ใบ อวยารวยคนเดียวจะรวยไม่นานและอาจจะถูกทำร้ายร่างกายบาดเจ็บสาหัสได้ จากโทษของผู้ที่ซื้อสลากฯ ไม่ได้ ควรมีความรักในลูกค้า ขายด้วยความเมตตาพอดี พองามเป็นไปได้ จะได้เกิดเป็นอานิสงส์ทำให้เป็นที่รักของผู้อื่น หลับและตื่นเป็นสุข ฝันดี มีเทวดาคุ้มครอง^{๓๘} ผู้ค้าสลากฯ ที่ทำการขายปลีกเกินราคา จะประสบกับปัญหาถูกเกลียดชัง และความไม่พอใจจากลูกค้า มองกันในแง่ร้าย เกลียดชังกัน เบียดเบียนกัน ขาดความไว้วางใจกัน เพราะฉะนั้นถ้าปรารถนาให้ทุกคนทุกฝ่ายมีความสุขกันทั่วหน้า^{๓๙} ควรทำการค้าด้วยความรักก็จะได้ความยุติธรรมทุกฝ่าย^{๔๐} ดังนั้นผู้ค้าสลากฯ สามารถนำหลักเมตตาพรหมวิหาร มาใช้แก้ปัญหาการขายปลีกเกินราคา สามารถทำได้^{๔๑}

อนึ่งผู้วิจัยขอเสนอพุทธวิธี หลักการทำการค้าด้วยเมตตาและหลักการมีเมตตาในการค้าขายที่ชอบธรรม ดังที่ได้มีอธิบายไว้แล้วในหัวข้อที่ ๓.๒.๒ ให้ผู้ขายสลากฯ นำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อมาช่วยสนับสนุนส่งเสริมหลักเมตตาพรหมวิหารให้ประสบผลสำเร็จได้ด้วยดียิ่งขึ้น เมตตาพรหมวิหารที่นำมาแก้ปัญหาการขายปลีกเกินราคานั้น เป็นความรัก ความปรารถนาดี และความมี เยื่อใยเอื้ออาทรแก่ลูกค้าเปรียบประดุจดั่งบิดามารดารักบุตรธิดาและมิตรสหายรักกัน ซึ่งอยู่ในวิสัยที่ผู้ขายสลากฯ สามารถกระทำได้ คำว่า “เมตตา” แปลว่า ความรัก หมายถึง ความหวังดี ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น เป็นความรู้สึกที่เป็นมิตร ความมีไมตรีต่อกัน เมตตาเป็นภาวะของจิตที่ปราศจากความโกรธ ความอาฆาตมาดร้าย มีแต่ความหวังดี มีไมตรีจิต หวังความสุขความเจริญแก่ผู้อื่นเป็นที่ตั้ง ลักษณะเมตตาที่เห็นได้ชัดเจน คือความรักลูกของพ่อ แม่ซึ่งจัดเป็นเมตตาแท้ๆ เมตตาเป็นคุณธรรมสำหรับผู้นำหรือเป็นผู้ใหญ่ เป็นเหตุให้เป็นที่เคารพนับถือของผู้น้อย และได้รับความจงรักภักดีตลอดไป ผู้ปฏิบัติเป็นประจำนอกจากทำให้เป็นคนมีสีหน้าแจ่มชื่นเบิกบานแล้วยังได้รับอานิสงส์ต่างๆ อีกมาก เช่น นอนหลับสบายไม่ฝันร้าย เดินทางปลอดภัย^{๔๒}

เมตตา เป็นคุณภาพจิตอย่างหนึ่งอยู่ในหมวดที่ชื่อว่า “พรหมวิหาร” คู่กับ “สังคหวัตถุ” พรหมวิหารนั้นเป็นเรื่องของการพัฒนาจิตหรือทำจิตให้มีคุณภาพ ส่วนสังคหวัตถุเป็นเรื่องของการกระทำหรือทำกิจเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น หมายความว่าเมื่อมีเมตตากรุณาแล้วก็ต้องลงมือกระทำด้วย เริ่มจาก

^{๓๘} สัมภาษณ์, ดร.บุญเลิศ โอฐสุ, ๑๖ ก.ค. ๒๕๕๙.

^{๓๙} สัมภาษณ์, รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร, ๑๐ ส.ค. ๒๕๕๙.

^{๔๐} สัมภาษณ์, พระมหาภุชณะ ตรุโณ, ผศ.ดร., ๒๒ ก.ค. ๒๕๕๙.

^{๔๑} สัมภาษณ์, ผศ.ร.ท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ, ๑๕ ก.ย. ๒๕๕๙.

^{๔๒} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสนา คำวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๕๓), หน้า ๗๙๔.

๑. การแบ่งปันสิ่งของ (ทาน)
๒. การพูดด้วยคำสุภาพเกื้อกูล (ปิยวาจา)
๓. การชวนช่วยช่วยเหลือ (อิตถจริยา)
๔. การปฏิบัติกับผู้อื่นอย่างเสมอต้นเสมอปลาย (สมานัตตตา)

หากทำเต็มที่แล้วไม่สามารถช่วยเหลือเขาให้พ้นทุกข์ได้ จึงค่อยทำใจปล่อยวางเป็นอุเบกขา ในส่วนของความเมตตาต่อคนอื่นกับความเมตตาต่อตนเองนั้น นับว่าเป็นเรื่องเดียวกัน หรือถ้าเรารักตนเอง เราก็ควรรักผู้อื่นด้วย เพราะความสุขและสิ่งดีงามต่างๆ ที่เรามอบให้แก่ผู้อื่นนั้นในที่สุดก็จะย้อนกลับมาที่ตัวเราเอง^{๔๓} และถ้าผู้ขายสลากฯ ได้น้อมนำหลักเมตตาพรหมวิหารซึ่งเป็นคุณสมบัติอันประเสริฐของผู้ขายสลากฯ ควรยึดมั่นในการขายสลากฯ มาประพฤติปฏิบัติ ย่อมดำเนินชีวิตและขายสลากฯ อย่างมีคุณภาพไปในตัวเอง^{๔๔} ไม่ก่อให้เกิดปัญหาการขายสลากฯ เกินราคา จัดจำหน่ายสลากฯ ตามราคาที่กำหนด ไม่เอาไรต์เอาเปรียบลูกค้า เมื่อผู้ขายสลากฯ นำเมตตาพรหมวิหารมาปฏิบัติต่อลูกค้าทุกๆ ท่าน สามารถแก้ปัญหาการขายปลีกเกินราคา ขายสลากฯ ด้วยหลักการทำกำไรด้วยเมตตา และหลักการมีเมตตาในการค้าขายที่ขอธรรม

ตามทีผู้วิจัยได้นำเสนอมาข้างต้นนั้น สามารถสรุปการแก้ปัญหาขายปลีกเกินราคา มีแนวทางในการแก้ปัญหา คือเมตตาพรหมวิหาร แนวทางการแผ่ไปสู่สรรพสัตว์ ด้วยแนวทางการแผ่ความรัก ความเป็นไมตรี และการผูกมิตรไปสู่ลูกค้าทุกท่าน โดยที่สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะได้ว่า

๑) ทำการประชาสัมพันธ์แจ้งใจ และรณรงค์ให้ผู้ขายสลากฯ แบ่งรัฐบาล น้อมนำเมตตาพรหมวิหารมาเป็นแนวทางการแผ่ไปสู่สรรพสัตว์ในการขายสลากฯ เพื่อแก้ปัญหาการขายปลีกเกินราคาด้วยการมีพฤติกรรมในการขายสลากฯ ตามราคาที่กำหนดและปฏิบัติต่อลูกค้าทุกๆ ท่านผู้มีอุปการะคุณช่วยอุดหนุนซื้อสลากฯ ด้วยความรัก ความปรารถนาดี มีไมตรีไมตรี

๒) ทำการประชาสัมพันธ์แจ้งใจ และรณรงค์ให้ผู้ขายสลากฯ แบ่งรัฐบาล ทำการขายสลากฯ ด้วยหลักการทำกำไรด้วยเมตตา ขายสลากฯ ตามราคาที่กำหนดไม่ขายปลีกเกินราคาพอใจในผลกำไรที่ได้โดยขอธรรม

^{๔๓}ดูรายละเอียดใน พระไพศาล วิสาโล, *ค่านิยมเรื่องพลังแห่งความเมตตา*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.visalo.org/prefaces/kindness.html> [๒๐ ก.ย. ๒๕๕๖].

^{๔๔}ดูรายละเอียดใน พงษ์ชัย นิรมิตศรีชัย, “การบริหารสถานประกอบการธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมตามหลักสุจริต ๓”, *พุทธจักร*, ปีที่ ๖๙ ฉบับที่ ๙ (ก.ย. ๒๕๕๘): ๓๙.

๓) ทำการประชาสัมพันธ์จิตใจ และรณรงค์ให้ผู้ขายสลากกินแบ่งรัฐบาล ทำการขายสลากฯ ด้วยหลักการมีเมตตาในการค้าขายที่ชอบธรรม มีพฤติกรรมในการปฏิบัติตามเงื่อนไขสัญญาการขายสลากฯ

๔.๓.๒ เมตตาในการแก้ปัญหาขายเลขประกบ

เมตตาในการแก้ปัญหาขายเลขประกบ เป็นการปรับใช้เมตตาในเบญจธรรมแนวทางการบำเพ็ญและเกื้อกูลแก่การละเว้นการฆ่าเบียดเบียน เพื่อแก้ปัญหาการขายเลขประกบดังมีรายละเอียดดังนี้

ผู้ขายสลากกินแบ่งรัฐบาลที่ขายเลขประกบนั่น มีพฤติกรรมการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคาที่กำหนด ทำให้ลูกค้าเสียผลประโยชน์ต้องจำใจจ่ายเงินซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลเพิ่มขึ้นโดยไม่ชอบธรรม “เมตตาเบญจธรรมเป็นหลักธรรมในอันที่จะทำให้คนทั้งหลายเอื้อเฟื้อกัน และกันไม่ทำลายกัน ไม่เบียดเบียนกัน ยังคนทั้งหลายให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และสร้างสันติภาพให้เกิดแก่ชาวโลก”^{๔๕} ผู้เบียดเบียนเขาแม้จะได้สิ่งที่มุ่งไว้ แต่ผลที่แท้จริงอันจักเกิดจากกรรม คือการเบียดเบียนที่ได้ประกอบการทำลงไปนั้น จักเป็นทุกข์เป็นโทษแก่ผู้กระทำการอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กรรมนั้นให้ผลสัต์ชื่อนักเหมือนผลของยาพิษร้ายแรง กรรมนั้นเมื่อทำแล้วก็เหมือนดื่มยาพิษร้ายแรงเข้าไปแล้ว จักไม่เกิดผลร้ายแก่ชีวิตและร่างกายย่อมไม่มียอมเป็นไปไม่ได้ ถ้าเป็นกรรมดีจักให้ผลดีถ้าเป็นกรรมชั่วก็จักให้ผลชั่ว พุทธศาสนิกชนนับถือศาสนาพุทธ^{๔๖} พึงมีปัญหาเชื่อให้จริงจึงถูกต้องในเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมจักเป็นสิริมงคล เป็นความสวัสดิ์แก่ตนเอง และละเว้นความเบียดเบียน ดังที่มีอธิบายรายละเอียดไว้ในหัวข้อที่ ๓.๑.๓.๕

ในปัญหาการขายเลขประกบนี้นี้ ผู้วิจัยได้เสนอการแก้ปัญหาด้วยหลักเมตตาในเบญจธรรม ดังในหัวข้อที่ ๔.๒.๓ ที่สรุปไว้ว่าเมตตาในเบญจธรรมเป็นหลักการละเว้นความเบียดเบียนเป็นแนวทางการบำเพ็ญและเกื้อกูลแก่การละเว้นการฆ่าเบียดเบียน โดยมีเหตุผลของการเสนอหลักเมตตาในเบญจธรรมนี้ เพราะเราสามารถนำมาแก้ปัญหาผู้ที่มีพฤติกรรมในการขายเลขประกบของผู้ขายสลากฯ ให้มีพฤติกรรมในการขายสลากฯ ตามราคาที่กำหนด ปฏิบัติต่อลูกค้าด้วยแนวทางการบำเพ็ญและเกื้อกูลแก่การละเว้นการฆ่าเบียดเบียน ซึ่งสามารถแก้ปัญหาการขายเลขประกบได้ด้วยดีในระดับหนึ่ง

^{๔๕} พระมหาบุญเรือน ปจกโร (พิลาพันธ์), “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒) หน้า บทคัดย่อ.

^{๔๖} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. *อำนาจอันยิ่งใหญ่แห่งกรรม* [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.dharma-gateway.com/monk/preach/somdej/somdej-36-01.htm> [๑๔ มิ.ย. ๒๕๕๙].

การที่ผู้วิจัยได้นำเสนอหลักเมตตาในเบญจธรรมเพื่อแก้ปัญหาการขายเลขประกบในการขายสลากฯ นั้น จะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับนานาทัศนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

สามารถนำหลักเมตตาในเบญจธรรม มาแก้ปัญหาการขายเลขประกบได้^{๔๗} ด้วยการที่ผู้ขายสลากฯ นั้นควรหลีกเลี่ยงจากความเบียดเบียน ไม่ทำการทุจริตขายสลากฯ เกินราคาที่กำหนด ทำให้ลูกค้าไม่พอใจที่ต้องซื้อสลากฯ แพงและต้องจ่ายเงินเพิ่ม”^{๔๘} หลักเบญจธรรมนั้นเน้นการละเว้นความเบียดเบียน เมื่อผู้ขายและลูกค้าต่างไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ละเว้นจากความทุจริตก็จะได้รับประโยชน์ที่ควรได้กันทุกคน ทุกคนมีความสุข^{๔๙} มีความรักความปรารถนาดีต่อเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย ปรารถนาให้ทุกชีวิตที่ “ร่วมทุกข์” ได้รับความผาสุก ไม่เบียดเบียนต่อกัน^{๕๐} ควรประกอบอาชีพด้วยความสุจริต มีความเมตตาต่อทุกคน ด้วยการขายสลากฯ ตามราคาที่กำหนด การเบียดเบียนลูกค้าด้วยการขายเกินราคา จะทำให้หลับไม่เป็นสุข ฝันร้าย สีหน้าดำคล้ำ มีแต่คนเกลียด เทวดาไม่คุ้มครอง^{๕๑}

อนึ่งผู้วิจัยขอเสนอพุทธวิธี หลักการทำอะไรด้วยเมตตาและหลักการมีเมตตาในการค้าขายที่ซื่อสัตย์ ดังที่ได้มีอธิบายไว้แล้วในหัวข้อที่ ๓.๒.๒ ให้ผู้ขายสลากฯ นำไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อมาช่วยสนับสนุนส่งเสริมหลักเมตตาในเบญจธรรมให้ประสบผลสำเร็จด้วยดี การทำคุณงามความดี การสร้างบุญสร้างกุศล และทำสิ่งดีๆ ให้กับเพื่อนมนุษย์ ทำให้มีความสุข ความสุขที่แท้จริงนั้นอยู่ที่หัวใจ คนไทยด้วยกันควรช่วยเหลือกันดูแลกัน ด้วยเหตุผลที่ว่าพระพุทธองค์ทรงสอนให้เราอยู่กันด้วยหลักเมตตาธรรม ด้วยการละเว้นการเบียดเบียน มีความรักความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์ต่อคนอื่นๆ อยู่เสมอ^{๕๒}

มนุษย์ทุกคนแม้จะมีความเห็นแก่ตัวแต่ความเมตตาก็เป็นธรรมชาติส่วนหนึ่งของเรา ความเมตตาส่วนหนึ่งเกิดขึ้นเพราะเราสามารถรับรู้ความทุกข์ของผู้อื่นได้ เมื่อเห็นใครเป็นทุกข์เราจึงพลอยทุกข์ไปด้วยและอยากช่วยเหลือให้เขาได้รับความสุข ความเมตตาจึงไม่เพียงเป็นคุณต่อผู้อื่นเท่านั้น หากยังเป็นผลดีต่อเราด้วย เพียงแค่ได้เห็นรอยยิ้มของเขา เราก็มีความสุขแล้ว และช่วยลดความเห็นแก่ตัวในใจเรา นึกถึงคนอื่นมากกว่าตัวเอง ความทุกข์ของเราก็จะเป็นเรื่องเล็กน้อยเพราะรู้สึกว่าคุณอื่นทุกข์หนักกว่าเรา^{๕๓} ในการขายสลากฯ ที่ใครใคร่ค้าค้า ที่ใครใคร่ขายขาย

^{๔๗} สัมภาษณ์, ผศ.รท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ, ๑๕ ก.ค. ๒๕๕๙.

^{๔๘} สัมภาษณ์, พระมหาบุรณะ ชาติเมโธ, ดร., ๑๕ ก.ค. ๒๕๕๙.

^{๔๙} สัมภาษณ์, พระมหาภุชณะ ตรุโณ, ผศ.ดร., ๒๒ ก.ค. ๒๕๕๙.

^{๕๐} สัมภาษณ์, รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร, ๑๐ ส.ค. ๒๕๕๙.

^{๕๑} สัมภาษณ์, ดร.บุญเลิศ โอฐฐู, ๑๖ ก.ค. ๒๕๕๙.

^{๕๒} ดูรายละเอียดใน พระอุดมประชาทิ, *เมตตาธรรมคำจูนโลก*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=gKWeMBm02cQ> [๑๘ ม.ค. ๒๕๕๙].

^{๕๓} พระไพศาล วิสาโล, *ค่านิยมเรื่องพลังแห่งความเมตตา*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.visalo.org/prefaces/kindness.html> [๒๐ ก.ย. ๒๕๕๖].

ได้ก่อให้เกิดความต้องการกำไรที่เกินพอดีด้วยการขายสลากฯ เกินราคา^{๕๔} ไม่มีความพอใจในผลกำไรที่ได้มาด้วยเร็วแรงความเพียรโดยชอบธรรม เป็นการเอาเปรียบลูกค้า^{๕๕}

เมตตาในเบญจธรรมที่นำมาปรับใช้แก้ปัญหาการขายเลขประกบนั้น เป็นความรักความปรารถนาดี มีน้ำใจไมตรีต่อลูกค้าด้วยการรักษาศีล ๕ ในข้อที่ ๑ ละเว้นการเบียดเบียน ในการขายสลากฯ นั้น ต่างก็ต้องการหวังผลกำไรกันทั้งนั้น ซึ่งตราบดีที่การกระทำนั้นๆ ไม่ผิดศีล ๕^{๕๖} ให้มีความรับผิดชอบปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อควบคุมความต้องการของมนุษย์ ให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ โดยไม่เดือดร้อน^{๕๗} คือการไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีเมตตาในเบญจธรรมต่อผู้อื่น^{๕๘} แม้ว่าเมตตาในเบญจธรรม ดูเหมือนจะเป็นปฏิกิริยากับการขายสลากฯ เพื่อสร้างฐานะและความร่ำรวย ที่ถือเอาการแสวงหากำไรเป็นเป้าหมายสูงสุด แต่ถ้ามองให้ถึงที่สุดแล้ว การขายสลากฯ ด้วยเมตตาในเบญจธรรมสำคัญยิ่ง เมตตาในเบญจธรรมเป็นเสาหลักในการค้าจุนสังคัมให้ร่มเย็น ให้ผู้คนดำรงตนร่วมกันอย่างมีสันติสุข ด้วยเหตุนี้ในการขายสลากฯ จึงต้องพยายามค้นหาแนวทางสร้างสรรค์การขายบนพื้นฐานเมตตาในเบญจธรรม เพื่อที่จะให้ทั้งการขายสลากฯ และเมตตาใน เบญจธรรม สามารถดำเนินไปควบคู่กันอย่างผสมกลมกลืน มิฉะนั้นแล้วสังคัมก็จะเกิดโกลาหล และเป็นที่น่ายินดีว่าปัจจุบันการขายสลากฯ ได้ให้ความสำคัญในการในการขายสลากฯ ที่โปร่งใส ไร้คอร์รัปชัน ด้วยเมตตาในเบญจธรรม^{๕๙} ขายสลากฯ ในราคาที่กำหนด ไม่เอารัดเอาเปรียบลูกค้า ปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมือง ดังที่มีปรากฏตามพุทธพจน์ว่า “เว้นขาดจากการฉ้อโกงด้วยตราขัง การโกงด้วยของปลอม และการโกงด้วยเครื่องตวงวัด ... ”^{๖๐} เมื่อผู้ขายสลากฯ นำเมตตาในเบญจธรรมมาปฏิบัติต่อลูกค้า สามารถแก้ปัญหาการขายเลขประกบ ทำการขายสลากฯ ด้วยหลักการทำกำไรด้วยเมตตา และหลักการมีเมตตาในการค้าขายที่ชอบธรรม

^{๕๔}ดูรายละเอียดใน รุ่งธรรม ศุจิธรรมรักษ์, “จริยธรรมธุรกิจ: ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดประโยชน์นิยมกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรบัณฑิต*, หน้า ๒๗.

^{๕๕}พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, ดร. ,อาชีพ ๕ อย่างที่ไม่ควรทำ, {ออนไลน์}, แหล่งที่มา: <http://www.dmc.tv/pages/ข้อคิดรอบตัว/อาชีพต้องห้าม.html> [๕ ก.พ. ๒๕๕๙].

^{๕๖}ดูรายละเอียดใน วรภัทร์ ภู์เจริญ, *การบริหารวิถีพุทธ*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: อริยชนจำกัด, ๒๕๓๗), หน้า ๓๓.

^{๕๗}พิสมัย สอนบุญมี, “การศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐศาสตร์กับปรัชญาพระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๗), หน้า ๒.

^{๕๘}รุ่งธรรม ศุจิธรรมรักษ์, “จริยธรรมธุรกิจ: ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดประโยชน์นิยมกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, หน้า ๒๖.

^{๕๙}อดิศักดิ์ สุริยปรกรณ์, ๓๐ กลยุทธ์ เคล็ดลับ ปรัชญา เพื่อนักบริหารรุ่นใหม่, (กรุงเทพมหานคร: โอสม, ๒๕๔๗), หน้า ๒๑๙ - ๒๒๐.

^{๖๐}ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๒/๙.

ตามที่ผู้วิจัยได้เสนอมาข้างต้นนั้น สามารถสรุปการแก้ปัญหาขายเลขประกบมีแนวทางในการแก้ปัญหา คือ เมตตาในเบญจธรรม ด้วยแนวทางการบำเพ็ญและเกื้อกูลแก่การละเว้นการฆ่าเบียดเบียน แสดงถึงความเอ็นดู ปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์แก่ลูกค้าทุกท่าน โดยที่สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะได้ว่า

๑) ทำการประชาสัมพันธ์จูงใจ และรณรงค์ให้ผู้ขายสลากกินแบ่งรัฐบาล น้อมนำเมตตาในเบญจธรรมเป็นแนวทางการบำเพ็ญและเกื้อกูลแก่การละเว้นการฆ่าเบียดเบียนในการขายสลากฯ เพื่อแก้ปัญหการขายเลขประกบ ด้วยการมีพฤติกรรมในการขายสลากฯ ตามราคาที่กำหนด และปฏิบัติต่อลูกค้าผู้มีอุปการคุณทุกๆ ท่านด้วยการละเว้นการเบียดเบียน

๒) ทำการประชาสัมพันธ์จูงใจ และรณรงค์ให้ผู้ขายสลากกินแบ่งรัฐบาล ทำการขายสลากฯ ด้วยหลักการทำกำไรด้วยเมตตา ขายสลากฯ ตามราคาที่กำหนดไม่ขายเลขประกบพอใจในผลกำไรที่ได้โดยชอบธรรม

๓) ทำการประชาสัมพันธ์ จูงใจ และรณรงค์ให้ผู้ขายสลากฯ ทำการขายสลากฯ ด้วยหลักการมีเมตตาในการค้าขายที่ชอบธรรม มีพฤติกรรมในการปฏิบัติตามเงื่อนไขสัญญาการขายสลากฯ

๔.๓.๓ เมตตาในการแก้ปัญหาขายเลขชุด

เมตตาในการแก้ปัญหาขายเลขชุด เป็นการปรับใช้เมตตาในสาราณียธรรม แนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อแก้ปัญหการขายเลขชุด ดังมีรายละเอียดดังนี้

ผู้ขายสลากฯ ที่ขายเลขชุดนั้น มีพฤติกรรมที่แสดงถึงการสมยอมกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย เป็นการทำลายแนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคม ทำลายคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงามในสังคม เมตตาในสาราณียธรรมนั้น “เริ่มต้นจากจิตใจที่มุ่งดี ปราศจากอคติต่อบุคคลอื่น เป็นความรู้สึกดีงามที่ต้องการให้ทุกคนในสังคมสามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข จากนั้นก็พัฒนาไปสู่พฤติกรรมทางกายและวาจา ในรูปแบบต่างๆ โดยอาศัยการฝึกฝนอบรมตนเองอย่างสม่ำเสมอ”^{๖๑} ดังที่มีอธิบายรายละเอียดไว้ในหัวข้อที่ ๓.๑.๓.๓ ว่าเมตตาในสาราณียธรรม คือธรรมเป็นเหตุให้ระลึกรู้ถึงกัน เป็นหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีในการปฏิบัติทางเมตตาทายกรรม ทางเมตตาวจีกรรม และทางเมตตาโมกกรรม

ในปัญหาการขายเลขชุดนี้ ผู้วิจัยได้เสนอการแก้ปัญหาด้วยหลักเมตตาในสาราณียธรรม ดังในหัวข้อที่ ๔.๒.๒ ที่สรุปไว้ว่าเมตตาในสาราณียธรรมเป็นแนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยมีเหตุผลของการเสนอหลักเมตตาในสาราณียธรรมนี้ เพราะว่าสามารถ

^{๖๑}พระมหายวง ทีวีวโร (คนทา), “การศึกษาเปรียบเทียบ แนวความคิดเรื่องเหรินในปรัชญา ขงจื้อกับเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า บทคัดย่อ.

นำมาแก้ปัญหาผู้ที่มีพฤติกรรมในการขายเลขชุดของผู้ขายสลากฯ ให้มีพฤติกรรมในการขายสลากฯ ตามราคาที่กำหนด ปฏิบัติต่อลูกค้าด้วยแนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งสามารถแก้ปัญหาการขายเลขชุดได้ด้วยดีในระดับหนึ่ง

การที่ผู้วิจัยได้นำเสนอหลักเมตตาในสาราณียธรรมเพื่อแก้ปัญหาการขายเลขชุดในการขายสลากฯ นั้น จะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับนานาทัศนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

สามารถนำหลักเมตตาในสาราณียธรรมมาแก้ปัญหาการขายเลขชุดได้^{๖๒} ด้วยการที่ผู้ขายสลากฯ จะคิดจะทำจะพูดอะไร ควรที่จะปฏิบัติดังนี้

๑. พึงตั้งเมตตาในกายกรรม วจีกรรม และมโนกรรมในเพื่อนมนุษย์ในพวกลูกค้า
๒. แบ่งปันเอกลาภแก่ผู้อื่น
๓. เป็นหลักการอยู่ร่วมกัน^{๖๓}

ก็จะทำให้ทุกฝ่ายได้ประโยชน์และเกิดความสงบสุขในสังคม^{๖๔} ไม่ว่าจะเป็นสังคมเล็กหรือสังคมใหญ่ หากขาดความสมัครสมานปรองดองกัน สังคมที่เต็มไปด้วยการยุแหย่ว่าร้ายป้ายสีกัน มีแต่ความแตกแยก สังคมนั้นก็อยู่ไม่ผาสุก^{๖๕} ผู้ขายสลากฯ ที่มีโทษะ ทะเลาะ แก่งแย่งกันในผลกำไรที่จะได้จากการขายและซื้อสลากฯ ในการแก้ปัญหาให้เกิดความปรองดองกัน ด้วยการจัดกิจกรรมให้เกิดความสามัคคี มีการร่วมกันจัดการทอดผ้าป่าสามัคคีหรือการทอดกฐินสามัคคี จัดโดยกลุ่มผู้ขายสลากฯ ให้ทุกคนเข้าไปตั้งเมตตาทางกาย เมตตาทางวาจา และเมตตาทางใจ มิเช่นนั้นแล้วอาชีพผู้ขายสลากฯ จะถูกกลืนไปด้วยระบบการเมือง ผู้มีอำนาจและสลากออนไลน์ ในที่สุดแล้วจะทำให้ผู้ขายสลากฯ หมดอาชีพและถูกกลืนไป^{๖๖}

อนึ่งผู้วิจัยขอเสนอพุทธวิธี หลักการทำความดีด้วยเมตตาและหลักการมีเมตตาในการค้าขายที่ขอธรรม ดังที่ได้มีอธิบายไว้แล้วในหัวข้อที่ ๓.๒.๒ ให้ผู้ขายสลากฯ นำไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อมาช่วยสนับสนุนส่งเสริมหลักเมตตาในสาราณียธรรมให้ประสบผลสำเร็จได้ด้วยดียิ่งขึ้น หลักพระพุทธศาสนาสอนว่าอะไรๆ จะเกิดขึ้นก็ด้วยการกระทำของเราเอง เราต้องการอะไรเราก็ต้องทำให้มันเกิดขึ้นด้วย ความคิด ด้วยการพูด ด้วยการกระทำเพื่อให้เกิดสิ่งนั้น จึงควรจะอยู่กันด้วยน้ำใจเมตตาต่อกัน^{๖๗}

^{๖๒} สัมภาษณ์, ผศ.ร.ท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ, ๑๕ ก.ย. ๒๕๕๙.

^{๖๓} สัมภาษณ์, พระมหาบุรณะ ชาติเมธ, ดร., ๒๒ ก.ค. ๒๕๕๙.

^{๖๔} สัมภาษณ์, พระมหาหนกฤษณะ ตระโณ, ผศ.ดร., ๑๕ ก.ค. ๒๕๕๙.

^{๖๕} สัมภาษณ์, รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร, ๑๐ ส.ค. ๒๕๕๙.

^{๖๖} สัมภาษณ์, ดร.บุญเลิศ โอธู, ๑๖ ก.ค. ๒๕๕๙.

^{๖๗} ลานธรรมจักร, ปีใหม่ให้ความรักความเมตตาต่อกัน พระพรหมมังคลาจารย์ (หลวงพ่อดำปัญญานันทภิกขุ), (ออนไลน์), แหล่งที่มา: <http://www.dhammadjak.net/forums/viewtopic.php?f=7&t=19381> [๒๗ มิ.ย. ๒๕๕๘].

ผู้ขายสลากๆ ควรน้อมนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาปรับใช้ ดังนี้ เมตตา มโนกรรม ด้วยการคิดถึงกันด้วยความรัก คิดถึงส่วนดีของกันและกัน เมตตาวจีกรรม ด้วยการพูดจาด้วยถ้อยคำดีๆ ไม่ซ้ำเติมกัน เมตตากายกรรม ด้วยการแสดงออกทางกายด้วยการงดเว้น การทำร้าย ไม่ใช้ความรุนแรง ไม่เบียดเบียนสร้างความทุกข์ให้คนอื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา และ เกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน^{๖๘} เมตตาธรรมเป็นเครื่องค้าจุนโลก เป็นหลักมนุษยธรรมที่ผู้คน ควรเมตตาและเกื้อกูลกัน ชีวิตที่มีความสุขมากๆ คือชีวิตที่ตั้งอยู่บนเมตตาธรรม ในแต่ละวัน พยายามให้จิตใจให้มีที่ตั้งอยู่กับความเมตตาเป็นหลักๆ ในความรักความปรารถนาดีที่มีต่อคนอื่น จะทำให้มีเวลาสำหรับการคิด การพูด การกระทำในสิ่งที่ดีๆ และก่อให้เกิดประโยชน์ เกิดความสุขกับผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา^{๖๙} ไม่ขายเลขชุด เป็นการไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ลูกค้า ในการขายสลากๆ ที่มุ่งแต่วิธีการเพิ่มปริมาณการขายสลากๆ ด้วยการขายเลขชุดเพื่อตอบสนอง ความต้องการของลูกค้า ลูกค้าบางรายเมื่อเกิดความอยากมี อยากได้ อยากรวย อยากถูกหวย หมกมุ่นจนถอนตัวไม่ขึ้น แต่ไม่มีเงินซื้อจะกระทำทุจริต ถึงกับกู้หนี้ยืมสินมาซื้อหา ที่ถลาลึกอาจ ถึงขั้นทุจริตคดีมีขอต่อหน้าที่การงาน^{๗๐}

ในพระพุทธศาสนา มีคำสอนจำนวนมากที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับความประพฤติของ มนุษย์และการอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นคำสอนที่มีเหตุผลและมีความสอดคล้องกันเป็นระบบ เป็นวิถีทางในการพัฒนาชีวิตมนุษย์^{๗๑} การขายสลากๆ ก็ต้องประกอบไปด้วยเมตตาใน สาราณียธรรม เพื่อที่จะเป็นแนวทางในการขายสลากๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ต่อไป หลักเมตตาในสาราณียธรรมที่นำมาปรับใช้แก้ปัญหาการขายเลขชุดนั้น เป็นความรัก ความปรารถนาดีมีเอื้อโยไมตรีต่อลูกค้าด้วยเมตตาตามโนกรรม เมตตากายกรรม และเมตตา วจีกรรม หรือเป็นที่รู้จักคุ้นเคยกันดีโดยทั่วไปว่า “คิดดี ทำดี พูดดี” ผู้ขายสลากๆ ควรตั้ง เมตตาจิตมีความรับผิดชอบต่อลูกค้าเพื่อป้องกันไม่ให้ลูกค้าทุ่มเทเงินทองซื้อสลากๆ มากมาย มีเมตตากายกรรม เป็นการทำแต่สิ่งที่ดีมีประโยชน์ ผู้ขายสลากๆ ควรตั้งเมตตาในการกระทำ ไม่ ควรนำเลขชุดมาขาย เป็นการมอมเมาให้ลูกค้าทั้งเสียเวลา เสียเงินทอง และเสียใจไปกับ ความหวังลมๆ แล้งๆ ของเลขชุด และมีเมตตาวจีกรรมเป็นการพูดแต่สิ่งที่ดีมีประโยชน์และเป็น ความจริง ผู้ขายสลากๆ ควรมีเมตตาในถ้อยคำควรแนะนำให้ลูกค้าเข้าใจว่าการซื้อสลากๆ เป็น

^{๖๘} สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์, **ธรรมะสร้างความสมานฉันท์**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://Thaine.ws.prd.go.th/centerweb/news/NewsDetail?NT01-NewsID=WNSOC5707040020016> [๒๘ มิ.ย.๒๕๕๘].

^{๖๙} ลานเสนาธรรม, **หลวงพ่อลงกต พ่อบุญแห่งวัดพระบาทน้ำพุ**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://larndham.org/index.php?/topic/23840> [๒๙ มิ.ย. ๒๕๕๘].

^{๗๐} สำนักพัฒนาการประชาสัมพันธ์ กรมประชาสัมพันธ์, **ปัญหาของสังคมไทยปัจจุบัน**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://hq.prd.go.th/PRTechnicalDM/ewt_news.php?nid=1619 [๒๖ มี.ค.๒๕๕๙].

^{๗๑} ปรีชา ช่างขวัญยืน, “การศึกษาจริยศาสตร์สังคมในพุทธศาสนาเชิงวิจารณ์”, **วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๙.

การเสี่ยงโชคประเภทหนึ่งในแต่ละงวดหรือทุกๆ ครั้งเดือนจะมีกลุ่มผู้โชคดีถูกรางวัล ผู้ที่โชคดีมากๆ ถูกรางวัลที่ ๑ สามารถรวยเป็นเศรษฐีเงินล้านได้ เมื่อผู้ขายสลากฯ นำการใช้เมตตาในสาราณียธรรมมาปฏิบัติต่อลูกค้าทุกๆ ท่านสามารถแก้ปัญหาการขายเลขชุด ขายสลากฯ ด้วยหลักการทำกำไรด้วยเมตตา และหลักการมีเมตตาในการค้าขายที่ชอบธรรม

ตามที่ได้ผู้วิจัยได้เสนอมาข้างต้นนั้น สามารถสรุปการแก้ปัญหาการขายเลขชุด มีแนวทางในการแก้ปัญหา คือเมตตาในสาราณียธรรม แนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคม ด้วยแนวทางการรักความสามัคคี ประโยชน์สุข ความเกื้อกูลเกื้อหนุนให้ผู้ขายสลากฯ ตามราคาโดยที่สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะได้ว่า

๑) ทำการประชาสัมพันธ์จูงใจ และรณรงค์ให้ผู้ขายสลากฯ น้อมนำเมตตาในสาราณียธรรม มาเป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันในการขายสลากฯ เพื่อแก้ปัญหาการขายเลขชุด ด้วยการมีพฤติกรรมในการขายสลากฯ ตามราคาที่กำหนด และปฏิบัติต่อลูกค้าผู้มีอุปการะคุณ ช่วยอุดหนุนซื้อสลากฯ ด้วยการดำรงคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงามในสังคม ไม่สมยอมกันซื้อขายเลขชุด

๒) ทำการประชาสัมพันธ์จูงใจ และรณรงค์ให้ผู้ขายสลากฯ ทำการขายสลากฯ ด้วยหลักการทำกำไรด้วยเมตตา ไม่ขายสลากฯ เกินราคาที่กำหนด ไม่ขายเลขชุด พอใจในผลกำไรที่ได้โดยชอบธรรม

๓) ทำการประชาสัมพันธ์จูงใจ และรณรงค์ให้ผู้ขายสลากฯ ทำการขายสลากฯ ด้วยหลักการมีเมตตาในการค้าขายที่ชอบธรรม มีพฤติกรรมในการปฏิบัติตามเงื่อนไขสัญญาการขายสลากฯ

๔.๓.๔ เมตตาในการแก้ปัญหาขายส่ง

เมตตาในการแก้ปัญหาขายส่ง เป็นการปรับใช้เมตตาในสาราณียธรรม แนวทางในการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสันติสุขเพื่อแก้ปัญหาการขายส่ง ดังมีรายละเอียดดังนี้

ผู้ขายสลากฯ ที่ขายส่ง หรือขายช่วงยกเลมนั้น มีพฤติกรรมที่ไม่ได้เป็นผู้ที่ขายปลีกให้ลูกค้าโดยตรง แต่นำไปขายช่วงให้กับผู้ที่นำไปจำหน่ายต่อ ด้วยสาเหตุจากนานาปัญหาซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาด้านเศรษฐกิจของครอบครัว รายได้น้อยหรือรายได้ต่ำไม่พอกินไม่พอใช้จ่าย บางครอบครัวที่มีลูกตัวอยู่ในวัยกำลังศึกษา ไหนจะค่ากิน ไหนจะค่าเทอม ค่าน่านากิจกรรมในโรงเรียนของลูกๆ แต่ละคน ยังจะค่าน้ำ ค่าไฟ ค่ารักษาพยาบาลเจ็บป่วยฉุกเฉิน ค่าโน่นนี่นั่นอีกเยอะ ทำให้ต้องดิ้นรนขวนขวายหารายได้มาเสริม แก้ปัญหาด้วยการขายส่ง หรือขายช่วงยกเลม แล้วซื้อเลขชุดมาขาย ซึ่งจะได้กำไรเป็นกอบเป็นกำพอได้หายใจทั่วท้อง หรืออาจจะหาอาชีพเสริมอย่างอื่นมาจุนเจือครอบครัวให้สามารถอยู่ได้ ทั้งนี้ด้วยสาเหตุจากการมีโควตา ๕ เล่ม และการเข้าซื้อ-จองล่วงหน้ากับธนาคารกรุงไทยที่เลื่อนลอยไม่แน่นอนว่าจะได้หรือไม่ได้ เป็นภาวะจำยอมที่ผู้มีอาชีพขายสลากตัวจริงต้องยอมทน ทนได้ก็ทนไป ทนไม่ไหวก็เปลี่ยนอาชีพไป ดังนั้นผู้ขายสลากฯ ควรนำสลากมาขายเองแล้วหารายได้ทางอื่นๆ มาเสริมให้เพียงพอ

แก้ค่าใช้จ่าย เลิกพฤติกรรมในการขายส่งยกเล็ม เมตตาในสาราณียธรรมนั้นมีประโยชน์ต่อผู้ขายสลาภาฯ ดังที่มีอธิบายรายละเอียดไว้ในหัวข้อที่ ๓.๑.๓.๓ ว่าเมตตาในสาราณียธรรม คือธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน เป็นหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในการปฏิบัติทางเมตตาทายกรรมทางเมตตาวจีกรรม และทางเมตตามโนกรรม

ในปัญหาการขายส่งยกเล็มนี้ ผู้วิจัยได้เสนอการแก้ปัญหาด้วยหลักเมตตาในสาราณียธรรม ดังในหัวข้อที่ ๔.๒.๒ ที่สรุปไว้ว่าเมตตาในสาราณียธรรม เป็นแนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยมีเหตุผลของการเสนอหลักเมตตาในสาราณียธรรมนี้ เพราะเราสามารถนำมาแก้ปัญหาผู้ที่มีพฤติกรรมในการขายส่งของผู้ขายสลาภาฯ ให้มีพฤติกรรมในการขายสลาภาฯ ตามราคาที่กำหนด ปฏิบัติต่อลูกค้าด้วยแนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งสามารถแก้ปัญหาการขายส่งได้ด้วยดีในระดับหนึ่ง

การที่ผู้วิจัยได้นำเสนอหลักเมตตาในสาราณียธรรมเพื่อแก้ปัญหาการขายส่งของผู้ขายสลาภาฯ นั้น จะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับนานาทัศนะของผู้ทรงคุณวุฒิดังนี้

สามารถนำหลักเมตตาในสาราณียธรรม มาแก้ปัญหาการขายส่งของผู้ขายสลาภาฯ ได้^{๗๒} บางครั้งในการขายสลาภาฯ ควรมีการปรับใจต่อสถานการณ์ทำให้ยอมรับ เข้าใจพอใจในรายได้เท่านี้มีความไม่ประมาทและหาอาชีพเสริม หรืออาจจะปรับเปลี่ยนไปเป็นการขายสลาภาฯ เป็นอาชีพเสริมก็ได้ ควรทำอาชีพนี้เพราะใจรัก มีเมตตากับทุกคนทุกส่วนใจเราก็จะสบายได้พูดคุยเรื่องจริง ได้มิตร ได้เพื่อน ไม่เหงา ไม่ว่าเหว ทำให้มีความสุขในอาชีพนี้^{๗๓} ถ้าผู้ขายสลาภาฯ ระลึกถึงหลักการนี้อยู่เสมอจะทำให้การทำงานและการดำเนินชีวิตเป็นไปด้วยความสุข ความเจริญ^{๗๔}

อนึ่งผู้วิจัยขอเสนอพุทธวิธี หลักการทำความดีด้วยเมตตาและหลักการมีเมตตาในการค้าขายที่ชอบธรรม ดังที่ได้มีอธิบายไว้แล้วในหัวข้อที่ ๓.๒.๒ ให้ผู้ขายสลาภาฯ นำไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อมาช่วยสนับสนุนส่งเสริมหลักเมตตาในสาราณียธรรมให้ประสบผลสำเร็จได้ด้วยดียิ่งขึ้น ถ้าเราต้องการบ่มเพาะเมตตาสาราณียธรรมให้เจริญงอกงาม เพื่อเสริมสร้างเมตตาให้งอกงามในใจ เป็นเมตตาที่กลมกลืนเป็นส่วนหนึ่งในการขายสลาภาฯ โดยเฉพาะในความสัมพันธ์กับลูกค้า เมตตานี้ต้องมีความจริงใจเป็นพื้นฐาน แสดงออกด้วยความรู้สึกเชื่อมโยงกับลูกค้า มีความใส่ใจกับลูกค้าที่อยู่เบื้องหน้าเรา มีความอ่อนน้อมถ่อมตนและรู้สึกชื่นชมเห็นคุณค่าของลูกค้า ยังมีสำนึกรู้คุณค่ามากเท่าใด ความเมตตาปรารถนาดีก็จะท่วมท้นใจมากขึ้นเท่านั้น^{๗๕}

^{๗๒} สัมภาษณ์, ผศ.ร.ท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ, ๑๕ ก.ย. ๒๕๕๙.

^{๗๓} สัมภาษณ์, พระมหาบุรณะ ชาติเมโธ, ดร., ๑๕ ก.ค. ๒๕๕๙.

^{๗๔} สัมภาษณ์, พระมหาภุชณะ ตรุโณ, ผศ.ดร., ๒๒ ก.ค. ๒๕๕๙.

^{๗๕} พระไพศาล วิสาโล, คำนิยมเรื่องพลังแห่งความเมตตา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.visalo.org/prefaces/kindness.html> [๒๐ ก.ย. ๒๕๕๖].

ในการประกอบอาชีพของผู้ค้าสลากกินแบ่งรัฐบาลนั้น จะมองยอดการขาย และตัวเลขกำไรที่เติบโตขึ้น ทุกปีเป็นเป้าหมายสูงสุด เปรียบไปแล้วก็ดังดัชนีที่บ่งชี้ความสำเร็จ แต่ว่าแนวคิดเช่นนี้เป็นเรื่องที่ถูกตั้งคำถามและสามารถนำไปสู่ความยั่งยืนจริงหรือไม่ ยิ่งนานวันก็ทำให้พบว่าแท้จริงแล้วกลไกและแนวคิดกระแสหลักของการขายสลากฯ ทุกวันนี้ ไม่ใช่หนทางที่จะนำพาการขายสลากฯ ให้อยู่รอดท่ามกลางความสุขซึ่งจะเกิดขึ้นทั้งกับตัวเองและลูกค้า^{๗๖} จึงหันมาให้ความสนใจกับการนำหลักเมตตาในสราณียธรรมมาปรับใช้กับการขายสลากฯ เพื่อประโยชน์สุข ด้วยความตระหนักในคุณค่าของหลักเมตตาในสราณียธรรมว่ามีประโยชน์ต่อการขายสลากฯ ไม่ว่าทั้งกาลเวลาและสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร มีความจำเป็นที่จะต้องฝึกฝนตนเองตามหลักเมตตาในสราณียธรรม เพื่อให้ดำรงอยู่ด้วยความไม่ประมาท เมื่อผู้ขายสลากฯ นำเมตตาในสราณียธรรมมาประพฤติปฏิบัติตามแนวทางในการอยู่ร่วมกันในสังคมแล้ว สามารถแก้ปัญหาการขายส่ง ขายสลากกินแบ่งรัฐบาลด้วยหลักการทำกำไรด้วยเมตตา และหลักการมีเมตตาในการประกอบการค้าขายที่ชอบธรรม

ตามที่มีผู้วิจัยได้เสนอมาข้างต้นนั้น สามารถสรุปการแก้ปัญหาการขายส่ง มีแนวทางในการแก้ปัญหา คือเมตตาในสราณียธรรม ด้วยแนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่แสดงถึงความรักความสันติสุข ร่วมปกป้องให้ขายสลากฯ ตามราคา โดยที่สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะได้ว่า

๑) ทำการประชาสัมพันธ์จูงใจและรณรงค์ให้ผู้ขายสลากฯ น้อมนำเมตตาในสราณียธรรม มาเป็นแนวทางการอยู่ร่วมกันในการขายสลากฯ เพื่อแก้ปัญหาการขายส่ง ด้วยการมีพฤติกรรมในการขายสลากฯ ตามราคาที่กำหนด และควรขายสลากฯ เพราะใจรัก มีเมตตากับทุกคนทุกส่วน ด้วยความพอเพียง ไม่นำสลากฯ ไปขายส่ง

๒) ทำการประชาสัมพันธ์จูงใจ และรณรงค์ให้ผู้ขายสลากกินแบ่งรัฐบาล ทำการขายสลากฯ ด้วยหลักการทำกำไรด้วยเมตตา ขายสลากฯ ตามราคาที่กำหนดไม่ขายส่ง พอใจในผลกำไรที่ได้โดยชอบธรรม

๓) ทำการประชาสัมพันธ์จูงใจ และรณรงค์ให้ผู้ค้าสลากกินแบ่งรัฐบาล ทำการขายสลากฯ ด้วยหลักการมีเมตตาในค้าขายที่ชอบธรรมมีพฤติกรรมในการปฏิบัติตามเงื่อนไขสัญญาการขายสลากฯ

๔.๓.๕ เมตตาในการแก้ปัญหาแลกเปลี่ยนสลาก

เมตตาในการแก้ปัญหาแลกเปลี่ยนสลาก เป็นการปรับใช้เมตตาในสราณียธรรม แนวทางในการอยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อแก้ปัญหาการแลกเปลี่ยนสลาก

^{๗๖} อภิชัย พันธเสนและคณะ, พุทธเศรษฐศาสตร์ ฉบับนิสิต นักศึกษาและประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า, ๒๕๔๙), หน้า ๕๒.

ผู้ขายสลากกินแบ่งรัฐบาลที่มีการแลกเปลี่ยนสลากฯ ให้กับผู้ที่จะนำไปจำหน่ายนั้น มีพฤติกรรมที่ไม่ได้เป็นผู้ที่ขายปลีกให้ลูกค้าโดยตรง แต่นำไปแลกเปลี่ยนให้กับผู้ที่นำไปจำหน่ายต่อ ด้วยสาเหตุจากนานาปัญหาซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาที่ได้หลักร้อยซ้ำกัน ในกรณีที่ได้โควตา มา ๕ เล่ม แล้วได้สลากซื้อ ๕ เล่ม หรือสลากจางล่วงหน้าจากไปรษณีย์อีก ๕ เล่ม หรือ ๑๐ เล่ม ปรากฏว่ามีเลขหลักร้อยซ้ำกัน ๒ หรือ ๓ เล่ม ในขณะที่เลขหลักร้อยบางหลักไม่มีเลย ทำให้เกิด ปัญหาในการขายยาก จะไม่มีเลขท้ายหลักร้อยครบทั้งสิบหลักให้ลูกค้าเลือกซื้อ ถ้าโชคดีได้เลข หลักร้อยครบทั้งสิบหลักจะขายง่ายกว่ามาก จะมีเลขท้ายหลักร้อยครบทั้งสิบหลักให้ลูกค้าได้ เลือกซื้อ เมื่อนำสลากกินแบ่งรัฐบาลไปแลกเปลี่ยนกับผู้นำไปจำหน่ายต่อ จะต้องเพิ่มเงินให้เล่ม ละ ๒๐-๓๐ หรือ ๕๐ บาท แล้วแต่ลักษณะความสวยหรือไม่สวยของเลขนั้นๆ การแลกเปลี่ยน สลากฯ ให้กับผู้ที่จะนำไปจำหน่ายนั้น ถ้ามองในแง่มุมมองของการเป็นตัวแทนจำหน่ายแล้วนับเป็น พฤติกรรมการทุจริตประการหนึ่งของผู้ขายสลากฯ ที่ก่อให้เกิดการขายสลากฯ เกินราคา เพราะ ผู้ที่รับแลกเปลี่ยนสลากฯ เพื่อนำไปจำหน่ายต่อ นั้น ด้วยอาชีพของเขาจะต้องนำไปทำกำไร ให้ได้มากที่สุดที่จะทำได้

ตามธรรมดาตามนุษย์เราแต่ละคนก็มีปัญหาอยู่ในตัวเองอยู่ เมื่ออยู่ร่วมกันหลายคนก็ ทำให้เกิดมีปัญหามาอีกลักษณะหนึ่ง ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงชีวิตของ ผู้ประสบความสำเร็จต้องมีพร้อมด้วยคุณลักษณะ ๔ ประการ คือ

๑. ต้องทำงาน (กัมม)
๒. ต้องมีความรู้ความเข้าใจในงานที่ทำ (วิชชา)
๓. ต้องมีความยุติธรรม มีความเป็นธรรม (ธมโม)
๔. ต้องมีระเบียบวินัย มีศีล (สีล ชีวิตมุตตม)

ไม่ว่าใครจะมีอาชีพอะไรก็ต้องมีคุณลักษณะเหล่านี้ จึงจะเป็นชีวิตของคนประสบความสำเร็จ แต่ในสังคมของชาวโลกดูเหมือนจะหาคนที่มีความคุณลักษณะครบทั้ง ๔ ประการนี้ได้ ยากนัก ในสังคมใดถ้ามีแต่คนเห็นแก่ตัว เอาแต่ได้ ไม่ยอมเสีย สังคมนั้นก็มีปัญหา ถ้ามีปัญหา มากก็ไปไม่รอดตั้งอยู่ไม่ได้ ในทางตรงข้ามถ้าสังคมใดมีการเสียสละ ช่วยเหลือเกื้อกูล เอื้อเพื่อ เจื้อจ้าน เสียสละเพื่อทำประโยชน์แก่สังคม สังคมนั้นก็อยู่กันราบรื่นไม่มีปัญหา^{๗๗} เช่นเดียวกันนี้ ถ้าผู้ขายสลากฯ มีเมตตาจิตคิดยอมเสียประโยชน์บ้าง ก็จะไม่มีการแลกเปลี่ยนสลากฯ เกิดขึ้น

ในการขายสลากฯ การอบรมเจริญเมตตาสาธารณิธรรมนั้นจะเป็นไปได้ต้องรู้ ลักษณะของเมตตา คือไมตรี ความรู้สึกเป็นมิตร ความสนิทสนม ความเกื้อกูล ความนำ ประโยชน์สุขมาให้ ขณะที่เมตตาเกิด ขณะนั้นจิตอ่อนโยน ปราศจากมานะซึ่งเป็นสภาพธรรม ที่ยกตน สำคัญตน และข่มบุคคลอื่น การอบรมเจริญเมตตาจริงๆ นั้นจะขัดเกลากุศลธรรม หลายอย่าง ปกติอาจไม่รู้สึกรู้สีกตัวว่ามีมานะ อิสสา มัจฉริยะ โทสะ และอกุศลธรรมอื่นๆ มากน้อย

^{๗๗} สมภาษณ์, รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร, ๑๐ ส.ค. ๒๕๕๙.

แค่ไหน เมื่ออบรมเจริญเมตตาขึ้น อกุศลธรรมเหล่านั้นจะละลายลดน้อยไปด้วย^{๗๘} ผู้เจริญเมตตาอยู่เสมอ เป็นผู้มีจิตใจเยือกเย็นเป็นสุข ด้วยอำนาจของเมตตา ซึ่งผู้ที่มีพฤติกรรมในการแลกเปลี่ยนสลากนั้น จะทำการสิ่งใดย่อมคิดถึงแต่ตัวเองหรือเรื่องของตัวเองเป็นหลัก มุ่งแต่ประโยชน์ที่ตนจะได้รับ ขาดหลักการอยู่ร่วมกันด้วยความสมานฉันท์ ด้วยเมตตาในสาราณียธรรม ดังที่มีอธิบายรายละเอียดไว้ในหัวข้อที่ ๓.๑.๓.๓ ว่าเมตตาในสาราณียธรรม คือธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน เป็นหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในการปฏิบัติทางเมตตา กายกรรม ทางเมตตาวจีกรรม และทางเมตตาโมกรรม

ในปัญหาการแลกเปลี่ยนสลากนี้ ผู้วิจัยได้เสนอการแก้ปัญหาด้วยหลักเมตตาในสาราณียธรรม ดังในหัวข้อที่ ๔.๒.๒ ที่สรุปไว้ว่าเมตตาในสาราณียธรรม เป็นแนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยมีเหตุผลของการเสนอหลักเมตตาในสาราณียธรรมนี้ เพราะเราสามารถนำมาแก้ปัญหาผู้ที่มีพฤติกรรมในการแลกเปลี่ยนสลากๆ ของผู้ขายสลากๆ ให้มีพฤติกรรมไม่สนับสนุนการขายสลากๆ เกินราคาที่กำหนด ปฏิบัติตนด้วยแนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งสามารถแก้ปัญหาการแลกเปลี่ยนสลากได้ด้วยดีในระดับหนึ่ง

ในการที่ผู้วิจัยได้นำเสนอหลักเมตตาในสาราณียธรรม เพื่อแก้ปัญหาการแลกเปลี่ยนสลากของกลุ่มผู้ขายสลากานั้น จะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับนานาทัศนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

สามารถนำหลักเมตตาในสาราณียธรรม มาแก้ปัญหาด้านการแลกเปลี่ยนสลากได้^{๗๙} ด้วยหลักการอยู่ร่วมกันด้วยความสมานฉันท์ เพราะว่าเมตตาในสาราณียธรรม คือความรัก ความปรารถนาดี ในบริบทของการคิดหวังดีปรารถนาดีให้ผู้อื่นอยู่ดีมีความสุข ที่สามารถนำมาเป็นหลักในการขายสลากๆ การมีน้ำใจเกื้อกูล เอื้อเฟื้อแบ่งปันกัน รักกันเอื้ออาทรต่อกันนี้^{๘๐} ในแต่ละสถานการณ์ใจต้องเต็มอ้อมด้วยเมตตา นึกคิดเมตตา ปรารถนาดีต่อลูกค้า แสดงออกทางสีหน้าสีตาแล้วจึงมีความกรุณาเป็นการกระทำทางกาย วาจา และใจ สามารถเมตตาที่มีความคิดเกื้อกูลได้ ในที่สุดแล้วจะย่อนำพาสิ่งดีๆกลับมาให้ผู้ขายสลากๆ เมื่อได้น้อมนำไปประพฤติปฏิบัติตามแล้วนี้ก็จะสามารถแก้ปัญหาการแลกเปลี่ยนสลากๆ ได้^{๘๑}

อนึ่งผู้วิจัยขอเสนอพุทธวิธี หลักการทำกำไรด้วยเมตตาและหลักการมีเมตตาในการค้าขายที่ชอบธรรม ดังที่ได้มีอธิบายไว้แล้วในหัวข้อที่ ๓.๒.๒ ให้ผู้ขายสลากๆ นำไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อมาช่วยสนับสนุนส่งเสริมหลักเมตตาในสาราณียธรรมให้ประสบผลสำเร็จด้วยดียิ่งขึ้น

^{๗๘} สุจินต์ บริหารวนเขตต์, เมตตา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๓-๔.

^{๗๙} สัมภาษณ์, ผศ.ร.ท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ, ๑๕ ก.ย. ๒๕๕๙.

^{๘๐} สัมภาษณ์, พระมหาบุรณะ ชาตเมโธ, ดร., ๑๕ ก.ค. ๒๕๕๙.

^{๘๑} สัมภาษณ์, พระมหาภุชฌะ ตรุโณ, ผศ.ดร., ๒๒ ก.ค. ๒๕๕๙.

ความเมตตาเป็นธรรมที่ทำให้คนเรามีคุณธรรมเมตตา คือความคิดปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข ผู้ที่มีเมตตาคือผู้ที่มีความเป็นมิตร ตรงกันข้ามกับศัตรูซึ่งมีจิตพยาบาทมุ่งร้าย เมตตาตรงข้ามกับโทสะพยาบาท เมตตาเป็นเครื่องอุปถัมภ์แต่โทสะพยาบาทเป็นเครื่องทำลายล้าง เมื่อเรามีความเมตตาต่อกันย่อมคิดที่จะเกื้อกูลกันให้มีความสุข ควรมีเมตตาต่อกันเพื่อสังคมที่เป็นสุข^{๘๒} ช่วยกันให้ทุกขมนน้อยลงไปหน่อย ลดทุกข์ให้แก่คนทุกคนเท่าที่เราจะช่วยให้ โอกาสอำนวยให้แผ่เมตตากับใคร ให้ได้บำเพ็ญคุณธรรมขึ้นเมื่อใดเราก็ก่อนช่วยเขาเท่าที่เราจะทำได้ เราช่วยเขามันก็สะท้อนกลับมาหาเราเองมันช่วยกันไปในตัวอยู่แล้ว คนไม่เคยช่วยใคร ย่อมไม่ได้รับความช่วยเหลือจากใคร คนไม่เคยให้ไม่มีหวังว่าจะได้ แต่ถ้าให้ไว้บ่อยๆ มันก็ได้เอง เพราะฉะนั้นให้ความรักความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน แม้ต่อสัตว์เดรัจฉานเรียกว่าอยู่ด้วยความเมตตาปรานีต่อกัน อยู่ด้วยการช่วยเหลือกัน มีอะไรพอที่จะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ได้เราก็ก้าวไปช่วยเหลือเท่าที่เรามีทุนมีเรี่ยวแรงมีสติปัญญา มีความสามารถอันใดพอจะช่วยเหลือเพื่อนด้วยวิธีใด เราก็ก่อนช่วยกันเท่าที่จะอำนวยให้ได้ ความสุขความสงบในสังคมก็จะเกิดขึ้นสมความปรารถนา เพราะเราจะให้ใครมาช่วยทำให้เราเป็นสุขไม่ได้ เราทุกคนต้องช่วยกันจัดช่วยกันทำด้วยตัวของเราเอง ความสุขความสงบก็จะเกิดขึ้นได้สมตามความปรารถนา^{๘๓}

ความเมตตาสามารถก่อให้เกิดแรงบันดาลใจที่จะทำให้ลูกค้าได้รับความสุข ที่ออกมาจากหัวใจด้วยการเป็นผู้ให้ ให้โอกาส ให้กำลังใจ ลูกค้าเป็นหลักปฏิบัติในการขายสลากฯ ซึ่งความรักความปรารถนาดีมีน้ำใจเกื้อกูล เอื้อเฟื้อ และเอื้ออาทรที่มีให้ลูกค้าเป็นความสุขงาม^{๘๔} การอยู่กับความเป็นจริงในการประกอบอาชีพของกลุ่มผู้ค้าสลากฯ นั้นควรอยู่ด้วยความมีสติ มีปัญญา และมีเมตตาต่อลูกค้า การเอาเปรียบลูกค้าก็คือการทำร้ายตนเอง ไม่ช้าก็เร็วจะย้อนกลับมาที่ตัวเราเอง และทำให้มีเรื่องเดือดร้อนใจอื่นๆ ที่จะตามมา”^{๘๕} การขายสลากฯ นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความเมตตาในสาราณียธรรมเป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันในสังคม มีความคิดเกื้อกูลหวังให้ผู้อื่นอยู่ดีมีความสุข จึงจะทำให้การขายสลากฯ มีความ

^{๘๒} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, ๑๐๐ คำสอนสมเด็จพระสังฆราช, เรียบเรียงโดย มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.dhammajak.net/forums/viewtopic.php?f=6&t=41533> [๑ พ.ค. ๒๕๕๘]

^{๘๓} ลานธรรมจักร, ปีใหม่ให้ความรัก ความเมตตาต่อกัน พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (หลวงพ่อบุญญานันทภิกขุ), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.dhammajak.net/forums/viewtopic.php?f=78&t=19381> [๒๗ มิ.ย. ๒๕๕๘].

^{๘๔} ศรีกรม (กรม ศรีบาล), คติธรรมจาก . . . หลวงพ่อ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/418092> [๒๙ มิ.ย. ๒๕๕๘].

^{๘๕} พระไพศาล วิสาโล, คำนิยมเรื่องพลังแห่งความเมตตา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.visalo.org/prefaces/kindness.html> [๒๐ ก.ย. ๒๕๕๖].

เจริญก้าวหน้า^{๘๖} และนำมาใช้ในการขายสลากฯ เมื่อผู้ขายสลากฯ นำเมตตาในสาราณียธรรมมาปฏิบัติตน สามารถแก้ปัญหาการแลกเปลี่ยนสลากฯ ด้วยหลักการทำกำไรด้วยเมตตา และหลักการมีเมตตาในการค้าขายที่ชอบธรรม

ตามที่ได้วิจัยได้เสนอมาข้างต้นนั้น สามารถสรุปการแก้ปัญหาแลกเปลี่ยนสลากฯ มีแนวทางในการแก้ปัญหา คือ เมตตาในสาราณียธรรม ด้วยแนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่แสดงถึงความรักความสมานฉันท์ ร่วมป้องกันให้ขายสลากฯ ตามราคา โดยที่สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะ ได้ว่า

๑) ทำการประชาสัมพันธ์จูงใจและรณรงค์ให้ผู้ขายสลากฯ น้อมนำเมตตาในสาราณียธรรม มาเป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันในการขายสลากฯ เพื่อแก้ปัญหาการแลกเปลี่ยนสลากฯ ด้วยการมีพฤติกรรมในการขายสลากตามราคาที่กำหนด และปฏิบัติตนด้วยการไม่แลกเปลี่ยนสลากฯ

๒) ทำการประชาสัมพันธ์จูงใจและรณรงค์ให้ผู้ขายสลากฯ ก็นแบ่งรัฐบาลทำการขายสลากฯ ด้วยหลักการทำกำไรด้วยเมตตาไม่แลกเปลี่ยนสลากฯ ขายสลากฯ ตามราคาที่กำหนด พอใจในผลกำไรที่ได้โดยชอบธรรม

๓) ทำการประชาสัมพันธ์จูงใจและรณรงค์ให้ผู้ขายสลากฯ ก็นแบ่งรัฐบาลทำการขายสลากฯ ด้วยหลักการมีเมตตาในการค้าขายที่ชอบธรรม มีพฤติกรรมในการปฏิบัติตามเงื่อนไขสัญญาการขายสลากฯ

๔.๔ สรุป

ในการวิเคราะห์ปัญหาการขายสลากฯ ก็นแบ่งรัฐบาลเกินราคาทั้ง ๕ ประการนั้นพบว่าในแต่ละปัญหานั้น เกิดจากการขาดเมตตาซึ่งเป็นคุณธรรมพื้นฐานในจิตใจของทุกคน ที่ทุกคนพึงมีและพึงปฏิบัติ

๑. ปัญหาการขายปลีกเกินราคา เกิดจากการขาดเมตตาในสาราณียธรรม
๒. ปัญหาการขายเลขประกบ เกิดจากการขาดเมตตาในเบญจธรรม
๓. ปัญหาการขายเลขชุด เกิดจากการขาดเมตตาในสาราณียธรรม
๔. ปัญหาการขายส่ง เกิดจากการขาดเมตตาในสาราณียธรรม
๕. ปัญหาการแลกเปลี่ยนสลาก เกิดจากการขาดเมตตาในสาราณียธรรม

การวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์เมตตา ด้วยการวิเคราะห์แนวทางผลดีการนำไปใช้ของเมตตาในการประกอบอาชีพ ทั้ง ๓ ประการ พบว่า

๑. เมตตาพรหมวิหาร เป็นแนวทางการแผ่ไปสู่สรรพสัตว์
๒. เมตตาในสาราณียธรรม เป็นแนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคม

^{๘๖} เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร, จิตวิทยามนุษย์เชิงธุรกิจ, (กรุงเทพมหานคร: วังอักษร, ๒๕๔๗), หน้า ๗๕.

๓. เมตตาในเบญจธรรมเป็นแนวทางการบำเพ็ญและเกื้อกูลแก่การละเว้นการฆ่าเบียดเบียน

การประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคาทั้ง ๖ ประการ พบว่า

๑. เมตตาในการแก้ปัญหาขายปลีกเกินราคา คือเมตตาพรหมวิหาร ด้วยแนวทางการแผ่ความรัก ความเป็นไมตรี และการผูกมิตรไปสู่ลูกค้าทุกท่าน

๒. เมตตาในการแก้ปัญหาขายเลขประกบ คือเมตตาในเบญจธรรมด้วยแนวทางการบำเพ็ญและเกื้อกูลแก่การละเว้นการฆ่าเบียดเบียน แสดงถึงความเอ็นดูปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์แก่ลูกค้าทุกท่าน

๓. เมตตาในการแก้ปัญหาขายเลขชุด คือเมตตาในสาราณียธรรม ด้วยแนวทางการอยู่ร่วมกัน ในสังคม ที่แสดงถึงความรักความสามัคคี ประโยชน์ความเกื้อกูลเกื้อหนุนให้ขายสลากฯ ตามราคา

๔. เมตตาในการแก้ปัญหาขายส่ง คือเมตตาในสาราณียธรรม ด้วยแนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่แสดงถึงความรักความสันติสุข ร่วมปกป้องให้ขายสลากฯ ตามราคา

๕. เมตตาในการแก้ปัญหาแลกเปลี่ยนสลากฯ คือเมตตาในสาราณียธรรม ด้วยแนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่แสดงถึงความรักความสมานฉันท์ ร่วมป้องกันให้ขายสลากฯ ตามราคา

ผู้วิจัยได้เสนอการน้อมนำพุทธวิธีการใช้หลักเมตตาในพระพุทธศาสนามาประพฤติปฏิบัติ ๒ ประการ เพื่อเป็นการสนับสนุนและส่งเสริมการประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการค้าสลากกินแบ่งรัฐบาล ดังนี้

๑. หลักการในการทำกำไรที่ประกอบไปด้วยเมตตาธรรม

๒. การประกอบอาชีพค้าขายที่ซบธรรมด้วยหลักเมตตา

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ดุชนิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือเพื่อศึกษาปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคาในสังคมไทย เพื่อศึกษาเมตตาในพระพุทธศาสนา และเพื่อศึกษาการประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา การศึกษานี้มีบทสรุปและข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคาในสังคมไทย ในความเป็นมาของสลากกินแบ่งรัฐบาลนั้น มีการให้สัมปทานโรงหวย ออกหวย ก. ข. ในพ.ศ. ๒๓๗๕ สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร ๓) มีการจ่ายเงินรางวัล ๓๐ เท่าของเงินที่แทงลงไป ออกรวยเป็นรายได้ที่สำคัญของรัฐ สามารถจัดเก็บได้เป็นจำนวนมาก การแทงหวยได้ระบาดไปทั่ว มีความต้องการแทงหวยเป็นจำนวนมาก จนกระทั่งรัฐไม่สามารถจะจัดให้เล่นได้เพียงพอเป็นเหตุให้เกิดขุนบาลเถื่อนขึ้นทั่วประเทศ เมื่อปรากฏว่าเป็นการมอมเมาประชาชนอย่างมากมาย จึงยกเลิกสัมปทานนี้ไปในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร ๖) สำหรับประวัติของสลากกินแบ่งรัฐบาลนั้นมีการพัฒนามานานประมาณ ๑๔๐ กว่าปี เริ่มต้นตั้งแต่พ.ศ. ๒๔๑๗ ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ได้มีการออกลอตเตอรี่เป็นครั้งแรกในประเทศไทย โดยมีลักษณะการออกรางวัลสลากแบบยุโรปในช่วงระยะแรกนั้นได้มีการออกลอตเตอรี่ในวาระพิเศษอีกหลายครั้งเพื่อบำรุงสาธารณกุศลและเพื่อหารายได้บำรุงการกุศล การออกลอตเตอรี่ได้พัฒนาเรื่อยมาจนกระทั่งภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้มีการออกลอตเตอรี่เป็นประจำ จำหน่ายราคาฉบับละ ๑ บาท ซึ่งมีการปรับราคาขึ้นมาเรื่อยๆ จนกระทั่งปัจจุบันขายฉบับละ ๘๐ บาท

ประโยชน์จากสลากฯ มีในด้านการศึกษาและกีฬา การสังคมสงเคราะห์ การศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การศาสนาและการแพทย์และสาธารณสุข และสร้างความบันเทิงใจในการลุ้นผลการออกรางวัลสลากฯ รวมทั้งมีผลต่อการจ้างงาน ก่อให้เกิดอาชีพผู้ขายสลากฯ ทั้งบุคคลธรรมดาและคนพิการ มีทั้งเดินเร่ขายและตั้งแผงขาย

ปัญหาที่เกิดจากการขายสลากฯ เกินราคาในสังคมไทย มีสาเหตุของพฤติกรรมการขายสลากฯ เกินราคามาจากการจำหน่ายมีความไม่แน่นอน ปัญหาเชิงโครงสร้างของสลากฯ ความสมยอมกัน ปริมาณสลากฯ น้อยกว่าความต้องการของตลาด และระบบการจัดจำหน่ายถึงผู้ขาด ปัญหาที่เกิดจากการขายสลากฯ เกินราคา มี ๕ ประการ คือ (๑) การขายปลีก เกินราคา เป็นการนับขายเป็นใบ ด้วยราคาที่เกินกว่าที่ได้กำหนดไว้ในสลากฯ (๒) การขายเลขประกบ เป็นการขายสลากฯ เป็นคู่ ด้วยราคาที่เกินกว่าที่ได้กำหนดไว้ในสลากฯ (๓) การขาย

เลขชุด เป็นการขายสลากฯ โดยการรวมเลขชุด ทำให้สลากฯ มีมูลค่าหรือราคาแพงขึ้น (๔) การขายส่ง เป็นการขายส่งยกเล่ม หรือขายช่วงยกเล่มในราคาที่สูงกว่ากำหนดไว้ในสลากฯ (๕) การแลกเปลี่ยนสลากฯ เป็นการนำสลากฯ ของตนไปแลกเปลี่ยนกับสลากฯ ของผู้ที่จะนำไปจำหน่ายต่ออีกทอดหนึ่งในราคาเกินกว่าที่ได้กำหนดไว้ในสลากฯ ด้วยการนำไปเป็นสลากรวมชุด หรือการขายส่งยกเล่ม

หลักเมตตา คำว่า “เมตตา” หมายถึง ความรักที่เป็นธรรมชาติแห่งความรักที่มีสายใยแห่งความปรารถนาดีและความเป็นมิตรไมตรี คุณลักษณะของเมตตา คือ ๑. เป็นการทำความปรารถนาดีให้เกิดขึ้น ๒. ความเป็นไปโดยอาการคิดเกื้อกูลหรือมุ่งทำประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย เมตตามี ๖ ประเภท คือ ๑) เมตตาพรหมวิหาร เป็นคุณธรรมประจำใจของผู้ที่ครองชีวิตอย่างประเสริฐต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับด้วยในวงจำกัด ๒) เมตตาในอัมปมัญญา เป็นธรรมที่เป็นไปในสรรพสัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตาจิตสม่ำเสมอทั่วไป ๓) เมตตาในสาราณียธรรม คือธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน เป็นหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ และสันติสุข ๔) เมตตาในทศบาปมี คือ เมตตาที่จะนำผู้ปฏิบัติให้บรรลุสัมมาสัมโพธิญาณ ๕) เมตตาในเบญจธรรม เป็นธรรมที่ทำให้บุคคลเป็นกัลยาณชนเป็นคนดี โดยการประพาศคู่กันไปกับเบญจศีลข้อที่หนึ่ง ๖) เมตตาในอารักขกัมมัญฐานเป็นธรรมสำหรับผู้บำเพ็ญเพียรเพื่อละกิเลส และสำหรับคนทั่วไปเมื่อมีปัญหาความโกรธเคืองดลใจก็ยกอารมณ์นั้นขึ้นพิจารณาฐานเมตตา การเจริญเมตตาจะมีอานิสงส์อย่างมาก โดยแบ่งเป็นผู้ที่เจริญเมตตาย่อมได้รับอานิสงส์ทั้งที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลเอง และที่ได้รับจากภายนอก

การเจริญเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพ มุ่งเน้นให้มีหลักเมตตาเป็นคุณธรรมพื้นฐานในจิตใจ เป็นข้อปฏิบัติสำหรับการประกอบอาชีพค้าขายอย่างมีเมตตาธรรม ผู้ประกอบอาชีพค้าขายที่ตั้งมั่นอยู่ในศีลในคุณธรรมมีเมตตาจิตจะทำให้ค้าขายร่ำรวย ยกกรณีตัวอย่างบุคคลในกรณีพระโพธิสัตว์ได้แสดงถึงการใช้หลักเมตตาและพยายามหลักธรรมที่เป็นปฏิปักษ์ต่อเมตตาที่เด่นชัดที่สุด ในกรณีอุบาสกได้แสดงถึงการใช้เมตตาและหลักธรรมที่ส่งเสริมเมตตาที่เด่นชัดที่สุดด้วย อุเบกขา และหลักธรรมที่เป็นตัวแสดงออกภายนอกของเมตตาด้วยสังคหวัตถุ ๔ คือ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา โดยมีวิธีปฏิบัติในการทำกำไรที่ประกอบไปด้วยเมตตาธรรม และการมีเมตตาธรรมในการประกอบการค้าขายที่ชอบธรรม

พัฒนาการเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพนั้น ในการวิเคราะห์ได้ใช้เกณฑ์ความหมายตามพุทธประสงค์ของพระพุทธองค์เป็นตัวชี้วัดและตัดสินว่าเป็นความหมายที่ดี มีประโยชน์ และถูกต้อง จากเดิมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่มีเมตตาในพรหมวิหารและเมตตาในสาราณียธรรมแล้ว ในสังคมไทยปัจจุบันได้มีการนำเมตตาในเบญจธรรมซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้เรียบเรียงขึ้นมาใช้เพิ่มขึ้นมาอีก เป็นส่วนหนึ่งของเมตตาเพื่อการประกอบอาชีพที่ถูกต้องตรงตามพุทธประสงค์ของพระพุทธองค์ และเป็นพัฒนาการของ

เมตตาเพื่อการประกอบอาชีพในคัมภีร์พระพุทธศาสนาสู่สังคมไทยปัจจุบันที่ดี มีประโยชน์ประชาชนทั่วไปเป็นที่รู้จักกันดีเป็นที่นิยมนำมาใช้กันโดยทั่วไป

การวิเคราะห์ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา พบว่าปัญหาการขายปลีกเกินราคาเกิดจากการขาดเมตตาพรหมวิหาร ในการขาดความรักด้วยสายใยความปรารถนาดีตั้งมารดารักบุตร และการขาดสายใยความเป็นมิตรไมตรีตั้งมิตรสหายรักกัน ปัญหาการขายเลขประกบเกิดจากการขาดเมตตาเบญจธรรม ในโดยการขาดความรักในการขาดความคิดเกื้อกูลคิดเปียดเบียน ทำให้ลูกค้าต้องจำใจต้องซื้อสลากฯ เกินราคาอย่างไม่เป็นธรรม ปัญหาการขายเลขชุด ปัญหาการขายส่งและปัญหาการแลกเปลี่ยนสลากฯ เกิดจากการขาดเมตตาในสาราณียธรรม ในการขาดความรักขาดหลักการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสามัคคี ความสมานฉันท์และสันติสุข ทั้งทางใจ ทางวาจา และทางกาย

แนวทางการประยุกต์เมตตา ลักษณะของเมตตานี้ มีความเอื้ออาทรเกื้อกูลต่อกันเมื่อเกิดขึ้นในตัวบุคคลจะมีการน้อมเข้าไปในตัวบุคคล โดยมีข้อดีของเมตตาในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ๔ ประการ คือ

๑. เป็นหลักธรรมที่เป็นไมตรีและการผูกมิตร เป็นมิตรได้กับทุกคนแม้กับศัตรู
๒. เป็นหลักธรรมที่แสดงถึงความเอ็นดู ปกป้องคุ้มครอง
๓. เป็นหลักธรรมที่แสดงถึงประโยชน์ความเกื้อกูลเกื้อหนุน
๔. เป็นหลักธรรมที่อยู่ในสภาพของความคิดจะไปสู่สภาพความไม่หวั่นไหว

เมตตานี้เปรียบเสมือนว่าเป็นภาคทฤษฎี ว่าด้วยการแผ่เมตตาให้กับตนเองและสรรพสัตว์ แต่เป็นจุดเริ่มต้นที่นำไปสู่ภาคปฏิบัติการลงมือกระทำการลงมือช่วยเหลือที่เป็นที่เป็นกรรณา ในขณะที่จิตมีเมตตานี้ได้บังเกิดเป็นผลดี เกิดการกระจายออกมา เป็นแนวทางทั้ง ๖ ประการ คือ

- ๑) แนวทางการแผ่ไปสู่สรรพสัตว์ด้วยเมตตาพรหมวิหาร
- ๒) แนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยเมตตาในสาราณียธรรม
- ๓) แนวทางการบำเพ็ญและเกื้อกูลแก่การละเว้นการฆ่าเปียดเบียนด้วยเมตตาในเบญจธรรม

เบญจธรรม

- ๔) แนวทางการปฏิบัติกรรมฐานด้วยเมตตาในอัปปมัญญา
- ๕) แนวทางการรักษาตัวเองด้วยเมตตาในอารักขกรรมฐาน
- ๖) แนวทางการบำเพ็ญบารมีไว้ขอบเขตของพระโพธิสัตว์ด้วยเมตตาในทศบารมี

แนวทางผลดีการนำไปใช้ของเมตตาในการประกอบอาชีพ ทั้ง ๓ ประการ คือ

- ๑) เมตตาพรหมวิหารเป็นแนวทางการแผ่ไปสู่สรรพสัตว์ เป็นหลักธรรมที่เป็นไมตรีและการผูกมิตร เป็นมิตรได้กับทุกคนแม้กับศัตรู

๒) เมตตาในสาราณียธรรมเป็นแนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นหลักธรรมที่แสดงถึงประโยชน์ ความเกื้อกูล ความเกื้อหนุน

๓) เมตตาในเบญจธรรมเป็นแนวทางการบำเพ็ญและเกื้อกูลแก่การละเว้นการฆ่า เบียดเบียน เป็นหลักธรรมที่แสดงถึงความเอ็นดู ปกป้องคุ้มครอง

การประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา ๓ ประการ คือ

๑) แก้ปัญหาการขายปลีกเกินราคา ด้วยเมตตาพรหมวิหาร แนวทางการแผ่ความรัก ความเป็นไมตรี และการผูกมิตรไปสู่ลูกค้าทุกท่าน

๒) แก้ปัญหาการขายเลขประกบ ด้วยเมตตาในเบญจธรรม แนวทางการบำเพ็ญและเกื้อกูลแก่การละเว้นการฆ่าเบียดเบียน แสดงถึงความเอ็นดู ปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์แก่ลูกค้าทุกท่าน

๓) แก้ปัญหาการขายเลขชุด การขายส่ง และการแลกเปลี่ยนสลากฯ ด้วยเมตตาในสาราณียธรรม แนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่แสดงถึงความรักความสามัคคี ความสมานฉันท์และความสันติสุข ประโยชน์ความเกื้อกูลเกื้อหนุนร่วมปกป้องและร่วมป้องกัน ให้ขายสลากฯ ตามราคา

อีกทั้งผู้วิจัยได้เสนอการน้อมนำพุทธวิธีการใช้หลักเมตตาในพระพุทธศาสนา มาประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักเมตตาในการขายสลากกินแบ่งรัฐบาล ใน ๒ ประการ คือ

๑) หลักการในการทำกำไรที่ประกอบไปด้วยเมตตา

๒) หลักการมีเมตตาในการค้าขายที่ซื่อสัตย์

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

ตามที่คุณวิจัย ได้ศึกษาถึงเรื่องการประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคานั้น ทำให้เห็นถึงแนวทางและข้อเสนอแนะต่างๆ ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะทำการวิจัยเพื่อการศึกษาครั้งต่อไปดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ปัจจุบันการค้าขายในสังคมไทยนั้น เนื่องจากสภาพของเศรษฐกิจที่บีบรัดทำให้มีสภาพของการแข่งขันกันค้าแข่งขันกันขายสูงมาก เกิดการเอาเปรียบซึ่งกันและกัน มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองมากกว่าส่วนรวม ขาดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ทำให้เกิดภาวะขาดสมดุลทั้งทางจิตใจและวัตถุ ความคิดที่เกี่ยวข้องกับสังคมส่วนรวมลดน้อยลง ผู้บริหารบ้านเมือง องค์กรการปกครองทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ควรรณรงค์ชุมชนทุกสาขาอาชีพให้มีความเมตตาไมตรีจิตต่อกัน สังคมชุมชนจะได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

สถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ควรเล็งเห็นความสำคัญของการนำหลักเมตตาตลอดจนหลักธรรมที่เกี่ยวข้องมาเป็นรายวิชาบรรจุในหลักสูตรการเรียนการสอน ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมนิสิต นักศึกษาทำการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ ตลอดจนสนับสนุนให้มีการจัดพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิชาการเหล่านี้ออกไปให้แพร่หลายด้วย

๕.๒.๓ ข้อเสนอแนะเชิงวิจัย

เนื่องจากการวิจัยเรื่องนี้ มีข้อจำกัดเฉพาะเรื่องการประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา ผู้วิจัยพบว่ายังมีประเด็นอื่นๆที่น่าสนใจเกี่ยวกับหลักเมตตาและการประกอบอาชีพ เช่น

๑. รูปแบบการใช้หลักเมตตาในอาชีพแพทย์ และพยาบาล
๒. รูปแบบการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการขายสลากกินแบ่งรัฐบาล

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ชุด ๙๑ เล่ม.** กรุงเทพมหานคร:

มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

ทรงวิทย์ แก้วศรี. **เบญจศีล เบญจธรรม.** กรุงเทพมหานคร: การศาสนา, ๒๕๓๐.

เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร, **จิตวิทยามนุษย์เชิงธุรกิจ.** กรุงเทพมหานคร: วังอักษร, ๒๕๔๗.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). **ธรรมสำหรับผู้สูงอายุ.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก, ๒๕๓๘.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์ คำวัด.** พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๕๓.

พระพุทธโฆสเถระ, **คัมภีร์วิสุทธิมรรค.** แปลโดย สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส, ๒๕๕๑.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก, ๒๕๕๔.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๙. กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์, ๒๕๕๓.

พระราชปรียัติกวี (สมจินต์ สมมาปญโญ/วันจันทร์), ศ. ดร. **ฉันเข้าใจสรรพสิ่งเพราะฉันรัก.** กรุงเทพมหานคร: ออฟเซทครีเอชั่น, ๒๕๔๘.

พระสัทธัมมโชติกะ ธรรมจริยะ. **สมณะกรรมฐานทีปนี ปริเฉทที่ ๙ เล่มที่ ๑.** กรุงเทพมหานคร: ทิพยวิสุทธิ, ๒๕๓๙.

พระอุปัชฌาย์, **วิมุตติมรรค.** แปลโดย พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตโต) และคณะ. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

หลวงวิจิตรวาทการ. ศาสนาสากล เล่ม ๓. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: ลูก ส. ธรรมภักดี, ๒๕๑๘.

ปิ่น มุกกันต์. บันทึกธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: คลังวิทยา, ๒๕๒๖.

_____. แนวสอนธรรมะ. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖.

วรภัทร์ ภูเจริญ. การบริหารวิถีพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: อริยชน จำกัด, ๒๕๓๗.

ศรีสุ. รวมเรื่องกรุงเทพฯ ตอนเหตุการณ์ในสมัยรัชกาลที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สมัยร.๘, ม.ป.ป.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส. นวโกวาท ฉบับประชาชน. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน). รวมธรรมะ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๗.

สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน). หลักพระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

สุจินต์ บริหารวนเขตต์. เมตตา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่ พระพุทธศาสนา, ๒๕๓๙.

อดิศักดิ์ สุริยปรกรณ์. ๓๐ กลยุทธ์ เคล็ดลับ ปรัชญา เพื่อนักบริหารรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร: โอเอม, ๒๕๔๗.

อภิชัย พันธเสนและคณะ. พุทธเศรษฐศาสตร์ ฉบับนิสิต นักศึกษาและประชาชน. กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า, ๒๕๔๙.

(๒) บทความ

พงษ์ชัย นิรมิตศรีชัย. “การบริหารสถานประกอบการธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ตามหลักสุจริต ๓”, พุทธจักร. ปีที่ ๖๙ ฉบับที่ ๙ (ก.ย. ๒๕๕๘): ๓๙.

วัชระ งามจิตรเจริญ, ศ.ดร. “สถานภาพของพระสงฆ์สมัยใหม่กับพระวินัย”, ใน นานาสาระ. หน้า ๗๘ รวบรวมโดย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: เอมีเอ็นเตอร์ไพรส์, ๒๕๕๗.

(๓) วิทยานิพนธ์

จิตต์ทวี จารุรัตน์. “การศึกษาการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการประกอบกิจการของธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดย่อมในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรอุตสาหกรรมมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๔.

ชัยเนตร ระวีวรรณ. “การศึกษารูปแบบการค้าขายและจัดเก็บภาษีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

ช่อทิพย์ นิยมพันธ์. “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพค้าปลีกสินค้าแฟชั่นแบ่งรัฐบาลของคนพิการด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอพระประแดง”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓.

ณัฐวดี วงษ์วรเทวา. “ทัศนคติที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดบ่อนการพนันที่ถูกกฎหมายในประเทศไทยกับหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนช่วงชั้นที่สี่โรงเรียนมัธยมวัดดุสิตาราม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

ปรีชา ช่างขวัญยืน. “การศึกษาจริยศาสตร์สังคมในพุทธศาสนาเชิงวิจารณ์”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐.

พระมหาบุญเรือน ปภังโก (พิลาพันธ์). “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระมหาหยวง ทิวากโร (คนทา). “การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องเหรินในปรัชญาขงจื้อกับเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระมหาวิระชัย ชยวิโร (มิตะสิทธิ์). “การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาจริยศาสตร์: กรณีการเปิดบ่อนการพนันถูกกฎหมายในประเทศไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระมหาสุทธิชัย ฐิตชโย (ถาวรศีล). “ศึกษาเชิงวิเคราะห์พรหมวิหารธรรม ๔ ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระสนั่น ขุนดีโก (ปราสาททอง). “การปฏิบัติตนตามหลักสังคหวัตถุของผู้ประกอบการค้าขายในหาดป่าตอง อำเภอกระบี่ จังหวัดภูเก็ต”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระสุเมธ สุเมโธ (นพตลจินดา). “ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของ
นักธุรกิจ ในสมัยพุทธกาลกับปัจจุบัน: ศึกษาเฉพาะกรณี ดร. บุญยง ว่องวานิช”.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระสุรเชษฐ์ แสวงเจริญ. “การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมด้านความเมตตา
สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ ๒”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พิสมัย สอนบุญมี. “การศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจศาสตร์กับปรัชญาพระพุทธศาสนา”.
วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
๒๕๓๗.

รุ่งธรรม ศุจิธรรมรักษ์. “จริยธรรมธุรกิจ: ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดประโยชน์นิยมกับแนวคิด
ทางพระพุทธศาสนา. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหา
วิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓.

เวลา กัณห์โสภณ. “การศึกษาแนวคิดเรื่องเมตตาในศาสนาพุทธกับอัลเราะห์มะฮะห์ในศาสนา
อิสลาม”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิตศึกษา**. คณะมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่, ๒๕๕๐.

ศุภลักษณ์ สุวรรณเครือ. “มรรควิธีแห่งรักและเมตตาเพื่อรับใช้สังคมในทัศนะวิทยาการชาวพุทธ”
, **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, ๒๕๓๒.

สุมาลี สุขอร่าม. “การประยุกต์ใช้พุทธจริยธรรมในการประกอบธุรกิจ: กรณีศึกษาบริษัทแฟรี่
แลนด์สรรพสินค้า จำกัด นครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**.
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

(๔) รายงานวิจัย:

จินตนา บุญบังการ (และคณะ). “การพัฒนาแนวทางปฏิบัติด้านจริยธรรมของนักธุรกิจไทย”.
รายงานวิจัย. คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

รัตพงษ์ สอนสุภาพ (และศรัณย์ ธิติลักษณ์). “สลากกินแบ่ง: โครงสร้างอำนาจและผลประโยชน์
ของใคร”. **รายงานวิจัย**. คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

TDRI. “ผลกระทบจากการออกสลากอัตโนมัติ”. **รายงานวิจัย**. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา
ประเทศไทย, ๒๕๔๐.

(๕) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่:

กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ. “เพื่อป้องกันผู้มีพฤติกรรมปฏิบัติผิดเงื่อนไขสัญญา”.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, ๒๕๕๙. (ติดประกาศ).

(๖) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

กรวิกา คงเดชศักดิ์. ย้อนประวัติ หอยไทย ลุ้นได้ ... อย่าลุ่มหลง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://variety.teenee.com/foodforbrain/16594.html> [๒๓ สิงหาคม ๒๕๕๒].

กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ. “กิจกรรมเพื่อสังคม>> ด้านการศึกษาและกีฬา”, สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/more_news.php? [๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐].

_____. “กิจกรรมเพื่อสังคม>> ด้านการสังคมสงเคราะห์”, สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/more_news.php? [๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑].

_____. “กิจกรรมเพื่อสังคม>> ด้านการศาสนา”, สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/more_news.php? [๒๕ มีนาคม ๒๕๖๐].

_____. “กิจกรรมเพื่อสังคม>> ด้านศิลปวัฒนธรรมและสังคม”, สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/more_news.php?cid=41 [๒๕ มีนาคม ๒๕๖๐].

_____. “กิจกรรมเพื่อสังคม>> ด้านการสาธารณสุข”, สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.glo.or.th/more_news.php? [๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑].

ไทยพับลิก้า: กล้าพูดความจริง (๕ พ.ย. ๒๕๕๘). “คนค้าหอยเล่าตำนานหอย ผู้กองธรรมนัส ๑ ใน ๔ เสือกองสลาก”, THAIPUBLICA [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://thaipublica.org/2015/11/tam-manas-1/> (๒๙ พฤษภาคม ๒๕๕๙).

ทองย้อย แสงสินชัย. ป.๖.๙ ศาสนศาสตร์คุณภูมิบัณฑิต (กิตติมศักดิ์). บาลีวันละคำ(๙๘๑) จาก Facebook [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.facebook.com/pages/นาวาเอก-ทองย้อย-แสงสินชัย-Fanpage/315075048690020?ref=profile> [๒๔ มกราคม ๒๕๕๘].

_____. บาลีวันละคำ(๙๘๐)จาก Facebook [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.facebook.com/pages/นาวาเอก-ทองย้อย-แสงสินชัย-Fanpage/315075048690020?ref=profile> [๒๓ มกราคม, ๒๕๕๘].

ธรรมศึกษา. เบญจธรรมข้อที่ ๑ เมตตาและกรุณา [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.ธรรมศึกษา.com/2013/05/loveing-kindness-and-compassion.html> [๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

นวลน้อย ตรีรัตน์ (๒๓ พ.ค. ๒๕๕๙). “การแก้ไขปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา”, **มติชน** [ออนไลน์]. ๒๔ย่อหน้า. แหล่งที่มา: http://www.gamblingstudy-th.org/issues_topic_1%2Fการแก้ปัญหาลากกินแบ่งรัฐบาลขายเกินราคา%2F [๒๔ พฤษภาคม ๒๕๕๙].

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (๓ ธ.ค. ๒๕๐๕). “พระบรมราโชวาท ในพิธีสวนสนามทหารรักษาพระองค์ ณ ลานพระราชวังดุสิต”, **สำนักงานส่งเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี** [ออนไลน์]. ๗(๕): ๑. แหล่งที่มา: http://www.identity.opm.go.th/identity/king/show_content.asp?type_qry=06&king_code_qry=th [๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (๒๕ พ.ค. ๒๕๑๓). “พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่กลุ่มชาวไร่หมู่บ้านตัวอย่างโครงการไทย – อิสราเอล จ.เพชรบุรี”, **สำนักงานส่งเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี** [ออนไลน์]. ๗(๕): ๑. แหล่งที่มา: http://www.identity.opm.go.th/identity/king/show_content.asp?type_qry=06&king_code_qry=th [๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (๑๙ ม.ค. ๒๕๐๔). “พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสเสด็จฯ ออกให้ประชาชนเฝ้า ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม”, **สำนักงานส่งเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี** [ออนไลน์]. ๗(๕): ๑. แหล่งที่มา: http://www.identity.opm.go.th/identity/king/show_content.asp?type_qry=06&king_code_qry=th [๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (๑๕ ม.ค. ๒๕๑๙). “พระราชดำรัส พระราชทานในพิธีประดับยศนายตำรวจชั้นนายพล ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน”, **สำนักงานส่งเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี** [ออนไลน์]. ๗(๕): ๑. แหล่งที่มา: http://www.identity.opm.go.th/identity/king/show_content.asp?type_qry=06&king_code_qry=th [๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (๔ ธ.ค. ๒๕๓๐). “พระราชดำรัส ในการเสด็จออกมหาสมาคมเนื่องในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา”, **สำนักงานส่งเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี** [ออนไลน์]. ๗(๕): ๑. แหล่งที่มา: http://www.identity.opm.go.th/identity/king/show_content.asp?type_qry=06&king_code_qry=th [๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (๑๖ พ.ย. ๒๕๓๑). “พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะประชาชนจังหวัดราชบุรี ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน”, สำนักงานส่งเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, [ออนไลน์]. ๗(๕): ๑. แหล่งที่มา: http://www.identity.opm.go.th/identity/king/show_content.asp?type_qry=06&king_code_qry=th [๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (๔ ธ.ค. ๒๕๓๖). “พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย”, สำนักงานส่งเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, [ออนไลน์]. ๗(๕): ๑. แหล่งที่มา: http://www.identity.opm.go.th/identity/king/show_content.asp?type_qry=06&king_code_qry=th [๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

พระไพศาล วิสาโล. **คำนิยมเรื่องพลังแห่งความเมตตา** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.vi-salo.org/prefaces/kindness.html> [๒๐ กันยายน ๒๕๕๖].

พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, ดร. **อาชีพ ๕ อย่างที่ไม่ควรทำ** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.dmc.tv/pages/ข้อคิดรอบตัว/อาชีพต้องห้าม.html> [๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙].

พระมหาวิชาญ วิชชาธโร (ดินสั้ม). **เบญจศีล-เบญจธรรม** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/watsamoragot/kar-suksa/beycthrrm> [๗ กันยายน ๒๕๕๖].

พระอุดมประชากร. **เมตตารธรรมคำจุนโลก** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=gKWeMBm02cQ> [๑๘ มกราคม ๒๕๕๙].

รวงทอง ชัยประสพ, รศ.ดร.และ พูลสิน อิงคะวัต, รศ.ดร. **ข้อคิดบางประการเกี่ยวกับราคาสลากกินแบ่งรัฐบาล** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.thainhf.org/icgp/autopagev4/files/ZmgJqNGFri121739.pdf> [๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๙].

ลานธรรมจักร. **ปีใหม่ให้ความรัก ความเมตตาต่อกัน พระพรหมมั่งคณาจารย์ (หลวงพ่อบัณฑิตนันท์ทักขุ)** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.dhammajak.net/forum/s/viewtopic.php?f=7&t=19381> [๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๘].

ลานเสวนาธรรม. **หลวงพ่อลงกต พ่อพระแห่งวัดพระบาทน้ำพุ** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://larndham.org/index.php?/topic/23840> [๒๙ มิถุนายน ๒๕๕๘].

ศรีกรม (กรม ศรีบาล). **คติธรรมจาก . . . หลวงพ่อ** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.Gotoknow.org/posts/418092> [๒๙ มิถุนายน ๒๕๕๘].

ศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมและธุรกิจ. “พฤติกรรมการณ์ซื้อสลากของคนไทย”, ศูนย์ศึกษา
ปัญหาการพนัน [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [http://www.gamblingstudy-th.org/.../
%EOB8%B4Lotery-consume.../](http://www.gamblingstudy-th.org/.../%EOB8%B4Lotery-consume.../) [๙ เมษายน ๒๕๖๐].

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. **อำนาจอันยิ่งใหญ่แห่งกรรม**
[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http://www.dharma-gateway.com/monk/preach/
somdej/somdej-36-01.htm](http://www.dharma-gateway.com/monk/preach/somdej/somdej-36-01.htm) [๑๔ มิถุนายน ๒๕๕๙].

_____. **๑๐๐ คำสอนสมเด็จพระสังฆราช**, เรียบเรียงโดย มุลินธิมัทหมากุฎราชวิทยาลัยใน
พระบรมราชูปถัมภ์. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒. [ออนไลน์].
แหล่งที่มา: [http://www.dhammajak.net/forums/viewtopic.php?f=6&t=415
33](http://www.dhammajak.net/forums/viewtopic.php?f=6&t=41533) [๑ พฤษภาคม ๒๕๕๘].

สุนนทิพย์ จิตสว่าง. **การพนันอย่างถูกต้องตามกฎหมายของสังคมไทย** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<http://www.polsci.chula.ac.th/sumonthip/devian-gambling.ht> [๑๕
เมษายน ๒๕๕๙].

สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล. **ประวัติสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
http://www.glo.or.th/ewt_news.php?nid=53 [๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘].

สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์. **ธรรมะสร้างความสมานฉันท์** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:[http://
Thainews.prd.go.th/centerweb/news/NewsDetail?NT01NewsID=WNSOC
5707040020016](http://Thainews.prd.go.th/centerweb/news/NewsDetail?NT01NewsID=WNSOC5707040020016) [๒๘ มิถุนายน ๒๕๕๘].

สำนักพัฒนาการประชาสัมพันธ์ กรมประชาสัมพันธ์. **ปัญหาของสังคมไทยปัจจุบัน** [ออนไลน์].
แหล่งที่มา: http://hq.prd.go.th/PRTechnicalDM/ewt_news.php?nid=1619
[๒๖ มีนาคม ๒๕๕๙].

สยามลอตเตอรี่. **ประวัติหวยในประเทศไทย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http://www.lottery.co.
th/article/history](http://www.lottery.co.th/article/history) [๖ กรกฎาคม ๒๕๕๙].

lotto.join. **เว็บบริการตรวจผลสลากกินแบ่งรัฐบาล** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http://lotto.
join.in.th/m/result.php?myselect=581201](http://lotto.join.in.th/m/result.php?myselect=581201) [๑ ธันวาคม ๒๕๕๘].

Teenee: **ข่าวทันกระแส (๑๕ ม.ค. ๒๕๕๑). กองสลากรับไร่น้ำยาคุมหายแพง - อ้างคนซื้อ
สมัยอม** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://tnews.teenee.com/etc/19410.html>
[๒๙ พฤษภาคม ๒๕๕๙].

Taboola (๒๙ พ.ค. ๒๕๕๙). **“กองสลากฯ จ่อขงกรม. แก้ว ก.ม. ๑-๒ เดือน เปิดช่องจำหน่าย
หวยออนไลน์”,ไทยรัฐ** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http://www.thairath.co.th/conte
nt/625556](http://www.thairath.co.th/content/625556) [๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๙].

(๗) สัมภาษณ์:

ประธานการสัมมนาประชาพิจารณ์, พระราชปริยัติกวี, ศ. ดร. (สมจินต์ สมมาปญโญ/วันจันทร์),
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๓๐
มกราคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์, พระมหาบุรณะ ชาตเมโธ, ดร., หัวหน้าฝ่ายคัมภีร์พุทธศาสตร์ กองวิชาการ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์, พระมหาฤๅษณะ ตรุโณ, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชาปรัชญา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์, ผศ.ร.ท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ, อาจารย์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์, รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร, อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๕๙,
๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์, ดร.วีรชาติ นิ่มอนงค์, ผู้อำนวยการหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ปรัชญา คณะปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, ๙ สิงหาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์, ดร.บุญเลิศ โอธสุ, ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ธรรมนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๖
กรกฎาคม ๒๕๕๙.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ภาคผนวก ข.

แนวสัณฐานเพื่อประกอบในการทำวิทยานิพนธ์

แบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (in depth interview)

การประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา

๑. ชื่อ – นามสกุล.....

๒. อาชีพ.....

๓. ตำแหน่ง.....

๔. เพศ.....อายุ.....ปี พรรษา.....

ที่อยู่ปัจจุบัน.....

๕. ท่านคิดว่าปัญหาการขายปลีกสลากฯ เกินราคาเกิดจากการขาดเมตตาประเภทใดบ้าง เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๖. ท่านคิดว่าปัญหาการขายสลากฯ เลขประกบเกิดจากการขาดเมตตาประเภทใดบ้าง เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

๗. ท่านคิดว่าปัญหาการขายสลากๆ เลขชุดเกิดจากการขาดเมตตาประเภทใดบ้าง เพราะเหตุใด.....

๘. ท่านคิดว่าปัญหาการขายส่งสลากๆ เกิดจากการขาดเมตตาประเภทใดบ้าง เพราะเหตุใด.....

๙. ท่านคิดว่าปัญหาการแลกเปลี่ยนสลากๆ เกิดจากการขาดเมตตาประเภทใดบ้าง เพราะเหตุใด.....

[illegible]

๑๐. ท่านคิดว่าแนวทางผลดีในการนำไปใช้ของเมตตาพรหมวิหารเป็นอย่างไร

[illegible]

๑๑. ท่านคิดว่าแนวทางผลดีในการนำไปใช้ของเมตตาในเบญจธรรมเป็นอย่างไร

[illegible]

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and extend across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

[illegible]

[illegible][illegible]

[illegible]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๑๙. ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการขายสลากฯ เกินราคาในปัจจุบันอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(ลงชื่อ).....ผู้สัมภาษณ์

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เวลา.....น.

ภาคผนวก ค.

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อประกอบในการทำดัชนีพันธ

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ คุชฎินิพนธ์เรื่อง
การประยุกต์เมตตาเพื่อแก้ปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา

๑. พระมหาบุญณะ ชาติเมโธ, ดร., หัวหน้าฝ่ายคัมภีร์พุทธศาสตร์ กองวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๙.

๒. พระมหาเกษณะ ตรุโณ, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๕๙.

๓. ผศ.ร.ท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ, อาจารย์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๙.

๔. รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร, อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๕๙, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๙.

๕. ดร.วีรชาติ นิ่มอนงค์, ผู้อำนวยการหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา คณะปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, ๙ สิงหาคม ๒๕๕๙.

๖. ดร.บุญเลิศ โอธสุ, ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธรรมนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๙.

ภาคผนวก ง.

รูปภาพประกอบการทำดัชนี

สลากกินแบ่งรัฐบาล
THAI GOVERNMENT LOTTERY

1 2 3 4 5 6
ONE TWO THR FOR FIV SIX

1 กันยายน 2560
1 SEPTEMBER 2017

XXXXXXX

งวดที่ 33 ชุดที่ 00

0123456891011123

ไม่ขายไม่ซื้อสลากกับเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี

THE GOVERNMENT LOTTERY OFFICE

สลากกินแบ่งรัฐบาล
THAI GOVERNMENT LOTTERY

วันคล้ายวันสถาปนา 14 เมษายน 2559
KSUSOU 141 ปี

16 เมษายน 2559
16 APRIL 2016

XXXXXXX

งวดที่ 15 ชุดที่ 01

0123456891011123

ไม่ขายไม่ซื้อสลากกับเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี

สลากกินแบ่งรัฐบาล
THAI GOVERNMENT LOTTERY

วันคล้ายวันสถาปนา 14 เมษายน 2559
KSUSOU 141 ปี

16 เมษายน 2559
16 APRIL 2016

XXXXXXX

งวดที่ 15 ชุดที่ 02

0123456891011123

THE GOVERNMENT LOTTERY OFFICE

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ – นามสกุล : นางสาวสุนันทา เลียงธนะฤกษ์
- วัน เดือน ปีเกิด : วันที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๐
- สถานที่เกิด : อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี
- การศึกษา : เศรษฐศาสตรบัณฑิต เอกการเงิน มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ.
๒๕๒๕
- : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๕
- การทำงาน : ค้าขายส่วนตัว
- ที่อยู่ปัจจุบัน : ๔๔๗/๓๕๒ ถ.สุวินทวงศ์ ๑๑ แขวงแสนแสบ เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร
๑๐๕๑๐